

Indirekta skatter – en svensk erfarenhet av forskningen i EU-rätten

Björn Forssén

Produkten ingår i plattformen
Pedagogiskt Forum Skatt - PFS
www.forssen.com

Indirekta skatter – en svensk erfarenhet av forskningen i EU-rätten

© Björn Forssén
www.forssen.com

Titel: Indirekta skatter – en svensk erfarenhet av forskningen i EU-rätten

FÖRORD

Indirekta skatter – en svensk erfarenhet av forskningen i EU-rätten är en bok om forskningen i Sverige avseende de indirekta skatterna, det vill säga mervärdesskatt (moms), punktskatter och tull. Däri ger jag min detaljerade genomgång av den forskningen i Sverige under perioden 1994 – 2020, följd av en sammanfattning och några avslutande synpunkter. Därvid har jag lagt samman två av mina e-böcker: *Indirekta skatter – forskningen i Sverige och EU-rätten* och *Indirekta skatter – en introduktion till forskningen i Sverige och EU-rätten*.

Sålunda motsvarar boken tre artiklar av mig 2020, 2021 och 2022 i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT):

- Momsforskningen i Sverige – metodfrågor;
- Momsforskningen i Sverige – svenska språkets ställning; och
- Punktskatteforskningen i Sverige – skattesubjektsfrågan.

Avdelningarna I och II i boken motsvarar de båda artiklarna om momsforskningen och Avdelning III motsvarar artikeln om punktskatteforskningen. I de båda första artiklarna i JFT om forskningen i Sverige avseende indirekta skatter, gjorde jag en översikt av metodfrågorna och svenska språkets ställning i forskningen avseende moms. I den tredje artikeln i JFT tar jag också upp forskningen om punktskatter. En röd tråd är att jag beträffande angående forskningen om moms och punkt skatter berör att frågan om skattesubjektet inte har behandlats tillräckligt i de flesta svenska avhandlingar inom dessa båda områden. Därför betonar jag avseende såväl moms som punktskatter betydelsen av att forskningen inom området indirekta skatter omfattar inte bara frågor om skatteobjektet, utan också frågor om skattesubjektet.

I avslutningarna av den första och den tredje artikeln i JFT berör jag vissa tullfrågor i Sverige. Boken avslutas med en översikt av dess tre avdelningar. Beträffande tull är både företagare och konsumenter skattesubjekt, till skillnad från tull och punktskatter, där det huvudsakliga syftet är att skilja skattesubjekten från konsumenterna, varvid skattesubjekten är i princip fysiska eller juridiska personer vars aktiviteter konstituerar vad som normalt betecknas som företag. Sålunda anser jag att fokus beträffande forskningen avseende tullrätt kan sättas på skatteobjektet, varvid jag nämner att forskningen inom området indirekta skatter bör inriktas på förenklingar såsom att förbereda införandet av ett gemensamt varubegrepp för hela området.

Denna bok avslutas med en översikt av dess tre avdelningar och med några fler kommentarer avseende och förutom vad som nämns i avdelningarna I, II och III och i slutet av den återfinns, som nämns ovan, en sammanfattning och några avslutande synpunkter. Jag lämnar också ett par uppföljningar angående vad som har hänt efter mitt arbete med artiklarna i JFT och en del ytterligare info om en avhandling som jag bedömer utgör en anomali inom forskningsområdet i fråga. Dessutom återger jag i APPENDIX en annan av mina artiklar vilken publicerades i JFT under 2022, där jag anför att arbetet med att introducera frihandelsavtalet mellan USA och EU, det så kallade TTIP, bör återupptas, eftersom jag bedömer att det skulle vara viktigt för tullfrågorna i EU-projektet.

Sammanfattningen av denna bok – inklusive de avslutande synpunkterna – är en sammanställning av fyra artiklar av mig publicerade under Fördjupning i de auktoriserade

revisorernas tidskrift, Tidningen Balans, under perioden 2021 – 2023, där jag har gjort kortare genomgångar av de frågor som jag har tagit upp i mina detaljerade artiklar i JFT avseende forskningen i Sverige under åren 1994 – 2020 inom området indirekta skatter. Sålunda ska sammanfattningen i första hand ses som en introduktion till de ovan nämnda artiklarna i JFT, och därmed överensstämmande med *Indirekta skatter – en introduktion till forskningen i Sverige och EU-rätten*. De fyra artiklarna publicerades med följande titlar:

- *Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 1*, Balans fördjupningsbilaga 2/2021 s. 22-28;
- *Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 2*, Balans fördjupningsbilaga 2/2021 s. 29-36;
- *Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 3*, Balans fördjupning 2/2022 s. 1-8; och
- *Indirekta skatter och forskningen i Sverige – vart borde den vara på väg? Del 4*, Balans fördjupning 2023 s. 1-8.

I Balans fördjupning motsvarar delarna 1 och 2 introduktionen till min första artikel i serien i JFT. Del 3 motsvarar introduktionen till min andra artikel i serien i JFT och Del 4 knyter ihop hela serien med mina tre artiklar i JFT. Sålunda täcker jag genom förevarande bok och dess sammanfattning med några avslutande synpunkter i första hand forskningssituationen i Sverige 1994 – 2020 avseende hela området indirekta skatter.

Denna bok riktar sig till studenter och forskare inom området indirekta skatter, och framför allt är min avsikt att den ska fungera som en vägledning för att undvika fallgropar i studier eller forskning inom området. Den bör också vara av intresse för aktörerna i processer där moms, punktskatter eller tull berörs.

Stockholm i februari 2024

Björn Forssén

INNEHÅLL

FÖRKORTNINGAR, s. 13

INDIREKTA SKATTER – EN SVENSK ERFARENHET AV FORSKNINGEN I EU-RÄTTEN, s. 15

AVDELNING I, s. 17

Momsforskningen i Sverige – metodfrågor, s. 18

1 Inledning, s. 18

2 Betydelsen av principerna om en generell avdragsrätt och om fri rörlighet och etablering för metodfrågan, s. 20

2.1 En generell avdragsrätt är avgörande för vad som är moms enligt EU-rätten, s. 20

2.2 Principerna om fri rörlighet och etablering är avgörande för EU:s inre marknad, s. 23

2.3 Betydelsen av en generell avdragsrätt och av friheterna på EU:s inre marknad för metodfrågan, s. 24

3 Betydelsen av rättspolitiska mål med det gemensamma momssystemet för metoderna, s. 25

3.1 Exempel på rättspolitiska mål, s. 25

3.2 Ett sammanhållet momssystem, s. 25

3.3 Neutralitet, s. 25

3.4 EU-konformitet respektive rättssäkerhet inklusive legalitet, s. 25

3.5 Effektiv uppbörd, s. 27

4 Genomgång av frågan om lämpliga metodval för momsforskningen i Sverige, s. 28

4.1 Omständigheter till vilka frågan om metodval bör förhålla sig, s. 28

4.2 Implementeringsfrågan avser skattesubjektet och skatteobjektet, s. 29

4.3 Forssén 2011 och Forssén 2013 – rättsdogmatik kompletterad med en komparativ metod, s. 32

4.4 Westberg 1994 respektive Öberg 2001 – komparativ respektive rättsdogmatisk metod, s. 33

4.5 Huvudspår 1 – tillämpning av en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod, s. 35

4.5.1 Rendahl 2009 – tillämpning av enbart en komparativ metod, s. 35

4.5.2 Alhager 2001, Sonnerby 2010 och Papis-Almansa 2016 – tillämpning av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod, s. 36

4.6 Huvudspår 2 – tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod, s. 38

4.6.1 Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 – tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod, s. 38

4.6.2 Ek 2019 – tillämpning av en rättsdogmatisk metod som inte är rent rättsdogmatisk, s. 40

5 Konklusioner och avslutande synpunkter, s. 41

5.1 Inledning, s. 41

5.2 Metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, s. 42

5.3 Avslutande synpunkter, s. 45

5.3.1 Frågan om hur momsforskningen i Sverige beaktar frågan om uppbörden av moms, s. 45

5.3.2 Frågan om hur forskningen i Sverige avseende andra indirekta skatter och avgifter, punktskatter och tull, förhåller sig till hittillsvarande momsforskning i Sverige, s. 46

AVDELNING II, s. 50

Momsforskningen i Sverige – svenska språkets ställning, s. 51

1 Inledning, s. 51

2 Avhandlingar om moms i Sverige vilka kommenteras beträffande språkfrågan, s. 52

2.1 Indelningen av momsforskningen i Sverige i två huvudspår metodologiskt, s. 52

2.2 Tendenser för positivt eller negativt forskningsresultat beroende på metodvalet, s. 53

2.3 Positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval samt uppgift om språkval i avhandlingarna, s. 53

2.4 Implementeringsfrågan gäller att identifiera och lösa en regelkonkurrens mellan den nationella mervärdesskattelagstiftningen och mervärdesskattedirektivet, s. 55

2.5 Kommentarer av avhandlingarna enligt de båda huvudspåren angående tillämpad metod och språkfrågan, s. 56

2.5.1 Huvudspår 1 – Forssén 2011, Forssén 2013, Westberg 1994, Alhager 2001 och Sonnerby 2010, s. 56

2.5.1.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 56

2.5.1.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 61

2.5.2 Huvudspår 1 – Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016, s. 65

2.5.2.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 65

2.5.2.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 66

2.5.3 Huvudspår 2 – Öberg 2001, Senyk 2018 och Ek 2019, s. 67

2.5.3.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 67

2.5.3.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 70

2.5.4 Huvudspår 2 – Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, s. 70

2.5.4.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 70

2.5.4.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, s. 72

2.6 Konklusioner, s. 73

3 Svenska språkets ställning inom EU – förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive språklagen i Sverige 2009, s. 75

AVDELNING III, s. 77

Punktskatteforskningen i Sverige – skattesubjektsfrågan, s. 78

1 Inledning, s. 78

2 EU-krav på harmonisering av regler om indirekta skatter och tillnärmning av regler om direkt skatt, s. 78

3 Frågan om EU-konformitet avseende bestämningen av skattesubjektet enligt vissa regler om punktskatter i Sverige i jämförelse med finsk rätt, s. 81

3.1 Sekundärrätten på punktskatteområdet och bestämningen av skattesubjektet, s. 81

3.2 Punktskatte regler i Sverige som inte är eller tidigare inte har varit EU-konforma beträffande bestämningen av skattesubjektet samt jämförelse med tidigare regler om moms, s. 82

3.2.1 Energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt, s. 82

3.2.2 Kopplingen till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet – en jämförelse med mervärdesskatterätten under perioden 1 januari 2001 – 30 juni 2013, s. 84

3.2.3 Jämförelse med finsk rätt, s. 86

3.2.4 Reklamskatten under perioden 1 januari 2000 – 31 december 2021, s. 87

3.2.5 Lagstiftaren och forskningen i Sverige behandlar inte den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet beträffande energiskatten, s. 87

3.3 En icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms, s. 92

4 En anpassning av inkomstskatterätten till reglerna om moms och punktskatter för bestämningen av skattesubjektet bör undersökas, s. 93

5 Avslutande kommentarer och förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter, s. 96

5.1 Angående metodvalet i punktskatteforskningen, s. 96

5.2 Angående att avdragsrätten för ingående moms kan påverkas av en oklar bestämning av skattesubjektet momsmässigt och en lucka i tullagstiftningen, s. 98

5.3 Förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter, s. 100

AVDELNINGARNA I, II OCH III – ÖVERSIKT, s. 103

1 Momsforskningen och punktskatteforskningen, s. 103

1.1 Momsforskningen i Sverige, s. 103

1.1.1 Metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, s. 103

1.1.2 Svenska språkets ställning, s. 103

1.2 Punktskatteforskningen i Sverige, s. 105

1.2.1 Harmoniserade och icke-harmoniserade punktskatter i Sverige och bestämningen av skattesubjektet, s. 105

1.2.2 Angående metodvalet i punktskatteforskningen, s. 106

1.2.3 Lagstiftaren och forskningen i Sverige behandlar inte den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet beträffande energiskatten, s. 107

2 Avslutande synpunkter – indirekta skatter, s. 109

- 2.1 Momsforskningen i Sverige bör beakta även formella frågor och processrätt, s. 109
2.2 Sammanfattande om språkfrågan i momsforskningen i Sverige, s. 110
2.3 Ytterligare förslag till fortsatt forskning i Sverige inom området indirekta skatter, s. 111

3 Mer från Björn Forssén angående vad som berörs i avdelningarna I, II och III, s. 113

SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE SYNPKUNKTER, s. 115

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 1, s. 116

Om Westberg 1994, Öberg 2001 och Sonnerby 2010, s. 117

Om huvudspår 1 med Alhager 2001, Rendahl 2009, Sonnerby 2010 och Papis-Almansa 2016 samt om Westberg 1994, Forssén 2011 och Forssén 2013, s. 118

Om huvudspår 2 med Henkow 2008, Ek 2019 och Lindgren Zucchini 2020 samt om de övriga nämnda svenska avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt, s. 119

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 2, s. 122

Materiella regler, s. 122

Implementeringsfrågan, avdragsrätten och omfattningen av problemkomplexet, s. 122

Juridisk semiotik, vissa rättspolitiska mål, språkfrågor och förfarandemissbruk, s. 124

Formella regler, s. 128

Källmaterial, s. 128

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 3, s. 130

Språken i ett europarättsligt perspektiv, s. 130

Indelningen av momsforskningen i Sverige i två huvudspår metodologiskt, s. 131

Tendenser för positivt eller negativt forskningsresultat beroende på metodvalet, s. 131

Positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval samt uppgift om språkval i avhandlingarna, s. 131

Huvudspår 1, s. 132

Huvudspår 2, s. 132

Frågan om valet att avfatta vissa svenska momsavhandlingar på engelska i stället för svenska används för att kompensera brister i metodval, s. 132

Konklusioner utifrån genomgången av avhandlingarna enligt de båda huvudspåren beträffande tillämpad metod och språkfrågan, s. 133

Tabell – huvudspår 1, s. 133

Tabell – huvudspår 2, s. 134

Svenska språkets ställning inom EU – förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive språklagen i Sverige 2009, s. 136

Indirekta skatter och forskningen i Sverige – vart borde den vara på väg? Del 4, s. 138

1 Momsforskningen, s. 138

Huvudspår 1, s. 138

Huvudspår 2, s. 139

2 Punktskattforskningen, s. 140

2.1 Harmoniserade och icke-harmoniserade punktskatter i Sverige och bestämningen av skattesubjektet, s. 140

Harmoniserade punktskatter, s. 140

Icke-harmoniserade punktskatter, s. 140

2.2 Angående metodvalet i punktskattforskningen, s. 142

2.3 Jämförelse med finsk rätt på punktskatteområdet, s. 142

2.4 En icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms, s. 143

3 Forskningen i tullrätt, s. 143

4 Avslutande synpunkter, s. 144

UPPFÖLJNINGAR OCH YTTERLIGARE INFO, s. 147

UPPFÖLJNINGAR, s. 148

YTTERLIGARE INFO, s. 148

APPENDIX, s. 151

EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred, s. 152

1 Inledning, s. 152

2 Frihandels- och samarbetsavtal som förflyttar tyngdpunkten i världsekonomin österut, s. 154

3 Förenade kungariket lämnar EU för CPTPP – till gagn för den handelspolitiska formeringen i Asien-Stillahavsregionen etc. och till nackdel för EU och västerländsk demokrati, s. 156

4 Den förra och nuvarande svenska regeringens inställning till TTIP och en omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina samt Rysslands krig mot Ukraina är även till nackdel för EU:s rättsordning, s. 157

4.1 Den förra och nuvarande svenska regeringens inställning till TTIP, s. 157

4.2 En omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina – ett återupptagande av arbetet med TTIP-avtalet kan utgöra ett incitament för detta, s. 158

4.3 Rysslands krig mot Ukraina är även ett angrepp mot EU:s rättsordning – frågor om dess förhållande till Europakonventionen och om Rysslands förhållande till FN, G20 och WTO, s. 159

5 Anknytning av TTIP-frågan till min artikel i JFT om metodfrågorna i momsforskningen i Sverige, s. 161

KÄLLFÖRTECKNING, s. 162

Offentligt tryck, s. 162

Regeringens propositioner, s. 162

Statens offentliga utredningar (SOU), s. 162

Skatteverket, s. 162

Finska Skatteförvaltningens hemsida, s. 163

EU-källor, s. 163

Primärrätt, s. 163

Sekundärrätt, s. 163

Hemsidor, s. 164

Övrigt, s. 164

Europarådet, s. 164

Europakonventionen, p. 164

EFTA:s hemsida, s. 165

Förenta Nationerna, s. 165

Wienkonventionen, s. 165

Världshandelsorganisationens (WTO) hemsida, s. 165

Olika hemsidor, s. 165

Litteratur etc., s. 166

Rättsfall, s. 172

EU-domstolen, s. 172

FÖRKORTNINGAR

AFTA, ASEAN Free Trade Area.
AI, artificiell intelligens
APEC, Asia-Pacific Economic Cooperation
approx., approximately
APT, ASEAN Plus Three
ASEAN – Association of Southeast Asian Nations
BFL, bokföringslagen (1999:1078)
bl.a., bland annat
BRICS, Brazil, Russia (Russian Federation), India, China (People’s Republic of China) and South Africa (på svenska, BRIKS)
C, curia (om EU-domstolen)
Cit., citat eller citeras
CPTPP, the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership
dvs., det vill säga
EC, European Community (EG)
ECLI, European Case Law Identifier/Europeisk identifieringskod för rättspraxis – används i electronic Reports of Cases/Elektroniska rättsfallssamlingen vari fr.o.m. 2012 publikation uteslutande sker av EU-domstolens etc. domar.
EEA, European Economic Area (EES)
EEG, Europeiska ekonomiska gemenskaperna
EES, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
Efta, Europeiska frihandelssammanslutningen, *European Free Trade Association* (EFTA)
EG, Europeiska gemenskaperna
eng., engelska
etc., etcetera
EU, Europeiska unionen eller unionen
FEU, Fördraget om EU
FEUF, Fördraget om EU:s funktionssätt
FML, finska mervärdesskattelagen (1501/1993)
FN, Förenta Nationerna
FPL, finska punktskattelagen (182/2010)
fr.o.m., från och med
FS, fiscal sociology
Genomförandeförordningen, Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt
GST, Goods and Services Tax
GTuL, tullagen (2000:1281)
IL, inkomstskattelagen (1999:1229)
Jfr, jämför
JFT, Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
JIBS, the Jönköping International Business School (Internationella handelshögskolan i Jönköping)
JPS, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete vid Örebro universitet
KL, kommunalskattelagen (1928:370)
KN, kombinerade nomenklaturen i tullsammanhang
kr, kronor

Kungl. Maj:ts, Kunglig majestäts
LSE, lagen (1994:1776) om skatt på energi
Mervärdesskattedirektivet, Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt
m.fl., med flera
ML, mervärdesskattelagen (1994:200) – fr.o.m. 1 juli 2023, mervärdesskattelagen (2023:200)
m.m., med mera
Moms, mervärdesskatt
nr, nummer
OECD, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, eng. *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD) och på franska *Organisation de coopération et de développement économiques* (OCDE)
p., punkt
PhD, Doctor of Philosophy
Prop., Regeringens proposition
RF, regeringsformen (1974:152)
RSL, lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam
s., sida/-or
SFL, skatteförfarandelagen (2011:1244)
SFS, svensk författningssamling
SOU, statens offentliga utredningar
SVT, Sveriges television
t.ex., till exempel
TTIP eller T-TIP, The Transatlantic Trade and Investment Partnership
TuL, tullagen (2016:253)
UK, the United Kingdom (Förenade kungariket)
USA, the United States of America (Amerikas förenta stater)
USMCA, the United States-Mexico-Canada Agreement.
VAT, value added tax (eng. för mervärdesskatt)
WTO, the World Trade Organization (Världshandelsorganisationen)
www, world wide web

*INDIREKTA SKATTER – EN SVENSK ERFARENHET AV
FORSKNINGEN I EU-RÄTTEN*

AVDELNING I

[Denna avdelning motsvaras av min artikel i Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland (JFT), Momsforskningen i Sverige – metodfrågor, JFT 6/2020 s. 716–757. (Forssén 2020a).]

Momsforskningen i Sverige – metodfrågor

1 Inledning

Mervärdesskatt (moms) är en skatt för vilken två regelverk ska tolkas och tillämpas inom de olika medlemsstaterna i Europeiska unionen (EU). I exempelvis Sverige och Finland gäller mervärdesskattelagen (1994:200, här förkortad ML) och mervärdesskattelagen (1501/1993, här förkortad FML). Innehållet i regelverken ML och FML bestäms av bestämmelser i regelverken från EU på området, det vill säga av EU-rätten på momsområdet. När Sverige och Finland inträdde i EU den 1 januari 1995 tilldelade nämligen de båda länderna kompetensen på exempelvis området indirekta skatter, som i första hand omfattar mervärdesskatt, punktskatter och tull, till EU:s institutioner.¹ Den så kallade legalitetsprincipen för sådan tilldelning av kompetens följer av artiklarna 4.1 och 5.2 i Fördraget om EU (FEU), och, för Sveriges del, också av 10 kap. 6 § i regeringsformen (1974:152), RF.²

I denna avdelning berör jag hur forskningen sker i Sverige beträffande problematiseringen av den regelkonkurrens som uppkommer om en eller flera bestämmelser i EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG) kan ges en annan tolkning och tillämpning än den som följer av motsvarande bestämmelse eller bestämmelser i den nationella svenska mervärdesskattelagstiftningen, ML. I detta hänseende behandlar jag användningen av metoder för att i momsforskningen analysera implementeringen i ML av direktivbestämmelserna, varvid jag resonerar om lämpligheten av en rättsdogmatisk metod eller en komparativ metod för en sådan rättsvetenskaplig studie. Följande avses med rättsdogmatik och komparativ rätt:

- Rättsdogmatik är “den del av rättsvetenskapen som sysslar med det rättsliga normsystemet och normernas tolkning”.³
- Komparativ rätt – jämförande rätt – innebär jämförande av olika länders rätt.⁴

Jag belyser metodfrågan med avhandlingar där tillvägagångssättet för studien på momsområdet har genomförts med enbart en rättsdogmatisk metod, med en sådan metod i kombination med en komparativ metod respektive med enbart en komparativ metod.

Jag sätter de svenska avhandlingarna i ämnet mervärdesskatt och vald metod i förhållande till bland annat artikel 113 i Fördraget om EU:s funktionssätt (FEUF) och resonerar om för- och nackdelar med dem för att upprätthålla de båda principerna i fördragsbestämmelsen. Dessa innebär att det, i den mån det är nödvändigt för att säkerställa att den inre marknaden inom EU upprättas och fungerar, ställs ett harmoniseringskrav på de nationella lagstiftningarna om de indirekta skatterna i EU:s medlemsstater och att konkurrensnedvridning ska undvikas. Artikel 113 FEUF har följande lydelse:

---

¹ EU:s institutioner ska enligt artikel 13.1 Fördraget om EU vara följande: Europaparlamentet, Europeiska rådet, Rådet, Europeiska kommissionen, Europeiska unionens domstol, Europeiska centralbanken och Revisionsrätten.

² Vid Sveriges EU-inträde återfanns bestämmelsen i 10 kap. 5 § RF.

³ Se Sture Bergström – Torgny Håstad – Per Henrik Lindblom – Staffan Rylander, Juridikens termer. Åttonde upplagan. Almqvist & Wiksell Förlag/Liber AB 1997, s. 145 (Bergström m.fl. 1997).

⁴ Jfr Bergström m.fl. 1997, s. 90.

”Rådet ska enhälligt i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén anta bestämmelser om harmonisering av lagstiftningen om omsättningsskatter, punktskatter och andra indirekta skatter eller avgifter, i den mån en sådan harmonisering är nödvändig för att säkerställa att den inre marknaden upprättas och fungerar och för att undvika snedvridning av konkurrensen.”

Att det är bindande för Sverige att implementera bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i ML följer av artikel 288 tredje stycket FEUF, som har följande lydelse:

”Ett direktiv ska med avseende på det resultat som ska uppnås vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat, men ska överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet.”

Vid genomgången av för- och nackdelar med den rättsdogmatiska metoden och den komparativa metoden i forskningen i ämnet mervärdesskatt i Sverige bortser jag från att Sverige i anslutningsfördraget med EU förhandlade sig till undantag från att implementera vissa bestämmelser i EU:s första mervärdesskattedirektiv (67/227/EEG) och EU:s sjätte mervärdesskattedirektiv (77/388/EEG), vilka har ersatts av mervärdesskattedirektivet,⁵ och jag bortser även från den så kallade restkompetens som uttrycks i bisatsen om *form och tillvägagångssätt* för genomförandet, implementeringen, av mervärdesskattedirektivet. Någon exakt mening med uttrycket *form och tillvägagångssätt* i artikel 288 tredje stycket FEUF har inte fastställts.⁶ Syftet med och konsekvensen av att denna restkompetens lämnas åt medlemsstaterna och deras myndigheter beträffande att genomföra direktiv är enbart att ge dem valmöjligheter inom ramarna för den nationella och processuella rätten att vidta åtgärder i det hänseendet.⁷

I denna avdelning berör jag sålunda i första hand huvudsatsen i artikel 288 tredje stycket FEUF, det vill säga att det är i princip bindande för Sverige att implementera bestämmelser i mervärdesskattedirektivet i ML, och harmoniseringskravet på ML och principen om en neutral moms enligt artikel 113 FEUF, när jag resonerar om forskningen i mervärdesskatt i Sverige och för- och nackdelar med att använda den rättsdogmatiska metoden och den komparativa metoden som tillvägagångssätt för att problematisera implementeringen av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i ML. Med den genomgången avser jag att belysa betydelsen av metodvalet, så att forskningsresultatet kan förväntas bli användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare beträffande implementeringsfrågan.

---

⁵ Jfr lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (den så kallade anslutningslagen eller EU-lagen); prop. 1994/95:19 (Sveriges medlemskap i Europeiska unionen) Del 1 s. 142 och 143. Jfr även artikel 380 och punkterna 1, 2, 9 och 10 i del B i bilaga X i mervärdesskattedirektivet. Jfr också Björn Forssén, Skattskyldighet för mervärdesskatt – en analys av 4 kap. 1 § mervärdesskattelagen. Jure Förlag AB 2011, s. 53. Licentiatavhandling. (Forssén 2011).

⁶ Jfr Sacha Prechal, Directives in EC Law (Second, Completely Revised Edition), Oxford University Press, Oxford 2005 [ingår i serien Oxford EC Law Library], s. 73 (Prechal 2005). Jfr även Forssén 2011 s. 63 och Björn Forssén, Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier. Örebro Studies in Law 4/2013, s. 43 – doktorsavhandling (Forssén 2013).

⁷ Jfr Prechal 2005, s. 74 och även s. 68. Jfr även Forssén 2011, s. 63 och Forssén 2013, s. 43.

2 Betydelsen av principerna om en generell avdragsrätt och om fri rörlighet och etablering för metodfrågan

2.1 En generell avdragsrätt är avgörande för vad som är moms enligt EU-rätten

Momsen är en konsumtionsskatt. Det grundläggande syftet med skatten är att skilja företagarna, de beskattningsbara personerna, från konsumenterna, vilka ofta är vanliga privatpersoner eller anställda hos ett företag. Av punkt 2 i portalartikeln, artikel 1, i mervärdesskattedirektivet följer att mervärdesskatten enligt EU-rätten omfattar produktion och distribution av varor och tjänster, varvid skatten på den allmänna konsumtionen av sådana prestationer ska vara exakt proportionell mot priset på dem. Det primärrättsliga kravet på harmoniseringskrav avseende medlemsstaternas nationella lagstiftningar om indirekta skatter enligt artikel 113 FEUF ska beträffande momsen genomföras genom implementering av det sekundärrättsliga mervärdesskattedirektivet enligt artikel 288 tredje stycket FEUF. Av direktivets fullständiga titel framgår att ett gemensamt momssystem ska råda inom EU.⁸ Beträffande förhållandet mellan primär- och sekundärrätt får för den fortsatta framställningen nämnas, att den sekundära rätten inom EU tillskapas av EU:s institutioner och att sekundärrätten därför ibland kallas för derivativ (härledd) rätt, vilket innebär att primärrätten har företräde framför sekundärrätten.⁹

Företagen har skyldigheter och rättigheter enligt momssystemet och av nämnda artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet följer också att företag som är skyldiga att betala moms till staten på produktionen och distributionen av varor eller tjänster har rätt att göra avdrag för sina utgifter avseende moms som har debiterats i tidigare led av förädlingskedjan avseende aktuell vara eller tjänst, och att det gäller till och med detaljhandelsledet. Konsumenten som slutligen köper varan eller tjänsten i fråga har inga skyldigheter eller rättigheter enligt momssystemet, utan belastas som så kallad skattebärare av momsen på det samlade mervärdet av produktionen och distributionen av varan eller tjänsten, genom att denne betalar priset inklusive moms på varan eller tjänsten.

Enligt skäl 5 första meningen i ingressen till mervärdesskattedirektivet blir ett mervärdesskattesystem enklast och mest neutralt när momsen tas ut på ett så allmänt sätt som möjligt och omfattar alla led av produktion och distribution samt tillhandahållande av tjänster. Idealet med mervärdesskatteprincipen enligt EU-rätten är att konsumenten, som i slutändan ska bära momsen på den vara som produceras eller tjänst som tillhandahålls av inblandade företag i en sådan förädlingskedja, inte betalar skatt på skatten, det vill säga så kallade kumulativa effekter bör undvikas för att momsen ska vara neutral både konkurrensmässigt och konsumtionsmässigt sett.¹⁰

---

⁸ EU:s mervärdesskattedirektiv, vilket i denna bok benämns mervärdesskattedirektivet, har följande fullständiga titel: Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

⁹ Jfr Kristina Ståhl, *Aktiebeskattning och fria kapitalrörelser En studie av beskattningen av den löpande avkastningen av aktieinvesteringar på bolags- och ägarnivå mot bakgrund av EG:s fria kapitalmarknad*, Iustus förlag 1996, s. 60 (Ståhl 1996); Ulf Bernitz, *Kapitlet EUROPARÄTTEN*, (s. 59-89) i verket Ulf Bernitz – Lars Heuman – Madeleine Leijonhufvud – Peter Seipel – Wiweka Warnling-Nerep – Hans Heinrich Vogel, *Finna rätt: Juristens källmaterial och arbetsmetoder, Elfte upplagan*, Norstedts Juridik 2010, s. 65 (Bernitz 2010); och Mikaela Sonnerby, *Neutral uttagsbeskattning på mervärdesskatteområdet*, Norstedts Juridik 2010, s. 38 (Sonnerby 2010). Jfr även Forssén 2011, s. 43 och Forssén 2013, s. 42.

¹⁰ Jfr Forssén 2011, avsnitten 2.2.1, 2.2.2 och 2.2.3 och Forssén 2013, avsnitten 2.4.1.2, 2.4.1.3 och 2.4.1.4.

Mervärde är ett begrepp som inte definieras i EU:s regelverk på momsområdet. Därför är det, oavsett vilken metod som tillämpas för analyser av frågor i ämnet mervärdesskatt, nödvändigt att göra undersökningarna med beaktande av mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet. Det är den som avgör vad som avses med moms enligt EU-rätten. Av andra stycket i artikel 1.2 följer att mervärdesskatteprincipen består i följande principer:

- principen om en generell avdragsrätt,
- reciprocitetsprincipen, och
- övervältringsprincipen.

Dessa principer ska, som beståndsdelarna i mervärdesskatteprincipen, tillsammans medföra att skatten övervältras genom hela produktions- och distributionskedjan fram till konsumenten, så att denne i egenskap av skattebärare träffas av momsen på varans eller tjänstens hela mervärde i förädlingskedjan.

Av skäl 8 i ingressen till första mervärdesskattedirektivet, som har ersatts av mervärdesskattedirektivet, framgår att tanken med att samtliga EG-stater skulle ha ett gemensamt mervärdesskattesystem var att ersätta bruttoomsättningsskatter som leder till så kallade kumulativa effekter, det vill säga skatt på skatt, eftersom de saknar den i princip generella avdragsrätten hos mervärdesskatten.¹¹ Även om en medlemsstat kan ha vissa så kallade avdragsförbud i sin momslagstiftning med stöd av artikel 176 andra stycket i mervärdesskattedirektivet, är det den generella avdragsrätten som ger momsen enligt EU-rätten dess karaktär av en flerledsskatt. Om principen om en generell avdragsrätt för ingående moms på förvärv som ett företag, en beskattningsbar person, gör inte upprätthålls, uppstår oönskade kumulativa effekter på grund av att utgående moms på dennes försäljning av varor eller tjänster beräknas på ett beskattningsunderlag som innehåller en latent momskostnad. Om konsumenten kan välja mellan en leverantör som ingår i en sådan förädlingskedja och en som ingår i en kedja där idealet av innebörd att sådana effekter inte förekommer upprätthålls, väljer konsumenten, allting annat lika, den senare leverantören. Då sätts principen i artikel 113 FEUF av innebörd att konkurrenssnedvridning ska undvikas ur spel. Den principen följer även av skäl 4 i ingressen till mervärdesskattedirektivet. Sålunda är det primärrättsligt och sekundärrättsligt fastlagt, att principen om en neutral moms är nödvändig för att förverkliga målet att skapa en fungerande inre marknad inom EU.

Jag beskriver mervärdesskatteprincipen enligt EU-rätten med följande exempel, där jag antar att det är fråga om försäljning inom Sverige av varor, och att förädlingskedjan fram till en konsument, köparen K., består av följande beskattningsbara personer, företag, nämligen: producenten, P.; grossisten, G.; och detaljisten D.

Skattesatsen för varorna är den generella om 25 procent enligt 7 kap. 1 § första stycket ML. Samtliga företag i förädlingskedjan fram till K. är skattskyldiga för försäljning av varan. Anta att P. säljer varan för 100 kronor exklusive moms till G., som säljer varan för 140 kronor exklusive moms till D. Eftersom alla inblandade företag har full avdragsrätt för ingående moms på förvärv i sina verksamheter, belastas K., som skattebärare, av moms i det pris – ersättning – som D. slutligen tar för varan gentemot konsument, i det här fallet K. Om D:s pris

---

¹¹ Jfr Kristina Ståhl – Roger Persson Österman – Maria Hilling – Jesper Öberg, EU-skatterätt, Tredje upplagan, Iustus förlag 2011, s. 200 och 201 (Ståhl m.fl. 2011) och Henrik Stensgaard, Fradragsret for merværdiafgift, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004, s. 46. Jfr även Forssén 2011, s. 273.

för varan är 200 kronor exklusive moms, blir priset inklusive moms 250 kronor ($200 \times 25 \% = 50$; $200 + 50 = 250$) K. belastas således som skattebärare av en momsutgift om 50 kr, dvs. av den moms som ingår i priset 250 kr. Jag beskriver detta led för led enligt följande:

Led 1 (P – G)

P fakturerar till G:

$100 + \text{utgående moms } 20 = 125$ ($100 \times 25 \% = 25$; $100 + 25 = 125$).

G. gör avdrag för debiterad moms, 25 kr.

Led 2 (G – D)

G fakturerar till D:

$140 + \text{utgående moms } 35 = 175$ ($140 \times 25 \% = 35$; $140 + 35 = 175$).

D. gör avdrag för debiterad moms, 35 kr.

Led 3 (D – K)

D. fakturerar (eller ger kvitto) till K.:

$200 + \text{utgående moms } 50 = 250$ ($200 \times 25 \% = 50$; $200 + 50 = 250$).

Detta innebär att P, G och D redovisar moms till staten enligt följande:

P,

utgående moms: 20 kr

[Jag bortser från avdrag hos P, och illustrerar enbart övervältringen av moms led för led i förädlingskedjan avseende aktuell vara.]

P betalar till staten, 20 kr.

G,

utgående moms, 35 kr

ingående moms, 20 kr

G betalar till staten, 15 kr ($35 - 20$).

D,

Utgående moms, 50 kr

Ingående moms, 35 kr

D betalar till staten, 15 kr ($50 - 35$).

Totalt betalar P, G och D 50 kr i moms till staten ($20 + 15 + 15 = 50$).

Exemplet illustrerar att P, G och D tillsammans betalar netto till staten samma momsbelopp, 50 kronor, som K. betalar i priset för varan till D.

Genom att alla inblandade företag i förädlingskedjan av varan, som konsumenten K. köper från D., är skattskyldiga, och till fullo har avdragsrätt för ingående moms på förvärv och import i sina verksamheter, belastas inte konsumenten i slutändan av en skatt på skatten, dvs. en kumulativ effekt. Därigenom upprätthålls den ideala tanken med momsen enligt EU-rätten, vilken uttrycks genom mervärdesskatteprincipen i artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet.

Anta att G. av någon anledning inte skulle ha avdragsrätt för ingående moms på sitt förvärv av varan från P. Då uppstår en latent momskostnad om 20 kr i förädlingskedjan, och följande effekt uppstår:

- För att G. inte ska belasta sitt resultat ökar G. beskattningsunderlaget vid sin försäljning av varan till D. Därmed debiterar G. en utgående moms om 40 kr i stället för 35 kr i sin faktura till D.

- D. gör avdrag för en ingående moms om 40 kr, men kostnaden har ökat med 20 kr även för D. jämfört med när G. hade avdragsrätt för sitt förvärv från P. Sålunda debiterar D. en utgående moms om 55 kr i sin faktura till konsumenten, K.
- Sålunda uppstår en kumulativ effekt för K. som betalar en skatt på skatten om 5 kr, genom att G. i ledet före D. i förädlingskedjan belastades med en momskostnad om 20 kr på grund av att G. inte hade avdragsrätt för ingående momsen om 20 kr i fakturan från P. Konsumenten, K., betalar därmed ett 5 kr högre pris för varan jämfört med om principen om en generell avdragsrätt upprätthålls i förädlingskedjan avseende varan.

2.2 Principerna om fri rörlighet och etablering är avgörande för EU:s inre marknad

En neutral moms är nödvändig för att förverkliga målet att skapa en fungerande inre marknad inom EU. På den inre marknaden ska varor och tjänster som produceras i ett EU-land eller en vara som importeras dit från ett tredje land, det vill säga från ett land utanför EU, röra sig fritt mellan medlemsstaterna. Enligt artikel 28.1 FEUF är EU en tullunion på så sätt en tullunion, och även en vara som har förts in i ett EU-land och förtullats har övergått i fri omsättning och kan levereras till andra medlemsländer utan att förtullas igen, varför inte heller tullmoms tas ut igen därvidlag. EU:s inre marknad baseras på de så kallade fyra friheterna för rörligheten mellan EU-länderna av varor, tjänster, personer och kapital och på etableringsfriheten för EG:s medborgare i medlemsstaterna.¹²

Om en person gör en skattepliktig omsättning av en vara eller en tjänst inom exempelvis EU-landet Sverige, uppkommer frågan om denne är en beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Direktivbestämmelsen är huvudregeln för vem som anses ha karaktären av beskattningsbar person, och innebär att så är fallet beträffande ”den som, oavsett på vilken plats, självständigt bedriver en ekonomisk verksamhet, oberoende av dess syfte eller resultat”. Det innebär i praktiken att den som allmänt sett är en företagare är skattskyldig för omsättningen i fråga i Sverige, och sålunda skyldig att redovisa och betala utgående moms till svenska staten på omsättningen (om inte regler om förvärvsbeskattning av kunden aktualiseras).¹³ Det gäller oavsett var i världen denne har etablerat den verksamhet som ger honom karaktären av beskattningsbar person.¹⁴ Mervärdesbeskattning kan ske av i princip alla skattepliktiga transaktioner avseende varor och tjänster som sker inom det geografiska område som tillhör EU enligt artikel 52 FEU och artikel 355 FEUF.¹⁵ EU-ländernas territorier utgör i princip EU:s skatteområde beträffande moms

¹² De fyra friheterna finns i följande artiklar i FEUF: artikel 28 om varor; artikel 56 om tjänster; artikel 45 om personer och i artikel 63 om kapital. Principen om fri etablering för EU:s medborgare i medlemsstaterna finns i artikel 49 FEUF. Vad som avses med bolag enligt civil- eller handelslagstiftningen ska likställas med fysiska personer som är medborgare i medlemsstaterna, vilket följer av artikel 54 FEUF. Jfr även Forssén 2011, s. 45.

¹³ Jfr 1 kap. 2 § första stycket 1 med hänvisning till 1 § första stycket 1 ML samt 1 kap. 8 § ML med hänvisning till 1 §. Jfr även Forssén 2011, s. 96.

¹⁴ Jfr Ben J.M. Terra – Julie Kajus, A Guide to the European VAT Directive Introduction to the European VAT 2010, Volume 1, IBFD 2010, s. 331 (Terra och Kajus 2010). Där anges att en sidenhandlare i Djakarta (Indonesien) är en *taxable person* (beskattningsbar person) likaväl som ett varuhus i Amsterdam. De noterar dock att sidenhandlaren måste omsätta sina varor inom nederländskt territorium, för att *agera* så att denne omfattas av den nederländska mervärdesskatten (eng., *acts within the Dutch VAT*). Jfr även Forssén 2011 s. 96.

¹⁵ Jfr artiklarna 2.1 a och c respektive artiklarna 5.1 och 5.2 i mervärdesskattedirektivet. Jfr även Ståhl m.fl. 2011, s. 207 och Forssén 2011, s. 96.

(mervärdesskatteområde), genom hänvisning i artiklarna 5.1 och 5.2 i mervärdesskattedirektivet till de båda nyss nämnda artiklarna i FEU och FEUF.¹⁶

Även om omsättningen inom till exempel EU-landet Sverige är endast tillfällig, enstaka blir sålunda också en utländsk företagare (beskattningsbar person) skattskyldig och ska redovisa och betala utgående moms till svenska staten.¹⁷ EU:s moms system kan på så sätt sägas vara imperialistiskt i förhållande till tredjeländerna, men å andra sidan ska, i enlighet med huvudregeln om avdragsrättens räckvidd i artikel 168 a) i mervärdesskattedirektivet, även en företagare från tredje land ha rätt till avdrag för ingående moms på de varor och tjänster som denne i sådant fall förvärvar i Sverige för att skapa sina omsättningar av skattepliktiga varor och tjänster där eller för att skapa sina leveranser eller tillhandahållanden från Sverige till ett annat EU-land eller till ett tredje land. Dessutom får en företagare från ett tredje land återbetalning av ingående moms som denne betalar vid en vistelse i ett EU-land utan att själv omsätta varor eller tjänster där, enligt EU:s trettonde direktiv 86/560/EEG om återbetalning av moms till företagare etablerade utanför EU.¹⁸ En företagare från exempelvis Japan eller USA kanske besöker en industrimässa i Sverige och bor på hotell, representerar på restaurang och åker taxi under vistelsen, men gör inga omsättningar i Sverige. Den utländske företagaren är inte skyldig att momsregistrera sig i Sverige under dessa premisser och kan inte göra avdrag för momsutgifterna i en momsdeklaration i Sverige, men ska på ansökan till Skatteverket restitueras dessa utgifter, så att kostnadssidan på dennes resultaträkning inte belastas med svensk moms som en kostnad.

2.3 Betydelsen av en generell avdragsrätt och av friheterna på EU:s inre marknad för metodfrågan

Principen om en generell avdragsrätt för ingående moms omfattar alla företagare som bedriver handel på EU:s inre marknad eller som kommer från tredjeländer på besök och har momsutgifter där. Genom att konkurrensneutraliteten därmed upprätthålls på den inre marknaden för omsättningen av varor och tjänster bör principen om en generell avdragsrätt jämte framför allt principerna om fri rörlighet för varor och tjänster inom den inre marknaden vara avgörande för metodvalet vid studier av moms enligt EU-rätten. Därigenom kan forskningsresultaten av rättsvetenskapliga studier av frågor i ämnet mervärdesskatt förväntas bli användbara för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare.

Sålunda går jag igenom frågorna om valet av en rättsdogmatisk metod, av en rättsdogmatisk metod kompletterad av en komparativ metod eller av enbart en komparativ metod för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatt utifrån följande båda synpunkter:

---

¹⁶ Märk dock att artiklarna 6 respektive 7 i mervärdesskattedirektivet innebär vissa avvikelser från principen att EU-ländernas territorier också utgör EU:s mervärdesskatteområde. Däri anges att till exempel Åland inte tillhör EU:s mervärdesskatteområde, trots att Åland – liksom Finland i övrigt – ingår i EU:s tullområde, respektive att till exempel Furstendömet Monaco inte ska behandlas utifrån mervärdesskattedirektivet som tredje land av medlemsstaterna beträffande transaktioner till och från det området, utan som om transaktionerna hade ursprung i eller var avsedda för Frankrike. Jfr även Forssén 2011 s. 96.

¹⁷ Jfr även Forssén 2011 s. 97.

¹⁸ Fullständig titel på trettonde direktivet: Rådets trettonde direktiv 86/560 av den 17 november 1986 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om omsättningsskatter – Regler om återbetalning av mervärdesskatt till skattskyldiga personer som inte är etablerade i gemenskapens territorium.

- betydelsen av en generell avdragsrätt för vad som är moms enligt EU-rätten, och
- betydelsen av principerna om fri rörlighet för varor och tjänster på EU:s inre marknad.

Dessförinnan går jag igenom några rättspolitiska mål för EU:s gemensamma momssystem, vilka bör beaktas vid en rättsvetenskaplig studie i ämnet mervärdesskatt och sålunda tillika bör beaktas vid valet av metod för analysen av de frågor som studien avser att belysa.

3 Betydelsen av rättspolitiska mål med det gemensamma momssystemet för metoderna

3.1 Exempel på rättspolitiska mål

I Forssén 2013 identifierade jag och uppställde, för analysen av frågan om företagsformen enkelt bolag (respektive partrederi) i 6 kap. 2 § ML [och 5 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244, här förkortad SFL)] i förhållande till mervärdesskattedirektivet och framför allt huvudregeln däri om vem som är beskattningsbar person, artikel 9.1 första stycket, följande rättspolitiska mål för momssystemet utifrån EU:s regelverk på området: ett sammanhållet momssystem, neutralitet, EU-konformitet, rättssäkerhet inklusive legalitet och effektiv uppbörd.¹⁹

3.2 Ett sammanhållet momssystem

Att ett sammanhållet momssystem, en enhetlig moms är ett rättspolitiskt mål med momsen enligt EU-rätten följer redan av mervärdesskattedirektivets fullständiga titel, det vill säga att det är ett direktiv *om ett gemensamt system för mervärdesskatt*.

3.3 Neutralitet

Att neutralitet är ett rättspolitiskt mål med momsen enligt EU-rätten följer av att principen om en neutral moms följer primärrättsligt av artikel 113 FEUF samt sekundärrättsligt av skälen 4, 5 och 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet.²⁰

3.4 EU-konformitet respektive rättssäkerhet inklusive legalitet

Att EU-konformitet är ett rättspolitiskt mål följer redan av att det är bindande primärrättsligt i enlighet med artikel 288 tredje stycket FEUF för medlemsstaterna att implementera mervärdesskattedirektivet i sina nationella mervärdesskattelagstiftningar.

Vidare framgår av domskälen i EU-målet 6-64 (Costa)²¹ att ”gemenskapsrättens företrädare” framför nationell rätt bekräftas genom artikel 189 i Romfördraget – numera artikel 288 FEUF. Principen om EU-rättens företrädare framför nationell rätt har konstant konstaterats efter

---

¹⁹ Jfr Forssén 2013, kapitel 2.

²⁰ Jfr ovan angående skälen 4 och 5 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet. I skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet anges att skattesatserna och undantagen från skatteplikt inte är helt harmoniserade, men att principen om en neutral moms ändå gäller så att liknande varor och tjänster belastas med lika stort skatteuttag inom varje medlemslands territorium.

²¹ EU-målet 6-64 (Costa), ECLI:EU:C:1964:66.

”Costa”-målet, och gäller både primär- och sekundärrättsligt,²² varför den anses som grundläggande för EU-rättens genomslag i medlemsstaterna.²³ Utifrån denna princip har EU-domstolen utvecklat principerna om direkt effekt med direktivbestämmelserna och om att de nationella myndigheterna och domstolarna ska ge dessa en EU-konform (direktivkonform) tolkning.²⁴ Utifrån EU-målet 26/62 (van Gend en Loos)²⁵ och ”Costa”-målet från 1963 och 1964 har EU-domstolen utvecklat konceptet med att direktiven kan ha så kallad direkt effekt.²⁶ Om en direktivbestämmelse har direkt effekt, kan den enskilde åberopa den i enlighet med principen om EU-rättens företräde framför nationell rätt. Villkoren för att en direktivbestämmelse ska anses ha direkt effekt är att den är klar, precis (entydig) och ovillkorlig samt att genomförandetiden ska ha löpt ut.²⁷

Sålunda ska bestämmelserna i exempelvis ML och FML vara förenliga (konforma) med direktivbestämmelserna. I Forssén 2013 identifierar jag således utifrån artikel 288 tredje stycket FEUF och EU-domstolens rättspraxis även *EU-konformitet* som ett rättspolitiskt mål med det gemensamma momssystemet.²⁸ En EU-konform – direktivkonform – tolkning av exempelvis ML eller FML kan dock begränsas såtillvida att om en bokstavstolkning av bestämmelsen i det nationella regelverket innebär att den till sin ordalydelse inte stödjer en beskattningsåtgärd mot den enskilde kan en EU-konform tolkning inte genomdrivas mot denne.

En EU-konform tolkning anses sålunda inte innebära en skyldighet för medlemsstaterna att tolka den nationella lagen i strid med dess ordalydelse (*contra legem*).²⁹ Det är också EU-

---

²² Jfr Prechal 2005 s. 94, där hon noterar detta angående ”the supremacy of Community law over national law”. Jfr även Forssén 2011 s. 55.

²³ Jfr Prechal 2005, s. 94, Ståhl 1996, s. 66, Joakim Nergelius, *The Constitutional Dilemma of the European Union*, Europa Law Publishing, Groningen 2009, s. 58 (Nergelius 2009) och Sonnerby 2010, s. 60. Jfr även Forssén 2013, s. 41.

²⁴ Jfr Sonnerby 2010, s. 61 och även Forssén 2011, s. 55.

²⁵ EU-målet 26/62 (van Gend en Loos), ECLI:EU:C:1963:1.

²⁶ Jfr Prechal 2005 s. 92, 93 och 218 samt även s. 16, där hon konkluderar detta utifrån EU-målen 26/62 (van Gend en Loos) och 6-64 (Costa). Jfr även Terra och Kajus 2010, s. 129 och också Forssén 2011, s. 56.

²⁷ Jfr Ståhl 1996 s. 68; Terra och Kajus 2010 s. 129; s. 151 i Terra, Ben J.M. och Kajus, Julie, *A Guide to the European VAT Directive, Volume 1, Introduction to the European VAT 2012*, IBFD 2012 (Terra och Kajus 2012); Bernitz 2010, s. 74; och Sonnerby 2010 s. 63. Jfr även prop. 1994/95:19 Del 1 s. 486, där det anges med hänvisning till EU-målet 26/62 (van Gend en Loos) att det krävs för direkt effekt att regeln är ”ovillkorlig, entydig och fullständig”; s. 197 i Christina Moëll, *Harmoniserade tulltaxor Införlivande, tolkning och tillämpning av internationella regler för varuklassificering*, Juristförlaget i Lund, Lund 1996 (Moëll 1996), där hon med hänvisning till van Gend en Loos-målet anger att EU-domstolen har slagit ”fast att en rättsregel måste vara klar, otvetydig och ovillkorlig samt ägnad att vara riktad till enskilda för att den ska kunna ha direkt effekt så att enskilda kan stödja sig därpå och också få rättigheter därur”; samt Nergelius 2009 s. 11; s. 58 i Jürgen Habermas, *Om Europas författning – en essä*, Översättning (från tyska) Jim Jakobsson, Ersatz, Stockholm 2011 (Habermas 2011); och s. 94 i Eleonor Alhager (numera Kristoffersson), *Mervärdesskatt vid omstruktureringar*, Iustus förlag 2001 (Alhager 2001). Jfr också Forssén 2011 s. 55 och Forssén 2013 s. 43 och 44.

²⁸ Jfr Forssén 2013, avsnitten 2.1, 2.2 och 2.5.

²⁹ Jfr s. 71 och 75 i Kristina Ståhl, *Fusionsdirektivet Svensk beskattning i EG-rättslig belysning*, Iustus Förlag AB 2005 (Ståhl 2005) och Sonnerby 2010 s. 66. Jfr även Forssén 2013 s. 38.

domstolens uppfattning, vilket följer av punkt 110 i EU-domen C-212/04 (*Adeneler m.fl.*).³⁰ Sålunda identifierar jag också som ett rättspolitiskt mål *rättssäkerhet inklusive legalitet*, varvid jag dessutom hänvisar i Forssén 2013 till legalitetsprincipen enligt artiklarna 4.1 och 5.2 FEU och till legalitetsprincipen för beskattningsåtgärder enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen.³¹ Den nationella processuella rätten och den konstitutionella rätten med framför allt nämnda legalitetsprincip för beskattningsåtgärder kan sålunda begränsa den EU-konforma tolkningen av en bestämmelse i mervärdesskattedirektivet.³²

3.5 Effektiv uppbörd

Ett annat rättspolitiskt mål med moms-systemet enligt EU-rätten är målet med en effektiv uppbörd av skatten i det gemensamma moms-systemet. I Forssén 2013 anför jag att det fiskala syftet, det vill säga att skatter ska finansiera offentlig verksamhet, ibland anges som ett ultimärsyfte för både mervärdesskatten och inkomstskatten.³³ Jag nämner i det hänseendet också bland annat att statens intresse av en effektiv moms-uppbörd innebär att den skattskyldige fungerar i princip som uppbördsman åt staten.³⁴

Jag nämnde dessutom i Forssén 2013 att EU:s inställning rättspolitiskt sett i uppbördshänseende hade gått från att så många som möjligt som gör skattepliktiga transaktioner bör omfattas av moms-systemet till att Europeiska kommissionen (EU-kommissionen) för framtiden förutskickade återhållsamhet i det hänseendet samt prioritering av registreringskontroll och frågor i övrigt om uppbörd av moms.³⁵ Jag nämnde också, att Skatteverket redan i samband med att skatteförfarandelagen infördes den 1 januari 2012 noterade att moms-systemet är utsatt för bedrägerier av så allvarlig art att det från EU-nivå har påpekats vikten av att medlemsstaterna har en effektiv kontroll av dem som *släpps in* i systemet.³⁶ Att en effektiv moms-uppbörd är central för momsen i EU-rättens mening följer också av att det i skäl 45 i ingressen till mervärdesskattedirektivet anges att beskattningsbara personers skyldigheter i möjligaste mån bör harmoniseras, för att säkerställa att skatteuppbörden sker på ett enhetligt sätt i alla medlemsstater.³⁷ Att momsen ska vara harmoniserad inom EU har för övrigt inte bara betydelse för statsfinanserna i

---

³⁰ EU-målet C-212/04 (*Adeneler m.fl.*), ECLI:EU:C:2006:443. Jfr även Sonnerby 2010 s. 66. Jfr också Forssén 2013 s. 38.

³¹ Jfr Forssén 2013, avsnitten 2.1, 2.2 och 2.7.

³² Jfr Forssén 2013 s. 38.

³³ Jfr Peter Melz, *Mervärdesskatten Rättsliga grunder och problem*, Juristförlaget 1990, s. 64 (Melz 1990) och även t.ex. SOU 1989:35, *Reformerad mervärdesskatt m.m.*, Del 1 s. 140 och 142. Jfr även Forssén 2013, s. 76.

³⁴ Jfr prop. 1989/90:111 (*Reformerad mervärdesskatt m.m.*) s. 294 och även Graham Virgo, *Restitution of Overpaid VAT*, *British Tax Review* 1998, s. 582–591, där det på s. 591 anges att "the taxpayer" kan ses som "agent for the Commissioners" (*Inland Revenue Commissioners*). Jfr även Forssén 2013, s. 59 och 76.

³⁵ Jfr avsnitt 5.4.1, *Översyn av uppbörden av mervärdesskatt*, i EU-kommissionens grönbok KOM(2010) 695 slutlig och EU-kommissionens uppföljning till grönboken, COM(2011) 851 final, s. 6. Jfr även Forssén 2013, s. 76.

³⁶ Se prop. 2010/11:165 (*Skatteförfarandet*) Del 1 s. 320. Jfr Forssén 2013, s. 76.

³⁷ Jfr även Forssén 2013 s. 76.

medlemsstaterna, utan även för EU som juridisk person. Beskattningsunderlaget för moms bildar också underlag för medlemsstaternas finansiering av EU:s institutioner.³⁸

EU-domstolen berör också statens uppbördsintresse i samband med neutralitetsprincipen. Det följer av EU-målet C-216/97 (Gregg), som jag berör i Forssén 2011 och Forssén 2013. Jag drar slutsatsen att så är fallet, genom att jämföra punkt 20 i domen i målet på svenska språket, på rättegångsspråket, som är engelska och på EU:s originalspråk, som är franska. På svenska anges i första meningen i punkten, att principen om neutralitet utgör bland annat hinder för att olika ekonomiska aktörer som tillhandahåller varor och tjänster behandlas olika ”i mervärdesskattelhänseende”. På engelska används ”as far as the levying of VAT is concerned”,³⁹ vilket är mer specifikt jämfört med citatet på svenska, det vill säga i den engelska språkversionen av domen åsyftas debiteringen av moms, medan den svenska översättningen anger ett generellt ”i mervärdesskattelhänseende”. Klarhet angående vad EU-domstolen åsyftar fås först vid läsning av punkt 20 i domen på franska, där citatet lyder ”perception de la TVA”. Det ligger närmare den svenska språkversionen än den engelska, eftersom den specifika frågan om momspåslag inte upptas på franska, utan det mera generella om uppbörd av momsen, vilket på engelska skulle lyda ”collection of the VAT”. Sålunda anser jag att punkt 20 i EU-domen C-216/97 (Gregg) visar att effektiv uppbörd som ett rättspolitiskt mål med det gemensamma momssystemet också kan identifieras i EU-domstolens rättspraxis.⁴⁰

Vid behandlingen i denna avdelning av metodfrågan i de svenska avhandlingarna på momsområdet finns ovannämnda exempel på rättspolitiska mål med som en bakgrund till mina synpunkter på vad som är en lämplig metod. Avslutningsvis tar jag upp betydelsen av det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd av moms särskilt för de formella reglerna på området.

4 Genomgång av frågan om lämpliga metodval för momsforskningen i Sverige

4.1 Omständigheter till vilka frågan om metodval bör förhålla sig

I avsnitten 2 och 3 har jag för genomgången av om avhandlingarna visar på för- och nackdelar med metodvalet för att forskningsresultatet ska kunna förväntas bli användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare, vilket jag i avsnitt 1 anger som syftet med denna avdelning, uppställt vissa omständigheter för prövningen av om vald metod fungerar i nämnda hänseende för att analysera implementeringen av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i ML. Jag går igenom avhandlingarna angående huruvida tillvägagångssättet i dem för studien på momsområdet har genomförts med enbart en rättsdogmatisk metod, med en sådan metod kompletterad med en komparativ metod eller med enbart en komparativ metod. Frågan är, mot bakgrunden av vad jag anför i avsnitten 2 och 3, hur vald metod fungerar i förhållande till

---

³⁸ Se Rådets beslut 2000/597/EG, som nämns i skäl 8 i ingressen till mervärdesskattedirektivet [tidigare skäl 2 i ingressen till EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv (77/388/EEG)] samt prop. 1994/95:19 Del 1 s. 139 och prop. 1994/95:57 (Mervärdesskatten och EG) s. 93. Jfr även Alhager 2001, s. 42 och Sonnerby 2010, s. 56 samt Forssén 2013, s. 14 och 76.

³⁹ VAT, value-added tax, förkortning på engelska motsvarande moms, förkortningen av mervärdesskatt.

⁴⁰ Jfr Forssén 2011 s. 92 och 93 och Forssén 2013 s. 72.

- betydelsen av en generell avdragsrätt för vad som är moms enligt EU-rätten, och
- betydelsen av principerna om fri rörlighet för varor och tjänster på EU:s inre marknad.

Jag gör genomgången utifrån två huvudspår, där det ena spåret består i tillämpning av enbart en komparativ metod eller av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod som stöd, medan det andra spåret består i att enbart en rättsdogmatisk metod tillämpas för den rättsvetenskapliga studien i ämnet mervärdesskatterätt. Innan jag gör genomgången beskriver jag dels i det närmast följande avsnittet vad implementeringen av EU:s regelverk på momsområdet i ML gäller, det vill säga skattesubjektet och skatteobjektet, dels i det därefter följande avsnittet att jag i arbetet med Forssén 2011 och Forssén 2013 använde en rättsdogmatisk metod, och kompletterade i Forssén 2013 med en komparativ metod.

4.2 Implementeringsfrågan avser skattesubjektet och skatteobjektet

De materiella bestämmelserna om skyldigheter och rättigheter i momshänseende överensstämmer strukturellt vid jämförelse av ML med mervärdesskattedirektivet. Jag brukar illustrera förhållandet mellan skyldigheterna och rättigheterna med följande schema.⁴¹

Ia Personer		
Beskattningsbara personer [ML och mervärdesskattedirektivet]		Andra: konsument/skattebearare
Ib Omsättning av vara eller tjänst (ML)/ Leverans av vara eller tillhandahållande av tjänst (mervärdesskattedirektivet)		
Skattepliktig	Från skatteplikt kvalificerat undantagen	Från skatteplikt okvalificerat undantagen
II Avdragsrätt för ingående moms	II Återbetalningsrätt för ingående moms	Ej avdrags- eller återbetalningsrätt för ingående moms (på förvärv som görs av icke beskattningsbara personer eller av beskattningsbar person som omsätter från skatteplikt okvalificerat undantagna varor eller tjänster).
Vissa förvärv omfattas av avdragsförbud: ej avdrags- eller återbetalningsrätt för ingående moms		

Huvudregeln i ML för vem som är skyldig att betala mervärdesskatt (skattskyldig) finns, som nämnts, i 1 kap. 2 § första stycket 1, med hänvisning till 1 § första stycket 1, varav följer att *den som* är beskattningsbar person och i den egenskapen gör en skattepliktig omsättning av vara eller tjänst inom landet är skattskyldig. Sålunda överensstämmer rekvisiten för vem som är skyldig att betala mervärdesskatt enligt huvudregeln i 1 kap. 2 § första stycket 1 ML respektive enligt huvudreglerna i artiklarna 2.1 a och c i mervärdesskattedirektivet med varandra. Den enda skillnaden är att ML för den skyldigheten använder begreppet *skattskyldig*, medan mervärdesskattedirektivet använder begreppet *betalningsskyldig* för en person som är skyldig att betala mervärdesskatt till staten.⁴²

Schemat ovan återspeglar sålunda att *den som* är beskattningsbar person är skattskyldig eller betalningsskyldig enligt ML respektive enligt mervärdesskattedirektivet

⁴¹ Jfr Björn Forssén, Momsrullan IV: En handbok för praktiker och forskare, avsnitt 11 100 000. Eget förlag 2019. (Forssén 2019a). Jfr även Forssén 2011, avsnitt 1.1.1 och Forssén 2013, avsnitt 3.2.

⁴² Jfr artiklarna 194, 197.2, 199, 199.1 a, 199.1 b, 201, 204.1 och 205 i mervärdesskattedirektivet.

- om denne i egenskap av beskattningsbar person,⁴³
- inom landet, mot ersättning gör en skattepliktig omsättning av en vara eller av en tjänst respektive leverans av en vara eller tillhandahållande av en tjänst.⁴⁴

Det som lagstiftaren i Sverige, Skatteverket, domstolarna och andra rättstillämpare behöver forskarnas stöd med är hanteringen av situationer där en regelkonkurrens föreligger mellan en bestämmelse i mervärdesskattedirektivet och en bestämmelse i ML. Enligt schemat ovan avser sådana situationer bestämningen av skattesubjektet (beskattningsbar person) respektive skatteobjektet, det vill säga leverans av en vara eller tillhandahållande av en tjänst i förhållande till skattepliktig omsättning av en vara eller av en tjänst.

De svenska doktorsavhandlingarna och en licentiatavhandling i ämnet mervärdesskatt är hittills följande:⁴⁵

- Björn Westberg, Nordisk mervärdesskatterätt – behandlingen av utländska företag, varor eller tjänster inom ramen för nationella lagar. Juristförlaget JF AB 1994. (Westberg 1994).
- Jesper Öberg, Mervärdesbeskattning vid obestånd, Andra upplagan. Norstedts Juridik AB 2001. (Öberg 2001).⁴⁶
- Eleonor Alhager (numera Kristoffersson), Mervärdesskatt vid omstruktureringar. Iustus förlag 2001. (Alhager 2001).
- Oskar Henkow, Financial Activities in European VAT A Theoretical and Legal Research of the European VAT System and the Actual and Preferred Treatment of Financial Activities. Kluwer Law International 2008. (Henkow 2008).⁴⁷
- Pernilla Rendahl, Cross-Border Consumption Taxation of Digital Supplies. IBFD 2009. (Rendahl 2009).⁴⁸
- Mikaela Sonnerby, Neutral uttagsbeskattning på mervärdesskatteområdet. Norstedts Juridik AB 2010. (Sonnerby 2010).
- Björn Forssén, Skattskyldighet för mervärdesskatt – en analys av 4 kap. 1 § mervärdesskattelagen. Jure Förlag AB 2011 (licentiatavhandling). (Forssén 2011).

---

⁴³ Jfr 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML respektive artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet.

⁴⁴ Jfr 2 kap. 1 § första stycket 1 och tredje stycket 1 ML respektive artiklarna 2.1 a och c i mervärdesskattedirektivet.

⁴⁵ Se dock Avdelning II, avsnitt 2.1 angående ytterligare en avhandling, nämligen Senyk 2018.

⁴⁶ Avhandlingen är från 2000. I denna bok hänvisar jag till den utgivna boken: Öberg 2001.

⁴⁷ Avhandlingen är från 2007. I denna bok hänvisar jag till den utgivna boken: Henkow 2008.

⁴⁸ Avhandlingen är från 2008. I denna bok hänvisar jag till den utgivna boken: Rendahl 2009.

- Björn Forssén, Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier. Örebro Studies in Law 4/2013. (Forssén 2013).
- Marta Papis-Almansa, Insurance in European VAT On the Current and Preferred Treatment in the Light of the New Zealand and Australian GST Systems, Lund University 2016. (Papis-Almansa 2016).
- Mikael Ek, Leveranser och unionsinterna förvärv i mervärdesskatterätten. Iustus Förlag AB 2019. (Ek 2019).
- Giacomo Lindgren Zucchini, Composite Supplies in the Common System of VAT. Örebro Studies in Law 14/2020. (Lindgren Zucchini 2020).

I denna avdelning behandlar jag, som nämnts, utifrån de båda huvudspåren beträffande vald metod i respektive avhandling, hur forskningsresultatet med avseende på implementeringsfrågan kan förväntas bli användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare. Jag inleder, som nämnts, den fortsatta genomgången med att kommentera mina egna avhandlingar, vilka i första hand är inriktade på skattesubjektet. Vid genomgången markerar jag i noter i respektive avsnitt om något som jag skriver syftar på skattesubjektet (Ia) eller skatteobjektet (Ib). I förekommande fall markerar jag på samma sätt även om avdragsrätten inte behandlas i en avhandling (II), vilket i sig gör att sannolikheten minskar för att forskningsresultatet ska kunna förväntas bli användbart beträffande frågan om en EU-konform implementering av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i ML.

I sistnämnda hänseende erinrar jag, i enlighet med vad som anförs ovan i det hänseendet, om att principen om en generell avdragsrätt är en avgörande omständighet för att bestämma vad som är moms enligt EU-rätten, och att avdragsrätten därmed har en avgörande betydelse för huruvida ett momssystem i ett tredje land är ett lämpligt jämförelseunderlag vid tillämpning av en komparativ metod för analysen av frågor om mervärdesskatterätten i de avhandlingar som jag tar upp vid genomgången av huruvida metodvalet kan förväntas ge ett användbart forskningsresultat för implementeringsfrågan. Med schemat ovan illustrerar jag att en ekonomisk verksamhet vari en beskattningsbar person producerar skattepliktiga omsättningar av varor eller tjänster medför en avdragsrätt för ingående moms på förvärv eller import i verksamheten, medan en återbetalningsrätt för ingående moms föreligger om från skatteplikt kvalificerat undantagna varor eller tjänster produceras i verksamheten. I den fortsatta framställningen avser jag med avdragsrätt båda dessa situationer (II). Det är enbart om den beskattningsbara personen producerar från skatteplikt okvalificerat undantagna varor eller tjänster som denne saknar avdrags- eller återbetalningsrätt för ingående moms på förvärv eller import i verksamheten eller om ett visst förvärv av en vara eller tjänst omfattas av avdragsförbud för ingående moms.

Jag fortsätter, som nämnts, genomgången av lämpligt metodval för implementeringsfrågan med mina egna avhandlingar, innan jag, som också nämnts, delar in genomgången i två huvudspår: tillämpning av enbart en komparativ metod eller av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod som stöd respektive tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod. Dessförinnan behandlar jag, efter att ha redogjort för metoden vid arbetet med Forssén 2011 och Forssén 2013, särskilt de båda första avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige: Westberg 1994 och Öberg 2001.

4.3 Forssén 2011 och Forssén 2013 – rättsdogmatik kompletterad med en komparativ metod

I Forssén 2011 och Forssén 2013 behandlade jag i första hand frågan om bestämningen av skattesubjektet i ML,⁴⁹ och huruvida den var förenlig (konform) med huvudregeln om vem som är beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. I arbetet med de båda avhandlingarna tillämpade jag en rättsdogmatisk metod. I Forssén 2013 kompletterade jag med en komparativ metod till stöd för den tolkning och systematisering av gällande rätt som den rättsdogmatiska metoden innebar. I en artikel av Katia Cejje anges att jag i Forssén 2013 använder utländsk rätt, men utan att hävda att jag använder en komparativ metod.⁵⁰ Det är fel: jag uttrycker att jag kompletterar den rättsdogmatiska metoden med en viss komparativ analys av FML och finskt material.⁵¹ Vad som inte nämns i Cejje 2020 är att Forssén 2013 var det andra och slutliga steget i mitt nämnda tidigare forskningsarbete inom mervärdesskatterätten, vilket började i ett första steg med Forssén 2011, där jag resonerar om relevansen i det steget av att komplettera med en komparativ metod. Forssén 2011 nämns inte i Cejje 2020. Där nämns endast Forssén 2013. Forssén 2011 utgjorde således första steget i nämnda forskningsprojekt på momsområdet. Där gjorde jag en internationell utblick för att bedöma vilka tredjeländer som skulle kunna vara intressanta för att, utöver jämförelser av ML med mervärdesskattelagstiftningar i andra EU-länder, ingå i en komparativ analys till stöd för den rättsdogmatiska analysen av ML i förhållande till EU:s regelverk.⁵²

I Forssén 2011 innebar forskningsresultatet beträffande huvudfrågan att jag föreslog att begreppet yrkesmässig verksamhet avseende bestämningen av skattesubjektet i huvudregeln i 4 kap. 1 § 1 ML skulle anpassas till begreppet beskattningsbar person enligt huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Det skedde också genom SFS 2013:368 den 1 juli 2013, så att bestämningen av skattesubjektet enligt ML inte längre kopplar till den icke harmoniserade inkomstskatterätten.⁵³

I det andra steget i mitt forskningsarbete, vilket således bestod i Forssén 2013, gällde huvudfrågan företagsformen enkelt bolag (respektive partrederi). Där föreslår jag att Sverige bör ta upp på EU-nivå att principen om en neutral moms kräver att det klarläggs om även sådana rättsliga figurer, det vill säga icke-rättssubjekt, omfattas av bestämningen av vem som är beskattningsbar person enligt huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet.

I Forssén 2013 gjorde jag till stöd för den rättsdogmatiska metoden en komparativ utredning genom en jämförelse av ML med FML, där sammanslutningar och partrederier, vilka inte heller utgör rättssubjekt, behandlas som skattesubjekt, till skillnad från i ML och skatteförfarandelagen, där enkla bolag (och partrederier) inte behandlas som skattesubjekt.

---

⁴⁹ Jfr Ia i schemat i avsnitt 4.2.

⁵⁰ Jfr Katia Cejje, Comparative Method(s) and Tax Law Research. Svensk Skattetidning 3/2020 s. 145–159, 155. (Cejje 2020).

⁵¹ Jfr Forssén 2013 s. 35.

⁵² Jfr Forssén 2011 s. 71, 72, 279–297 (*Bilaga 2 – Internationell utblick*) och om min utlandsenkät för huvudfrågan, 349.

⁵³ Jfr artikel 115 FEUF, varav följer att exempelvis inkomstskatt inte omfattas av ett harmoniseringskrav, utan medlemsländernas nationella lagstiftningar på det området ska tillnärmas varandra genom direktiv från EU.

Enligt 6 kap. 2 § andra meningen ML (och 5 kap. 2 § skatteförfarandelagen) är det i stället frivilligt att ansöka hos Skatteverket om att en delägare utses till representant för att redovisa och betala momsen i enkla bolagets (eller partrederiets) verksamhet. Annars åvilar skattskyldigheten varje delägare i bolaget (eller rederiet) enligt 6 kap. 2 § första meningen ML.

Eftersom icke-rättssubjekt behandlas olika i Sverige och Finland beträffande bestämningen av vem som är ett skattesubjekt momsmässigt sett föreslog jag i Forssén 2013 att Sverige borde ta upp frågan på EU-nivå i samråd med Finland,⁵⁴ och jag har upprepat problematiken och mitt förslag i en artikel i JFT under 2019 och i en kommentar till ett lagförslag i JFT 2020.⁵⁵

4.4 Westberg 1994 respektive Öberg 2001 – komparativ respektive rättsdogmatisk metod

Westberg 1994 är den första svenska avhandlingen i mervärdesskatterätt. Där belystes rättsläget på momsområdet i samtliga nordiska länder, varvid även EG-rättsliga regler beaktades. Metoden som användes för studien var den komparativa, och det betonades att med den metoden blir det väsentliga för studien reglernas funktion och reglernas inplacering i deras rättsliga sammanhang.⁵⁶ Detta är betydelsefullt inte minst för forskarens förslag *de lege ferenda*,⁵⁷ det vill säga beträffande förslag från forskaren till lagstiftaren om att ändra en viss regel eller regler i ML,⁵⁸ såsom jag gjorde i Forssén 2011 och Forssén 2013.

Westberg 1994 är dock från april 1994, det vill säga från kort innan gällande ML trädde i kraft den 1 juli 1994, vars föregångare var lagen (1968:430) om mervärdesskatt (här förkortad GML), och sålunda från tiden före Sveriges EU-inträde den 1 januari 1995, och sålunda behandlas inte i Westberg 1994 de frågor om regelkonkurrens i förhållande till EU-rätten som jag tog upp i Forssén 2011 och Forssén 2013 beträffande EU-konformiteten med bestämningen av skattesubjektet enligt ML. Nu gällande ML nämndes i Westberg 1994 angående att GML skulle ersättas av ML, vilket också skedde den 1 juli 1994. I Westberg 1994 anfördes också att mervärdesskatten dåförtiden hade behandlats utomordentligt sparsamt i den rättsvetenskapliga litteraturen, varvid nämndes att Melz 1990 – även om det inte var en avhandling – var det första rättsvetenskapliga verket beträffande den svenska mervärdesskatterätten.⁵⁹ Att Melz 1990 och Westberg 1994 är rättsvetenskapliga verk som bör ingå i materialet till en rättsvetenskaplig studie i ämnet mervärdesskatt, trots att de är från tiden före Sveriges EU-inträde 1995, följer enligt min uppfattning av att redan GML, som var

---

⁵⁴ Jfr Forssén 2013 s. 225 och 226.

⁵⁵ Se Björn Forssén, Om rättsliga figurer som inte utgör rättssubjekt – den finska och svenska mervärdesskattelagen i förhållande till EU-rätten, JFT 1/2019, s. 61–70, 69 och 70 (Forssén 2019b) respektive Björn Forssén, Synpunkter på vissa regler i förslaget till en ny mervärdesskattelag i Sverige – SOU 2020:31, JFT 3/2020, s. 388–399, 392 och 393 (Forssén 2020b).

⁵⁶ Jfr Westberg 1994 s. 75 och 76.

⁵⁷ Jfr Westberg 1994 s. 75.

⁵⁸ De lege ferenda ”Om den lag som bör göras”. Ett uttalande *de lege ferenda* uttrycker en önskan om hur framtida rättsregler bör vara i ett visst hänseende. Se Stefan Melin, Juridikens begrepp, 4:e upplagan, Iustus förlag 2010, s. 94 (Melin 2010) och Bergström m.fl. 1997, s. 35. Jfr även Forssén 2013 s. 31.

⁵⁹ Jfr Westberg 1994 s. 27.

den första svenska mervärdesskattelagstiftningen (införd den 1 januari 1969), infördes under influens från EG-rätten på området.⁶⁰

Björn Westberg gick sedan också vidare 1997 med *Mervärdesskatt – en kommentar*, där ett EG-rättsligt perspektiv förenades med ett svenskt beträffande mervärdesskatterätten.⁶¹ Ett annat för forskningen inom mervärdesskatterätten i Sverige viktigt verk från Björn Westberg är *Mervärdesskattedirektivet – en kommentar* från 2009 med bland annat en omfattande genomgång av EU-domstolens rättspraxis på momsområdet.⁶²

Jag hade nytta av att studera Westberg 1994, Westberg 1997 och Westberg 2009, när jag arbetade med frågorna om skattesubjektet på momsområdet i Forssén 2011 och Forssén 2013. Jag tillämpade, som nämnts, en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod i Forssén 2013 och i Forssén 2011, det vill säga i första steget av mina forskningsprojekt på momsområdet, gjorde jag, som också nämnts, en internationell utblick för att bedöma vilka tredjeländer som skulle kunna vara intressanta för att, utöver jämförelser av ML med mervärdesskattelagstiftningar i andra EU-länder, ingå i en komparativ analys till stöd för den rättsdogmatiska analysen av ML i förhållande till EU:s regelverk.⁶³

Det finns en svensk avhandling förutom mina egna som berör skattesubjektsfrågan,⁶⁴ och det är Mervärdesbeskattning vid obestånd av Jesper Öberg, där en principiellt intressant fråga angavs gälla hur en avgränsning ska ske mellan en konkursgäldenärs och ett konkursbos skattskyldighet för olika omsättningar.⁶⁵ Metoden för analysen i Öberg 2001 beskrivs som ”sedvanligt rättsdogmatisk”,⁶⁶ och jag nämner Öberg 2001 i Forssén 2011 och Forssén 2013, men Öberg 2001 har inte varit till någon betydande ledning för mina forskningsprojekt, eftersom EU-rätten behandlas sparsamt i Öberg 2001 med motiveringen att ”EG:s regelverk endast ger ramarna och måste fyllas ut med nationella regler”.⁶⁷

Westberg 1994 bör betraktas som en grund för att andra svenska forskningsinsatser på momsområdet ska kunna förväntas ge användbara forskningsresultat på temat EU-konformitet för lagstiftaren beträffande frågan om implementeringen av bestämmelserna i

---

⁶⁰ Jfr prop. 1968:100 (Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om mervärdesskatt, m.m.) s. 1, 25, 31 och 51. Jfr även Forssén 2011 s. 274 och Forssén 2013 s. 61.

⁶¹ Jfr Björn Westberg, *Mervärdesskatt – en kommentar*. Nerenius & Santéus förlag 1997, s. 17 (Westberg 1997).

⁶² Jfr Björn Westberg, *Mervärdesskattedirektivet – en kommentar*. Thomson Reuters 2009, s. 841–878 (Westberg 2009).

⁶³ Jfr Forssén 2011, s. 279–297, *Bilaga 2 – Internationell utblick*.

⁶⁴ Jfr Ia i schemat i avsnitt 4.2.

⁶⁵ Jfr Öberg 2001, s. 15.

⁶⁶ Jfr Öberg 2001, s. 17.

⁶⁷ Jfr Öberg 2001, s. 19. Där hänvisas för det ställningstagandet till Westberg 1997 s. 26. Emellertid borde inte vad som anförs i Westberg 1997 (s. 26) ha tagits till stöd för att begränsa inslaget av EG-rätt i Öberg 2001. Redan Westberg 1994, som också nämns i Öberg 2001, borde ha inspirerat till mera EU-rätt i Öberg 2001 och bland svenska avhandlingar fanns redan dåför tiden Ståhl 1996 med rikligt av EU-rättsliga aspekter. Även om avhandlingen Ståhl 1996 avser inkomstskatt, hade jag för mina forskningsprojekt stor nytta av bland annat det verket för studierna av mervärdesskattefrågorna om skattesubjektet. Ståhl 1996 nämns dock inte i Öberg 2001.

mervärdesskattedirektivet i ML eller beträffande bruket av uttryck i ML som inte används eller definieras i mervärdesskattedirektivet. Öberg 2001 är dock av mindre betydelse i dessa hänseenden, eftersom analysen däri är begränsad beträffande EU-rätten.

4.5 Huvudspår 1 – tillämpning av en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod

4.5.1 Rendahl 2009 – tillämpning av enbart en komparativ metod

I Rendahl 2009 behandlas företags gränsöverskridande digitala tillhandahållanden till konsumenter med tillämpning av en komparativ metod.⁶⁸ Motivet är att det ska ge ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet. EU:s regelverk jämförs med så kallad Goods and Services Tax (GST) i Australien och Kanada.⁶⁹

Eftersom Rendahl 2009 sålunda inte är inriktad på vad som gäller internt beträffande implementeringsfrågan, är det enligt min mening något som minskar sannolikheten att forskningsresultatet ska kunna användas av lagstiftaren för att bedöma behovet av anpassning av reglerna i ML i förhållande till bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet. Enligt min mening är det dock inte fel i sig att jämföra EU:s regelverk på momsområdet med motsvarande system i tredjeländer. Sådana jämförelser bör dock ske på så sätt att de inte utgör det enda jämförelseunderlaget. I stället borde komparationen ha skett med avseende på den nationella mervärdesskattelagstiftningen i ett eller flera EU-länder, såsom Sverige, respektive med avseende på sådan lagstiftning i ett eller flera tredjeländer. Att tillämpa en komparativ metod utan att något EU-land ingår i undersökningen tenderar således att göra forskningsresultatet mindre användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare. Lagstiftningsarbetet och rättstillämpningen får således utvisa om min uppfattning är riktig.

Det som jag i förevarande sammanhang vill framhålla som något mycket viktigt från Rendahl 2009 är att däri anförs att det föreligger risker med jämförelser med tredjeländer på grund av fundamentala skillnader konstitutionellt sett, varvid det framhålls att det är bara inom EU som fri rörlighet finns.⁷⁰ Emellertid anförde jag i Forssén 2011 att om en komparativ metod används och inbegriper ett eller flera tredjeländer som jämförelseunderlag bör det noga utredas om tredjelandet i fråga har mervärdesskatt enligt vad som förstås med moms enligt EU-rätten. Jag varnar särskilt för att uppgifter från OECD om vilka länder utanför EU som har moms bör viktas i detta hänseende,⁷¹ så att det inte bara hålls för gott att uppgifter om att ett tredje land anges ha regelverk om VAT (value-added tax) eller GST innebär att det rör sig om en moms enligt vad som förstås med moms enligt EU-rätten. I Forssén 2011 varnade jag för att OECD:s uppgift om att nästan 150 av världens cirka 200 länder, det vill säga tre fjärdedelar av världens länder, har moms gav ett icke viktat jämförelseunderlag beträffande jämförbarheten med vad som förstås med mervärdesskatt enligt EU-rätten, där en generell avdragsrätt är en av principerna i mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 andra stycket i

---

⁶⁸ Jfr Ib i schemat i avsnitt 4.2.

⁶⁹ Jfr Rendahl 2009, s. 13.

⁷⁰ Jfr Rendahl 2009 s. 50 och 51, där det anges att ”free movement provisions only exist in EC VAT”. Jfr även Forssén 2011, s. 282 där jag bland annat återger detta.

⁷¹ OECD: Organization for Economic Co-operation and Development.

mervärdesskattedirektivet avgör i det hänseendet.⁷² Om ett tredje land saknar en generell avdragsrätt i det system som beskrivs som ett moms-system (II), är det inte fråga om moms i EU-rättens mening, utan om en bruttoomsättningsskatt. Ett sådant tredje land utgör sålunda typiskt sett inte ett lämpligt jämförelseunderlag i avhandlingar i ämnet mervärdesskatt, om de ska avse EU:s regelverk på området med eller utan avseende på implementeringsfrågan.

4.5.2 Alhager 2001, Sonnerby 2010 och Papis-Almansa 2016 – tillämpning av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod

I Sonnerby 2010 anges att metoden för analysen av frågan om en neutral uttagsbeskattning på mervärdesskatteområdet sker med tillämpning av en rättsdogmatisk metod baserad på EU-rätt.⁷³ Där nämns också att en EU-rättslig metod används.⁷⁴ Något sådant finns inte. EU har ingen särskild metod för att genomföra rättsvetenskapliga studier i mervärdesskatt, och det får anses vara ett fall av terminologimissbruk, eftersom det som avses är vilka tolkningsmetoder som EU-domstolen använder i mål på mervärdesskattens område.⁷⁵

Det som jag i förevarande sammanhang vill framhålla som något mycket viktigt från Sonnerby 2010 är att däri anges att också en komparativ metod används för att få ytterligare perspektiv på ML och implementering av mervärdesskattedirektivet däri. Det anförs att ”en komparativ metod bidrar till att förstå det egna rättssystemet bättre och se nya möjligheter”.⁷⁶

Genom att komplettera den rättsdogmatiska metoden med en komparativ metod ökar enligt min uppfattning typiskt sett sannolikheten för att tolkningen och systematiseringen av gällande rätt i form av ML ger ett forskningsresultat med avseende på implementeringsfrågan som kan förväntas bli användbart för den svenska lagstiftaren, för domstolar och skattemyndigheter och för andra rättstillämpare.

Jag nämner i detta avsnitt i första hand Sonnerby 2010, eftersom fokus i den avhandlingen är på principen om en neutral moms, vilken, som nämnts, är grundläggande utifrån såväl primär- som sekundärrätten som rättspolitiskt mål för det gemensamma moms-systemet inom EU tillsammans med det rättspolitiska målet om ett sammanhållet system, vilket, som också nämnts, följer av den fullständiga titeln på mervärdesskattedirektivet: Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt. Emellertid får jag, utöver mina avhandlingar, också nämna att Alhager 2001 respektive Papis-Almansa 2016, vilka avser skatteobjektet beträffande omstruktureringar respektive försäkringstjänster,⁷⁷ också är exempel på tillämpning av en rättsdogmatisk metod

---

⁷² Jfr Forssén 2011, s. 279–287.

⁷³ Jfr Sonnerby 2010, s. 23. Jämför Ib i schemat i avsnitt 4.2.

⁷⁴ Jfr Sonnerby 2010, s. 24.

⁷⁵ Jfr Sonnerby 2010, s. 25.

⁷⁶ Jfr Sonnerby 2010, s. 30.

⁷⁷ Jfr Ib i schemat i avsnitt 4.2. Om Alhager 2001 får nämnas att undantag från skatteplikt för överlåtelse av verksamhet enligt 3 kap. 25 § ML, som återges däri på s. 356, ersattes den 1 januari 2016, genom SFS 2015:888, av 2 kap. 1 b § ML, som föreskriver undantag från omsättning för överlåtelse av verksamhet. Förändringen ska innebära en bättre överensstämmelse med artiklarna 19 och 29 i mervärdesskattedirektivet. Om Papis-Almansa 2016 får nämnas att undantag från skatteplikt för försäkringstjänster föreskrivs i artikel 135.1 a i mervärdesskattedirektivet, som nämns däri bland annat på s. 19, 28 och 29. 3 kap. 10 § ML föreskriver

kompletterad med en komparativ metod vid rättsvetenskapliga studier inom mervärdesskatterätten.⁷⁸

Beträffande valet av länder att jämföra med får jag nämna följande skillnader mellan Alhager 2001 och Papis-Almansa 2016 angående den förväntade användbarheten av forskningsresultatet.

I Alhager 2001 sker en jämförelse mellan svensk rätt och tysk rätt beträffande implementeringsfrågan.⁷⁹ Ett sådant internt perspektiv på den frågan ökar enligt min mening sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för den svenska lagstiftaren, för domstolar och skattemyndigheter och för andra rättstillämpare beträffande implementeringsfrågan, eftersom avhandlingen är inriktad på att pröva just hur implementeringen av mervärdesskattedirektivets regler om omstruktureringar har skett i de nationella mervärdesskattelagstiftningarna i fråga.

I Papis-Almansa 2016 sker komparationen enbart av det EU-rättsliga moms-systemet i förhållande till GST-systemen i Nya Zeeland och Australien. I det närmast föregående avsnittet anför jag, beträffande Rendahl 2009, där ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet också tillämpas genom jämförelsen av EU:s moms-system med GST-systemen i Australien och Kanada, att ett sådant perspektiv i motsats till ett internt typiskt sett inte ger ett forskningsresultat som sannolikt är användbart för implementeringsfrågan. Det som enligt min mening gör att Papis-Almansa 2016 ändå bör hållas före Rendahl 2009 i det hänseendet är att Nya Zeeland är ett intressant jämförelseunderlag bland tredjeländerna i förhållande till EU:s moms-system, eftersom, vilket jag anför i Forssén 2011, det finns en enkel, principriktig moms utan differentiering av skattesatsen i Nya Zeeland.⁸⁰ I det hänseendet hänvisade jag till en artikel av Leif Mutén,⁸¹ där han anger just detta om Nya Zeeland.

Dessutom får jag, till stöd för Nya Zeeland som ett lämpligt tredje land att ingå i ett jämförelseunderlag avseende EU:s moms-system, nämna att det anförts i Alhager 2001, att en komparativ metod bör komplettera den rättsdogmatiska bland annat av den anledningen att skattesatserna utgör det väsentliga området som återstår att harmonisera,⁸² vilket, som nämnts, är vad som bland annat framgår av skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet.

---

detsamma, och motsvaras närmast av den direktivbestämmelsen, men nämns inte i avhandlingen, eftersom den har ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet.

⁷⁸ Jfr Alhager 2001, s. 25 och 26 respektive Papis-Almansa 2016, avsnitten 1.6.1 och 1.6.2 vilka har rubrikerna *Legal dogmatics* och *Comparative legal study*, det vill säga rättsdogmatik och komparativa rättsliga studier.

⁷⁹ Jfr Alhager 2001, s. 26 och 27.

⁸⁰ Se Forssén 2011, s. 282.

⁸¹ Jfr Leif Mutén, Export av skattesystem. Skattepolitiska transformations processer i tredje världen, *Skattenytt* 2006 s. 487-497, 494. (Mutén 2006). Jfr även mina hänvisningar till Mutén 2006 i Forssén 2011 s. 271 och 282.

⁸² Jfr Alhager 2001, s. 26.

4.6 Huvudspår 2 – tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod

4.6.1 Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 – tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod

I Henkow 2008 tillämpas en rättsdogmatisk metod för analysen av finansiella aktiviteter i förhållande till EU:s gemensamma moms-system,⁸³ där det får nämnas att okvalificerade undantag från skatteplikt förekommer enligt artiklarna 135.1 b-g) i mervärdesskattedirektivet.⁸⁴ I Henkow 2008 översattes rättsdogmatisk metod till ”a traditional method of jurisprudence”, och där anfördes, som ett notoriskt faktum,⁸⁵ att mervärdesskattesystem som antagits världen över liknar varandra, vilket gör att en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för mervärdesskatt.⁸⁶ Därför betecknar jag metoden i Henkow 2008 som en rent rättsdogmatisk metod. Jag avser med det uttrycket att undvika ordet fundamentalistisk för benämningen av typen av rättsdogmatisk metod.

I Lindgren Zucchini 2020 används för analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende också enbart en rättsdogmatisk metod, vilken däri översätts till *legal dogmatics*.⁸⁷ Något sådant motiv som i Henkow 2008 lämnas inte till valet av den rättsdogmatiska metoden, men inte heller i Lindgren Zucchini 2020 används en komparativ metod till stöd för den rättsdogmatiska. Eftersom valet av den rättsdogmatiska metoden görs reservationslöst i Lindgren Zucchini 2020, får den också där betecknas som rent rättsdogmatisk.

I Lindgren Zucchini 2020 borde enligt min uppfattning ha beaktats att redan Rendahl 2009 får anses ha avfärdat motivet i Henkow 2008 till att välja en rent rättsdogmatisk metod. Det som anförts därvidlag i Henkow 2008 stämmer helt enkelt inte, det vill säga att mervärdesskattesystem som antagits världen över skulle vara så lika varandra att en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för mervärdesskatt. Jag erinrar om vad jag nämner ovan från Rendahl 2009, nämligen att det beträffande tredjeländer förekommer fundamentala skillnader konstitutionellt sett, nämligen såtillvida att det är bara inom EU som fri rörlighet finns. Den fria rörligheten avseende bland annat för varor och tjänster är, som jag nämner ovan, grundläggande för att en neutral moms ska fungera på EU:s inre marknad och säkerställa att den inre marknaden upprättas och fungerar, varför skillnaderna konstitutionellt sett, det vill säga med avseende på att konkurrenssnedvridning ska undvikas på den inre marknaden enligt artikel 113 FEUF, inte får negligeras metodologiskt enligt min mening. Rendahl 2009 borde ha utgjort ett starkt incitament för att komplettera den rättsdogmatiska metoden med en komparativ metod i Lindgren Zucchini 2020. Om en komparativ metod skulle ha kompletterat den rättsdogmatiska i Lindgren Zucchini 2020, borde, i enlighet med vad jag anför ovan från Alhager 2001, jämförelseunderlaget ha varit såväl internt som externt beträffande implementeringsfrågan avseende EU:s moms-system, varvid en komparation med

---

⁸³ Jfr Henkow 2008, s. 13.

⁸⁴ Jfr Ib i schemat i avsnitt 4.2.

⁸⁵ Jfr Melin 2010, s. 278: ”Notoriska omständigheter *Omständigheter som är allmänt kända*. För sådana omständigheter behöver ingen bevisning företes i målet.”

⁸⁶ Jfr Henkow 2008, s. 13.

⁸⁷ Jfr Lindgren Zucchini 2020, avsnitt 2.2 med rubriken *Legal dogmatics*.

ett tredje land borde ha avsett Nya Zeeland. Detta mot bakgrund av att det, som nämnts, anförs i Alhager 2001, att en komparativ metod bör komplettera den rättsdogmatiska bland annat av den anledningen att skattesatserna utgör det väsentliga området som återstår att harmonisera,⁸⁸ varvid, som också nämnts, bör beaktas att just det är vad som bland annat framgår av skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet. Dessa aspekter borde ha ansetts som centrala för metodvalet i en avhandling som Lindgren Zucchini 2020, där ämnet är sammansatta transaktioner i momshänseende, varvid prestationer av olika skattemässig karaktär eller skattesatser är exempel på situationer som bör problematiseras för analysen av det ämnet.⁸⁹

Vidare anges i Lindgren Zucchini 2020 att fokus för analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende sätts på utgående moms, varvid rätten till avdrag för ingående moms lämnas till framtida forskning i ämnet.⁹⁰ Detta trots att det samtidigt uttrycks en medvetenhet om sambandet mellan avdragsrätten för ingående moms på de förvärv som en beskattningsbar person gör och de beskattningsbara transaktioner som denne gör, och för vilka vederbörande ska redovisa och betala utgående moms, det vill säga för vilka vederbörande är skattskyldig.⁹¹ Att beakta avdragsrätten i avhandlingen borde också ha ansetts som centralt oavsett metodvalet, eftersom principen om en generell avdragsrätt är, som framgår ovan, en av beståndsdelarna i mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2, och avdragsrätten således är central för att överhuvudtaget kunna föra fördjupade resonemang om mervärdesskatt enligt EU-rätten. Detta borde ha ansetts som särskilt betydelsefullt, då avhandlingen dessutom gäller ett uttryck, *composite supplies* (sammansatta transaktioner), som varken definieras i eller används i mervärdesskattedirektivet, och inte heller definieras i den så kallade genomförandeförordningen (EU) nr 282/2011, där tillämpningsföreskrifter för vissa av reglerna i direktivet fastställs,⁹² eller i en primärrättslig regel.

Genom att inte komplettera den rättsdogmatiska metoden med en komparativ metod i Henkow 2008 respektive i Lindgren Zucchini 2020 minskar enligt min mening typiskt sett sannolikheten för att forskningsresultatet i de båda avhandlingarna ska kunna förväntas bli användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare. Även i dessa båda fall får således lagstiftningsarbetet och rättstillämpningen på momsområdet utvisa om min uppfattning är riktig. Jag får dock, mot bakgrund av avdragsrättens avgörande betydelse för bestämningen av vad som avses med moms enligt EU-rätten, framhålla som särskilt problematiskt på just nämnda tema om användbarhet, att Lindgren Zucchini 2020 för studien av sammansatta transaktioner i momshänseende inte beaktar avdragsrätten, varvid däri, som nämnts, anges att avdragsrätten i stället lämnas till framtida forskning i det ämnet.

---

⁸⁸ Jfr Alhager 2001, s. 26.

⁸⁹ För övrigt nämns inte skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet i Lindgren Zucchini 2020.

⁹⁰ Jfr II i schemat i avsnitt 4.2.

⁹¹ Jfr Lindgren Zucchini 2020, avsnitt 8.5 med rubriken *Future Research Opportunities*, och även avsnitt 1.3 med rubriken *Delimitations*.

⁹² Genomförandeförordningens fullständiga titel är: Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

4.6.2 Ek 2019 – tillämpning av en rättsdogmatisk metod som inte är rent rättsdogmatisk

I Ek 2019, som gäller leveranser och unionsinterna förvärv inom mervärdesskatterätten,⁹³ används också en rättsdogmatisk metod.⁹⁴ Emellertid anförs den inte som den enda lämpliga metoden, såsom i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, där, som nämnts, motivet för att tillämpa en rent rättsdogmatisk metod enligt framför allt Henkow 2008 bör ifrågasättas, eftersom det baseras på att det skulle vara ett notoriskt faktum att mervärdesskattesystem som antagits världen över liknar varandra, och att en rent teknisk jämförelse därför skulle vara särskilt lämpad för mervärdesskatt, vilket, som nämnts, vederläggs redan av Rendahl 2009.

I Ek 2019 kan en medvetenhet om att den rättsdogmatiska metoden inte är den enda lämpliga för rättsvetenskapliga studier i mervärdesskatterätt utläsas, genom att den rättsdogmatiska metoden däri beskrivs som ”traditionell” endast ”i den bemärkelsen att en rättsdogmatisk metod eller utgångspunkt inte är ovanlig i mervärdesskatterättsliga avhandlingar”.⁹⁵ Jag noterar att därvidlag exemplifieras med följande av de svenska avhandlingarna i mervärdesskatterätt: Westberg, 1994, Alhager 2001, Henkow 2008 och Papis-Almansa 2016.⁹⁶ Jag får därför påpeka att metoden i Westberg 1994 var komparativ och att det i Alhager 2001 och Papis-Almansa 2016 tillämpades en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod, medan metoden var enbart rättsdogmatisk i Henkow 2008 – vilken jag betecknar som rent rättsdogmatisk. Ek 2019 skiljer sig dock, som nämnts, från Henkow 2008 och från senare tillkomna Lindgren Zucchini 2020, genom att det i Ek 2019 inte anförs att den rättsdogmatiska metoden skulle vara särskilt lämpad för studier i mervärdesskatterätt.

Dessutom skiljer sig Ek 2019 från framför allt Lindgren Zucchini 2020 även såtillvida att metodfrågorna kopplas inte bara till tolkningen av EU-rätten, utan också till användningen och urvalet av det juridiska material som är föremål för studien i mervärdesskatterätt.⁹⁷ I sistnämnda hänseende beaktas i Ek 2019 – om än i liten omfattning – även svenska källor som förarbeten till ML och Skatteverkets skrivelser och ställningstaganden som berör mervärdesskatten, till skillnad från i Lindgren Zucchini 2020, där varken svenskt eller utländskt offentligt tryck beaktas. I Henkow 2008 beaktas i och för sig även material bestående i svenskt och utländskt offentligt tryck, men också där i liten omfattning.⁹⁸ I Ek 2019 beaktas även visst material från IFRS (International Financial Reporting Standards), som är ett regelverk avseende exempelvis årsredovisningar.⁹⁹ Det visar på en medvetenhet om betydelsen av den civilrättsliga redovisningsrätten och begrepp som god redovisningssed för att få uppbörden av bland annat moms att fungera. Sådant material saknas i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020.¹⁰⁰

---

⁹³ Jfr Ib i schemat i avsnitt 4.2.

⁹⁴ Jfr Ek 2019, s. 33.

⁹⁵ Jfr Ek 2019, s. 33.

⁹⁶ Jfr Ek 2019, s. 33.

⁹⁷ Jfr Ek 2019, s. 35.

⁹⁸ Jfr Ek 2019, s. 302 och 322, Lindgren Zucchini 2020, s. 259–278 och Henkow 2008, s. 380 och 381.

⁹⁹ Jfr Ek 2019 s. 321.

¹⁰⁰ Jfr Henkow 2008, s. 361–394 och Lindgren Zucchini 2020, s. 259–278.

Beträffande materialfrågan anser jag även att Ek 2019, Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 är alltför begränsade angående referenser till nationella domar från medlemsstaterna. Det är inte bara EU-domar, utan även nationella prejudicerande domar som är vägledande för nationella myndigheter och underinstanserna i domstolssystemet. Nationella prejudicerande domar i exempelvis EU-landet Sverige kan anses vara *acte clair*, det vill säga tolkningen av en fråga är i så fall så uppenbar att utrymme för tvivel saknas och den behöver inte göras *acte éclairé* genom att Högsta förvaltningsdomstolen begär förhandsavgörande från EU-domstolen i enlighet med artikel 267 tredje stycket FEUF.¹⁰¹ En sådan dom i Högsta förvaltningsdomstolen är också vägledande för exempelvis Skatteverket samt för förvaltningsrätterna och kammarrätterna. I Ek 2019 hänvisas till fem domar från Sveriges Högsta förvaltningsdomstol.¹⁰² I Henkow 2008 hänvisas till två domar från VAT Tribunal i dåvarande medlemsstaten Storbritannien och till två domar från Sveriges Högsta förvaltningsdomstol.¹⁰³ I Lindgren Zucchini 2020 hänvisas inte till någon dom från Sveriges Högsta förvaltningsdomstol, men till två domar från Storbritannien, där för övrigt den ena innebar begäran om förhandsavgörande från EU-domstolen.¹⁰⁴ Medvetenheten om att även nationella prejudicerande domar från medlemsstaterna är betydelsefulla för tolkningen och tillämpningen av EU-rätten på momsområdet är svag enligt min mening i samtliga av de tre avhandlingarna, men Ek 2019 skiljer sig ändå från Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 dels genom att inte anföra att den rättsdogmatiska metoden är den enda lämpliga metoden för analysen av mervärdesskatterätten, dels genom att referera till ett bredare material för tolkning och systematisering av gällande rätt enligt EU-rätten på momsområdet.

Sålunda betecknar jag, till skillnad från avseende Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, inte den rättsdogmatiska metod som används i Ek 2019 som rent rättsdogmatisk.

5 Konklusioner och avslutande synpunkter

5.1 Inledning

I avsnitt 5.2 konkluderar jag vad genomgången i kapitel 4 beträffande frågan om lämpliga metodval för momsforskningen i Sverige kan anses utvisa i det hänseendet. Jag ger mina slutsatser genom att rangordna metodval enligt de båda huvudspåren som jag har granskat utifrån svenska avhandlingar i mervärdesskatterätt, det vill säga jag rangordnar följande metodval:

- tillämpning av en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod (huvudspår 1) respektive

---

¹⁰¹ Jfr Eleonor Alhager – Lena Hiort af Ornäs, Rättsfallssamling i EG-moms. Upplaga 2:1, Norstedts Juridik 2009, s. 17 och 18 samt även Terra och Kajus 2010, s. 216, 218 och 223, A.J. van Doesum, Contractuele samenwerkingsverbanden in de btw. Universiteit Tilburg, Nederländerna 2009, s. 20 (van Doesum 2009), Prechal 2005, s. 32 och 33 samt Dennis Ramsdahl Jensen, Merværdiafgiftspligten – en analyse af den afgiftspligtige transaktion, Juridisk Institut Handelshøjskolen, Århus, juli 2003, s. 16. Jfr även Forssén 2011 s. 65.

¹⁰² Jfr Ek 2019, s. 321.

¹⁰³ Jfr Henkow 2008, s. 380. Notera att Storbritannien beslutade om utträde ur EU den 31 januari 2020.

¹⁰⁴ Jfr Lindgren Zucchini 2020, s. 278.

- tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod (huvudspår 2).

Rangordningen sker med avseende på sannolikheten av att metodvalet, med de modifieringar av huvudspåren som genomgången utvisar förekommer, ska kunna förväntas ge ett forskningsresultat som är användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU och för andra rättstillämpare, när det gäller att bedöma hur väl implementeringen av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet har skett eller kan förväntas bli i de nationella mervärdesskattelagstiftningarna i EU-medlemsstaterna, exempelvis i ML eller i FML. Jag erinrar om att jag inte gör anspråk på att mina slutsatser är de ideala lösningarna på att få en fungerande kontakt mellan forskningen på området och framför allt lagstiftningsarbetet, utan det jag presenterar är min egen uppfattning om vad som är positiva eller negativa tendenser för det nämnda temat användbarhet. Därför anger jag ”Negativ tendens” respektive ”Positiv tendens” för ”implementeringsfrågan” avseende ”förväntat forskningsresultat” beträffande respektive metodval enligt huvudspåren.

I avsnitten 5.3.1 och 5.3.2 lämnar jag avslutande synpunkter dels på hur momsforskningen i Sverige beaktar frågan om uppbörden av moms, dels på hur forskningen i Sverige avseende andra indirekta skatter och avgifter, punktskatter och tull, förhåller sig till hittillsvarande moms forskning i Sverige.

5.2 Metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU

Huvudspår 1, alternativet tillämpning av en komparativ metod med enbart ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet: Negativ tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Kommentar:

Genomgången i avsnitt 4.5.1 visar att om en enbart en komparativ metod används bör inte jämförelseunderlaget vara enbart externt, det vill säga enbart avse tredjeländer vars VAT-system eller GST-system jämförs med EU:s momssystem. Dessutom bör överhuvudtaget användningen av tredjeländer som jämförelseunderlag ske med försiktighet, eftersom det i sådana fall finns konstitutionella skillnader i förhållande till EU och dess inre marknad med fri rörlighet för bland annat varor och tjänster och ett tredjeland kan uttrycka att de har VAT eller GST, men vid en närmare betraktelse visar det sig att det inte är fråga om moms enligt EU-rättens mening, exempelvis på grund av att tredjelandet i fråga inte tillämpar en i princip generell avdragsrätt, vilket är en av beståndsdelarna i mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 andra stycket i mervärdesskattedirektivet. I sistnämnda fall är en komparativ metod poänglös när det gäller implementeringsfrågan, eftersom den gäller genomförandet av moms enligt EU-rätten, det vill säga enligt mervärdesskattedirektivet, i medlemsstaternas nationella mervärdesskattelagstiftningar. Då går det inte att blanda in päron i ett jämförelseunderlag som ska bestå i äpplen, det vill säga blanda in tredjeländer som inte har en lagstiftning om VAT eller GST där VAT eller GST liknar moms enligt EU-rätten med tredjeländer som har en sådan lagstiftning om VAT eller GST. Ett sådant jämförelseunderlag är ointressant även om ämnet inte gäller implementeringsfrågan, utan enbart en komparation av det EU-rättsliga regelverket på momsområdet med VAT-system eller GST-system i tredjeländer, eftersom dessa i sådant fall inte avser moms enligt EU-rättens mening med vad som avses med mervärdesskatt. I Forssén 2011 ifrågasätter jag i det hänseendet att Rendahl 2009 inbegriper

Kanada i jämförelseunderlaget, då Kanada, till skillnad från Australien, ligger långt ifrån EU-rätten som ett tredje land som saknar en enhetlig moms.¹⁰⁵

Huvudspår 1, alternativet tillämpning av en komparativ metod med ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet: Positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Kommentar:

Det är inte något fel i sig med att jämföra EU:s regelverk på momsområdet med motsvarande system i tredjeländer. Emellertid visar genomgången i avsnitt 4.5.1 att ett sådant externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet inte bör användas i forskningen i mervärdesskatterätten utan att det i den komparativa metoden också ingår åtminstone något EU-lands mervärdesskattelagstiftning. Ett sådant internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet är just vad implementeringsfrågan gäller, det vill säga genomförandet av moms enligt EU-rätten i medlemsstaternas nationella mervärdesskattelagstiftningar

Huvudspår 1, alternativet en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod: Positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Kommentar:

Genomgången i avsnitt 4.5.2 visar att om en rättsdogmatisk metod, vilken innebär att tolka och systematisera gällande rätt på momsområdet, kompletteras med en komparativ metod bidrar det till en bättre förståelse av EU:s moms system och de nationella mervärdesskattelagstiftningar i vilka mervärdesskattedirektivets bestämmelser ska implementeras, det vill säga perspektivet på implementeringsfrågan gynnas av en sådan metodologisk kombination, när det gäller användbarheten för den frågan angående förväntat forskningsresultat. Komparationen med andra mervärdesskattelagstiftningar än ML bör dock ske med andra medlemsstaters lagstiftningar på området, exempelvis med FML, och inte enbart med VAT-system eller GST-system i tredjeländer. Om ett eller flera tredjeländer överhuvudtaget ska ingå i jämförelseunderlaget, bör, som nämns ovan, ett sådant lands VAT-system eller GST-system viktas beträffande hur relevant det är i förhållande till principerna om fri rörlighet för bland annat varor och tjänster på EU:s inre marknad och i förhållande till vad som förstås med moms enligt EU-rätten.

Huvudspår 2, tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod som är eller inte är rent rättsdogmatisk: Negativ tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Kommentar:

Genomgången i avsnitten 4.6.1 och 4.6.2 visar att tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod beträffande EU:s moms system ger ett alltför snävt perspektiv och förståelse för omfattningen av behovet av problematiseringen av den momsfråga som den rättsvetenskapliga studien ska avse.

---

¹⁰⁵ Jfr Forssén 2011, s. 281 och 282.

Om vad jag beskriver som en rent rättsdogmatisk metod, med en analys som i stort sett endast baseras på en kasuistisk genomgång av EU-domar och referenser till olika författare, blir ett spår som fortsatt tillämpas och influerar momsforskningen, är risken uppenbar att det leder till en utveckling av forskningen som till slut innebär att mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. I stället kommer med en sådan utveckling forskningen på momsområdet att mera likna forskning inom naturvetenskapen – som om mervärdesskattedirektivet innehåller något som liknar ett fysiskt föremål som ska upptäckas och benas ut. Då är det inte längre fråga om att rättsvetenskapliga studier bedrivs inom mervärdesskatterätten i Sverige.

Jag har tagit upp nyss nämnda risk med tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod, där metoden inte kompletteras med vare sig en komparativ metod eller empiriska undersökningar i form av enkäter som kan fånga upp vad som inte återfinns i litteraturen på skatteområdet etc., i en artikel om vad jag benämner matematikfällan i momsforskningen.¹⁰⁶ Jag får därför för sammanhanget också nämna följande angående hur den rättsdogmatiska metoden i sig bör utvecklas, oavsett om den kombineras med en komparativ metod eller med empiriska undersökningar.

Från Forssén 2013 har jag gått vidare med en bifråga däri, bland annat i JFT.¹⁰⁷ Problemställningen avser både skattesubjektet och skatteobjektet, och gällde – och gäller alltjämt – att en bristande neutralitet föreligger mellan företagsformen enkelt bolag och annan bolagsform, när författare och konstnärer skapar ett gemensamt verk och samarbetar i enkelt bolag, om varje enskild bolagsman inte uppfyller kriteriet självständigt verk civilrättsligt för sin insats som författare eller konstnär, utan ett självständigt verk anses uppkomma enligt 1, 4 eller 5 § upphovsrättslagen (1960:729) först i form av ett färdigt verk. Exempelvis är det fråga om en teaterpjäs, ett filmverk eller ett musikverk som framförs vid en konsert. Eftersom bestämmelsen om reducerad skattesats i ML endast hänvisar till dessa bestämmelser i upphovsrättslagen och inte till bestämmelsen i 6 § om gemensamma verk, måste artisterna bilda ett aktiebolag, så att alla rättigheter hamnar i ett sådant bolag, vilket till skillnad från ett enkelt bolag, är ett rättssubjekt. Annars gäller i den beskrivna situationen den generella skattesatsen för respektive bolagsman.¹⁰⁸ Jag har berört detta problem inte bara i Forssén 2013 samt därefter i Forssén 2018a och Forssén 2018b, utan också redan i mina momsböcker från 1998 och 2001.¹⁰⁹ I JFT poängterade jag att exemplet inte bara visar på behovet av att klarlägga om icke-rättssubjekt, såsom enkla bolag och partrederier i Sverige respektive sammanslutningar och partrederier i Finland, omfattas av huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet om vem som är beskattningsbar person,¹¹⁰ utan också ”på

---

¹⁰⁶ Jfr Björn Forssén, Matematikfällan i forskningen – avseende mervärdesskatterätten. Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 2/2020 s. 17–27 (Forssén 2020c). E-versionen finns i fulltext med open access på www.tidningenbalans.se och på www.forssen.com.

¹⁰⁷ Jfr Björn Forssén, Juridisk semiotik och tecken på skattebrott i den artistiska miljön. JFT 5/2018, s. 307–328 (Forssén 2018a). Jfr även Björn Forssén, Kulturproduktion i enkla bolag och tillämpliga momssatser samt momssituationen för bolag som producerar artistframträdanden. Svensk Skattetidning 2018, s. 646–658 (Forssén 2018b).

¹⁰⁸ Jfr Forssén 2013, avsnitten 2.8, 6.5, 6.6, 7.1.3.2 och 7.1.3.6.

¹⁰⁹ Jfr Björn Forssén, Momshandboken Enligt 1998 års regler, Norstedts Juridik 1998, s. 188 och 189 och Björn Forssén, Momshandboken Enligt 2001 års regler, Norstedts Juridik 2001, s. 224 och 225. Sistnämnda bok finns tillgänglig i fulltext på www.forssen.com (boken skiljer sig där från dess tryckta version endast layoutmässigt).

¹¹⁰ Jfr Forssén 2013, avsnitten 7.1.3.2 och 7.1.3.6, Forssén 2019b s. 69 och 70 och Forssén 2020b s. 392 och 393.

vikten av att komplettera en rättsdogmatisk studie av sammansatta transaktioner på momsområdet med en analys baserad på juridisk semiotik”.¹¹¹

I Forssén 2018a använder jag ett dockskåp som en tankebild för att finna konnotationer, vilka underlättar bedömningar av de olika momenten vid skapandet av ett gemensamt verk, såsom en teaterpjäs, ett filmverk eller ett musikverk som framförs vid en konsert, när det gäller vilka skattesatser som ska gälla för de olika deltagarna i ett sådant projekt, om det genomförs i företagsformen enkelt bolag, det vill säga ett icke-rättssubjekt.¹¹² De konnotationer som skapas genom tanke bilden av att ge de olika författarna och konstnärerna ett eget rum (eller steg) i dockskåpet, som en illustration av processen med att skapa det gemensamma verket, ska ge en modell – ett verktyg – som ger ett stöd för den analys som genomförs med en rättsdogmatisk metod beträffande den sammansatta transaktionen som skapandeprocessen utgör i förhållande till teatrarna som visar pjäsen, till biograferna som visar filmen eller till arrangörerna av konserter där musikverket framförs.¹¹³

Om verktyg – modeller – används till stöd för exempelvis den rättsdogmatiska metoden för analysen av frågor inom mervärdesskatterätten, får dock enligt min mening verktyget – modellen – inte göras till metoden i sig för studien. Ett sådant tillvägagångssätt för en rättsvetenskaplig studie innebär enbart deduktion, och således ingen induktion som utvecklar kunskapen i ämnet. Det vore blott och bart att räkna med rättsregler, om matematik och logik görs till metoden i sig, och inte bara används i studien som ett stödjande verktyg vid tillämpningen av en rättsdogmatisk metod. Då hamnar forskaren i vad jag, som nämnts, kallar för matematikfällan i momsforskningen.¹¹⁴

5.3 Avslutande synpunkter

5.3.1 Frågan om hur momsforskningen i Sverige beaktar frågan om uppbörden av moms

Jag har framhållit ovan betydelsen av en effektiv uppbörd av moms som ett viktigt rättspolitiskt mål för det gemensamma momssystemet inom EU, varvid jag har hänvisat till Forssén 2011 och Forssén 2013 om att stöd för den ståndpunkten återfinns hos både EU-kommissionen och EU-domstolen. Uppbörden av momsen är, som nämnts inte bara viktig för statskassan i respektive medlemsstat, utan också för finansieringen av EU:s institutioner.

För att det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd ska gynnas av impulser från momsforskningen kan den inte fortsätta att vara i första hand fokuserad på de materiella frågorna på området, utan den måste vara inriktad också på de formella momsfrågorna, vilka bland annat rör huruvida den svenska skatteförfarandelagen är konform i förhållande till reglerna om momsregistrering i artiklarna 213-216 i mervärdesskattedirektivet. I Forssén 2011 gällde bifråga E frågor om momsregistrering.¹¹⁵ Jag kan dock inte finna att den frågan

---

¹¹¹ Jfr Forssén 2018a, s. 320.

¹¹² Jfr Forssén 2018a, avsnitt 3.1 med rubriken Ett enkelt bolag samt ett litterärt eller konstnärligt verk, s. 317–320.

¹¹³ Jfr Forssén 2018a, s. 320.

¹¹⁴ Jfr Forssén 2020c.

¹¹⁵ Dåför tiden gällde skattebetalningslagen (1997:483), som var en av de förfaranderättsliga lagstiftningar på skatteområdet som ersattes den 1 januari 2012 av skatteförfarandelagen.

har berörts i någon annan avhandling om moms i Sverige. På så sätt kan inte lagstiftaren få någon uppfattning om omfattningen av hur många som på grund av ineffektiv kontroll av vilka som *släpps in* i momssystemet åsamkar staten skatteundragande eller skattebortfall, vilket, som nämnts,¹¹⁶ har framhållits på EU-nivå som ett problem för momsutbörden.

Sålunda föreslår jag att momsforskningen i Sverige inriktas även på formella frågor såsom frågan om utbörden av moms, och inte ensidigt på de materiella beskattningsfrågorna. I det sammanhanget föreslår jag att även processrätten berörs i bland annat forskningen på momsområdet. Det är angeläget så länge som principen om EU-rättens företräde framför nationell rätt inte är kodifierad, vilket jag berör i en artikel om normhierarki som beaktar nationell rätt och Europarätten i det bredare perspektiv som inkluderar också Europakonventionen.¹¹⁷

5.3.2 Frågan om hur forskningen i Sverige avseende andra indirekta skatter och avgifter, punktskatter och tull, förhåller sig till hittillsvarande momsforskning i Sverige

Beträffande forskningen om *punktskatter* finns endast en svensk avhandling, Olsson 2001.¹¹⁸ Den beaktar inte att samma problem som jag tog upp som huvudfrågan i Forssén 2011, det vill säga att bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML skedde genom en inkorporering i bestämmelsen av icke harmoniserade inkomstskatteregler, förelåg beträffande svensk lagstiftning på punktskatteområdet. Jag tog upp detta i Forssén 2011, så att lagstiftaren skulle kunna titta på punktskatterna också i samma hänseende.¹¹⁹

Problemet med nämnda koppling för punktskatterna påverkar momsen, genom att punktskatter ingår i beskattningsunderlaget för moms.¹²⁰ Om punktskatt behandlas på ett felaktigt sätt, påverkar det således bestämningen av beskattningsunderlaget för moms.¹²¹ Genom momsreformen den 1 juli 2013 (SFS 2013:368) upphörde, som nämnts, kopplingen till inkomstskattelagstiftningen för bestämningen av begreppet beskattningsbar person i 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML, så att dess lydelse ordagrant överensstämmer med huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet, men den reformen har aldrig fått någon motsvarighet på punktskatteområdet. Det innebär följande:

- För energiskatten gäller enligt 1 kap. 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi (här förkortad LSE) alltjämt att skattesubjektet bestäms med en definition av yrkesmässig verksamhet som består i en huvudregel som hänvisar till begreppet näringsverksamhet

---

¹¹⁶ Jfr avsnitt 3.5.

¹¹⁷ Jfr Björn Forssén, Europatrappan – en normhierarkisk bild vid regelkonkurrens mellan svenska nationella och europarättsliga regler med skatterättsexempel. Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 4/2017, s. 15–19 (Forssén 2017). Se även utdrag av avsnitt 10.4 i min bok Skatteförfarandepraktikan (2019) – tillgänglig på www.forssen.com.

¹¹⁸ Jfr Stefan Olsson, Punktskatter – rättslig reglering i svenskt och europeiskt perspektiv. Iustus förlag 2001 (Olsson 2001).

¹¹⁹ Jfr Forssén 2011, s. 54 och 76.

¹²⁰ Jfr 7 kap. 2 § första stycket andra meningen ML och artikel 78 första stycket a) i mervärdesskattedirektivet.

¹²¹ Jfr Forssén 2019a, avsnitt 12 201 024.

i 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229, här förkortad IL) och en supplementärregel om att en verksamhet är yrkesmässig även om den bedrivs i näringsverksamhetsliknande former.

- För reklamskatten är huvudregeln också att skattesubjektet bestäms genom att vad som anses utgöra yrkesmässig verksamhet definieras med hänvisning till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. inkomstskattelagen.¹²²
- Däremot gäller beträffande t.ex. alkoholskatt att med yrkesmässighet förstås – utan koppling till inkomstskattelagen – att en upplagshavares verksamhet är ett led i näringsutövning.¹²³

Att jag i Forssén 2011 behandlade framför allt kopplingen till inkomstskattelagen för bestämningen av skattesubjektet enligt ML kan möjligen ha stimulerat lagstiftaren till reformen genom SFS 2013:368, men ingen har hittills intresserat sig för att samma problematik föreligger på punktskatteområdet avseende vissa skatter där. I Forssén 2011 pekade jag på att det har varit en svensk tradition på området indirekta skatter att knyta den beskattningen till den direkta.¹²⁴ Jag förväntade mig att forskningen eller lagstiftaren skulle ta upp frågan om förenligheten med nämnda koppling till inkomstskattelagen med EU-rätten på punktskatteområdet, men så har inte skett.

Jag uppmärksammade redan innan jag skrev Forssén 2011 att det inte hade skett någon analys i den rättsvetenskapliga litteraturen av om den svenska nationella lagstiftningen om punktskatter är konform med *näringsidkare* i artikel 7.2 i det dåvarande cirkulationsdirektivet (92/12/EEG) och begreppet *självständig verksamhet*, när det gäller yrkesmässighetsbegreppet.¹²⁵ I Forssén 2011 reste jag således ånyo den frågan utifrån det så kallade punktskattedirektivet (2008/118/EG), som den 1 april 2010 ersatte cirkulationsdirektivet.¹²⁶

Jag föreslår återigen att forskningen eller lagstiftaren i Sverige tar upp frågan om bestämningen av skattesubjektet i den svenska punktskattelagstiftningen, eftersom en felaktig behandling av punktskattefrågan påverkar bestämningen av beskattningsunderlaget för moms i enlighet med vad som ovan har nämnts. Jag får dessutom nämna följande därvidlag. Eftersom kopplingar fortfarande råder, för bestämningen av skattesubjektet avseende vissa punktskatter, till begreppet näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen, är det, enligt

---

¹²² Jfr första stycket i anvisningarna till 9 § lag (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

¹²³ Definitionen av vad som är yrkesmässigt framgår inte av lagreglerna om skattskyldiga och upplagshavare, 8 och 9 §§ lag (1994:1564) om alkoholskatt, utan av förarbetena, prop. 1994/95:56 (Nya lagar om tobaksskatt och alkoholskatt, m.m.) s. 85.

¹²⁴ Jfr Forssén 2011, avsnitt 1.2.4, där hänvisning sker i förevarande hänseende till prop. 1994/95:54 (Ny lag om skatt på energi, m.m.) s. 81 och 82, varav framgår att motivet till att, med ML som förebild, koppla yrkesmässighetsbegreppet i lagen om skatt på energi till inkomstskattens näringsverksamhetsbegrepp var att behålla nämnda tradition. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 024.

¹²⁵ Jfr Björn Forssén, EG-rättslig analys av hänvisningen till inkomstskattens näringsverksamhetsbegrepp för bestämning av begreppet yrkesmässig verksamhet i mervärdesskattelagen. VJS 2007, s. 29 och 30 (Forssén 2007), där Olsson 2001 också nämns i förevarande hänseende.

¹²⁶ Jfr Forssén 2011, avsnitten 1.2.2.6 och 1.2.4. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 024.

min uppfattning, tämligen klart att det ger ett urval av skattesubjekt på punktskatteområdet som är alltför omfattande i förhållande till punktskattedirektivet. Där framgick det av skälen 16 och 22 i ingressen till punktskattedirektivet 2008/118/EG att den skattskyldige alltså skulle vara en *näringsidkare*. Därmed kunde exempelvis ett aktiebolag som blott bedriver en hobbyverksamhet utgöra ett skattesubjekt enligt den svenska lagstiftningen om energiskatt och reklamskatt, genom att yrkesmässighetsbegreppet där bestämdes genom kopplingen till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. inkomstskattelagen, vilket – enligt vad som följer av Avdelning III – alltså är fallet (beträffande energiskatt), även om begreppet näringsidkare inte används i det numera gällande punktskattedirektivet (EU) 2020/262.

Beträffande forskningen inom *tullrätt* finns också endast en svensk avhandling, Moëll 1996, som behandlar harmoniserade tulltaxor. Jag noterar att dåvarande motsvarigheten till artikel 113 FEUF, det vill säga artikel 99 i Romfördraget, inte nämns däri. Artikel 99 i Romfördraget ersattes först av artikel 93 i EG-fördraget, som, genom Lissabonfördraget, ersattes den 1 december 2009 av artikel 113 FEUF. Därigenom har en neutralitetsprincip kommit att uttryckas i klartext primärrättsligt för de indirekta skatterna, det vill säga för mervärdesskatt, punktskatter och tull. Det innebär att neutralitetsprincipen inte bara följer av sekundärrätten på momsområdet, utan också primärrättsligt,¹²⁷ men det innebär således också att neutralitetsprincipen, jämfört med vad som var fallet i artikel 99 i Romfördraget, uttrycks i klartext även för tull primärrättsligt sett.

I Moëll 1996 anges att varubegreppet genom ML – som ersatte GML den 1 juli 1994 – har fått ”samma konstruktion som inom EU”.¹²⁸ Tull utgår på införsel av varor från tredje land, det vill säga på import. Begreppen vara respektive tjänst definieras inte i EU:s rättsakter om moms, vare sig i dåvarande sjätte direktivet eller nuvarande mervärdesskattedirektivet. Däremot bör forskningen uppmärksamma att det finns en primärrättslig definition av begreppet tjänst i artikel 57 FEUF, vilken således gäller även på andra områden än skatteområdet, om EU:s institutioner har tilldelats kompetens på området i fråga.¹²⁹ Enligt Moëll 1996 har det gjorts begränsade ansträngningar för att skapa ett enhetligt varubegrepp inom ett fåtal rättsområden, och det betecknades som i övrigt oklart både på nationell och internationell nivå vad som är varubegreppets närmare innebörd.¹³⁰ I Moëll 1996 angavs att ”det torde [...] knappast vara möjligt eller ens meningsfullt att fastställa ett för alla rättsområden enhetligt varubegrepp. Man bör i stället fortsätta med att bestämma begreppets innebörd områdesvis utifrån den aktuella rättsakten”.¹³¹ Den inställningen hos forskare gynnar typiskt sett inte EU-projektet. Dessutom lär arbetet med anledning av ett framtida införande av frihandelsavtalet mellan USA och EU, det vill säga TTIP-avtalet,¹³² återupptas.

Eftersom ett omfattande arbete kan komma att ske angående TTIP-avtalet, bör det, enligt min mening, förenas med ansträngningar av innebörd att det åtminstone inom området indirekta skatter sker förenklingar, till exempel genom att ett gemensamt varubegrepp på det området

---

¹²⁷ Jfr Forssén 2011, s. 46.

¹²⁸ Jfr Moëll 1996, s. 38. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 010.

¹²⁹ Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 010.

¹³⁰ Jfr Moëll 1996, s. 40. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 010.

¹³¹ Jfr Moëll 1996, s. 41. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 010.

¹³² TTIP eller T-TIP är förkortningen av The Transatlantic Trade and Investment Partnership.

förbereds inom EU.¹³³ Därvidlag kan det vara en intressant fråga för forskningen att belysa vad det kan ha för betydelse i det sammanhanget att det numera är klart uttryckt primärrättsligt att en neutralitetsprincip gäller samtliga indirekta skatter.

---

¹³³ Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 010.

AVDELNING II

[Denna avdelning motsvaras av min artikel i JFT, Momsforskningen i Sverige – svenska språkets ställning, JFT 6/2021 s. 412–447. (Forssén 2021a).¹³⁴]

---

¹³⁴ Jag gör också en kortare sammanfattning av mina slutsatser från Forssén 2021a i artikeln Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 3, Tidningen Balans Fördjupning nr 2/2022, s. 1–8 (Forssén 2022a).

Momsforskningen i Sverige – svenska språkets ställning

1 Inledning

I Forssén 2020a, som således motsvaras av Avdelning I i denna bok, skrev jag sålunda om momsforskningen i Sverige angående metodfrågorna. I Forssén 2021a, som således motsvaras av denna avdelning i förevarande bok, följde jag upp mina synpunkter angående olika metodval i avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige med att presentera den uppfattning som jag då också bildade mig angående den överbetoning av engelska språket som sker dels beträffande att avhandlingarna tenderar att avfattas på engelska hellre än på svenska, dels beträffande att andra officiella språk inom EU också trängs undan av engelskan i forskningen. Dessa aspekter benämner jag här språkfrågan i momsforskningen i Sverige.

Mervärdesskatt är en skatt där innehållet i de nationella lagstiftningarna i EU:s medlemsstater styrs av EU-rätten på området. Sedan 1995 är fallet så i exempelvis medlemsstaterna Finland och Sverige, vilka tillsammans med Österrike då anslöt sig till EU. Dessa tre tillsammans med ett annat Efta-land,¹³⁵ Norge, ansökte om EU-medlemskap, men år 1994 röstade norska folket nej till EU-anslutningen. Det hade de gjort även 1972, medan Danmark, Förenade kungariket (Storbritannien och Nordirland) och Irland anslöt sig till EEG (Europeiska ekonomiska gemenskapen) år 1973.¹³⁶

Franska, italienska, nederländska och tyska blev EU-språk – EEG-språk – när EEG bildades 1958. Antalet officiella språk har utökats varje gång EU har fått nya medlemmar. Numera har EU 24 officiella språk. Alla som är bosatta eller medborgare i EU har rätt att välja på vilket EU-språk de vill kommunicera med EU:s institutioner, vilka måste svara på samma språk.¹³⁷ Även danska, engelska, finska och svenska ingår bland de 24 officiella EU-språken. Danska och engelska blev officiella språk inom EEG 1973, när Danmark, Förenade kungariket och Irland anslöt sig till EEG. Finska och svenska blev officiella EU-språk 1995, när Finland och Sverige anslöt sig till EU. Genom att Förenade kungariket utträdde ur EU den 31 januari 2020, med en övergångsperiod som gick ut vid årsskiftet 2020/2021, har antalet medlemsstater i EU minskat från 28 till dagens 27 (EU27). Även därefter är dock engelskan ett officiellt språk inom EU, genom att engelska är ett officiellt språk i medlemsstaterna Irland och Malta.

EU:s rättsakter omfattar i vissa fall hela EES (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet), det vill säga inte bara EU:s medlemsstater, utan också de övriga länderna som ingår i EES, nämligen tre av Efta-länderna: Norge, Island och Liechtenstein. Det är till och med så, beträffande förordningen (EG) nr 883/2004 om samordningen av de sociala trygghetssystemen, att det är en rättsakt från EU som gäller inte bara inom EES, utan den

---

¹³⁵ Efta: Europeiska frihandelssammanslutningen, på engelska *European Free Trade Association* (EFTA).

¹³⁶ EEG upprättades genom Romfördraget 1958 och ersattes genom Maastrichtfördraget av Europeiska gemenskapen (EG) 1993, varvid EU också bildades. Genom Lissabonfördraget, som trädde i kraft den 1 december 2009, ersattes EG av EU (eller ”unionen”).

¹³⁷ Jfr från EU:s hemsida: EU-språk, <https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_sv> och Europeiska ombudsmannens språkpolicy, <<https://www.ombudsman.europa.eu>> (besökta 2021-09-06). Jfr även artikel 41.4 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 55.1 FEU och artiklarna 20.2 d och 24 fjärde stycket FEUF.

omfattar sedan den 1 juni 2002 även Schweiz,¹³⁸ som är det fjärde Efta-landet och som varken är medlemsstat i EU eller deltar i EES. EU-rätten påverkar således inte bara EU:s medlemsstater, utan den kan influera hela EES och till och med samtliga Efta-länder. Därför bör enligt min uppfattning EU som rättsordning ses i ett vidare europarättsligt perspektiv, vilket inkluderar EU:s medlemsstater och de fyra Efta-länderna, så att det inte begränsas till att avse enbart EU:s medlemsstater. I detta hänseende är det rättskällemässigt sett också av intresse att Efta har en egen domstol (Efta-domstolen) – i likhet med EU respektive Europarådet (vilka har EU-domstolen respektive Europadomstolen).

Sverige, Finland och Danmark tillsammans med Norge och Island borde i det vidare europarättsliga perspektivet vara intresserade av att svenskan och danskan främjas som officiella språk inom EU, då svenska och danska ingår i gruppen nordiska språk, dit även norska, isländska och färöiska hör. I det perspektivet borde Nordiska rådet intressera sig för att även finskan stärks som officiellt språk inom EU. Vid arbetet med min doktorsavhandling ”Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier”, fick jag hjälp av Kenneth Hellsten vid Helsingfors universitet med att finna finskspråkigt material och med översättning till svenska av finskan i bland annat Petri Saukkos avhandling.¹³⁹ Jag använde finska mervärdesskattelagen 30.12.1993/1501, FML, komparativt vid analysen av svenska ML.¹⁴⁰ FML tog jag del av i den officiella svenska språkversionen.¹⁴¹

2 Avhandlingar om moms i Sverige vilka kommenteras beträffande språkfrågan

2.1 Indelningen av momsforskningen i Sverige i två huvudspår metodologiskt

I Forssén 2020a skrev jag, som nämnts, om momsforskningen i Sverige angående metodfrågorna, varvid jag gick igenom elva avhandlingar från 1994 till 2020.¹⁴² Tio av dessa är doktorsavhandlingar och en är en licentiatavhandling, där mina avhandlingar i ämnet ingår: min licentiatavhandling, Forssén 2011, och min doktorsavhandling, Forssén 2013.

För min metodologiska genomgång av de elva avhandlingarna gjorde jag en indelning i två huvudspår, nämligen:

- tillämpning av en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod (huvudspår 1) respektive
- tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod (huvudspår 2).¹⁴³

---

¹³⁸ Den 1 juni 2002 anslöt sig Schweiz till förordningen om social trygghet (EEG) nr 1408/71, som är föregångaren till förordningen (EG) nr 883/2004.

¹³⁹ Petri Saukko, *Arvonlisäveroryhmät*. Edita publishing Oy 2005 (Saukko 2005). Jfr Forssén 2013, s. 35. *Arvonlisäveroryhmät*, på svenska Mervärdesskattegrupper – jfr Forssén 2013, s. 54.

¹⁴⁰ Jag redogör för bl.a. komparationen i avhandlingen mellan ML och FML i Forssén 2019b.

¹⁴¹ Jfr Forssén 2013, s. 35.

¹⁴² Se Forssén 2020a, s. 732 och 733, där jag listar de elva avhandlingarna.

¹⁴³ Jfr Forssén 2020a, s. 739–747.

I Forssén 2020a missade jag en doktorsavhandling i Sverige avseende mervärdesskatt, nämligen Mariya Senyk, *Territorial Allocation of VAT in the European Union: Alternative approaches towards VAT allocation and their application in the internal market*, Department of Business Law, School of Economics and Management, Lund University 2018 (Senyk 2018). Antalet avhandlingar 2020 i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige var således tolv.

2.2 Tendenser för positivt eller negativt forskningsresultat beroende på metodvalet

Angående metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, beträffande en framgångsrik implementering av EU-rätten på momsområdet och i första hand av mervärdesskattedirektivet, konkluderade jag i Forssén 2020a följande tendenser för implementeringsfrågan:

- Angående huvudspår 1 är tendensen positiv för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat, när en komparativ metod med ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet tillämpas, det vill säga när komparationen avser mervärdesskattelagstiftningar i olika EU-länder. Den tendensen är också positiv, när en rättsdogmatisk metod kompletteras med en komparativ metod tillämpas. Däremot är tendensen negativ, när EU:s regelverk på momsområdet ges ett externt perspektiv, genom att enbart jämföras med tredjeländer som har VAT-system eller GST-system.¹⁴⁴
- Angående huvudspår 2 är tendensen negativ för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat, när enbart en rättsdogmatisk metod som är eller inte är vad jag beskriver som en rent rättsdogmatisk metod tillämpas.¹⁴⁵

Att Senyk 2018 inte kom med i Forssén 2020a förändrar inget avseende indelningen av tillämpade metoder i de båda huvudspåren, och jag hänför den avhandlingen till huvudspår 2.

2.3 Positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval samt uppgift om språkval i avhandlingarna

De avhandlingar som hittills skrivits i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige har avfattats på svenska språket eller på engelska språket, och enligt min uppfattning verkar inställningen hos universitet och högskolor i Sverige vara att brister i metodhänseende ska anses vägas upp av att avhandlingen skrivits på engelska språket. I detta avsnitt anger jag min uppfattning om huruvida metodvalet i de aktuella avhandlingarna kan förväntas medföra positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, det vill säga för sannolikheten att ett visst metodval medför att forskningsresultatet blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan. Det markerar jag med ”positiv tendens” respektive ”negativ tendens” i indelningen enligt nedan av avhandlingarna i de båda huvudspåren avseende metodvalet.

För varje avhandling anger jag också om den har avfattats på svenska eller engelska. I avsnitten 2.5.1–2.5.4.2 kommenterar jag översiktligt min uppfattning om tendenserna i avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval

---

¹⁴⁴ Jfr Forssén 2020a, s. 748–750. VAT, value-added tax, förkortning på engelska av mervärdesskatt. GST, förkortning av Goods and Services Tax.

¹⁴⁵ Jfr Forssén 2020a, s. 750–752.

enligt de båda huvudspåren och sätter sedan språkfrågan i förhållande till det. Då tar jag upp vad jag i avsnitt 1 benämner språkfrågan i momsforskningen i Sverige, det vill säga jag beskriver utifrån tendenserna den överbetoning av engelska språket som jag anser sker i forskningen dels beträffande att avhandlingarna tenderar att avfattas på engelska hellre än på svenska, dels beträffande att andra officiella språk inom EU också trängs undan av engelskan.

Huvudspår 1

- Westberg 1994.
  - Tillämpad metod: *komparativ*. ”Positiv tendens”.¹⁴⁶ Avhandlingen är avfattad på *svenska* och framlades vid Stockholms universitet, Juridiska fakulteten.
- Alhager 2001.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska* och framlades vid Internationella handelshögskolan i Jönköping, Juridiska institutionen.
- Rendahl 2009.
  - Tillämpad metod: *komparativ*, men EU:s regelverk på momsområdet ges ett *externt perspektiv*, genom att det enbart jämförs med tredjeländer. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska* och framlades vid Internationella handelshögskolan i Jönköping, Juridiska institutionen.
- Sonnerby 2010.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska* och framlades vid Uppsala universitet, Juridiska institutionen.
- Forssén 2011 och Forssén 2013.¹⁴⁷
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingarna är avfattade på *svenska* och framlades vid Örebro universitet, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete (JPS).

---

¹⁴⁶ Även om Westberg 1994 är från april 1994 och således från tiden före Sveriges EU-inträde 1995, beaktades däri inte bara det nordiska perspektivet på mervärdesskatterätten, utan även EG-rättsliga regler, vilket jag nämner i Forssén 2020a (på s. 736). Därför behandlar jag inte Westberg 1994 för sig i denna bok, utan hänför avhandlingen till huvudspår 1 i samband med bedömningen av språkfrågan.

¹⁴⁷ I Forssén 2020a behandlar jag Forssén 2011 och Forssén 2013 dels för sig i avsnitt 4.3, dels, i samband med vissa av de andra berörda avhandlingarna. I denna avdelning hänför jag, mot bakgrund av metodvalet, Forssén 2011 och Forssén 2013 till huvudspår 1 i samband med bedömningen av språkfrågan.

- Papis-Almansa 2016.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. Då forskaren har polska och inte svenska som modersmål,¹⁴⁸ är det i och för sig lämpligt att avhandlingen är avfattad på *engelska*, som, mot bakgrund av engelskans ställning i skolsystemet i Sverige, tas väl upp här. EU:s regelverk på momsområdet ges dock ett *externt perspektiv*, genom att enbart jämföras med regelverk i två tredjeländer. ”Negativ tendens”. Avhandlingen framlades vid Lunds universitet, Institutionen för handelsrätt (Ekonomihögskolan vid Lunds universitet).

Huvudspår 2

- Öberg 2001.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”.¹⁴⁹ Avhandlingen är avfattad på *svenska* och framlades vid Stockholms universitet, Juridiska institutionen.
- Henkow 2008.
  - Tillämpad metod betecknar jag som *rent rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska* och framlades vid Lunds universitet, Institutionen för handelsrätt.
- Senyk 2018.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska* och framlades vid Lunds universitet, Institutionen för handelsrätt.
- Ek 2019.
  - Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska* och framlades vid Uppsala universitet, Juridiska institutionen.
- Lindgren Zucchini 2020.
  - Tillämpad metod betecknar jag som *rent rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska* och framlades vid Örebro universitet, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete (JPS).

2.4 Implementeringsfrågan gäller att identifiera och lösa en regelkonkurrens mellan den nationella mervärdesskattelagstiftningen och mervärdesskattedirektivet

Jag inledde Forssén 2020a med att ange att jag i den artikeln berörde hur forskningen sker i Sverige beträffande problematiseringen av den regelkonkurrens som uppkommer om en eller

---

¹⁴⁸ Enligt min avstämning via e-brevväxling 2021-08-27 med universitetslektor Marta Papis-Almansa.

¹⁴⁹ I Forssén 2020a nämner jag (på s. 738) att Öberg 2001 inte har varit till någon betydande ledning för mina forskningsprojekt, eftersom EU-rätten behandlas sparsamt däri. Emellertid behandlar jag inte Öberg 2001 för sig i denna avdelning, utan hänför avhandlingen till huvudspår 2 i samband med bedömningen av språkfrågan.

flera bestämmelser i mervärdesskattedirektivet kan ges en annan tolkning och tillämpning än den som följer av motsvarande bestämmelse eller bestämmelser i den nationella svenska ML. I det hänseendet behandlade jag användningen av metoder för att i momsforskningen analysera implementeringen i ML av direktivbestämmelserna.¹⁵⁰ Jag delade in genomgången metodologiskt i de båda huvudspår som jag följer också i denna avdelning, och nu fortsätter att behandla utifrån vad jag i avsnitt 1 benämner språkfrågan. Jag behandlar således fortsättningsvis den överbetoning av engelska språket som jag anser sker i momsforskningen i Sverige dels beträffande att avhandlingarna tenderar att avfattas på engelska hellre än på svenska, dels beträffande att andra officiella språk inom EU också trängs undan av engelskan.

Frågan är således fortsättningsvis hur valet av engelska språket i stället för svenskan för avfattandet av hittillsvarande avhandlingar i Sverige i ämnet mervärdesskatterätt – medvetet eller omedvetet – har använts för att väga upp brister i metodvalet. Jag återkommer härvidlag också översiktligt till varför jag i avsnitt 2.3 har markerat olika metodval med ”positiv tendens” respektive ”negativ tendens”, för att beteckna i vilken riktning sannolikheten, enligt min uppfattning, pekar för att metodvalet ska medföra att forskningsresultatet blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan, det vill säga för att de ska kunna identifiera och lösa en regelkonkurrens i förevarande hänseende.

2.5 Kommentarer av avhandlingarna enligt de båda huvudspåren angående tillämpad metod och språkfrågan

2.5.1 Huvudspår 1 – Forssén 2011, Forssén 2013, Westberg 1994, Alhager 2001 och Sonnerby 2010

2.5.1.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

I Forssén 2020a nämner jag att jag i Forssén 2011 och Forssén 2013 behandlade i första hand frågan om bestämningen av skattesubjektet i ML var förenlig (konform) med huvudregeln om vem som är beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet, och att jag använde en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod.¹⁵¹

I Forssén 2011, som utgjorde första steget i mitt forskningsprojekt på momsområdet, gjorde jag en internationell utblick, genom en enkät till skatteförvaltningar och finansministerier i utlandet, för att bedöma om en komparativ analys till stöd för den rättsdogmatiska var av intresse och i så fall vilka tredjeländer som kunde tjäna som underlag för en komparation vid sidan av jämförelser av ML med mervärdesskattelagstiftningar i andra EU-länder.¹⁵² Komparationen genom den enkäten visade att kopplingen i 4 kap. 1 § 1 ML till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet i momshänseende var unik och saknade motsvarighet i mervärdesskattelagstiftningar utanför Sverige vilka avsåg moms jämförbart med vad som avses med moms enligt EU-rätten.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Jfr Forssén 2020a, s. 716.

¹⁵¹ Jfr Forssén 2020a, s. 735.

¹⁵² Jfr Forssén 2020a, s. 735 med hänvisning till Forssén 2011 s. 71, 72, 279–297 (*Bilaga 2 – Internationell utblick*) och, angående min utlandsenkät för huvudfrågan, 349.

¹⁵³ Jfr Forssén 2011, s. 72.

Efter att jag den 15 december 2011 lade fram min licentiatavhandling, Forssén 2011, lämnade Finansdepartementet i Sverige den 23 november 2012 promemorian ”Begreppet beskattningsbar person – en teknisk anpassning av mervärdesskattelagen”, med förslag om att kopplingen från 4 kap. 1 § 1 ML till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten skulle utmönstras för bestämningen av skattesubjektet.¹⁵⁴ Detta ledde till lagändring av sådan innebörd den 1 juli 2013, genom SFS 2013:368, varigenom huvudregeln för vem som är beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet i stället implementerades ordagrant i 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML. I Forssén 2019b nämner jag detta och samtidigt att direktivets benämning på skattesubjektet inte har införts i FML.¹⁵⁵ Sålunda togs mitt förslag beträffande huvudfrågan i Forssén 2011 väl upp av lagstiftaren.

I Forssén 2020a nämner jag att i det andra steget i projektet, som bestod i arbetet med Forssén 2013, gällde huvudfrågan företagsformen enkelt bolag (och partrederi), och att jag föreslår att Sverige borde ta upp på EU-nivå att principen om en neutral moms kräver att det klarläggs om även sådana rättsliga figurer, det vill säga icke-rättssubjekt, omfattas av bestämningen av beskattningsbar person enligt huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Jag nämner där också att jag i Forssén 2013, till stöd för den rättsdogmatiska metoden kompletterade med en komparativ analys, genom att jämföra ML med FML, och fann att sammanslutningar och partrederier – vilka inte heller utgör rättssubjekt – anses som skattesubjekt enligt FML, vilket kontrasterar mot ML och SFL, där enkla bolag (och partrederier) inte anses utgöra skattesubjekt.

I Forssén 2013 har jag utvecklat problematiken med 6 kap. 2 § ML, och att enkla bolag och partrederier respektive sammanslutningar och partrederier inte utgör rättssubjekt men behandlas olika i ML respektive FML, så att enkla bolag och partrederier inte behandlas som skattesubjekt enligt ML, medan sammanslutningar och partrederier betraktas som skattskyldiga enligt FML. Den komparationen berörs inte i ett förslag till en ny mervärdesskattelag i Sverige, SOU 2020:31, vilket jag har kommenterat i JFT.¹⁵⁶ I Forssén 2020b upprepade jag från Forssén 2013 och Forssén 2019b att Sverige och Finland borde gemensamt ta upp på EU-nivå frågan om att ändra artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet så att ekonomiska verksamheter som bedrivs i företagsformerna i fråga kan göra dessa till beskattningsbara personer, trots att de utgör icke-rättssubjekt,¹⁵⁷ vilket jag även upprepade i Forssén 2020a,¹⁵⁸ och tillika gör här.

I Forssén 2020b skriver jag att det är ett steg i rätt riktning på temat förenlighet med mervärdesskattedirektivet att det i SOU 2020:31 föreslås att begreppet skattskyldig utmönstras ur en ny ML och ersätts med direktivets betalningsskyldighet, varvid direktivets begrepp beskattningsbar person gäller i övrigt i en ny ML i likhet med i nuvarande ML.¹⁵⁹ I SOU

---

¹⁵⁴ Jfr Forssén 2013, s. 49.

¹⁵⁵ Jfr Forssén 2019b, s. 63.

¹⁵⁶ Se Forssén 2020b, s. 388–399.

¹⁵⁷ Jfr Forssén 2020b, s. 394, Forssén 2013 s. 225 och 226 och Forssén 2019b, s. 70.

¹⁵⁸ Jfr Forssén 2020a, s. 736.

¹⁵⁹ Jfr Forssén 2020b, s. 394 och 395.

2020:31 föreslås också en ny regel i en ny mervärdesskattelag, vilket innebär att en delägare i ett enkelt bolag eller partrederi ska anses som beskattningsbar person. Att utmönstringen av begreppet skattskyldig är ett steg i rätt riktning innebär att en av bifrågorna i Forssén 2011, nämligen fråga D angående avdragsrättens inträde, får sin lösning, medan däremot bifråga E i Forssén 2011 angående problemet med att 7 kap. 2 § andras stycket SFL öppnar för att flera verksamheter skulle kunna momsregistreras för samma subjekt, trots att skyldighet att betala mervärdesskatt ska användas i lagrummet enligt förslaget i SOU 2020:31.¹⁶⁰ Beträffande den nya 4 kap. 16 § som föreslås i SOU 2020:31 anför jag i Forssén 2020b dessutom att det inte fungerar systematiskt med att ha kvar begreppet ”verksamhet” i 5 kap. 2 § SFL samtidigt med förslaget att införa begreppet ”ekonomisk verksamhet” i föreslagna 4 kap. 16 §, eftersom verksamhet enligt 1 kap. 3 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag är ett vidare begrepp än ekonomisk verksamhet och även exempelvis ett tippningsbolag som inte har en ekonomisk verksamhet kan utgöra ett enkelt bolag.¹⁶¹

Även om det återstår vissa frågor att behandla för lagstiftaren och på EU-nivå, får i huvudsak vad jag har tagit upp i Forssén 2011 och Forssén 2013 angående implementeringsfrågan anses ha tagits upp väl av lagstiftaren, genom reformen den 1 juli 2013 och förslagen i SOU 2020:31.

Angående Westberg 1994 nämnde jag i Forssén 2020a att det nordiska perspektivet lades på mervärdesskatterätten, men att även EG-rättsliga regler beaktades däri. Jag nämnde också att professor Westberg därefter gick vidare 1997 med ”Mervärdesskatt – en kommentar”, där ett EG-rättsligt perspektiv förenades med ett (riks)svenskt beträffande mervärdesskatterätten.¹⁶² I mitt avhandlingsarbete hade jag nytta av att studera bland annat dessa båda verk av professor Björn Westberg, vilket jag nämner i Forssén 2020a.¹⁶³ Emellertid får också nämnas att det i Westberg 1997, trots ambitionen att förena det EG-rättsliga perspektivet på mervärdesskatterätten med ett perspektiv utifrån mervärdesskatterätten i Sverige, anfördes att mervärdesskatteskyldigheten enbart kan åvila ”sådana associationer som tillika är rättssubjekt”. Vidare anfördes där att den principen inte är uttalad i lagtext eller förarbeten ”men kan utläsas av bl.a. regleringen i fråga om enkla bolag eller partrederier” samt att således ”den fysiska eller juridiska personen som svarar för transaktionen” avses ”när det sägs, att skattskyldigheten åvilar ’den som omsätter varan eller tjänsten’ etc.”.¹⁶⁴ Härvidlag upprepar jag även från Forssén 2020a, att det i Westberg 1994 också anfördes att mervärdesskatten dåförtiden hade behandlats utomordentligt sparsamt i den rättsvetenskapliga litteraturen.¹⁶⁵ Från mervärdesskatterättslig synpunkt hade enkla bolag och partrederier nästan inte berörts alls. I mitt avhandlingsarbete använde jag även bland annat professor Nils Mattssons avhandling från 1974.¹⁶⁶ Däri nämns endast i en not enkla bolag och partrederier som omfattade av en

---

¹⁶⁰ Jfr Forssén 2020b, s. 392.

¹⁶¹ Jfr Forssén 2020b, s. 395 med hänvisning till Forssén 2013, avsnitt 5.3.

¹⁶² Jfr Forssén 2020a, s. 737 med hänvisning till s. 17 i Westberg 1997.

¹⁶³ Jfr Forssén 2020a, s. 738.

¹⁶⁴ Jfr Westberg 1997, s. 35.

¹⁶⁵ Jfr Forssén 2020a, s. 737 med hänvisning till Westberg 1994, s. 27.

¹⁶⁶ Nils Mattsson, Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter. En inkomstskatterättslig studie av handelsbolag och enkla bolag. P.A. Norstedt & Söners Förlag 1974 (Mattsson 1974). Jämför Forssén 2013, s. 148.

redovisningsregel om moms, nämligen anvisningarna till 6 § i mervärdesskatteförordningen SFS 1968:430, det vill säga i föregångaren till ML.¹⁶⁷ Hjälpen jag fick från Helsingfors universitet med översättningar från finska i bland annat Saukko 2005, där sammanslutningar och partrederier berörs, var ett stort stöd för min komparation av ML och FML (jfr avsnitt 1). Jag konstaterade att EU-rätten bör utredas, så att uppfattningen i Westberg 1997 om rättsläget beträffande enkla bolag och partrederier inte godtas okritiskt i förhållande till EU-rätten på området.

I Alhager 2001 tillämpades också en *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod*. Komparationen skedde med ett internt perspektiv på implementeringsfrågan, genom att mervärdesskatterätten i Sverige och Tyskland jämfördes.¹⁶⁸ Jag anför i Forssén 2020a att det perspektivet ökar sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för lagstiftaren och rättstillämparna beträffande implementeringsfrågan.¹⁶⁹ I Alhager 2001 berörs bland annat att bestämmelsen om befrielse från mervärdesbeskattning vid inkråmsöverlåtelser enligt artikel 5.8 i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv (77/388/EEG) hade implementerats på olika sätt i Umsatzsteuergesetz 1980 (UStG), 1 § 1a stycket, respektive i 3 kap. 25 § ML. Regeln i UStG innebar i likhet med direktivbestämmelsen att en omsättning över huvud taget inte äger rum, medan direktivbestämmelsen hade implementerats som ett undantag från skatteplikt i 3 kap. 25 § ML. Det anfördes i Alhager 2001 att avvikelser från direktivbestämmelsen i lagrummet i ML ändock föreföll leda till samma resultat vid nationella inkråmsöverlåtelser.¹⁷⁰ Oavsett vad som är fallet med detta har lagstiftaren sedermera ändrat i ML, så att regleringen av befrielsen från mervärdesbeskattning i förevarande fall överensstämmer regeltekniskt med artiklarna 19 och 29 i mervärdesskattedirektivet, som har ersatt sjätte mervärdesskattedirektivet. Det skedde den 1 januari 2016, genom SFS 2015:888, som i förevarande hänseende innebar att 3 kap. 25 § ersattes av 2 kap. 1 b § i ML. Även om det tog lång tid för den reformen att komma till stånd, får lagstiftaren anses ha influerats av Alhager 2001, varför forskningsresultatet har visat sig användbart för lagstiftaren beträffande implementeringsfrågan och avhandlingen därmed är ett exempel för andra på ändamålsenlig forskning i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige. Jag hade stor nytta av Alhager 2001 i arbetet med Forssén 2011 och Forssén 2013.

Alhager 2001, Forssén 2011 och Forssén 2013 visar att tillämpningen av en *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* ger en ”positiv tendens” för implementeringsfrågan, så att forskningsresultatet i ämnet mervärdesskatterätt kan förväntas bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU. I Westberg 1994 användes enbart en *komparativ metod*, och trots att det verket avfattades innan Sverige blev EU-medlem 1995 får det anses ha haft en stor betydelse för momsforskningen i Sverige. Professor Björn Westberg, dåfortiden docent, var – tillsammans med professor Sture Bergström (avliden) – handledare åt professor Eleonor Kristoffersson (tidigare Alhager) vid arbetet med Alhager 2001. Jag noterar till stöd för min uppfattning om betydelsen av Westberg 1994 för metodfrågan i momsforskningen att det i avsnitt 1.4 (”Metod”) i Alhager 2001 hänvisas till sättet på vilket Westberg 1994 har lagts upp.¹⁷¹ Sålunda ger en *komparativ metod* också en

---

¹⁶⁷ Se Mattsson 1974, s. 137, där noten i fråga återfinns.

¹⁶⁸ Jfr Alhager 2001, s. 26 och 27 vartill jag hänvisar på s. 741 i Forssén 2020a.

¹⁶⁹ Jfr Forssén 2020a, s. 741 och 742.

¹⁷⁰ Jfr Alhager 2001, s. 411.

¹⁷¹ Jfr Alhager 2001, s. 26.

”positiv tendens” för implementeringsfrågan, om valet av utländsk rätt för komparationen är relevant för den.

I Sonnerby 2010 används också en *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod*, och jag har i Forssén 2020a framhållit som något mycket viktigt från Sonnerby 2010 att däri anges att en komparativ metod används jämte den rättsdogmatiska för att få ytterligare perspektiv på ML och implementeringen av mervärdesskattedirektivet däri.¹⁷² Det anförs att ”en komparativ metod bidrar till att förstå det egna rättssystemet bättre och se nya möjligheter”.¹⁷³ Ämnesvalet i Sonnerby 2010 är brett och ofta förekommande i praktiken – uttagsbeskattning – och frågan om en neutral sådan på mervärdesskatteområdet kan förväntas bli aktualiserad inte bara i samband med bestämningen av mervärdesskattens omfattning, utan också vid problemställningar avseende redovisningen av moms. Ämnesvalet i sig innebär sålunda att forskningsresultatet kan förväntas bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande olika implementeringsfrågor. Även Sonnerby 2010 visar sålunda på att tillämpningen av en *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* ger en ”positiv tendens” beträffande implementeringsfrågan, så att forskningsresultatet kan förväntas bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU.

För övrigt får nämnas att professor Westberg var handledare vid arbetet med Alhager 2001 och att professor Kristoffersson var handledare vid arbetet med såväl Forssén 2011 och Forssén 2013 som Sonnerby 2010. I samband med att mitt forskningsprojekt i ämnet mervärdesskatterätt hanterades vid Lunds universitet, Juridiska fakulteten, fick deltagarna vid ett seminarium som hölls den 17 september 2008 ett manus, där jag angav inledningsvis att knappt en fjärdedel av världens länder hade moms enligt vad som avses med moms enligt EU-rätten. Jag anförde i det manuset detsamma som jag sedermera gjorde i min internationella utblick i Bilaga 2 i Forssén 2011, nämligen att den statistik som OECD¹⁷⁴ redovisar i stället skulle innebära att nästan tre fjärdedelar av världens cirka 200 länder har moms, varför en komparativ metod med ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet måste viktas, så att jämförelser sker med tredjeländer som har VAT eller GST enligt de grundprinciper som bestämmer vad som är moms enligt EU-rätten.¹⁷⁵ Andra tredjeländer är ointressanta komparativt, varför ett jämförelseunderlag som innehåller andra länder än EU:s medlemsstater – det vill säga en komparation som inte sker från ett internt perspektiv på EU-rätten – bör ske med försiktighet. Professor Westberg var särskild granskare vid seminariet den 17 september 2008 och anförde då å sin sida OECD:s uppfattning om antalet länder i världen som säger sig ha moms. Jag nämner detta utan att förringa värdet av Westberg 1994 för momsforskningen i Sverige, men får i förevarande sammanhang också nämna att professor Westberg var handledare åt professor Pernilla Rendahl vid arbetet med Rendahl 2009, där två tredjeländer – Australien och Kanada – används vid tillämpning av en komparativ metod, och att jag

---

¹⁷² Jfr Forssén 2020a, s. 740.

¹⁷³ Jfr Sonnerby 2010, s. 30 vartill jag hänvisar på s. 741 i Forssén 2020a.

¹⁷⁴ OECD: Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, på engelska *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD) och på franska *Organisation de coopération et de développement économiques* (OCDE).

¹⁷⁵ Jfr Forssén 2011, s. 279.

kritiserade detta i Forssén 2020a med hänvisning till Forssén 2011,¹⁷⁶ vartill jag återkommer i avsnitt 2.5.2.1.

2.5.1.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

Utan någon förklaring infördes den 1 januari 2001, genom SFS 1999:1283, en hänvisning i 4 kap. 1 § 1 ML till begreppet näringsverksamhet i *hela* 13 kap. IL, det vill säga för bestämningen av vem som skulle anses ha en yrkesmässig verksamhet och sålunda utgöra skattesubjekt momsmässigt. I stället för att koppla bestämningen till bestämmelsen om vem som har näringsverksamhet i egentlig mening, det vill säga till 13 kap. 1 § första stycket andra meningen IL, tidigare 21 § kommunalskattelagen (1928:370), kom hänvisningen att omfatta även exempelvis 2 § i 13 kap. IL, varav följer att en juridisk person, till skillnad från en fysisk person, anses ha näringsverksamhet oavsett om rekvisiten för en egentlig näringsverksamhet uppfylls. Jämfört med vad som hade gällt tidigare i ML utvidgades omfattningen av skattesubjekten 2001 utan någon motivering. Det var inte förenligt med huvudregeln för bestämningen av skattesubjektet enligt artikel 4.1 i sjätte mervärdesskattedirektivet, som återfinns i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet (som 2007 ersatte bland annat sjätte mervärdesskattedirektivet). Huvudfrågan i Forssén 2011 gällde denna regelkonkurrens mellan 4 kap. 1 § 1 ML och direktivbestämmelsen som hade skapats genom utvidgningen 2001 av kopplingen från ML till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten. I Forssén 2013 följde jag upp med den rättsteoretiskt intressanta frågan för bestämningen av skattesubjektet om hur icke-rättssubjekt såsom enkla bolag och partrederier ska behandlas i förhållande till beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet.

Jag hade öppningsseminariet på mitt forskningsprojekt den 26 november 2002 vid Lunds universitet, Juridiska fakulteten, beträffande frågan om kopplingen mellan 4 kap. 1 § 1 ML och 13 kap. IL. Reformen av ML i det hänseendet den 1 juli 2013 (jfr avsnitt 2.5.1.1) visar att avhandlingen var användbar för lagstiftaren beträffande implementeringsfrågan. Genom att utvidgningen av vem som kan anses utgöra skattesubjekt och den rättsteoretiska frågan om icke-rättssubjekt bör anses utgöra skattesubjekt hänger intimt samman, får båda mina avhandlingar anses uppfylla bland annat kriteriet *ändamålsenlighet* för akademiska avhandlingar i Sverige. Beträffande språkfrågan får jag särskilt nämna följande angående dess betydelse för att mina avhandlingar kan komma att fortsatt anses ha ett användbart forskningsresultat för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan.

Den hjälp som jag fick från Helsingfors universitet med översättningar från finska i bland annat Saukko 2005, och av vad som skrivs där om icke-rättssubjekten sammanslutningar och partrederier, var, som nämnts, till stort stöd för att jag kunde göra komparationen mellan ML och FML, varvid jag, som också nämnts, konstaterade att EU-rätten bör utredas, så att uppfattningen i Westberg 1997 om rättsläget beträffande enkla bolag och partrederier i Sverige inte godtas okritiskt i förhållande till EU-rätten på momsområdet (jfr avsnitten 1 och 2.5.1.1). I det hänseendet får nämnas att implementering av regler i mervärdesskattedirektivet inte kan ske enbart genom översättning av direktivtext till nationell lagregel, eftersom begrepp i direktiven inte har motsvarigheter i alla officiella språk inom EU och de olika språkversionerna av EU-rättens bestämmelser är lika giltiga, vilket EU-domstolen varnade för i mål 283/81

---

¹⁷⁶ Jfr Forssén 2020a, s. 740, där jag i förevarande hänseende hänvisar till Forssén 2011, s. 279–287.

(CILFIT).¹⁷⁷ Emellertid behöver EU-domstolen ha ett gemensamt språk för sina överläggningar, vilket av tradition är franska.¹⁷⁸ I mitt avhandlingsarbete tog jag också fasta på att professor Ulf Bernitz och Leo Mulders förordade den franska språkversionen av en EU-dom för exakthet i tolkningen.¹⁷⁹ I en uppföljning till Forssén 2020a anför jag att jag använde mig av Leo Mulders förslag angående språkanvändningen vid tolkningen i Forssén 2011 (s. 92–94) av punkt 20 i EU-domen C-216/97, Gregg.¹⁸⁰ Med dennes tillvägagångssätt för tolkningen, när en EU-dom verkar oklar att tolka, bedömer jag den på svenska (om rättegångsspråket är svenska eller om rättegångsspråket är ett annat och domen är översatt till svenska), men även på franska och på rättegångsspråket, om det är danska, engelska, tyska eller nederländska.¹⁸¹ Sålunda avsåg jag att undvika en omotiverad betoning av engelskan, och läste domen på svenska, engelska och franska. Därigenom tolkade jag punkt 20 i domen i målet Gregg så att effektiv uppbörd kan identifieras i EU-domstolens rättspraxis som ett rättspolitiskt mål med det gemensamma momssystemet i EU. Rättegångsspråket i målet var i och för sig engelska, men det var franskan som visade på att EU-domstolen framhåller uppbörden av momsen. Detta genom att den specifika frågan om momspåslag togs upp i språkversionen på engelska genom uttrycket ”the levying of VAT” på priset på produktionen i fråga, medan det i översättningen till svenska anges att den behandlas olika i ”mervärdesskattehänseende” och i språkversionen på franska är det ännu tydligare att frågeställningen gäller den mera generella frågan om uppbörden av momsen, genom att uttrycket ”perception de la TVA” används däri. På engelska skulle det ha uttryckts *collection of the VAT*. Tolkningsresultatet hade således inte erhållits enbart genom att läsa domen på rättegångsspråket, det vill säga på engelska.¹⁸²

I den första fasen av mitt forskningsprojekt (Forssén 2011) använde jag ett antal ordböcker på engelska, franska, nederländska, spanska och tyska och grammatikbok i franska samt juridiska fackordböcker på svenska och engelska.¹⁸³ I samband med arbetet med Forssén 2013 skaffade jag Norstedts finska ordbok (från 2008), för att så självständigt som möjligt stämma av och bedöma det material på finska som jag hade fått hjälp från Helsingfors universitet med att översätta. I arbetet med mina avhandlingar hade jag nytta också av att jag skaffade Norstedts nederländsk-svenska ordbok och Norstedts svensk-nederländska ordbok (båda från 2008), eftersom jag ville läsa framför allt A.J. van Doesums doktorsavhandling, *Contractuele*

---

¹⁷⁷ Dom CILFIT, mål 283/81, ECLI:EU:C:1982:335. Jfr Forssén 2011, s. 68 och Forssén 2013, s. 46.

¹⁷⁸ Jfr Regler för språkanvändning vid Europeiska unionens domstol, <<https://curia.europa.eu>> (besökt 2021-09-06).

¹⁷⁹ Jfr Forssén 2011, s. 69 med hänvisning till Bernitz 2010, s. 78 och 84, och till Leo Mulders, *Translation at the Court of Justice of the European Communities*, i verket Sacha Prechal – Bert van Roermund (eds), *The Coherence of EU Law*. Oxford University Press 2008, omtryck 2010 (Mulders 2010), s. 45–59, 47 och 58.

¹⁸⁰ Jfr Björn Forssén, *Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 2*, Tidningen Balans fördjupningsbilaga nr 2/2021, s. 29–36, 32 och 33 (Forssén 2021b). Se också dom Gregg, mål C-216/97, ECLI:EU:C:1999:390.

¹⁸¹ Jfr Mulders 2010, s. 58, Forssén 2011, s. 69 och Forssén 2021b, s. 33. Jfr även Forssén 2013, 47.

¹⁸² Jfr Forssén 2020a, s. 729 och 730 samt Forssén 2011, s. 69, 92 och 93, Forssén 2021b, s. 32 och 33 och Forssén 2013, s. 72. TVA, *taxe sur la valeur ajoutée*, förkortning av mervärdesskatt på franska. Jfr även Forssén 2022a, s. 7, där jag återknyter till Forssén 2021b (s. 32 och 33) angående att jag i Forssén 2011 (s. 93) berörde, med målet Gregg som ett exempel, att franskan bör beaktas för exakthet vid tolkning av EU-domar.

¹⁸³ Jfr Forssén 2011, s. 357.

samenwerkingsverbanden in de btw, på nederländska (så långt som möjligt).¹⁸⁴ Sålunda återfinns vissa citat på nederländska med min översättning till svenska i båda mina avhandlingar. För säkerhets skull skaffade jag dessutom Norstedts dansk-svenska ordbok (från 2008).

Mot bakgrund av engelskans ställning i skolsystemet i Sverige är det inte något tecken i sig på originalitet att avfatta en avhandling i ämnet mervärdesskatterätt på engelska. I stället tyder enligt min mening en överbetoning därvidlag på en bristande självständighet. Genom att sätta språkfrågan i förhållande till metodfrågans betydelse för en ”positiv tendens” för ett förväntat forskningsresultat avseende implementeringsfrågan enligt ovan anser jag att de som skriver avhandlingar i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige bör anstränga sig och använda såväl svenska som andra officiella språk inom EU än engelska, i stället för att överbetona engelskan. Detta för att undvika att författarens – medvetet eller omedvetet – inbillar sig att bruket av engelskan i sig ska garantera ett positivt forskningsresultat beträffande implementeringsfrågan. Min genomgång ovan visar enligt min uppfattning att nyanserna vid uttolkningen av EU-rätten på momsområdet går förlorade, om inte författaren anstränger sig genom att använda så många av EU:s officiella språk som är möjligt för denne.¹⁸⁵ En sådan ansträngning från författarnas sida visar i stället på både självständighet och originalitet, och bör typiskt sett öka möjligheterna för att forskningsresultaten i ämnet mervärdesskatterätt inte blir tämligen intetsägande. Jag berör vissa avhandlingar i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige i det hänseendet. Om en enkät genomförs, kan exempelvis, såsom skedde för mig vid genomförandet av ovannämnda enkät i samband med min internationella utblick i arbetet med Forssén 2011, engelskan vara otillräcklig redan i det hänseendet. Skatteförvaltningen i Österrike, som ingick i min enkät, ville ha frågan på tyska och då var det bara för mig att skriva på tyska. När det i samma hänseende gällde grekiska skatteförvaltningen, gick det bra att skriva enkätfrågan på engelska, men svaret avfattades på grekiska, varvid jag fick hjälp med en översättning från grekiska till svenska av Greklands ambassad i Stockholm.¹⁸⁶

Det gäller således enligt min mening att kämpa på i avhandlingsarbetet med de officiella språken inom EU, men det ska givetvis inte drivas så långt att forskningsprojektet stupar på språkfrågan. Det jag vill framhålla med denna avdelning är att engelskan inte bör överbetonas på bekostnad av det metodologiska och tolkningen av EU-domar etcetera. Beträffande svenska språket i sig får jag dessutom framhålla att uttryck såsom ”svenska” avhandlingar bör undvikas, när perspektivet är EU-rättsligt. Ordet ”svenska” bör användas med hänsyn till att svenska är ett av de båda officiella språken i Finland, varför ”svenska” med hänsyftning enbart på Sverige, och sålunda ett rikssvenskt perspektiv på forskning som influeras av EU-rätten såsom beträffande mervärdesskatterätten, är för snävt och bidrar i stället till att svenska språket förminsкас på EU-nivån. Den som tänker skriva en avhandling i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige bör enligt min mening redan på grund av språkfrågan också vara försiktig med att gå förbi den första avhandlingen i Sverige i ämnet, det vill säga Westberg 1994. Jag anför beträffande språkfrågan att det verket med ett nordiskt perspektiv på ämnet får anses särskilt viktigt genom att hela Norden omfattas mer eller mindre av EU-rätten utifrån ett utvidgat europarättsligt perspektiv på rättsordningen, enligt vad jag anför i avsnitt 1.

---

¹⁸⁴ Se van Doesum 2009, s. 243.

¹⁸⁵ Jfr Mulders 2010, s. 58, där han också anger för sitt förslag beträffande tolkningen att uttolkaren, utöver den egna språkversionen och den franska, endast behöver använda den autentiska språkversionen av en dom, det vill säga rättegångsspråket, om det är möjligt (“if possible”).

¹⁸⁶ Jfr Forssén 2011, s. 289.

Westberg 1994, Alhager 2001 och Sonnerby 2010 är, i likhet med mina avhandlingar, avfattade på svenska. Beträffande användbarheten av forskningsresultatet föreligger en ”positiv tendens” i dessa fall. Det visar att valet av en *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* respektive av en *komparativ metod*, där valet av utländsk rätt för komparationen är relevant för ämnet, ger en ”positiv tendens” för implementeringsfrågan utan något behov av att avfatta avhandlingen på ett annat språk än svenska. Min genomgång ovan visar att det inte finns något särskilt med engelskan som skulle slå ut svenskan, när det gäller frågan om forskningsresultatet kan förväntas bli ”positivt”. Genomgången visar enligt min mening också att engelskan inte heller bör tränga undan något annat av EU:s officiella språk, utan en forskare i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige bör skriva på svenska, men vara öppen för att även använda engelska och andra officiella språk inom EU.

I början av april 2011 tog professor Kristoffersson över som min huvudhandledare i mitt forskningsprojekt angående bestämningen av skattesubjektet i ML på temat EU-konformitet. Då lades en plan upp, där jag fick förmånen att gå kurser vid universiteten i Örebro och Linköping. Projektet delades upp i det vad som ledde till en licentiatexamen 15 december 2011 respektive en doktorsexamen 26 april 2013, där Forssén 2011 respektive Forssén 2013 disputerades. En anledning till uppdelningen var att undvika att en lagändring skulle komma emellan och framför allt att projektet innebar att ett omfattande arbete krävdes, där vi fann det lämpligt med uppdelningen av projektet i frågan om den regelkonkurrens som hade uppkommit 2001 mellan 4 kap. 1 § 1 ML och huvudregeln för beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet respektive i den rättsteoretiskt intressanta frågan om skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier enligt 6 kap. 2 § ML och 5 kap. 2 § SFL i förhållande till direktivbestämmelsen. I det hänseendet får nämnas att utredningen ”Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv”, SOU 2002:74, ansåg att en fullständig teknisk och materiell översyn av ML inte rymdes inom utredningens uppdrag.¹⁸⁷ I Forssén 2021b nämner jag att utredningen gällde terminologin i ML jämförd med sjätte mervärdesskattedirektivet.¹⁸⁸ För att lösa problem med oklarheter i den svenskspråkiga översättningen av direktivtexten eller när termerna avviker från vad som har använts i andra språkversioner gör utredningen sammanvägningar, varvid direktivets term på svenska, engelska och franska används.¹⁸⁹ Jag nämner också att det på sidorna 51–53 i SOU 2002:74 Del 1 finns en tabell över de grundläggande termerna på dessa språk i direktivet. I Forssén 2021b anger jag att jag sålunda hade nytta av SOU 2002:74 i arbetet med mina avhandlingar, och poängterade särskilt att utredningen tar med franskan, för att lösa nämnda problem med terminologin.¹⁹⁰Handledningen från professor Kristoffersson och professor Jan Kellgren (dåförtiden docent) var tillsammans med doktorandutbildningen avgörande för att genomföra projektet. I en av de kurser på utbildningen som hölls av docent Bo H. Lindberg noterade jag att han nämnde vetenskapen som ”ett sammanhållet system av språkliga satser” eller ”ett nedtecknat kunnande”. Det var ett incitament för mig till att inte ta lätt på själva språkfrågan i arbetet med mina avhandlingar, där utredningen SOU 2002:74 blev en del av källmaterialet

---

¹⁸⁷ Jfr SOU 2002:74 Del 1, s. 17 och 186.

¹⁸⁸ Jfr Forssén 2021b, s. 36.

¹⁸⁹ Jfr SOU 2002:74 Del 1, s. 49. Jfr även Forssén 2021b, s. 36.

¹⁹⁰ Jfr Forssén 2021b, s. 36.

och belägger, genom tillvägagångssättet däri för att lösa terminologiproblem, min uppfattning att engelskan inte ska hållas före svenskan i momsforskningen i Sverige.¹⁹¹

2.5.2 Huvudspår 1 – Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016

2.5.2.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

I Forssén 2020a anför jag att neutralitet är ett rättspolitiskt mål med momsens enligt EU-rätten, och att principen om en neutral moms följer primärrättsligt av artikel 113 FEUF samt sekundärrättsligt av skälen 4, 5 och 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet, men att skattesatserna och undantagen från skatteplikt inte är helt harmoniserade, vilket följer av skäl 7 i ingressen till direktivet. Dock följer av skäl 7 att principen om en neutral moms ändå gäller så att liknande varor och tjänster belastas med lika stort skatteuttag inom varje medlemsstats territorium.¹⁹²

I Forssén 2020a noterar jag att företags gränsöverskridande digitala tillhandahållanden till konsumenter behandlas i Rendahl 2009 med tillämpning av en komparativ metod, och att motivet är att det ska ge ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet, genom att EU:s regelverk jämförs med GST i Australien och Kanada.¹⁹³ Jag anför där att eftersom Rendahl 2009 sålunda inte har ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet minskar sannolikheten att forskningsresultatet ska kunna användas av lagstiftaren för att bedöma behovet av anpassning av reglerna i ML i förhållande till bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet,¹⁹⁴ det vill säga en ”negativ tendens” föreligger för implementeringsfrågan. Det framgår av ämnesbeskrivningen att författaren har samma uppfattning om tredjeländer som jämförelseunderlag vid tillämpning av en komparativ metod som jag enligt ovan varnar för i min internationella utblick i Forssén 2011. Författaren hänvisar okritiskt till OECD:s uppgifter om att det bland OECD:s medlemmar endast är USA som inte har en form av moms, utan har en varuskatt (*sales tax*).¹⁹⁵

Forssén 2011 är avfattad efter Rendahl 2009, och det hade varit en fördel för författaren att ha haft tillgång till min avhandling. Enligt min uppfattning har handledaren professor Westberg influerat författaren, som kanske hade tagit intryck av min varning för att okritiskt använda VAT-system eller GST-system i tredjeländer som jämförelseunderlag utan att först undersöka om sådan lagstiftning motsvarar vad som förstås med moms enligt EU-rätten. Det är inget fel i sig att jämföra EU:s regelverk på momsområdet med motsvarande system i tredjeländer, men sådana jämförelser bör ske på så sätt att de inte utgör det enda jämförelseunderlaget. Att tillämpa en komparativ metod utan att något EU-land ingår i undersökningen ger enligt min

---

¹⁹¹ För övrigt inspirerade Bo H. Lindberg i arbetet vid Södertörns högskola, Institutionen för samhällsvetenskaper, där jag undervisar återkommande sedan 2015 och under de senare åren på området offentlig rätt i samarbete med docent Patricia Jonason. Då gäller det främst EU-rätten och mervärdesskatterätt, men jag har även fått förtroendet att undervisa i andra ämnen inom offentlig rätt än skatterätt.

¹⁹² Jfr Forssén 2020a, s. 726.

¹⁹³ Jfr Forssén 2020a, s. 739 med hänvisning till Rendahl 2009, s. 13.

¹⁹⁴ Jfr Forssén 2020a, s. 739.

¹⁹⁵ Jfr Rendahl 2009, s. 3.

uppfattning typiskt sett en ”negativ tendens” för forskningsresultatets användbarhet för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan.

I Papis-Almansa 2016 tillämpas en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod, och det jag invänder mot är att komparationen enbart innebär ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet, genom att jämförelsen sker i förhållande till GST-systemen i tredjeländerna Nya Zeeland och Australien. Det som gör att Papis-Almansa 2016 ändå bör hållas före Rendahl 2009 är enligt min uppfattning att Nya Zeeland är ett intressant jämförelseunderlag bland tredjeländerna i förhållande till EU:s momssystem. Detta eftersom det finns en enkel, principriktig moms utan differentiering av skattesatsen i Nya Zeeland.¹⁹⁶ I det hänseendet hänvisade jag – som nämnts i Avdelning I – i Forssén 2011 till en artikel av professor Leif Mutén,¹⁹⁷ där han anger just detta om Nya Zeeland, vilket jag nämner också i Forssén 2020a.¹⁹⁸ Det borde ha beaktats i Rendahl 2009, även om den avhandlingen författades före Forssén 2011, och det borde ha nämnts i Papis-Almansa 2016 i samband med urvalet av tredjeländer för komparationen.¹⁹⁹ När det gäller sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU för implementeringsfrågan anger jag enligt ovan en ”negativ tendens”. Det baserar jag på att EU:s regelverk på momsområdet ges ett externt perspektiv i Papis-Almansa 2016 beträffande det komparativa inslaget i tillämpad metod.

2.5.2.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016 är avfattade på engelska, och jag får nämna följande beträffande språkfrågan angående de båda avhandlingarna:

- I källförteckningarna innehåller Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016 i stort sett inga referenser till offentligt tryck i Sverige.
- I de båda avhandlingarna dominerar engelskan beträffande refererad litteratur. Rendahl 2009 innehåller ett antal verk på svenska språket, medan sådana saknas i Papis-Almansa 2016. I Rendahl 2009 hänvisas bland annat till Westberg 1994, vilket inte sker i Papis-Almansa 2016. Öppenheten till andra språk än engelskan i övrigt är också svag i de båda avhandlingarna, med ett visst övertag i det hänseendet för Papis-Almansa 2016.
- Det tillvägagångssätt som jag beskriver ovan som klarläggande vid tolkning av oklara EU-domar används varken i Rendahl 2009 eller i Papis-Almansa 2016, och någon liknande användning av fler än ett officiellt språk inom EU vid tolkning av oklara EU-domar används inte heller av de båda författarna. I Rendahl 2009 nämns beträffande EG-förordningen 1777/2005 att definitionen i momshänseende av tjänster

---

¹⁹⁶ Jfr Forssén 2020a, s. 742 med hänvisning till Forssén 2011, s. 282.

¹⁹⁷ Jfr Mutén 2006, s. 494. Jfr – som också nämnts i Avdelning I – även mina hänvisningar till Mutén 2006 i Forssén 2011, s. 271 och 282.

¹⁹⁸ Jfr Forssén 2020a, s. 742.

¹⁹⁹ Jag har för min del haft nytta av professor Muténs synpunkter vid arbetet med Forssén 2011 och Forssén 2013 samt tillika när jag 2005 började författa artiklar i Svensk skattetidning och han korrekturläste dessa.

som tillhandahålls på elektronisk väg inte skiljer sig mellan förordningens versioner på tyska, franska, svenska eller engelska.²⁰⁰ Det tyder på en medvetenhet om betydelsen av att göra jämförelser på olika officiella språk inom EU vid läsningen av källor på momsområdet, men detta används inte på något utvecklat sätt i Rendahl 2009, vilket enligt min uppfattning borde ske exempelvis vid tolkningen av EU-domar.

Valet av enbart engelskspråkiga tredjeländer är, som nämnts, inte vägvinnande metodologiskt, och beträffande språkfrågan verkar det som om författarna och deras handledare – medvetet eller omedvetet – anser att användningen av engelska språket ska väga upp brister i metodval. Beträffande Rendahl 2009 får författaren anses ha influerats, i valet av de engelskspråkiga tredjeländerna Australien och Kanada för den komparativa analysen, av professor Westbergs okritiska uppfattning om vilka länder som OECD anser har moms system. Det beläggs, som ovan nämnts, av att författaren okritiskt hänvisar till OECD:s uppgifter om att det bland OECD:s medlemmar endast är USA som inte har en form av moms. Marta Papis-Almansa har, som nämnts (se avsnitt 2.3), inte svenska som modersmål, men det borde inte ha begränsat referenserna i Papis-Almansa 2016 till avhandlingar i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige till att avse endast sådana avhandlingar om de var avfattade på engelska, det vill säga till avse Henkow 2008 och Rendahl 2009. Författaren, som ändå skrev en avhandling i mervärdesskatterätt vid ett universitet i Sverige, borde sålunda inte ha avhållit sig från att också hänvisa till avhandlingar på svenska. Professor Ben J.M. Terra, som var gästprofessor på författarens institution, det vill säga på Institutionen för handelsrätt vid Lunds universitet, var, tillsammans med docent Oskar Henkow vid samma institution, handledare vid arbetet med Papis-Almansa 2016. Professor Terra (från Amsterdams universitet) blev gästprofessor vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet långt innan arbetet med Papis-Almansa 2016 påbörjades 2011. Båda handledarna kunde således assistera vid svårigheter med svenskan vid arbetet med Papis-Almansa 2016.²⁰¹

2.5.3 Huvudspår 2 – Öberg 2001, Senyk 2018 och Ek 2019

2.5.3.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

EU-rätten behandlades sparsamt i Öberg 2001, vilket jag nämnde också i Forssén 2020a.²⁰² I Öberg 2001 var metoden ”sedvanligt rättsdogmatisk”, och motiveringen till den sparsamma behandlingen av EU-rätten som rättskälla jämfört med ”de svenska rättskällorna” var att EG:s regelverk ansågs endast ge ”ramarna och måste fyllas ut med nationella regler”.²⁰³ För det ställningstagandet hänvisades i Öberg 2001 till Westberg 1997.²⁰⁴ Emellertid anför jag i

---

²⁰⁰ Jfr Rendahl 2009, s. 190 och 191.

²⁰¹ För ordnings skull får nämnas att professor Mutén, som jag nämner i närmast föregående avsnitt, professor Ben J.M. Terra och docent Oskar Henkow är samtliga avlidna. Jag har, som nämnts, haft nytta av professor Muténs alster, och så är givetvis fallet vid arbetet med Forssén 2011 och Forssén 2013 angående bl.a. Terra och Kajus 2010 och Terra och Kajus 2012, och Henkow 2008, oavsett den kritik som jag framlägger avseende momsforskningen i Sverige i denna avdelning och i Forssén 2020a, det vill säga i Avdelning I i denna bok.

²⁰² Jfr Forssén 2020a, s. 738.

²⁰³ Jfr Öberg 2001, s. 19. Jfr även Forssén 2020a, s. 738.

²⁰⁴ Jfr Öberg 2001, s. 19 med hänvisning till Westberg 1997, s. 26. Jfr även Forssén 2020a, s. 738.

Forssén 2020a att såväl Westberg 1997 som Westberg 1994 i stället borde ha inspirerat till mera EU-rätt i Öberg 2001.²⁰⁵ Jag nämner i Forssén 2020a att Öberg 2001 är den enda avhandling i Sverige förutom mina egna som berör skattesubjektsfrågan, och att Öberg 2001 därvidlag gäller en frågan om hur en avgränsning ska ske mellan en konkursgäldenärs och ett konkursbos skattskyldighet för olika omsättningar.²⁰⁶ Detta berörs i ML som ett av de särskilda fallen av skattskyldighet i 6 kap., vilket regleras av 3 § däri. Någon motsvarande reglering finns inte i mervärdesskattedirektivet. I likhet med frågan om skattskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier, som också är ett av de särskilda fallen av skattskyldighet i 6 kap. ML, närmare bestämt enligt 2 § däri, borde EU-rätten inte heller ha behandlats sparsamt i Öberg 2001, utan avsaknaden av en motsvarande uttrycklig reglering i mervärdesskattedirektivet av skattesubjektsfrågan i 6 kap. 3 § ML borde ha manat till beaktande av mera EU-rätt.

Valet av en rättsdogmatisk metod i Öberg 2001 utan någon kompletterande komparativ analys verkar ha baserats på en missriktad uppfattning om EU-rättens betydelse för ämnet. Författaren har tagit fasta på Westberg 1997 utan att testa vad som anförs däri. Jag hade också kunnat fastna på vad som anförs i Westberg 1997 om skattskyldighetsfrågan för enkla bolag, om jag inte, som jag beskriver ovan, hade gått vidare med komparationen med FML. I Öberg 2001 anförs inte att den rättsdogmatiska metoden är särskilt lämpliga för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatterätt, vilket skulle utgöra vad jag i Forssén 2020a och i denna avdelning betecknar som en rent rättsdogmatisk metod. I stället har en rättsdogmatisk metod använts i Öberg 2001, vilken givetvis kan kallas sedvanlig. Det behöver inte i sig medföra en ”negativ tendens” för att metodvalet ska ge ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan. Ett omfångsrikt material för tolkning och systematisering av gällande rätt enligt EU-rätten på momsområdet kan ge en ”positiv tendens”, även om rättsdogmatiken inte kompletteras med en komparativ analys. Emellertid är det just att EU-rätten behandlas sparsamt, och att så sker med en ogrundad motivering, som gör att en ”negativ tendens” beträffande användbarheten av Öberg 2001 avseende implementeringsfrågan uppkommer, enligt min uppfattning.

I Ek 2019 används den rättsdogmatiska metoden men med en medvetenhet om att den inte är att beteckna som särskilt lämpad för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatt, varför jag inte betecknar metoden i Ek 2019 som rent rättsdogmatisk. I Forssén 2020a har jag utläst metoden i Ek 2019 som sedvanligt rättsdogmatisk, genom att metoden däri beskrivs som ”traditionell” endast ”i den bemärkelsen att en rättsdogmatisk metod eller utgångspunkt inte är ovanlig i mervärdesskatterättsliga avhandlingar”.²⁰⁷ I linje med vad jag nämner angående Öberg 2001 får jag också beträffande Ek 2019 anföra att ett omfångsrikt material för tolkning och systematisering av gällande rätt enligt EU-rätten på momsområdet kan ge en ”positiv tendens” beträffande användbarheten av forskningsresultatet för implementeringsfrågan, även om rättsdogmatiken inte kompletteras med en komparativ analys. Omfattningen i Ek 2019 betecknar jag som liten beträffande källor såsom förarbeten till ML, Skatteverkets skrivelser och ställningstaganden, material från IFRS (International Financial Reporting Standards) och domar från medlemsstaterna. I Ek 2019 är medvetenheten svag enligt min mening om att inte bara domar i EU-domstolen, utan även nationella prejudicerande domar från medlemsstaterna är betydelsefulla vid tolkning och tillämpning av EU-rätten på momsområdet. I Ek 2019

---

²⁰⁵ Jfr Forssén 2020a, s. 738.

²⁰⁶ Jfr Forssén 2020a, s. 738.

²⁰⁷ Jfr Forssén 2020a, s. 745 med hänvisning till Ek 2019, s. 33.

hänvisas nämligen endast till fem domar från Högsta förvaltningsdomstolen i Sverige.²⁰⁸ Det begränsade materialet i avhandlingen gör således att jag anser att en ”negativ tendens” beträffande användbarheten av Ek 2019 avseende implementeringsfrågan uppkommer.

I Senyk 2018 anförs inte att en rättsdogmatisk metod är särskilt lämpad för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatt, och en komparativ metod har enbart fungerat som en inspiration.²⁰⁹ Sålunda betecknar jag tillämpad rättsdogmatisk metod i Senyk 2018 som sedvanligt rättsdogmatisk, i likhet med vad som anförs om tillämpad metod i Öberg 2001 och vad jag har utläst om tillämpad metod i Ek 2019. Jag anser dock att tillvägagångssättet i Öberg 2001 med att behandla EU-rätten sparsamt gör att Senyk 2018 mera liknar Ek 2019 beträffande tillvägagångssättet för att genomföra studien, varvid jag beaktar likheten mellan dem avseende omfånget av material för tolkning och systematisering av gällande rätt på momsområdet.

I Ek 2019 anförs att Senyk 2018 rör fördelningen av beskattningsrätten inom EU, och att analysen sker på ett översiktligt plan med syftet att ge ett helhetsintryck av den fördelningen.²¹⁰ Även om Senyk 2018 tar upp frågor om placeringen av omsättningen när det gäller leveranser och unionsinterna förvärv, vilket nämns i Ek 2019,²¹¹ är det så att det är i Ek 2019 som leveranser och unionsinterna förvärv i mervärdesskatterätten, i enlighet också med titeln på det verket, ges en studie *i* mervärdesskatterätt. Jag anser att Senyk 2018 mera utgör en studie *om* mervärdesskatterätten beträffande vilken medlemsstat som har beskattningsrätten avseende leveranser och unionsinterna förvärv. Enligt min uppfattning avser Senyk 2018, till skillnad från Ek 2019, inte implementeringsfrågan, utan mervärdesskatten berörs mera i ett nationalekonomiskt perspektiv i Senyk 2018. Därmed har jag inte något att invända mot att två avhandlingar med så liknande ämnen har disputerats med den närhet i tiden som är fallet. Senyk 2018 är enligt min mening ett prov utan värde när det gäller ämnet i fråga och frågan om förväntad användbarhet av forskningsresultatet för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, om implementeringsfrågan avses därvidlag. Enligt min uppfattning är det en avhandling *i* ämnet mervärdesskatterätt, och inte en avhandling *om* mervärdesskatt, som bör göras, när det gäller att åstadkomma ett forskningsresultat där en regelkonkurrens mellan mervärdesskattedirektivet och den nationella mervärdesskattelagstiftningen i en medlemsstat såsom Sverige kan identifieras och förslag till lösning presenteras. Jag anser därför att metodvalet i Senyk 2018 inte ger vare sig en ”positiv tendens” eller en ”negativ tendens” beträffande huruvida forskningsresultatet kan förväntas bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU avseende implementeringsfrågan, om momsfrågan i avhandlingen betraktas i ett nationalekonomiskt perspektiv. Emellertid markerar jag en ”negativ tendens” för Senyk 2018 i förevarande sammanhang på grund av att det däri inte anges att syftet är att göra en nationalekonomisk studie av moms angående leveranser och unionsinterna förvärv, och Senyk 2018, enligt vad jag nämner ovan, liknar Ek 2019 när det gäller den rättsdogmatiska metod som ändå anförs som tillvägagångssättet för studien i Senyk 2018.

---

²⁰⁸ Jfr även Forssén 2020a, s. 746 och 747.

²⁰⁹ Jfr Senyk 2018, s. 27 och 30, varav följer att en rättsdogmatisk metod (*legal dogmatic method*) tillämpas i avhandlingen och en komparativ metod (*comparative legal study*) har enbart tjänat som en inspiration för avhandlingen, genom vad som där nämns som en *micro-comparison*. Professor Ben J.M. Terra och docent Oskar Henkow var handledare på Senyk 2018, och professor Cécile Brokelind tog över efter docent Oskar Henkow.

²¹⁰ Jfr Ek 2019, s. 22 och 23.

²¹¹ Jfr Ek 2019, s. 22.

2.5.3.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

Öberg 2001 och Ek 2019 är avfattade på svenska, medan Senyk 2018 är avfattad på engelska. Jag får nämna följande beträffande språkfrågan angående Senyk 2018.

Westberg 1994 anförs i samtliga av de tre avhandlingarna.²¹² Det är den enda avhandlingen på svenska språket som anförs i Senyk 2018. Om Westberg 1994 hade utlämnats i Senyk 2018, skulle Senyk 2018, som en avhandling i Sverige om moms, ha visat på en ”negativ tendens” också i ett nationalekonomiskt perspektiv på frågan om fördelningen av beskattningsrätten i medlemsstaterna, eftersom Westberg 1994, med sitt nordiska och EG-rättsliga perspektiv, får anses betydelsefull för den frågan också i det nationalekonomiska perspektivet. Omfattningen i källförteckningen av internationella källor såsom OECD,²¹³ utöver EU-källorna, visar enligt min mening på att Senyk 2018 kunde ha haft ett uttalat nationalekonomiskt perspektiv på fördelningsfrågan, det vill säga att avhandlingen kunde ha skrivits som en avhandling *om* mervärdesskatt därvidlag. I det perspektivet kan enligt min uppfattning en avhandling *om* moms i Sverige avfattad på engelska språket fungera tämligen väl, eftersom betydelsen av att använda det egna språket vid tolkningen av domar från EU-domstolen därvidlag inte blir lika avgörande för exakthet som beträffande en avhandling i Sverige *i* ämnet moms.

En svenskspråkig forskare i Sverige bör dock vara försiktig med att lämna svenskan för engelskan också vid avfattande av en avhandling *om* moms. Det är min inställning, även om jag skriver i första hand på engelska i ett ämne *om* skatt där aspekter utifrån sociologi och nationalekonomi kan anföras, nämligen *fiscal sociology*, FS (skattesociologi).²¹⁴ Det forskningsprojektet startade jag 2015 vid Örebro universitet (JPS), där jag utgjorde en extern resurs i Research Team Tax Law åren 2015 till 2017. Projektet avsåg och avser, om jag ges möjlighet att fortsätta med det, användningen av skattemedel, och jag har som en förstudie författat böckerna ”The Entrepreneur and the Making of Tax Laws – A Swedish Experience of the EU law” och ”Law and Language on The Making of Tax Laws and Words and context – with Legal Semiotics”, vilka båda uppdaterades i fjärde upplagorna i november 2019 (Forssén 2019c och Forssén 2019d).

2.5.4 Huvudspår 2 – Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020

2.5.4.1 Översiktlig redogörelse för min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

Beträffande tillämpningen av en rättsdogmatisk metod för rättsvetenskapliga studier i mervärdesskatterätten jämför jag Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 med Ek 2019, och betecknar metoden som rent rättsdogmatisk i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 jämfört med en sedvanlig rättsdogmatisk metod som används i Ek 2019. I enlighet med vad jag anför ovan om skillnader mellan å ena sidan Ek 2019 å ena sidan och å andra sidan Öberg 2001 och Senyk 2018 ligger Ek 2019 närmare Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 än vad de

---

²¹² Jfr litteraturförteckningarna i dessa: Öberg 2001, s. 293, Senyk 2018, s. 379 och Ek 2019, s. 315.

²¹³ Jfr Senyk 2018, s. 359–362.

²¹⁴ Jfr min uppsats (*paper*) i ämnet, The Entrepreneur and the Making of Tax Laws: An introduction of a new branch of Fiscal Sociology.

båda andra avhandlingarna gör i metodologiskt hänseende. Jag noterar för sammanhanget att professor Ben J.M. Terra, som var handledare för Papis-Almansa 2016 och Senyk 2018, var huvudhandledare för Henkow 2008, där professor Claes Norberg var biträdande handledare, samt att professor Eleonor Kristoffersson var huvudhandledare för Lindgren Zucchini 2020.

Beträffande metodfrågan i Ek 2019, Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2019 har jag anfört att medvetenheten däri är svag angående att nationella prejudicerande domar från medlemsstaterna, och inte enbart domar från EU-domstolen, har betydelse för tolkning och tillämpning av EU-rätten. Jag anför dock att Ek 2019 skiljer sig från Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 dels genom att inte anföra att en rättsdogmatisk metod är särskilt lämpad för analysen av mervärdesskatterätten, dels genom att referera till ett bredare material för tolkning och systematisering av gällande rätt på momsområdet. Sålunda har jag inte betecknat den rättsdogmatiska metod som används i Ek 2019 som rent rättsdogmatisk.²¹⁵

I Forssén 2020a konkluderade jag i avsnitt 5.2 att risken med att tillämpa vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, det vill säga att vid metodvalet i momsforskningen utgå från att rättsdogmatiken skulle vara särskilt lämpad såsom anförs i Henkow 2008 eller något som kan väljas reservationslöst såsom sker i Lindgren Zucchini 2020,²¹⁶ är att forskningen till slut innebär att mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne i Sverige.²¹⁷ Jag anförde att den rättsdogmatiska metoden bör utvecklas, oavsett om den kombineras med en komparativ metod eller med empiriska undersökningar.²¹⁸ Jag har anfört detta också i Forssén 2021b, där jag visar på att metodvalet i Lindgren Zucchini 2020 har lett till avgränsningar som omöjliggör en problematisering av ämnet, sammansatta transaktioner i momshänseende, genom att avdragsrätten inte berörs. Därmed avgränsar författaren bort ett av de kriterier som ingår i vad som utgör mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet, nämligen att däri ska ingå en i princip generell avdragsrätt. Annars är det inte fråga om vad som förstås med moms enligt EU-rätten som undersöks, utan om en bruttoomsättningsskatt såsom punktskatt, vilket således också bör beaktas av den som gör en komparativ analys och därvidlag använder sig av tredjeländer som jämförelseunderlag.²¹⁹

Jag avfärdar inte rättsdogmatiken som metod för forskningen i mervärdesskatterätt, men anför att om rättsdogmatiken inte kompletteras med en komparativ metod, där minst en EU-medlemsstat ingår i jämförelseunderlaget, bör den utvecklas mera för att öka sannolikheten att

---

²¹⁵ Jfr Forssén 2020a, s. 747.

²¹⁶ Jfr Henkow 2008, s. 13 och Lindgren Zucchini 2020, avsnitt 2.2 med rubriken *Legal dogmatics*. Jfr även Forssén 2020a, s. 743 med dessa hänvisningar, och där jag anger att det i Henkow 2008 (s. 13) anförs, till stöd för tillämpningen av "a traditional method of juris prudence", att momssystem världen över liknar varandra, varför en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för mervärdesskatt. Detta stämmer inte. I stället bör beträffande tredjeländer som har ett VAT- eller GST-system noga undersökas om det motsvarar moms enligt EU-rätten, när sådant land berörs i momsforskningen i Sverige. Jämför avsnitt 2.5.2.1, Forssén 2020a, s. 739 och 740 och Forssén 2011, s. 279–287 samt Forssén 2021b, s. 30 och 31 och Björn Forssén, Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 1, Tidningen Balans fördjupningsbilaga nr 2/2021 s. 22–28, 26 och 27 (Forssén 2021c).

²¹⁷ Jfr Forssén 2020a, s. 750.

²¹⁸ Jfr Forssén 2020a, s. 751.

²¹⁹ Jfr Forssén 2021b, s. 30 samt även Forssén 2020a, s. 720, 740, 744 och 745 och Forssén 2021c, s. 26–28. Jfr även Forssén 2022a, s. 8.

forskningsresultaten blir användbara avseende implementeringsfrågan. Därvidlag hänvisar jag i Forssén 2020a till en av mina tidigare i artiklar i JFT, där jag beträffande just sammansatta transaktioner på momsområdet anför att en rättsdogmatisk studie i det hänseendet bör kompletteras med en analys baserad på juridisk semiotik.²²⁰ Jag har dessutom skrivit en bok där jag beskriver hur ett verktyg (modell) kan utvecklas till stöd för en metod som tillämpas vid analys av sammansatta transaktioner i momshänseende i forskningen eller exempelvis i en skatteprocess.²²¹

2.5.4.2 Språkfrågan i förhållande till min uppfattning om tendenserna i de aktuella avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan

Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 är avfattade på engelska, och jag får nämna följande beträffande språkfrågan angående de båda avhandlingarna.

Genomgången ovan angående mål C-216/97, Gregg, visar att även om rättegångsspråket var engelska krävdes att även det egna språket svenska och franska språket beaktades. Det var den franska språkversionen av domen, vilken förordas av professor Ulf Bernitz och Leo Mulders för att uppnå exakthet vid tolkning av oklara EU-domar, som gjorde att jag kunde bedöma att frågan om uppbörden av moms bör sättas framför frågan om debiteringen av moms, när det gäller upprätthållandet av principen om en neutral moms enligt EU-rätten. Detta visar enligt min uppfattning på faran av att överbetona engelskans betydelse för en avhandling i ämnet mervärdesskatt, såsom sker i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020. Lindgren Zucchini 2020 är en avhandling i mervärdesskatterätt genomförd i momsforskningen i Sverige, och det är enligt min uppfattning en avsevärd brist att den inte innehåller något i den löpande texten på svenska språket. Den enda momsavhandlingen på svenska språket som nämns i litteraturförteckningen är Ek 2019 – ej även exempelvis huvudhandledarens Alhager 2001²²². Lindgren Zucchini 2020 domineras av engelskan, och varken franskan eller den egna svenskan används för tolkning av oklara EU-domar. Leo Mulders varnar därvidlag för det riskabla i att enbart hålla sig till ett språk vid noggrann läsning – ”close reading” – av EU-domar,²²³ vilket jag anser mig också visa på genom min språkliga analys av målet Gregg. Forskaren ska självständigt tolka EU-domar etcetera, varför det i sig inte gagnar kvaliteten på analysen i Lindgren Zucchini 2020 att författaren har fått hjälp med att förhöja språket i avhandlingen.²²⁴

Vad som är ännu viktigare är dock att tillämpningen av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, såsom sker i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, riskerar att leda till att forskningen till slut innebär att mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett

---

²²⁰ Jfr Forssén 2020a, s. 752 och hänvisning där till s. 320 i Forssén 2018a. Jfr samma hänvisning till Forssén 2018a i Forssén 2021b, s. 32. Om ett tredjeland ska ingå i en komparativ analys, föreslår jag att ett Efta-land väljs, bland annat eftersom dessa är exempel på tredjeländer som har momssystem i en EU-rättslig mening (jfr Forssén 2011, s. 283 och även ovan avsnitt 1).

²²¹ Jfr Björn Forssén, Vara och tjänst vid sammansatta transaktioner – tolkning och tillämpning enligt mervärdesskattelagen och EU:s mervärdesskattedirektiv. Eget förlag 2020. (Forssén 2020d). I Forssén 2020d skapar jag i kapitel 3 ett verktyg för de fallstudier av sammansatta transaktioner som jag gör i kapitel 4.

²²² Jfr Lindgren Zucchini 2020, s. 269–277.

²²³ Jfr Mulders 2010, s. 58. Jfr även Forssén 2021b, s. 33.

²²⁴ Jfr *Acknowledgements*, där författaren riktar ett särskilt tack till en Louise Ratford “for her work in enhancing the language of this thesis”, dvs. ett tack för hjälpen med att förhöja engelskan i Lindgren Zucchini 2020.

rättsvetenskapligt ämne i Sverige. Det kan aldrig vägas upp av att avhandlingarna avfattas på engelska språket. En utveckling där engelskan utan grundad anledning hålls före svenska språket inom momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor.²²⁵

2.6 Konklusioner

Genomgången i avsnitten 2.5.1–2.5.4.2 av valet mellan svenska språket och engelska språket för avfattandet av nämnda avhandlingar i förhållande till en ”positiv tendens” eller en ”negativ tendens” för forskningsresultatet vid olika metodval stöder min uppfattning att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – i momsforskningen i Sverige för att väga upp ett forskningsresultat som kan bli negativt för implementeringsfrågan på grund av metodvalet. Detta inverkar menligt på genomförandet av EU-projektet i Sverige, då tillvägagångssättet i momsforskningen i Sverige medför att forskningsresultaten inte blir användbara för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, när det gäller frågan om en framgångsrik implementering av EU-rätten på momsområdet och i första hand av EU:s mervärdesskattedirektiv. Förhållandet ger också negativa återverkningar i förhållande till övriga medlemsstater.

I tabellerna nedan redogör jag för de båda metodologiska huvudspåren enligt Forssén 2020a och denna avdelning avseende berörda avhandlingar, och om en ”positiv tendens” eller ”negativ tendens” kan anses föreligga för förväntat forskningsresultat avseende implementeringsfrågan och huruvida avhandlingen är avfattad på svenska eller engelska språket.

Tabell – huvudspår 1

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Westberg 1994	Komparativ	Positiv	Svenska
Alhager 2001	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Rendahl 2009	Komparativ	Negativ	Engelska
Sonnerby 2010	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2011	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2013	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Papis-Almansa 2016	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Negativ	Engelska

²²⁵ För övrigt noterar jag att i litteraturförteckningen i Lindgren Zucchini 2020 hänvisas liksom i Papis-Almansa 2016 till Henkow 2008 och Rendahl 2009 (jfr avsnitt 2.5.2.2), och till Papis-Almansa 2016, medan däremot Senyk 2018 – också den en momsavhandling i Sverige på engelska – utelämnas, i likhet med vad som är fallet i Lindgren Zucchini 2020 beträffande andra momsavhandlingar i Sverige på svenska språket än Ek 2019. Att Ek 2019, som rättskälla, hålls före Senyk 2018 i Lindgren Zucchini 2020 är betänkligt särskilt då ämnet är liknande i de båda avhandlingarna och anslaget är bredare i Senyk 2018 än i Ek 2019 (jfr avsnitt 2.5.3.1).

Tabell – huvudspår 2

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Öberg 2001	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Henkow 2008	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska
Senyk 2018	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Engelska
Ek 2019	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Lindgren Zucchini 2020	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska

*[I Öberg 2001 uttalas att en sedvanligt rättsdogmatisk metod tillämpas, och i Senyk 2018 och Ek 2019 utläser jag att tillämpad rättsdogmatisk metod också är att uppfatta som en – i skatterättsforskningen i Sverige – sedvanlig sådan (jfr avsnitt 2.5.3.1).]

**[Beteckningen rent rättsdogmatisk metod använde jag första gången i Forssén 2020a.]

I *huvudspår 1* uppvisar samtliga avhandlingar avfattade på svenska språket en ”positiv tendens”, och metoden i dessa fall är komparativ eller rättsdogmatisk kompletterad med en komparativ metod. Rendahl 2009 är avfattad på engelska och metoden är komparativ. Det som ger en ”negativ tendens” är att avhandlingen uppvisar en ”negativ tendens” på grund av att den saknar ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet beträffande den komparativa analysen,²²⁶ till skillnad från avhandlingarna som är avfattade på svenska. I Papis-Almansa 2016, som är avfattad på engelska, är metoden rättsdogmatisk kompletterad med en komparativ metod. Emellertid anser jag att den avhandlingen också uppvisar en ”negativ tendens” när det gäller sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan, vilket jag baserar på att EU:s regelverk på momsområdet ges ett externt – och inte ett internt – perspektiv även i Papis-Almansa 2016 beträffande det komparativa inslaget i tillämpad metod.²²⁷ Marta Papis-Almansa har inte svenska som modersmål, men det borde inte ha begränsat referenserna i Papis-Almansa 2016 till att avse endast de momsavhandlingar i Sverige som dåför tiden var avfattade på engelska språket, det vill säga Henkow 2008 och Rendahl 2009.²²⁸ Något liknande tillvägagångssätt som jag beskriver som klarläggande vid tolkning av oklara EU-domar, med användning av fler än ett officiellt språk inom EU,²²⁹ används inte heller i Rendahl 2009 eller Papis-Almansa 2016, utan öppenheten gentemot andra språk än engelskan i övrigt betecknar jag som svag i de båda avhandlingarna.²³⁰ Min bedömning av språkfrågan i samband med avhandlingarna i huvudspår 1 är sålunda att engelska språket används i momsforskningen i Sverige – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett forskningsresultat som kan förväntas bli negativt för implementeringsfrågan på grund av brister vid metodvalet.

---

²²⁶ Jfr avsnitt 2.5.2.1.

²²⁷ Jfr avsnitt 2.5.2.1.

²²⁸ Jfr avsnitt 2.5.2.2.

²²⁹ Jfr avsnitten 2.5.1.2 och 2.5.4.2.

²³⁰ Jfr avsnitt 2.5.2.2.

I *huvudspår 2* är det också tämligen tydligt beträffande språkfrågan att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett sannolikt negativt forskningsresultat för implementeringsfrågan på grund av brister vid metodvalet. Angående de sedvanligt rättsdogmatiska avhandlingarna är Öberg 2001 och Ek 2019 avfattade på svenska, medan Senyk 2018 är avfattad på engelska. Jag har markerat ”negativ tendens” för forskningsresultatets användbarhet för implementeringsfrågan för dessa, men Öberg 2001 på svenska och Senyk 2018 på engelska tar ut varandra beträffande språkfrågan. Valet av en rättsdogmatisk metod utan någon kompletterande komparativ analys i Öberg 2001 verkar ha baserats på en missriktad uppfattning om EU-rättens betydelse för ämnet däri, och implementeringsfrågan berörs inte i Senyk 2018, utan mervärdesskatten berörs mera i ett nationalekonomiskt perspektiv däri.²³¹ Även om Senyk 2018 tar upp frågor om placeringen av omsättningen när det gäller leveranser och unionsinterna förvärv, är det i Ek 2019 som leveranser och unionsinterna förvärv i mervärdesskatterätten ges en studie *i* mervärdesskatterätt. Det är det begränsade materialet däri som gör att jag anser att en ”negativ tendens” uppkommer för användbarheten av Ek 2019 avseende implementeringsfrågan. Senyk 2018 utgör mera en studie *om* mervärdesskatterätten beträffande vilken medlemsstat som har beskattningsrätten avseende leveranser och unionsinterna förvärv, och har mera karaktären av en handledning än en avhandling där implementeringsfrågan behandlas beträffande sådana transaktioner eller så bör Senyk 2018 ses som en avhandling om moms i ett nationalekonomiskt perspektiv. I det sistnämnda perspektivet kunde det ha varit mera befogat att avfatta Senyk 2018 på engelska än om avhandlingen ska uppfattas som en studie *i* mervärdesskatterätt beträffande fördelningen av beskattningsrätten.²³²

Det är dock beträffande tillämpningen av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 som det blir tydligast i *huvudspår 2* att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett forskningsresultat för implementeringsfrågan som kan förväntas bli negativt på grund av brister vid metodvalet. I avsnitten 2.5.1–2.5.4.2 visar jag att en rent rättsdogmatisk metod riskerar att leda till att forskningen i mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. Det kan aldrig vägas upp av att avhandlingarna avfattas på engelska, varför jag anser att en utveckling där engelskan hålls före svenska språket i momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor. Detta framför allt vid en fortsatt acceptans av att rättsdogmatiken skulle vara något som metodologiskt är särskilt lämpat för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatterätt, det vill säga om vad jag benämner en rent rättsdogmatisk metod visar sig bli återkommande inom forskningen i mervärdesskatterätt i Sverige.

3 Svenska språkets ställning inom EU – förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive språklagen i Sverige 2009

Jag avslutar med att kommentera enligt nedan vad som anförs beträffande svenska språkets ställning inom EU enligt förarbetena till lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive enligt språklagen (2009:600).

I förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (kallas också anslutningslagen eller EU-lagen) anges i avsnitt 19.4 (”Svenska språkets ställning i EU”) att ”det svenska språket får i EU en starkare ställning än i någon annan utomnordisk

---

²³¹ Jfr avsnitt 2.5.3.1.

²³² Jfr avsnitten 2.5.3.1 och 2.5.3.2.

organisation. Det blir ett av unionens officiella språk, vilket inte bara betyder att alla rättsakter och officiella dokument måste finnas i en svensk version, utan också att skriftväxling och muntliga kommunikationer i officiella sammanhang får ske på svenska”. Mot bakgrund av att svenskan som ett av de mindre språken naturligen i praktiken är svagare än de språk som talas av ett större antal människor, ansåg lagstiftaren det ”angeläget att det svenska språket aktivt utnyttjas i umgänget med EU:s institutioner så att rätten att använda det egna språket hålls levande”.²³³ I Forssén 2011 nämner jag också att det i 4 § i språklagen, som trädde i kraft den 1 juli 2009, anges att svenska är huvudspråk i Sverige, varvid jag också noterade att det av 13 § andra stycket i språklagen följer att svenskans ställning som officiellt språk i EU ska värnas.²³⁴

Sålunda är det enligt min mening inte förenligt med arbetet med EU-projektet att förminska svenska språkets ställning i momsforskningen i Sverige, genom att fortsätta att hålla engelskan före svenskan såsom jag anser är fallet med stöd av min genomgång av språkfrågan i den forskningen. Av 5 § i språklagen är svenskan som huvudspråk samhällets gemensamma språk, vilket alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Enligt 6 § i språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Det innebär enligt min mening att det allmänna inte ska tilldela medel till forskning där svenska språket hålls efter engelskan, varför alla sådana tendenser inom momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor.

Jag argumenterar i denna avdelning för att det nordiska bör lyftas i momsforskningen i Sverige, och att det inte bara gäller nordiska språk, utan också finskan. Det stöds inte bara av min genomgång ovan av språkfrågan, utan också av att språklagen föreskriver i 8 § att ”det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken”. Finska är inte bara ett av EU:s officiella språk, jämte bland annat svenskan, utan finskan har dessutom enligt 7 § i språklagen ställning som minoritetsspråk i Sverige, jämte språken jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, vilka dock inte är officiella språk inom EU.

---

²³³ Jfr prop. 1994/95:19 Del 1, s. 233 och 234.

²³⁴ Jfr Forssén 2011, s. 69.

AVDELNING III

[Denna avdelning motsvaras av min artikel i JFT, Punktskatteforskningen i Sverige – skattesubjektsfrågan, JFT 3/2022 s. 242–276. (Forssén 2022b).]

Punktskatteforskningen i Sverige – skattesubjektsfrågan

1 Inledning

I två artiklar från 2020 respektive 2021 har jag skrivit i JFT om momsforskningen i Sverige dels beträffande metodfrågorna för den forskningen,²³⁵ dels beträffande frågan om svenska språkets ställning i avhandlingar i Sverige angående mervärdesskatt (moms).²³⁶ I denna avdelning berör jag att vissa av punktskattereglerna i Sverige inte är förenliga (konforma) med EU-rätten beträffande bestämningen av skattesubjektet. Vid genomgången av den problematiken tar jag upp mina synpunkter avseende hanteringen i avhandlingarna i Sverige på momsområdet angående frågan om bestämningen av skattesubjektet. Vid denna jämförande betraktelse av skattesubjektsfrågan på områdena punktskatter och moms berör jag också i viss mån finsk rätt, för att ge en komparativ analys av de svenska reglerna med de finska på temat EU-konformitet. Jag avser att därigenom också visa på vikten av att beakta såväl i forskningen som i praktiken hur diskrepanser mellan ett nationellt regelverk om punktskatter och EU-rätten kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för momsen. Avslutningsvis lämnar jag kommentarer om metodvalet i punktskatteforskningen och om att avdragsrätten för ingående moms kan påverkas av en oklar bestämning av skattesubjektet momsmässigt och en lucka i tullagstiftningen samt förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter, vilka i första hand består i moms, punktskatter och tull.

2 EU-krav på harmonisering av regler om indirekta skatter och tillnärmning av regler om direkt skatt

Av EU:s primärrätt följer att ett krav på harmonisering av medlemsstaternas lagstiftningar gäller för de indirekta skatterna. Sålunda framgår det av artikel 113 FEUF att medlemsstaternas lagstiftningar om ”omsättningskatter, punktskatter och andra indirekta skatter eller avgifter” ska vara harmoniserade (harmoniseringskravet). Detta för att säkerställa den inre marknaden och undvika konkurrenssnedvridning beroende på olikheter mellan medlemsstaterna i deras nationella lagstiftningar på området indirekta skatter. I artikel 288 FEUF anges vad som gäller beträffande olika sekundärrättsliga rättsakter. För denna avdelning noterar jag vad som anges beträffande förordningar och direktiv, nämligen följande. EU:s förordningar är direkt tillämpliga i medlemsstaterna enligt artikel 288 andra stycket FEUF. Det innebär att sådana rättsakter inte behöver implementeras i medlemsstaternas nationella lagstiftningar för att gälla. EU:s direktiv ska dock implementeras – genomföras – i medlemsstaternas nationella lagstiftningar. Det följer av att artikel 288 tredje stycket FEUF föreskriver att ett direktiv ska vara bindande för varje medlemsstat inom EU med avseende på det resultat som ska uppnås med direktivet.

Avseende direkt skatt, såsom inkomstskatt, föreligger inget harmoniseringskrav avseende medlemsstaternas nationella lagstiftningar. När det gäller harmonisering av den direkta beskattningen (direkt skatt), till exempel inkomstskatt, följer av artikel 115 FEUF att harmonisering ska ske genom tillnärmning av medlemsstaternas nationella lagstiftningar. Artikel 115 FEUF har följande lydelse:

---

²³⁵ Jfr Forssén 2020a.

²³⁶ Jfr Forssén 2021a.

”Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 114 ska rådet enhälligt i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén utfärda direktiv om tillnärmning av sådana lagar och andra författningar i medlemsstaterna som direkt inverkar på den inre marknadens upprättande eller funktion.”

Avseende reglerna om inkomstskatt föreligger således inte ett generellt harmoniseringskrav såsom i artikel 113 FEUF beträffande de indirekta skatterna, utan enligt artikel 115 FEUF är EU:s institutioner, beträffande medlemsstaternas nationella regler om inkomstskatt, hänvisade till att använda direktiv för harmonisering av lagstiftningarna. EU:s råd har utfärdat enbart ett fåtal direktiv som berör inkomstskatt, exempelvis fusionsdirektivet (2009/133/EG) och moder-/dotterbolagsdirektivet (2011/96/EU).²³⁷ Emellertid avser EU-direktiven på inkomstskatteområdet inte bestämningen av skattesubjektet. Eftersom jag i denna avdelning behandlar skattesubjektsfrågan, använder jag därför uttrycket *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* när jag berör inkomstskatteregler i det hänseendet.²³⁸

De viktigaste rättsakterna beträffande de indirekta skatterna är:

- beträffande moms, mervärdesskattedirektivet;
- beträffande punktskatter, Rådets direktiv (EU) 2020/262 av den 19 december 2019 om allmänna regler om punktskatt, vilket jag benämner punktskattedirektivet (EU) 2020/262; och
- beträffande tull, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen, som brukar benämnas unionstullkodexen.

Beträffande punktskatterna i förhållande till EU-rätten och punktskattedirektivet (EU) 2020/262 får nämnas att vissa punktskatter är obligatoriska för medlemsstaterna (harmoniserade punktskatter). I artikel 1.1 i direktivet anges att däri fastställs ”allmänna regler för punktskatt som direkt eller indirekt påförs på konsumtion av följande varor (nedan kallade *punktskattepliktiga varor*):

- a) Energiprodukter och elektricitet som omfattas av direktiv 2003/96/EG.
- b) Alkohol och alkoholdrycker som omfattas av direktiven 92/83/EEG och 92/84/EEG.
- c) Tobaksvaror som omfattas av direktiv 2011/64/EU.”

Enligt artikel 1 i direktiv 2003/96/EG ska energiprodukter och elektricitet beskattas i EU:s medlemsstater i överensstämmelse med det direktivet.²³⁹ I denna avdelning berörs punktskatt i

---

²³⁷ De båda direktivens fullständiga titlar är: Rådets direktiv 2009/133/EG av den 19 oktober 2009 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, partiell fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om flyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan; och Rådets direktiv 2011/96/EU av den 30 november 2011 om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater.

²³⁸ Jfr även Forssén 2011, avsnitten 1.2.2.1 och 1.2.2.2.

²³⁹ Fullständig titel på direktiv 2003/96/EG är: Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturerad gemenskapsram för beskattning av energiprodukter och elektricitet.

form av energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt i Sverige med avseende på vissa bränslen enligt 1 kap. 3 a § LSE. Det problem som jag tar upp beträffande förenligheten med EU-rätten på punktskatteområdet när det gäller bestämmningen av skattesubjektet är att det i 1 kap. 4 § 1 LSE sker en hänvisning till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* avseende vad som utgör en yrkesmässig verksamhet. Jag tar dock inte upp de båda andra harmoniserade punktskatterna, vilka i Sverige omfattas av lagen (1994:1564) om alkoholskatt respektive lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eftersom en sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* saknas däri.²⁴⁰

Det finns även ett flertal icke-harmoniserade punktskatter i Sverige, det vill säga indirekta skatter på konsumtion av olika varor och tjänster för vilka harmoniserade EU-bestämmelser om vad som ska beskattas – respektive förfaranderegler från EU för detta – saknas. Enligt svenska Skatteverkets hemsida tas icke-harmoniserade punktskatter ut enligt följande lagar:

- lagen (1994:1776) om skatt på energi, förutom punktskatten på de bränslen som omfattas av uppskovsförfarandet (enligt 1 kap. 3 a § LSE – *min anm.*),
- lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
- 35–40 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt (det vill säga punktskatten på snus, tuggtobak och övrig tobak),²⁴¹
- 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,
- lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
- lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
- lagen (1999:673) om skatt på avfall,
- lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
- lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
- lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,
- lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
- lagen (2018:1139) om skatt på spel,
- lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, och
- lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.²⁴²

Det är endast i lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel som det finns en sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* angående vad som avses med begreppet yrkesmässig verksamhet som i 1 kap. 4 § LSE, nämligen i 4 § tredje stycket vars lydelse överensstämmer helt med 1 kap. 4 § LSE (som återges i avsnitt 3.2.1). Jag nämner något om lagen om skatt på bekämpningsmedel i samband med LSE, medan övriga icke-harmoniserade punktskatter enligt ovan inte berörs alls. Jag nämner dock något om en annan icke-harmoniserad punktskatt i Sverige, nämligen den nyligen avskaffade reklamskatten.

---

²⁴⁰ För övrigt gäller detsamma enligt lagen (2022:156) om alkoholskatt och lagen (2022:155) om tobaksskatt, vilka den 13 februari 2023 ersätter de båda lagarna från 1994.

²⁴¹ Bestämmelserna i fråga har ersatts i lagen (2022:155) om tobaksskatt av 2 kap. 9 och 10 §§.

²⁴² Jfr <<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.1/382794.html?q>> (besökt 2022-10-17).

3 Frågan om EU-konformitet avseende bestämningen av skattesubjektet enligt vissa regler om punktskatter i Sverige i jämförelse med finsk rätt

3.1 Sekundärrätten på punktskatteområdet och bestämningen av skattesubjektet

Enligt EU:s sekundärrätt på punktskatteområdet gäller att skattesubjektet bestäms självständigt, och att de aktiviteter för vilka en person kan bli skyldig att betala punktskatt typiskt sett utförs av en person som allmänt sett kallas för företagare – inte av en vanlig privatperson (konsument). Detta följer av det gällande punktskattedirektivet (EU) 2020/262, som trädde i kraft den 18 mars 2020,²⁴³ och som inte innebär någon förändring i förhållande till vad som gällde beträffande bestämningen av skattesubjektet enligt föregångarna på området. Jag anför följande till stöd för min tolkning att gällande och tidigare EU-direktiv på punktskatteområdet sålunda innebär att bestämningen av skattesubjektet på punktskatteområdet inte bör ske genom att nationella regler på området kopplar till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*.

När punktskattedirektivet (EU) 2020/262 trädde i kraft den 18 mars 2020 upphävdes punktskattedirektivet 2008/118/EG. Dessförinnan hade punktskattedirektivet 2008/118/EG den 1 april 2010 ersatt cirkulationsdirektivet 92/12/EEG.²⁴⁴

I punktskattedirektivet 2008/118/EG respektive i dess företrädare cirkulationsdirektivet 92/12/EEG bestämdes skattesubjektet självständigt genom begreppet *näringsidkare*. Av artikel 7.2 i cirkulationsdirektivet respektive av skälen 16 och 22 i ingressen till punktskattedirektivet 2008/118/EG framgick att den skattskyldige ska vara en näringsidkare, genom bruket av uttrycken *en näringsidkare som bedriver självständig verksamhet* respektive *näringsidkare*.²⁴⁵ Någon koppling till andra regelverk för bestämningen av innebörden i begreppet näringsidkare fanns inte i de båda direktiven, utan bestämningen av skattesubjektet skedde självständigt däri.

Begreppet näringsidkare används inte i punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Av artikel 7.1 i punktskattedirektivet (EU) 2020/262 följer i stället vilka personer som är skyldiga att betala punktskatt, varvid i första hand däri anges godkänd upplagshavare, registrerad mottagare eller någon annan person som frisläpper eller på vars vägnar de punktskattepliktiga varorna frisläpps från ett uppskovsförfarande eller, vid en otillåten avvikelse från skatteupplaget, varje annan person som är involverad i avvikelsen. Av utrymmesskäl redogör jag inte för artikel 7 i dess helhet, utan stannar vid att konstatera att punktskattedirektivet (EU) 2020/262, i likhet med de båda föregångarna, innebär att skattesubjektet bestäms självständigt enligt EU-rätten på punktskatteområdet, och att de aktiviteter för vilka en person kan bli skyldig att betala

---

²⁴³ Enligt artikel 57 trädde punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i kraft den tjugonde dagen efter det att det hade offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning, vilket skedde den 27 februari 2020 och således trädde punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i kraft den 18 mars 2020. Enligt artikel 56 träder ändringarna på grund av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i kraft den 13 februari 2023.

²⁴⁴ De båda direktivens fullständiga titlar är: Rådets direktiv av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (92/12/EEG); och Rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG.

²⁴⁵ Jfr Forssén 2007, s. 29 och 30. Jfr även Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2.

punktskatt enligt artikel 7 typiskt sett inte utförs av en vanlig privatperson (konsument), utan av en person som allmänt sett kallas för företagare.

Även om uttrycket *näringsidkare* inte används i punktskattedirektivet (EU) 2020/262, är det sålunda alltså så att skattesubjektet bestäms självständigt enligt EU-rätten på punktskatteområdet, och beskattningen avseende punktskatter omfattar fortfarande typiskt sett personer som i vanligt språkbruk, det vill säga i allmänhet, brukar kallas för företagare eller näringsidkare – inte vanliga privatpersoner (konsumenter). Skattesubjektet kan vara en fysisk eller juridisk person, vilket framgår redan av att rubriken till artikel 7 i punktskattedirektivet (EU) 2020/262 har följande lydelse: ”Person som är skyldig att betala punktskatt”.

3.2 Punktskatteregler i Sverige som inte är eller tidigare inte har varit EU-konforma beträffande bestämningen av skattesubjektet samt jämförelse med tidigare regler om moms

3.2.1 Energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt

Energiskatt ska enligt 1 kap. 1 § LSE betalas till staten för bränslen och elektrisk kraft. På temat EU-konformitet är problemet med bestämningen i LSE av skattesubjektet i visst hänseende den hänvisning som sker till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL beträffande vilka verksamheter som anses som yrkesmässiga. Sedan den 1 januari 2000 har nämligen 1 kap. 4 § LSE följande lydelse:²⁴⁶

”En verksamhet är yrkesmässig, om den

1. utgör näringsverksamhet enligt 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), eller
2. bedrivs i former som är jämförliga med en till sådan näringsverksamhet hänförlig rörelse och ersättningen för omsättningen i verksamheten under ett kalenderår överstiger 30 000 kronor.”

Jag gör inte en fullständig genomgång av vem som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § LSE, utan noterar att enligt 4 kap. 1 § 1 LSE är den skattskyldig för energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt som i egenskap av godkänd upplagshavare hanterar *vissa bränslen*, nämligen bränslen enligt 1 kap. 3 a § för vilka uppskovsförfarande tillämpas enligt LSE.

Jag återkommer i avsnitt 3.2.5 till att förslag lämnades i prop. 2021/22:61 (Nytt punktskattedirektiv och vissa andra ändringar) avseende de svenska punktskatterna för att genomföra punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Redan här får dock nämnas att det föranleder dels att tre nya lagar om punktskatt införs i Sverige, ovannämnda lagen (2022:155) om tobaksskatt och lagen (2022:156) om alkoholskatt, vilka medför att de tidigare lagarna på dessa områden upphävs, samt lagen (2022:157) om Europeiska unionens punktskatteområde, dels att vissa ändringar införs i LSE, genom SFS 2022:166. Dessa ändringar på grund av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 träder i kraft den 13 februari 2023, det vill säga då ändringarna däri träder i kraft enligt artikel 56. Här får jag nämna att, även om LSE berördes i prop. 2021/22:61, tog lagstiftaren inte upp fenomenet med kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL för bestämningen av skattesubjektet på temat EU-konformitet. Det innebär att ändringarna den 13 februari 2023 av innebörd att bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt överförs från 4 kap. till

---

²⁴⁶ Jfr 1 kap. 4 § LSE, dess lydelse från och med den 1 januari 2000 enligt SFS 1999:1289.

5 kap. LSE, men för den bestämningen kvarstår 1 kap. 4 § 1 med kopplingen till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*.²⁴⁷

Angående de bränslen som avses framgår dessa också framgent av 1 kap. 3 a § LSE, som har följande lydelse:

”I enlighet med vad som särskilt anges i denna lag tillämpas vissa förfaranderegler för energiprodukter enligt följande KN-nr

1. KN-nr 1507–1518, när produkterna är avsedda att förbrukas som bränsle för uppvärmning eller som motorbränsle,
2. KN-nr 2707 10, 2707 20, 2707 30 och 2707 50,
3. KN-nr 2710 11–2710 19 69,
4. KN-nr 2711, dock inte KN-nr 2711 11, 2711 21 och 2711 29,
5. KN-nr 2901 10,
6. KN-nr 2902 20, 2902 30, 2902 41, 2902 42, 2902 43 och 2902 44,
7. KN-nr 2905 11 00, som inte är av syntetiskt ursprung, när produkterna är avsedda att förbrukas som bränsle för uppvärmning eller som motorbränsle,
8. KN-nr 3811 11 10, 3811 11 90, 3811 19 00 och 3811 90 00, samt
9. KN-nr 3824 90 99, när produkterna är avsedda att förbrukas som bränsle för uppvärmning eller som motorbränsle.

I fråga om produkter enligt KN-nr 2710 11 21, 2710 11 25 och 2710 19 29 gäller första stycket endast vid yrkesmässiga bulktransporter.”

Att de bränslen som anges med KN-nummer²⁴⁸ enligt uppräkningsen i 1 kap. 3 a § LSE omfattas av punktskatt som är harmoniserad följer av artiklarna 2 och 20.1 i direktiv 2003/96/EG. Alla KN-nummer i 1 kap. 3 a § LSE utom i första stycket punkt 8 motsvaras av KN-nummer för vilka det anges i artikel 20.1 att de utgör energiprodukter som ska omfattas av bestämmelserna om övervakning och flyttning i cirkulationsdirektivet 92/12/EEG, varvid samma förbehåll görs i artikeln som i bestämmelsen i fråga. Av artikel 2.1 f i direktiv 2003/96/EG framgår att termen energiprodukter tillämpas på produkter enligt KN-nummer 3811, varför 1 kap. 3 a § LSE i dess helhet, det vill säga inklusive första stycket punkt 8, är förenlig med närmast motsvarande bestämmelser i ursprungliga versionen av direktiv 2003/96/EG.²⁴⁹ Fortsättningsvis använder jag uttrycket *vissa bränslen* avseende bränslen enligt 1 kap. 3 a § LSE, och genomgången av direktiv 2003/96/EG visar att dessa bränslen omfattas av vad som avses med harmoniserade punktskatter.

---

²⁴⁷ Jag refererar till bestämmelserna från tiden före ändringarna den 13 februari 2023.

²⁴⁸ KN, kombinerade nomenklaturen i tullsammanhang.

²⁴⁹ Enligt EU:s hemsida finns en konsoliderad version av direktiv 2003/96/EG av den 15 september 2018. Därav följer att endast vissa justeringar har skett av vilka KN-nr som anges i artikel 20.1 och det gäller punkterna 1 c och 1 h. Jag noterar att artikel 20.1 också i den konsoliderade versionen hänvisar till bestämmelserna i cirkulationsdirektivet 92/12/EEG, trots att det ersattes den 1 april 2010 av punktskattedirektivet 2008/118/EG. För övrigt noterar jag att artikel 2.1 f är oförändrad i den konsoliderade versionen. Jämför <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0096>> (besökt 2022-10-17). LSE borde justeras på grund av ändringarna i artikel 20.1 c och h, beträffande KN-nr som anges i 1 kap. 3 a §, men det förändrar inget i princip angående innebörden av denna avdelning.

På temat EU-konformitet med energiskatten i Sverige och bestämningen av skattesubjektet är det av intresse att det av 4 kap. 3 § första stycket LSE följer att den som får godkännas som upplagshavare är den som i ”yrkesmässig verksamhet i Sverige” avser att: tillverka eller bearbeta bränslen; på flygplats lagra flygfotogen; eller i större omfattning hålla bränslen i lager. Problemet på detta tema vid bestämningen av vem som är skattskyldig är att innebörden av bestämningen av vilken verksamhet som är yrkesmässig sker genom hänvisningen (kopplingen) till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* i 1 kap. 4 § 1 LSE.

Kopplingen till 13 kap. IL, och begreppet näringsverksamhet däri, beträffande vilka verksamheter som är yrkesmässiga innebär dels att bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 LSE strider mot att skattesubjektet ska, enligt punktskattedirektivet (EU) 2020/262, bestämmas självständigt i regelverken på punktskatteområdet, dels att urvalet av skattesubjekten blir alltför omfattande i förhållande till direktivet. För att illustrera sistnämnda konsekvens beträffande omfattningen av de personer som kan vara skattskyldiga för energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt avseende *vissa bränslen* på grund av 1 kap. 4 § 1 LSE jämför jag i det närmast följande avsnittet angående att samma koppling till 13 kap. IL som förekommer i den bestämmelsen i LSE förekom i 4 kap. 1 § 1 ML under perioden den 1 januari 2001 till och med den 30 juni 2013.

3.2.2 Kopplingen till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet – en jämförelse med mervärdesskatterätten under perioden 1 januari 2001 – 30 juni 2013

Den 1 januari 2001 infördes, genom SFS 1999:1283, en hänvisning i 4 kap. 1 § 1 ML till begreppet näringsverksamhet i *hela* 13 kap. IL, det vill säga för bestämningen av vem som skulle anses ha en yrkesmässig verksamhet. Därmed kopplades bestämningen av vem som ska anses utgöra skattesubjektet momsmässigt till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*. I Forssén 2011 gällde huvudfrågan att den kopplingen inte var förenlig med huvudregeln för vem som är beskattningsbar person enligt EU-rätten på momsområdet, det vill säga enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Framför allt innebar den att juridiska personer utgjorde skattesubjektet momsmässigt sett enligt ML redan på grund av subjektregistreringen av exempelvis ett aktiebolag, medan en fysisk person ansågs utgöra ett skattesubjekt momsmässigt sett förutsatt att denne uppfyllde bestämmelsen om vem som har näringsverksamhet i egentlig mening, det vill säga enligt 13 kap. 1 § första stycket andra meningen IL som har följande lydelse: ”Med näringsverksamhet avses förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt.” Rekviritet förvärvsverksamhet innebär att verksamheten ska ha ett förvärvssyfte, det vill säga att ett aktivitetskrav – varaktighetsrekvisit – ligger i rekvisiten i 13 kap. 1 § första stycket andra meningen IL.²⁵⁰ En hobbyaktivitet är en prestation som en person utför av eget privat intresse utan förvärvssyfte, och utgör således inte en förvärvsverksamhet som kan konstituera näringsverksamhet i egentlig mening.²⁵¹

Före regeländringen gällde hänvisningen till näringsverksamhet i egentlig mening både för fysiska och juridiska personer, men från och med den 1 januari 2001 kom hänvisningen till hela 13 kap. IL att omfatta även exempelvis 2 § i 13 kap. IL som lyder: ”För juridiska personer räknas inkomster och utgifter på grund av innehav av tillgångar och skulder eller i form av kapitalvinster och kapitalförluster till inkomstslaget näringsverksamhet, även om

---

²⁵⁰ Jfr Forssén 2011, s. 132 och 149.

²⁵¹ Jfr Forssén 2011, s. 132 och 134.

inkomsterna eller utgifterna inte ingår i en näringsverksamhet enligt 1 §.” Därav följer således att en juridisk person, till skillnad från en fysisk person, anses ha näringsverksamhet oavsett om rekvisiten för en egentlig näringsverksamhet uppfylls. Innan IL trädde i kraft hänvisade 4 kap. 1 § 1 ML till begreppet näringsverksamhet i 21 § kommunalskattelagen (1928:370, här förkortad KL), som motsvarade 13 kap. 1 § första stycket andra meningen IL.²⁵²

Genom att bestämningen av yrkesmässig verksamhet enligt 4 kap. 1 § 1 ML ändrades den 1 januari 2001 till att avse begreppet näringsverksamhet enligt hela 13 kap. IL utvidgades omfattningen av skattesubjekten enligt ML utan någon motivering. Jag framhöll i Forssén 2011 att det inte var förenligt med huvudregeln för bestämningen av skattesubjektet i artikel 4.1 i sjätte mervärdesskattedirektivet (77/388/EEG) och inte heller med artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet (som har ersatt bland annat sjätte mervärdesskattedirektivet).²⁵³

Någon liknande koppling till inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet momsmässigt sett som den i 4 kap. 1 § 1 ML återfann jag inte i regelverk på momsområdet i någon annan medlemsstat inom EU. Exempelvis fann jag inte någon sådan koppling till inkomstskatterätten i finska mervärdesskattelagen (1501/1993, här förkortad FML).²⁵⁴ Lagstiftaren i Sverige verkar närmast ha påverkats av sin ambition att använda näringsverksamhet som det gemensamma begreppet för avgränsningen av 13 kap. IL såväl för fysiska personer som för juridiska personer,²⁵⁵ och inte insett att en hänvisning till hela 13 kap. IL för bestämningen av yrkesmässig verksamhet i 4 kap. 1 § 1 ML inte var EU-konform. Efter det att jag hade lagt fram Forssén 2011 upphävde också lagstiftaren den 1 juli 2013, genom SFS 2013:368, kopplingen i fråga till 13 kap. IL, varvid artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet infördes ordagrant i 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML. Då ändrades också begreppet yrkesmässig verksamhet i bestämmelsen till beskattningsbar person, så att det begreppet numera även gäller i ML för bestämningen av skattesubjektet momsmässigt sett: ”Med *beskattningsbar person* avses den som, oavsett på vilken plats, självständigt bedriver en ekonomisk verksamhet, oberoende av dess syfte eller resultat”.²⁵⁶

På samma sätt som skedde beträffande att kopplingen i 4 kap. 1 § 1 ML till inkomstskatterätten ändrades den 1 januari 2001 hade redan den 1 januari 2000 hänvisningen i 1 kap. 4 § 1 LSE ändrats från att ha avsett näringsverksamhet enligt KL 21 § till att gälla begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL.²⁵⁷ För energiskatten gäller sålunda enligt 1 kap. 4 § LSE att skattesubjektet bestäms genom en definition av yrkesmässig verksamhet vilken enligt punkt 1 i bestämmelsen består i en huvudregel som hänvisar till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL, varvid dessutom gäller, enligt supplementärregeln i 1 kap. 4 § 2 LSE, att en verksamhet är yrkesmässig även om den bedrivs i näringsverksamhetsliknande

---

²⁵² Jfr prop. 1999/2000:2 (Inkomstskattelagen) Del 1, s. 422. Jfr även 1 kap. 1 § lagen (1999:1230) om ikraftträdande av inkomstskattelagen (1999:1229), där det anges att IL trädde i kraft den 1 januari 2000 och tillämpades första gången vid 2002 års taxering.

²⁵³ Jfr även Forssén 2021a, avsnitt 2.5.1.2.

²⁵⁴ Jfr Forssén 2011, s. 289 och 290 angående min enkät till skattemyndigheter, bland annat Finland.

²⁵⁵ Jfr prop. 1999/2000:2 Del 1, s. 514.

²⁵⁶ Jfr artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet och 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML.

²⁵⁷ Jfr prop. 1999/2000:2 Del 1, s. 432.

former – förutsatt att årsomsättningen överstiger beloppsgränsen i supplementärregeln. Genom att bestämmningen av yrkesmässig verksamhet enligt 1 kap. 4 § 1 LSE från och med den 1 januari 2000 bestäms genom kopplingen till begreppet näringsverksamhet enligt hela 13 kap. IL har urvalet av skattesubjekt utvidgats i strid med dåvarande cirkulationsdirektivet 92/12/EEG, vilket tillika strider mot det nu gällande punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Någon motivering till förändringarna i fråga i LSE, den 1 januari 2000, respektive i ML, den 1 januari 2001, återfinns jag inte i de gemensamma förarbetena till dem.²⁵⁸ Detsamma gäller beträffande ändringen av 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel. För bestämmningen av yrkesmässig verksamhet ändrades hänvisningen däri till näringsverksamhet enligt KL 21 § till att gälla begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL. Det skedde också den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1252, och tillika utan någon motivering i förarbetena, vilka också utgjordes av prop. 1999/2000:2.²⁵⁹

3.2.3 Jämförelse med finsk rätt

Genom kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL föreligger sålunda ett fördragsbrott från Sveriges sida på grund av att det fenomenet innebär en felaktig implementering av sekundärrätten på punktskatteområdet. En juridisk person omfattas av skattskyldighet genom att kopplingen omfattar bland annat 2 § i 13 kap. IL, vilket innebär att näringsverksamhet föreligger för sådan person, även om fråga inte är om näringsverksamhet i egentlig mening, utan bara om en hobbyverksamhet som har lagts i exempelvis ett aktiebolag. Det innebär att urvalet i Sverige av skattesubjekt avseende energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt typiskt sett blir större än beträffande energiskatt i exempelvis Finland.

I den finska punktskattelagen (182/2010, här förkortad FPL) saknas, liksom i FML, en sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* för bestämmningen av skattesubjektet som finns i 1 kap. 4 § 1 LSE. Det följer framför allt av 12 § FPL som anger vilka som är skattskyldiga avseende energiskatt. Enligt 12 § 1 mom. 1 punkten FPL är en godkänd upplagshavare, en registrerad mottagare, en tillfälligt registrerad mottagare eller någon annan person som frisläpper eller på vars vägnar de punktskattepliktiga produkterna frisläpps från ett uppskovsförfarande skyldig att betala punktskatt. Enligt finska Skatteförvaltningens hemsida finns det nio olika punktskatter i Finland: alkohol- och tobaksskatt, skatt på läskedrycker, dryckesförpackningar, flytande bränslen, el och vissa bränslen, avfallsskatt samt oljeskyddsavgift.²⁶⁰ Beträffande nämnda koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* noterar jag att det är energibeskattningen i Finland som är av intresse för en jämförelse med punktskatterna i Sverige, eftersom det inte finns vare sig skatt på bekämpningsmedel eller reklamskatt i Finland. Sålunda är det av intresse att det beträffande energibeskattningen anges i finska Skatteförvaltningens detaljerade anvisningar att bland annat godkända upplagshavare och registrerade mottagare är skattskyldiga, varvid referens sker till 12 och 13 §§ FPL.²⁶¹ Däri finns det inte någon sådan koppling till inkomstskatterätten

---

²⁵⁸ Jfr prop. 1999/2000:2 Del 1.

²⁵⁹ Jfr prop. 1999:2000:2 Del 1, s. 366.

²⁶⁰ Jfr <<https://www.vero.fi/sv/foretag-och-samfund/skatter-och-avgifter/punktbeskattning/>> (besökt 2022-10-17).

²⁶¹ Jfr finska Skatteförvaltningens detaljerade anvisningar angående energibeskattning av den 19 februari 2021, dnr VH/904/00.01.00/2021, avsnitt 1.4, <https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/56206/energibeskattning2/> (besökt 2022-10-17).

för bestämningen av skattesubjektet som beträffande energiskatten i 1 kap. 4 § 1 LSE. Skattesubjektet bestäms således självständigt i FPL, vilket är konformt med EU-rätten på punktskatteområdet.

3.2.4 Reklamskatten under perioden 1 januari 2000 – 31 december 2021

En koppling hade även införts den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1241, i första stycket första meningen i anvisningarna till 9 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam (här förkortad RSL) till begreppet näringsverksamhet enligt hela 13 kap. IL för bestämningen av yrkesmässig verksamhet, och därmed av vem som var skattskyldig – skattesubjekt – avseende reklamskatt enligt 9 § i numera upphävda RSL.²⁶² Det var således samma slags förändring som, enligt vad ovan nämns, infördes i LSE den 1 januari 2000 och i ML den 1 januari 2001, och i de gemensamma förarbetena till förändringarna i fråga finns inte heller någon motivering till förändringen i RSL.²⁶³

I Forssén 2011 tog jag också upp att lagstiftaren borde titta på samma förhållande med en koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* för bestämningen av skattesubjektet i vissa regelverk i Sverige avseende punktskatter som i ML.²⁶⁴ Någon motsvarande reform som lagstiftaren vidtog därvidlag angående ML har dock aldrig skett avseende vare sig LSE eller RSL, och fenomenet har, som jag nämnde i Forssén 2020a, inte behandlats i övrigt i forskningen beträffande indirekta skatter i Sverige.²⁶⁵ Efter det att Forssén 2020a publicerades har dock den förändringen skett att det inte längre finns någon svensk punktskatt på annonser och reklam – reklamskatt – eftersom den avskaffades i Sverige den 1 januari 2022, genom SFS 2021:1166.²⁶⁶ Fenomenet med en koppling till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL för att bestämma skattesubjektet återfinns numera inte för reklamskatt i och med att den punktskatten avskaffades genom att RSL upphävdes den 1 januari 2022.

3.2.5 Lagstiftaren och forskningen i Sverige behandlar inte den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet beträffande energiskatten

Med anledning av att begreppet yrkesmässig verksamhet kvarstår oförändrat i 1 kap. 4 § 1 LSE föreslår jag återigen att forskningen eller lagstiftaren på temat EU-konformitet tar upp fenomenet med att den bestämningen sker genom en koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*, närmare bestämt till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL. Mot bakgrund av min analys i Forssén 2011 av samma fenomen beträffande ML, är det, enligt min uppfattning, uppenbart att kopplingen i fråga i 1 kap. 4 § 1 LSE till 13 kap. IL alltså ger ett urval av skattesubjekt också för energiskatten på punktskatteområdet vilket är alltför omfattande i förhållande till punktskattedirektivet (EU) 2020/262.²⁶⁷

---

²⁶² Jfr även prop. 1999/2000:2 Del 1, s. 343.

²⁶³ Jfr prop. 1999/2000:2 Del 1.

²⁶⁴ Jfr Forssén 2011, s. 54 och 76.

²⁶⁵ Jfr även Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2.

²⁶⁶ Jfr även prop. 2021/22:20 (Avskaffad reklamskatt), s. 1.

²⁶⁷ Dessutom utvidgas det urvalet ytterligare genom supplementärregeln i 1 kap. 4 § 2 LSE avseende personer som bedriver verksamhet på energiområdet under näringsverksamhetsliknande former (förutsatt att de har en årsomsättning som överstiger 30 000 kronor).

I prop. 2021/22:61 lämnades, som nämnts, förslag avseende de svenska punktskatterna för att genomföra punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Punktskattedirektivet (EU) 2020/262 föranleder sålunda att tre nya lagar om punktskatt införs i Sverige: lagen (2022:155) om tobaksskatt och lagen (2022:156) om alkoholskatt, vilka, som nämnts, medför att de tidigare lagarna på dessa områden upphävs; samt lagen (2022:157) om Europeiska unionens punktskatteområde. Dessutom införs, som också nämnts, bland annat vissa ändringar i LSE, genom SFS 2022:166. Ändringarna på grund av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 träder i kraft den 13 februari 2023, det vill säga då, som ovan nämnts, ändringarna däri träder i kraft enligt artikel 56. Vidare föreslogs i prop. 2021/22:61 vissa ändringar i ML och ett flertal punktskattelagar med anledning av rådets direktiv (EU) 2019/2235 av den 16 december 2019 om ändring av mervärdesskattedirektivet och punktskattedirektivet 2008/118/EG vad gäller gemensamma försvarsinsatser inom EU. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 juli 2022.²⁶⁸

LSE berördes i och för sig i prop. 2021/22:61, men fenomenet med kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL för bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatten togs, som nämnts, inte upp av lagstiftaren på temat EU-konformitet.²⁶⁹

Förutom vad jag har tagit upp i Forssén 2007, Forssén 2011 och Forssén 2020a om kopplingen i LSE och i numera upphävda RSL till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL för bestämningen av skattesubjektet,²⁷⁰ återfinns inget i forskningen i Sverige beträffande indirekta skatter på temat EU-konformitet om fenomenet. Beträffande *punktskatter* finns endast en avhandling i Sverige, nämligen professor Stefan Olssons doktorsavhandling, *Punktskatter – rättslig reglering i svenskt och europeiskt perspektiv*.²⁷¹

Inom momsforskningen i Sverige är det bara i Forssén 2011 och i min doktorsavhandling ”Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier”²⁷² samt i Jesper Öbergs doktorsavhandling ”Mervärdesbeskattnings vid obestånd”²⁷³ som skattesubjektsfrågan ges en närmare analys.²⁷⁴ I den hittillsvarande forskningen i Sverige på punktskatteområdet, det vill säga i Olsson 2001, behandlas frågor kring skattesubjektet tämligen begränsat. Min kritik beträffande Olsson 2001 avser främst den omständigheten.

Olsson 2001 är skriven på svenska språket, vilket är i linje med vad jag anför i Forssén 2021a om betydelsen för forskningen i rättsvetenskapliga ämnen som influeras av EU-rätten av att främja svenska språkets ställning vid sådana studier. Metodologiskt är Olsson 2001 även i linje med vad jag anför i Forssén 2020a. En traditionell rättsdogmatisk metod används i

---

²⁶⁸ Jfr angående: ML, SFS 2022:160; lagen (1994:1563) om tobaksskatt, SFS 2022:163; lagen (1994:1564) om alkoholskatt, SFS 2022:164; och LSE, SFS 2022:165. Jfr även prop. 2021/22:61, s. 1.

²⁶⁹ Jfr prop. 2021/22:61, s. 109–154.

²⁷⁰ Jfr Forssén 2011, s. 54 och 76 samt Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2.

²⁷¹ Jfr Olsson 2001.

²⁷² Forssén 2013.

²⁷³ Jfr Öberg 2001.

²⁷⁴ Jfr även Forssén 2020a, s. 738.

Olsson 2001, men med uttalandet att ”olika metoder kan givetvis komplettera varandra”.²⁷⁵ Därmed kan Olsson 2001 inte anses ha bidragit till den utveckling inom momsforskningen i Sverige som jag varnar för genom Forssén 2020a och Forssén 2021a, nämligen risken att de rättsvetenskapliga studierna kommer att ske med tillämpning av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, varvid jag i det hänseendet refererar till två doktorsavhandlingar i ämnet mervärdesskatterätt.²⁷⁶ Min kritik avseende Olsson 2001 gäller i stället den bristande analysen på temat EU-konformitet av bestämningen av skattesubjektet i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet.

I inledningen till den närmare undersökningen av den rättsliga regleringen av punktskatterna berörs både skattesubjektet och skatteobjekt i Olsson 2001.²⁷⁷ Vidare noteras däri att skattskyldigheten indelas i två beståndsdelar: skattesubjektet och skatteobjektet.²⁷⁸ Det anges i och för sig också att begreppen yrkesmässig och yrkesmässighet är centrala begrepp i skatterätten,²⁷⁹ men en tämligen begränsad analys görs i svenskt respektive EU-rättsligt perspektiv av skattesubjektsfrågan i den svenska lagstiftningen om punktskatter respektive i dåvarande cirkulationsdirektivet 92/12/EEG.²⁸⁰ Professor Stefan Olsson nämnde att termen skattskyldig saknades i cirkulationsdirektivet 92/12/EEG, och att den svenska lagstiftaren uppfattat sig ha rätt att själv välja hur direktivet ska implementeras i det hänseendet.²⁸¹ Han pekade i konklusionerna angående begreppet skattskyldighet på att dess innebörd i svensk skatterätt medför en olycklig begreppsförvirring.²⁸² Efter inledningen till den närmare undersökningen i kapitel 4 och kapitel 5 om skattskyldighet behandlades dock i den återstående delen av Olsson 2001 mest fakta av intresse för tillämpningen angående tidpunkten för skattskyldighetens inträde (kapitel 6), om vad som är ett skatteobjekt (kapitel 7) och frågor om avdrag och återbetalning, det vill säga hur punktskatterna redovisas (kapitel 8). I avslutningen (kapitel 9) i Olsson 2001 lämnades således inte de förslag *de lege ferenda* som kunde förväntas avseende skattskyldighetsfrågan.²⁸³

---

²⁷⁵ Jfr Olsson 2001, s. 23 och 24. I tabellerna på s. 443 i Forssén 2021a redogör jag schematiskt för de båda metodologiska huvudspåren enligt Forssén 2020a avseende hittillsvarande avhandlingar i ämnet mervärdesskatt i Sverige. Olsson 2001 är jämförbar med två av avhandlingarna i *Tabell – huvudspår 2*, nämligen Öberg 2001 och Ek 2019. I Ek 2019 sker den rättsvetenskapliga studien med tillämpning av en sedvanligt rättsdogmatisk metod och avhandlingen är skriven på svenska språket, vilket således är jämförbart med Olsson 2001, där en traditionell – sedvanlig – rättsdogmatisk metod också används och avhandlingen likaledes är skriven på svenska språket. Jfr även Forssén 2021a, avsnitt 2.5.3.1 och Forssén 2020a, s. 738 och 745.

²⁷⁶ De båda avhandlingarna är Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020.

²⁷⁷ Jfr Olsson 2001, s. 143.

²⁷⁸ Jfr Olsson 2001, s. 159.

²⁷⁹ Jfr Olsson 2001, s. 168.

²⁸⁰ Jfr Olsson 2001, s. 170–203.

²⁸¹ Jfr Olsson 2001, s. 186.

²⁸² Jfr Olsson 2001, s. 203.

²⁸³ *De lege ferenda* ”Om den lag som bör göras”. Ett uttalande *de lege ferenda* uttrycker en önskan om hur framtida rättsregler bör vara i ett visst hänseende. Jfr Melin 2010, s. 94 och Bergström m.fl. 1997, s. 35. Jfr även Forssén 2011, s. 33 och Forssén 2013, s. 31.

I Olsson 2001 beaktades sålunda inte att samma problem, som jag tog upp som huvudfrågan i Forssén 2011, det vill säga att bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML skedde genom en inkorporering i den bestämmelsen av *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*, förelåg även på punktskatteområdet beträffande LSE och RSL. Professor Stefan Olsson deltog vid slutseminariet avseende Forssén 2011. Han sade sig inte förstå min jämförelse med Olsson 2001 angående det betänkliga i kopplingar från de indirekta skatterna till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*, när det gällde begreppet yrkesmässig och därmed bestämningen av skattesubjektet. Jag anförde i Forssén 2011 att Olsson 2001 inte fokuserar på skattesubjektet på det sätt som jag gör i Forssén 2011. För att stimulera vidare forskning i Sverige på punktskatteområdet noterade jag följande som en avsevärd brist i Olsson 2001:²⁸⁴

- På sidan 144 i Olsson 2001 anføres att inom inkomst- och mervärdesbeskattningen är det ”oftast tillräckligt att avgränsa skattesubjektet med vida definitioner som t.ex. ’yrkesmässighet’”. Han hänvisar dock i not till det uttalandet till ”13 kap. 1 § IL, 1 kap. 1 § 1 p. ML”. Jag noterade sålunda att det i Olsson 2001 inte beaktas att kopplingen från 4 kap. 1 § 1 ML från och med 2001 gällde begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL.

Jag anförde i Forssén 2011 att en förklaring till att professor Stefan Olsson inte har med i Olsson 2001, beträffande omnämmandet däri av bestämningen av begreppet yrkesmässig i huvudregeln i ML, att hänvisningen för den bestämningen till 13 kap. 1 § (första stycket andra meningen) IL ändrades den 1 januari 2001 till att gälla begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, kan vara att Olsson 2001 utkom i juni 2001, det vill säga efter den lagändringen.²⁸⁵ I förordet i Olsson 2001 anges emellertid att nytt material har beaktats till den 31 december 2000.²⁸⁶ Sålunda är det en avsevärd brist i Olsson 2001 att kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE respektive i anvisningarna till 9 § RSL till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, för bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatten respektive reklamskatten, inte berörs, eftersom det fenomenet uppkom, som nämns ovan, redan den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1289 respektive SFS 1999:1241 samt, beträffande skatt på bekämpningsmedel, även den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1252.

Att jag i Forssén 2011 behandlade framför allt kopplingen till IL för bestämningen av skattesubjektet enligt ML kan möjligen ha stimulerat lagstiftaren till reformen genom SFS 2013:368 den 1 juli 2013. Emellertid har ingen hittills intresserat sig för att samma problematik förelåg även på punktskatteområdet avseende energiskatten och reklamskatten.²⁸⁷ I Forssén 2011 pekade jag på att det har varit en svensk tradition på området indirekta skatter att knyta den beskattningen till den direkta beskattningen,²⁸⁸ såsom enligt vad ovan nämns

---

²⁸⁴ Jfr Forssén 2011, s. 76.

²⁸⁵ Jfr Forssén 2011, s. 76.

²⁸⁶ Jfr Olsson 2001, s. 6.

²⁸⁷ Åren 2018 och 2019 kontaktade jag professor Stefan Olsson per e-post om att fenomenet borde tas upp, men utan resultat. Den 3 juni 2019 upplyste jag honom om att jag avsåg att skriva en artikel i frågan, vilket således härmed har skett.

²⁸⁸ Jfr Forssén 2011, avsnitt 1.2.4, där hänvisning sker i förevarande hänseende till prop. 1994/95:54 (Ny lag om skatt på energi, m.m.) s. 81 och 82, varav framgår att motivet till att, med ML som förebild, koppla yrkesmässighetsbegreppet i lagen om skatt på energi till inkomstskattens näringsverksamhetsbegrepp var att behålla nämnda tradition. Jfr även Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2 och Forssén 2019a, avsnitt 12 201 024.

alltjämt är fallet beträffande 1 kap. 4 § 1 LSE och 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, genom kopplingen i dessa bestämmelser till 13 kap. IL för bestämningen av begreppet yrkesmässig verksamhet.

Jag förväntade mig att forskningen eller lagstiftaren efter Forssén 2011 skulle ta upp frågan om förenligheten med EU-rätten beträffande att nämnda koppling till IL förekommer också på punktskatteområdet, men så har inte skett. En del av problemet på det området löste sig helt enkelt som en konsekvens av att reklamskatten avskaffades i Sverige den 1 januari 2022, varvid, som nämnts, RSL upphävdes enligt SFS 2021:1166. Det kvarstår dock, som också nämnts, beträffande bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt avseende *vissa bränslen*, genom att vem som är yrkesmässig därvidlag alltjämt bestäms genom att 1 kap. 4 § 1 LSE hänvisar till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL. Det fenomenet utgör sålunda grundproblemet på temat EU-konformitet när det gäller bestämningen av skattesubjektet avseende nämnda punktskatter.

Jag använder benämningen grundproblem angående att 1 kap. 4 § 1 LSE inte kan anses förenlig med EU-rätten på punktskatteområdet på grund av kopplingen till 13 kap. IL, eftersom en fråga huruvida beskattning uppkommer enligt punktskattedirektivet (EU) 2020/262 inte avgörs beträffande skatteobjektet i sig i form av en godkänd upplagshavares hantering av *vissa bränslen*, utan för beskattning krävs också att en sådan person är ett skattesubjekt enligt vad jag anför ovan, det vill säga typiskt sett en – fysisk eller juridisk – person som allmänt kallas för företagare (eller näringsidkare). Att en juridisk person genom kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till 13 kap. IL, och därmed till bland annat 2 § i 13 kap., utgör ett skattesubjekt även om fråga enbart är om en hobbyverksamhet är inte EU-konformt. Genom att bilda exempelvis en stiftelse, ett aktiebolag eller en annan juridisk person, varigenom hantering av *vissa bränslen* utförs som en hobbyverksamhet, kan nämligen vanliga privatpersoner med en aktivitet utan förvärvssyfte, vilka typiskt sett utgör konsumenter, omvandla sig till skattesubjekt enligt den lydelse av 1 kap. 4 § 1 LSE som har gällt sedan den 1 januari 2000, genom att exempelvis bilda en stiftelse eller ett aktiebolag för aktiviteten.

Sålunda bör lagstiftaren föreslå att kopplingen i fråga från 1 kap. 4 § 1 LSE till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL upphävs, så att bestämningen av skattesubjektet blir konform med punktskattedirektivet (EU) 2020/262. För att öka tydligheten terminologiskt bör begreppet yrkesmässig utmönstras helt ur LSE, eftersom det inte används i direktivet.

Jag får i sistnämnda hänseende också nämna att privatpersoner kan omfattas av punktskatt för elektrisk kraft avseende egenproducerad el i solcellsanläggningar på den egna villan, fritidshuset eller garaget. Av 1 kap. 2 § andra stycket LSE följer att bestämmelser om energiskatt på elektrisk kraft finns i 11 kap. I 11 kap. 1 § LSE anges att elektrisk kraft som förbrukas i Sverige är skattepliktig, om inte annat följer av 2 §. Enligt 11 kap. 2 § första stycket 1 a och b och andra stycket 2 LSE är inte elektrisk kraft skattepliktig om den framställts i exempelvis en solcellsanläggning som har en sammanlagd installerad generatoreffekt med en installerad topp effekt som är mindre än 500 kilowatt.²⁸⁹ Därigenom begränsas skatten avseende sådan elproduktion hos privatpersoner med avseende på

---

²⁸⁹ Jfr 11 kap. 2 § LSE, dess lydelse från och med den 1 juli 2021, enligt SFS 2021:411. Jfr även prop. 2020/21:113 (Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el) s. 1 och 25 samt Skatteverkets ställningstagande 2021-07-02, ”Beskattningskonsekvenser för den som har en solcellsanläggning på sin villa eller fritidshus som är privatbostad”, dnr 8-1080745, avsnitt 2. Det får också nämnas att Skatteverket i inledningen av ställningstagandet hänvisar i not till nyss anförda SFS 2021:411 och prop. 2020/21:113.

skatteobjektet. De ändringar av 11 kap. 2 § LSE som skedde den 1 juli 2021 innebar bland annat att nämnda toppeffektgräns i andra stycket 2 i bestämmelsen höjdes från 255 till 500 kilowatt. Emellertid bedömdes enligt förarbetena den utvidgningen av undantaget från energiskatt för egenproducerad el inte påverka hushållen, eftersom egenanvändning av el som producerats i hushållens anläggningar normalt redan var undantagen från skatteplikt för energiskatt. I Energimyndighetens register över godkända anläggningar i elcertifikatsystemet fanns endast ett fåtal solcellsanläggningar med en installerad effekt på mellan 255 och 500 kilowatt som ägdes av privatpersoner.²⁹⁰ I praktiken föreligger således inte något problem beträffande begränsningen av omfattningen av energiskatten på elektrisk kraft för privatpersoner.

Även om begreppet yrkesmässig i och för sig inte är prejudiciellt för skattskyldigheten avseende elektrisk kraft, kan det ändå föranleda tolknings- och tillämpningsproblem beträffande bestämningen av vem som är skattesubjekt avseende beskattningen av elektrisk kraft, när produktionen av elektrisk kraft – skatteobjektet – inte är undantaget från skatteplikt. Ett exempel på sådana problem visar sig i att 6 a kap. LSE, avseende skattebefriade användningsområden m.m., i 3 § första stycket första meningen föreskriver att ”vid samtidig produktion av värme och skattepliktig elektrisk kraft i en och samma process, när den värme som uppkommer nyttiggörs, ska fördelning av bränslet som förbrukas för framställning av värme, skattepliktig elektrisk kraft respektive sådan elektrisk kraft som inte är skattepliktig ske genom proportionering i förhållande till respektive energiproduktion”.²⁹¹ Sålunda utgör dessa omständigheter också skäl för att terminologin i LSE bör renodlas, genom att begreppet yrkesmässig utmönstras helt ur LSE.

3.3 En icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms

Punktskatterna är bruttoomsättningsskatter. Det innebär att företagen inte har en sådan generell rätt att från staten få tillbaka betald punktskatt på inköp vilken i stället är ett grundläggande kännetecken på vad som avses med moms enligt EU-rätten.²⁹²

Oavsett om det är fråga om harmoniserade punktskatter eller icke-harmoniserade punktskatter, medför en sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* för bestämningen av skattesubjektet som sker genom kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL en konkurrensnedvridning avseende momsen i strid såväl med sekundärrätten och skäl 4 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet som med primärrätten och artikel 113 FEUF.²⁹³ Det blir konsekvensen för momsen av att urvalet av skattesubjekt blir alltför omfattande för de båda

²⁹⁰ Jfr prop. 2020/21:113 s. 5 och 25.

²⁹¹ Av 6 a kap. 3 § första stycket andra meningen respektive andra stycket LSE framgår dessutom att den proportionella fördelningen av bränslen som förbrukas kompliceras ytterligare om olika bränslen förbrukas respektive om det förutom nämnda elproduktion sker samtidig kondenskraftproduktion från samma bränsle.

²⁹² Jfr artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet av vilken följer att de principer som är de beståndsdelar vilka bildar mervärdesskatteprincipen enligt EU-rätten är principerna om en generell avdragsrätt, reciprocitet och övervältring. Jfr även Forssén 2011, s. 86, 87, 272 och 281.

²⁹³ Jfr Forssén 2019b, s. 65 och 66.

punktskatterna avseende de juridiska personerna, varvid jag anför följande till belägg för detta.

Om det i en kedja av producenter och distributörer kommer in en juridisk person som inte skulle ingå i kedjan om det inte vore för att kopplingen till 13 kap. IL förekommer för energiskatten eller skatten på bekämpningsmedel, ökar kostnadsmassan hos näringsidkare i en egentlig mening som förekommer i senare led i förädlingskedjan eftersom dessa inte kan dra av den – på grund av den i förevarande hänseende icke EU-konforma LSE eller lagen om skatt på bekämpningsmedel – oönskade punktskatten (bruttoomsättningsskatten). På grund av att företagen i senare led i förädlingskedjan inte kan göra avdrag för punktskatt som inte skulle förekomma normalt sett på förvärven, ökar kostnadsmassan för bestämningen av beskattningsunderlaget för moms på deras mervärdesskattepliktiga omsättningar av varor eller tjänster. Att urvalet av skattesubjekt utvidgas beträffande de juridiska personerna i förhållande till artikel 7 i punktskattedirektivet (EU) 2020/262, jämfört med vad som skulle ha gällt om dessa i likhet med vad som gäller för fysiska personer hade betraktats som skattesubjekt endast avseende näringsverksamhet i egentlig mening, medför sålunda en icke EU-konform bestämning av beskattningsunderlaget enligt ML och mervärdesskattedirektivet.²⁹⁴ I slutändan träffas under nämnda omständigheter konsumenten, som skattebärare avseende momsen, av ett högre pris inklusive moms på inköp av varor eller tjänster jämfört med om utvidgningen av urvalet av skattesubjekt inte skulle förekomma beträffande de juridiska personerna avseende energiskatten och skatten på bekämpningsmedel.

Genom reformen den 1 juli 2013 upphörde, som nämnts, kopplingen till 13 kap. IL för bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML, så att lydelsen av 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML överensstämmer ordagrant med huvudregeln om vem som är beskattningsbar person i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Emellertid har den reformen, som nämnts, aldrig fått någon motsvarighet på punktskatteområdet. Jag anser att min genomgång visar att kopplingen till 13 kap. IL i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet bör upphöra beträffande såväl den harmoniserade energiskatten som den icke-harmoniserade skatten på bekämpningsmedel. Att problematiken löstes den 1 januari 2022 beträffande den icke-harmoniserade reklamskatten får betecknas som en slump till följd av att den skatten avskaffades.

4 En anpassning av inkomstskatterätten till reglerna om moms och punktskatter för bestämningen av skattesubjektet bör undersökas

Jag har nämnt tidigare i JFT att det var en ledstjärna i Forssén 2011 och Forssén 2013 att framhålla att det är avgörande för analyser av momsfrågor att beakta både skattesubjektsfrågan och skatteobjektsfrågan, så att förstnämnda inte lämnas därhän för att i stället gå direkt till att skriva om skatteobjektet.²⁹⁵ Jag anförde att akademiker som skriver i ämnet mervärdesskatterätt bör fokusera mera på att framhålla att svårare frågor kräver att både skattesubjektsfrågan och skatteobjektsfrågan analyseras, varvid jag framhöll att det har varit ett alltför stort fokus på skatteobjektsfrågan från svenska författare i ämnet.²⁹⁶ På

²⁹⁴ Jfr 7 kap. 2 § första stycket ML och artiklarna 73 och 78 i mervärdesskattedirektivet. Jfr även Forssén 2019a, avsnitt 12 201 024 samt Björn Forssén, IMPAKT – Avtal och momsproblem: Tredje upplagan, avsnitt 2.3. Eget förlag 2019. (Forssén 2019c).

²⁹⁵ Jfr Björn Forssén, Moms och bemanning inom vård och omsorg – den finska och svenska mervärdesskattelagen i förhållande till EU-rätten, JFT 4/2019, s. 240–253 (Forssén 2019f).

²⁹⁶ Jfr Forssén 2019d, s. 252 och 253.

punktskatteområdet förekommer samma fenomen, vilket jag har redogjort för enligt ovan vid genomgången av Olsson 2001, det vill säga av den enda avhandlingen i Sverige i ämnet avseende punktskatter. Det grundläggande felet beträffande den svenska bestämningen av skattesubjektet för moms var att den skedde genom den beskrivna kopplingen till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten, vilket lagstiftaren åtgärdade genom att kopplingen upphävdes den 1 juli 2013, varvid fenomenet dock kvarstår på punktskatteområdet i Sverige beträffande skattesubjektet för energiskatten och skatten på bekämpningsmedel. Jag går inte in på detta mer, utan får bara nämna att jag i Forssén 2011 anförde att rättsläget dåförtiden var sådant att en anpassning av inkomstskatterätten i Sverige till reglerna om moms och punktskatter för bestämningen av skattesubjektet var möjlig. Jag anser att möjligheterna till en sådan reform bör undersökas – förslagsvis i samarbete mellan Sverige och Finland – varvid jag anför följande till stöd för detta.

- Den 1 januari 2009 infördes, genom SFS 2008:1316, ett andra stycke i 13 kap. 1 § IL, varigenom självständighetsrekvisitet för vad som avses med egentlig näringsverksamhet i första stycket andra meningen förtydligades. Det föranledde tolknings- och tillämpningsproblem beträffande moms och bemanning inom vård och omsorg som jag tar upp i Forssén 2019d, men som jag inte berör här. I stället återknyter jag till vad jag tog upp i Forssén 2011 angående möjligheten att företagsskatterättsligt låta moms styra inkomstskatten i skattesubjektsfrågan. I det hänseendet nämnde jag att utredningen som ledde till reformen av 13 kap. 1 § IL övervägde ”att låta mervärdesskattedirektivets regler vara direkt styrande för IL:s regelverk”.²⁹⁷ I förarbetena uttrycktes dock att det inte vore lämpligt att slopa rekvisitet vinstsyfte för bestämningen av näringsverksamhet, genom att koppla det begreppet i IL till mervärdesskattedirektivets begrepp ekonomisk verksamhet, varvid jag antog att lagstiftarens ståndpunkt grundades på att det i rättspraxis alltjämt uppställdes ett vinstrekvisit som ett nödvändigt rekvisit för egentlig näringsverksamhet. Det vore i så fall oförenligt med artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet varav följer att en ekonomisk verksamhet kan föreligga ”oberoende av dess syfte eller resultat”.²⁹⁸
- Analysen i Forssén 2011 visade dock att det vinstrekvisit för egentlig näringsverksamhet som ansågs hindra en omvänd ordning, där mervärdesskattedirektivets regler om beskattningsbar person vore direkt styrande företagsskatterättsligt för vem som anses ha näringsverksamhet, inte längre uppställdes i svensk rättspraxis.²⁹⁹ Frågan om det var möjligt att genomföra en omvänd ordning där ML styr IL beträffande vem som är företagare lämnade jag därhän, för att i stället enbart föreslå att kopplingen i 4 kap. 1 § 1 ML till 13 kap. IL skulle upphävas, vilket som nämnts sedan också skedde den 1 juli 2013, men jag noterade att fördelar kan uppnås med en gemensam beskattningsram genom att även

---

²⁹⁷ Jfr referens till SOU 2008:76 (F-skatt åt flera) i prop. 2008/09:62 (F-skatt åt fler), s. 24, och min hänvisning i Forssén 2011, s. 105 till dessa förarbeten till reformen av 13 kap. 1 § IL den 1 januari 2009. F:et i F-skatt står för *företagare* – jfr prop. 1991/92:112 (F-skattebevis, m.m.), s. 76.

²⁹⁸ Jfr Forssén 2011, s. 105 och 106.

²⁹⁹ Jfr Forssén 2011, s. 267.

införa nämnda omvända ordning, nämligen bevismässigt, förfarandemässigt och processuellt sett.³⁰⁰

- Om den omvända ordningen införs, kan även kopplingen från 4 kap. 8 § ML till IL, för begränsningen av mervärdesbeskattningen av inkomster i allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund, upphävas.³⁰¹ I 4 kap. 8 § första stycket ML anges att som ekonomisk verksamhet räknas inte en verksamhet som bedrivs av en ideell förening eller ett registrerat trossamfund, om inkomsterna i verksamheten utgör inkomst av näringsverksamhet som inte medför skattskyldighet för föreningen eller trossamfundet enligt IL 7 kap. 3 §. Enligt IL 7 kap. 3 § första stycket är stiftelser som uppfyller de så kallade ändamåls-, verksamhets- och fullföljdskraven samt allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund, vilka förutom nämnda krav även uppfyller det så kallade öppenhetskravet – med undantag för kapitalvinster och kapitalförluster – skattskyldiga enbart för inkomst av näringsverksamhet enligt 13 kap. 1 § IL. Begränsningen av mervärdesbeskattningen avseende inkomster i allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund sker således med avseende på skattesubjektet. Om kopplingen till IL därvidlag upphävs, skulle den fråga om fördragsbrott som EU-kommissionen tog upp i underrättelse om 4 kap. 8 ML § den 26 juni 2008 få sin lösning.³⁰² Därigenom skulle nämligen begränsningen av mervärdesbeskattningen inom ideell sektor ske med avseende på skatteobjektet i någon av undantagsreglerna i 3 kap. ML, i stället för avseende skattesubjektet som i 4 kap. 8 § ML. Den svenska regeringen ansökte den 20 januari 2011 om att få tillstånd enligt artikel 395 i mervärdesskattedirektivet till att införa en årsomsättningsgräns om 1 miljon kronor för tillämpningen av 4 kap. 8 § ML, vilket EU-kommissionen avslag, varefter regeringen enligt ett pressmeddelande den 31 mars 2011 uttryckte att den skulle fortsätta arbeta med frågan.³⁰³ Emellertid har inget skett sedan dess, och en sådan beloppsgräns med avseende på skattesubjektet som regeringen tog upp med EU-kommissionen löser inte problemet med att begränsningen av mervärdesbeskattningen inom ideell sektor ska ske med avseende på skatteobjektet, såsom i artiklarna 132–134 i mervärdesskattedirektivet, och regeringens förslag skulle dessutom leda till en icke EU-konform konkurrenssnedvridning.³⁰⁴

Sålunda anser jag att en anpassning av inkomstskatterätten till mervärdesskattedirektivet för bestämningen av skattesubjektet bör undersökas. För att uppnå sådana fördelar som jag nämner med en företagsskatterättslig gemensam beskattningsram bör även punktskattedirektivet (EU) 2020/262 beaktas därvidlag. En undersökning av att anpassa inkomstskatterätten till reglerna om moms och punktskatter för bestämningen av skattesubjektet kunde ske genom att Sverige och Finland gemensamt tar upp frågan på EU-nivå. Förslagsvis kunde det ske samtidigt med att Sverige och Finland eventuellt tar fasta på mitt förslag i Forssén 2013 om att föra upp på EU-nivå frågan huruvida företag som bedrivs

---

³⁰⁰ Jfr Forssén 2011, s. 267 och 268.

³⁰¹ Jfr Forssén 2011, s. 268 och 269.

³⁰² Jfr 2007/2311 K(2008) 2803 (EU-kommissionens formella underrättelse den 26 juni 2008 om behandlingen av ideella föreningar och registrerade trossamfund i ML). Jfr även Forssén 2011, s. 269.

³⁰³ Jfr Forssén 2011, s. 269.

³⁰⁴ Jfr Forssén 2011, s. 269.

av icke-rättssubjekt bör göras till skattesubjekt momsmässigt sett, eftersom sådana rättsliga figurer behandlas olika i de båda länderna i momshänseende, genom att enkla bolag och partrederier inte betraktas som skattesubjekt enligt ML, medan sammanslutningar och partrederier betraktas som skattesubjekt enligt FML.³⁰⁵ Det förslaget har jag upprepat tidigare i JFT under 2019 och 2020,³⁰⁶ och jag gör detsamma här. Jag upprepar även – från Forssén 2011 – att den beskrivna omvända ordningen för den företagsskatterättsliga bestämningen av skattesubjektet dessutom borde underlätta införandet av en EU-skatt i framtiden.³⁰⁷

5 Avslutande kommentarer och förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter

5.1 Angående metodvalet i punktskatteforskningen

I avsnitt 2.5.4.1 i Forssén 2021a anger jag att jag inte avfärdar rättsdogmatiken som metod för forskningen i mervärdesskatterätt. Emellertid anför jag där att den metoden bör kompletteras med en komparativ metod, där minst en medlemsstat i EU ingår i jämförelseunderlaget.³⁰⁸ Detta för att öka sannolikheten att forskningsresultaten blir användbara avseende implementeringsfrågan. Därvidlag avser jag implementeringen av mervärdesskattedirektivet i ML eller för den delen i FML. Artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet definierar, som nämnts, mervärdesskatteprincipen enligt EU-rätten, det vill säga vad som avses med moms enligt EU-rätten. I Forssén 2020a anför jag att om en rättsvetenskaplig studie avser implementeringsfrågan beträffande momsen är det, vid val av ett tredje land som jämförelseunderlag för användning av en komparativ metod för sig eller som en komplettering till den rättsdogmatiska metoden, avgörande att det landet har ett momssystem i enlighet med vad som förstås med moms enligt EU-rätten, för att bedöma om det är lämpligt som jämförelseunderlag i det hänseendet, så att metodvalet kan förväntas ge ett användbart forskningsresultat för implementeringsfrågan.³⁰⁹

Eftersom det inte finns någon särskild definition av vad som avses med punktskatter enligt EU-rätten i punktskattedirektivet (EU) 2020/262, anser jag att det är mera öppet än beträffande momsen att använda tredjeländer som jämförelseunderlag vid användning av en komparativ metod för rättsvetenskapliga studier avseende implementeringen av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i de nationella regelverken avseende harmoniserade punktskatter. Det viktiga är enligt min mening att, på samma sätt som angående implementeringsfrågor avseende moms, beakta både skattesubjektsfrågan och skatteobjektsfrågan vid en studie av implementeringsfrågan på punktskatteområdet. Avseende Olsson 2001 noterar jag ovan att metoden däri inte är vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, vilket jag anser typiskt sett innebär att metodvalet kan förväntas ge ett användbart forskningsresultat för implementeringsfrågan även på punktskatteområdet. Min

---

³⁰⁵ Jfr Forssén 2013, s. 225 och 226.

³⁰⁶ Jfr Forssén 2019b, s. 69 och 70 och Forssén 2020b, s. 394.

³⁰⁷ Jfr Forssén 2011, s. 269 (och 327). Jfr även Forssén 2013, s. 41 och 42.

³⁰⁸ Om ett tredje land ska ingå i en komparativ analys, föreslår jag att ett Efta-land väljs, bland annat eftersom dessa är exempel på tredjeländer som har momssystem i en EU-rättslig mening. Jfr Forssén 2011, s. 283 och även Forssén 2021a, avsnitt 1.

³⁰⁹ Jfr Forssén 2020a, s. 734.

kritik beträffande Olsson 2001 avser, som nämnts, i stället den omständigheten att frågor kring skattesubjektet behandlas tämligen begränsat däri, och framför allt, som också har nämnts, att fenomenet, med att en koppling sker för bestämningen av yrkesmässig verksamhet i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL, inte alls behandlas. Olsson 2001 är dock vägledande för forskningen framgent beträffande punktskatterna såtillvida att avhandlingen belägger att inte heller sådan forskning på området indirekta skatter ska ske med tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod.

Beträffande den rättsdogmatiska metoden i sig anför jag för övrigt i avsnitt 2.5.4.1 i Forssén 2021a att den kan utvecklas genom tillförande av juridisk semiotik.³¹⁰ Dessutom gynnar det givetvis även en rättsvetenskaplig studie av implementeringsfrågan på punktskatteområdet om den rättsdogmatiska metoden kompletteras med en empirisk undersökning av tillämpningen av de regler som studien avser, vilket också kan utgöra ytterligare ett komplement vid användning av en komparativ metod för sig eller som en komplettering till den rättsdogmatiska metoden. I Forssén 2020a nämner jag i samband med att jag avråder från tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod, där metoden inte kompletteras med vare sig en komparativ metod eller empiriska undersökningar i form av enkäter som kan fånga upp vad som inte återfinns i den rättsvetenskapliga litteraturen, att jag i en artikel varnar för vad jag benämner matematikfällan i momsforskningen,³¹¹ vilket jag ävenledes gör beträffande forskningen på punktskatteområdet. I Forssén 2020a anför jag också att verktyg – modeller – kan utvecklas av forskaren till stöd för exempelvis den rättsdogmatiska metoden vid analyser av frågor inom mervärdesskatterätten, varvid jag exemplifierar med ett verktyg som jag hade nämnt tidigare i Forssén 2018a.³¹² Jag gjorde den hänvisningen även i Forssén 2021a,³¹³ och nämnde då också en bok vari jag beskriver hur ett verktyg (modell) kan utvecklas till stöd för en metod som tillämpas i momsforskningen eller exempelvis i en skatteprocess.³¹⁴ Den som bedriver rättsvetenskapliga studier på punktskatteområdet bör enligt min uppfattning också ha ett stöd i att utveckla verktyg för detta, exempelvis för att tydligt strukturera när problematiseringen av implementeringsfrågan avser skattesubjektet respektive skatteobjektet.

---

³¹⁰ Jfr Forssén 2020a, s. 752 och hänvisning där till Forssén 2018a, s. 320. Jfr samma hänvisning till Forssén 2018a i Forssén 2021b, s. 32.

³¹¹ Jfr Forssén 2020a, s. 750 och 751, där jag – beträffande risken för att hamna i matematikfällan med sin forskning – hänvisar till Forssén 2020c.

³¹² Jfr Forssén 2020a, s. 752 och hänvisningen där till Forssén 2018a, s. 320 och tankebilderna av ett dockskåp som det fullständiga gemensamma verket, när flera personer deltar i att skapa exempelvis en musikkoncert, en teaterpjäs eller ett filmverk. Jag hänvisar till samma tankebild i Forssén 2018a, s. 320 och även i Björn Forssén, Sammansatta transaktioner och semiotik beträffande moms, Svensk Skattetidning 2020, s. 160–172, 171 och 172 (Forssén 2020e).

³¹³ Jfr Forssén 2021a, s. 441 och hänvisningen där till Forssén 2020a, s. 752 med hänvisning till Forssén 2018a, s. 320.

³¹⁴ Jfr Forssén 2021a, s. 441 och hänvisningen där till Forssén 2020d. I Forssén 2020d skapar jag i kapitel 3 ett verktyg för de fallstudier av sammansatta transaktioner som jag gör i kapitel 4 däri. I Forssén 2020d hänvisar jag för övrigt bland annat till följande: Forssén 2011, Forssén 2013, Forssén 2018a, Forssén 2019a, Forssén 2019b, Forssén 2019d, Forssén 2020c och Forssén 2020e.

5.2 Angående att avdragsrätten för ingående moms kan påverkas av en oklar bestämning av skattesubjektet momsmässigt och en lucka i tullagstiftningen

Beträffande den tredje av ovan nämnda indirekta skatter, det vill säga tull, återkommer jag här till att jag avslutningsvis i avsnitt 5.3.2 i Forssén 2020a anger att det, i likhet med beträffande punktskatteområdet, endast finns en avhandling inom forskningen i *tullrätt* i Sverige, nämligen professor Christina Moëlls doktorsavhandling, *Harmoniserade tulltaxor Införlivande, tolkning och tillämpning av internationella regler för varuklassificering*.³¹⁵ Tull medför emellertid inte i sig något problem avseende bestämningen av skattesubjektet. Enligt sekundärrätten definieras i artikel 5.19 i den ovan nämnda unionstullkodexen den som är skyldig att betala en tullskuld, *gäldenären*, som “varje person som är skyldig att betala en tullskuld”. Användningen i bestämmelsen av uttrycket *varje person* innebär således att gäldenären kan vara såväl en vanlig privatperson (konsument) som en företagare. Unionstullkodexen är en EU-förordning och därmed direkt tillämplig i medlemsstaterna, enligt artikel 288 andra stycket FEUF. Sålunda behöver inte unionstullkodexen implementeras i medlemsstaternas nationella lagstiftningar för att gälla, och av 1 kap. 1 § första stycket första strecksatsen i svenska tullagen (2016:253, här förkortad TuL) följer att den lagen enbart *kompletterar* unionstullkodexen och de förordningar som meddelas av EU med stöd av den förordningen. På motsvarande sätt anges i 1 kap. 1 § 1 mom. första meningen i finska tullagen (304/2016), att den lagen tillämpas på tullklarering, tullövervakning och tullbeskattning *utöver* vad som bestäms om detta i unionslagstiftningen.

För framtida forskning beträffande indirekta skatter får jag nämna att ett tolkningsproblem beträffande bestämningen av skattesubjektet i ML samt en lucka i TuL kan medföra att omfattningen av rätten till avdrag för ingående moms blir alltför vid. Jag behandlade tolkningsproblemet utförligt i en artikel 2018.³¹⁶ Jag anför där att luckan i TuL kan öppna för oönskade upplägg som innebär att exempelvis holdingbolag, allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund kan få avdrag för ”importmoms”, trots att importerade varor inte säljs vidare och leder till skyldighet att redovisa utgående moms utan används för ren konsumtion. Om den förmodade luckan i TuL kan utnyttjas på det sättet beror det på att ML sedan den nämnda reformen den 1 juli 2013, genom SFS 2013:368, har kommit att innehålla två bestämmingar av begreppet beskattningsbar person, nämligen den allmänna i 4 kap. 1 § och en särskild i 5 kap. 4 §, vilken används i samband med tillämpning av de regler i 5 kap. ML som bestämmer om en omsättning av en tjänst sker inom eller utom landet.³¹⁷ Jag tar upp detta tolkningsproblem även i en bok från 2019,³¹⁸ och tillika i en kommentar som jag lämnade i JFT år 2020 avseende ett förslag om en ny mervärdesskattelag i Sverige, enligt

³¹⁵ Jfr Moëll 1996. Jfr även Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2.

³¹⁶ Jfr Björn Forssén, Lucka i tullagen öppnar för ej avsett momsavdrag på grund av två olika bestämmingar av vem som är beskattningsbar person, *Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 3/2018*, s. 17–19 (Forssén 2018c).

³¹⁷ Bestämmelsen i 5 kap. 4 § ML infördes den 1 januari 2010, genom SFS 2009:1333 (och förordningen SFS 2009:1334 om ikraftträdande av SFS 2009:1333), och då användes begreppet *näringsidkare* – jfr även prop. 2009/10:15 (Nya mervärdesskatteregler om omsättningsland för tjänster, återbetalning till utländska företagare och periodisk sammanställning) s. 19. Vid reformen den 1 juli 2013, genom SFS 2013:368, ersattes näringsidkare med *beskattningsbar person* i 5 kap. 4 § ML, varvid motiveringen enbart var att därvidlag uppnå en ökad formell överensstämmelse med mervärdesskattedirektivet – jfr prop. 2012/13:124 (Begreppet beskattningsbar person – en teknisk anpassning av mervärdesskattelagen), s. 1 och 25.

³¹⁸ Jfr Björn Forssén, Ord och kontext i EU-skatterätten: En analys av svensk moms i ett law and language-perspektiv Tredje upplagan, avsnitten 3.7.1 och 3.7.2. Eget förlag 2019. (Forssén 2019g).

betänkandet En ny mervärdesskattelag (SOU 2020:31), vilken föreslogs träda i kraft den 1 januari 2022.³¹⁹ När detta skrivs har en lagrådsremiss av den 17 februari 2022 lämnats, där ikraftträdandet i stället föreslås ske den 1 januari 2023 (vilket dock sedan har ändrats till den 1 juli 2023 – se prop. 2022/23:46, s. 1). Här nämner jag tolkningsproblemet i fråga som ett exempel på betydelsen av att beakta att bestämningen av skattesubjektet avseende moms i förening med en lucka i TuL kan medföra oönskade effekter av exempelvis nämnda slag. Jag sammanfattar tolkningsproblemet i fråga enligt följande.

TuL ersatte den 1 maj 2016 tullagen (2000:1281, här förkortad GTuL). Den 1 januari 2015 övertog Skatteverket mervärdesbeskattning av visst slag av import från svenska Tullverket. Enligt SFS 2014:50 och SFS 2014:51 infördes den 1 januari 2015 den ordningen att ”importmoms” tas ut av Skatteverket enligt svenska SFL för dem som är momsregistrerade i Sverige, medan Tullverket alltså är beskattningsmyndighet för import i andra fall. I ett e-brev av den 12 december 2014 uppmärksammade jag svenska finansdepartementet på att det förelåg en risk för oönskade upplägg, om inte 5 kap. 11 a § första stycket 1 och 2 GTuL ändrades så att punkt 2 hänvisade till beskattningsbar person enligt ML *utom i den särskilda betydelse begreppet ges i 5 kap. 4 § ML*. I 5 kap. 11 a § första stycket 2 GTuL, dess lydelse enligt SFS 2014:51, angavs som ett av villkoren för att ”importmoms” ska tas ut enligt SFL, att deklaranter ”agerar i egenskap av beskattningsbar person enligt mervärdesskattelagen vid importen eller införseln”. Ordet *vid* bidrar till tolkningsproblematiken i fråga, och uttrycket *i samband med* borde ha ersatt det, men problemet med två bestämmelser av begreppet beskattningsbar person skulle ha bortfallit genom att det förtydligades att punkt 2 med hänvisningen till begreppet beskattningsbar person inte avsåg dess bestämning i 5 kap. 4 § ML. Avsaknaden i 5 kap. 11 a § första stycket 2 GTuL av uttrycket *utom i den särskilda betydelse begreppet ges i 5 kap. 4 § ML* innebar enligt min uppfattning att det förelåg en lucka i lagen, det vill säga en lucka i GTuL. Luckan kunde enligt min mening ge en obefogad rätt till avdrag för ingående moms på import enligt huvudregeln om avdragsrätten i 8 kap. 3 § första stycket ML. Det förelåg enligt min mening en uppenbar risk för följande oönskade upplägg:

- Exempelvis en allmännyttig ideell förening eller ett holdingbolag som förvärvar en tjänst från utlandet kan redan på grund därav bli beskattningsbar person enligt 5 kap. 4 § ML. Om den allmännyttiga ideella föreningen eller holdingbolaget kombinerar det med att importera varor för ren konsumtion, kan avdragsrätt uppkomma enligt 8 kap. 3 § första stycket ML för ingående moms motsvarande ”importmomsen” hos dessa subjekt, oavsett om de i sina verksamheter omsätter skattepliktiga varor eller tjänster.
- Tolkningsproblemet här gäller således subjektfrågan och att det förelåg två relevanta bestämmelser av begreppet beskattningsbar person i ML till vilka regeln i fråga i GTuL kunde anses hänvisa, nämligen 4 kap. 1 § och 5 kap. 4 §. I 5 kap. 4 § ML avses med beskattningsbar inte bara personer som bedriver ekonomisk verksamhet etc., utan även till exempel holdingbolag och allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund som inte har en ekonomisk verksamhet enligt 4 kap. 1 § ML.
- I e-brevet uppmärksammade jag finansdepartementet på den sålunda förmodade luckan i GTuL, och finansdepartementet svarade den 16 december 2014 (Dnr. Fi2014/4452). Det som är betänkligt enligt min mening är att regeringen hänvisade till att avvakta rättspraxis hellre än att vidta mina föreslagna ändringar i regeln i GTuL för

---

³¹⁹ Jfr Forssén 2020b, avsnitt 3.4. Jag hänvisar till Forssén 2018c även i Forssén 2020b, s. 396.

att minska risken för oönskade upplägg avseende moms med anledning av den förmodade luckan i lagen. Lagstiftaren hade chansen att enkelt avhjälpa luckan, när TuL ersatte GTuL den 1 maj 2016, men så har hittills inte skett, utan ordet *vid* används också i 2 kap. 2 § första stycket TuL, som motsvarar den tidigare 5 kap. 11 a § GTuL.

Jag föreslår sålunda att tolkningsproblemet i fråga tas upp i forskningen beträffande indirekta skatter i Sverige, så att lagstiftaren får ytterligare ett incitament till att genom lagändring åtgärda luckan som jag anser föreligger, hellre än att vänta på att oönskade upplägg prövas i rättspraxis. Jag går inte närmare in på tullrätten, men nämner ytterligare något om tull i det närmast följande avsnittet dels angående företagsskatterättsliga frågor och huruvida dessa kan hanteras samlat bevismässigt, förfarandemässigt och processuellt sett, dels angående begreppet vara.

5.3 Förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter

I Forssén 2020a berörde jag avslutningsvis i avsnitt 5.3.1 frågan om hur momsforskningen i Sverige beaktar uppbörden av moms. Jag återkom till att jag i artikeln framhöll betydelsen av en effektiv uppbörd av moms som ett viktigt rättspolitiskt mål för det gemensamma momssystemet inom EU, varvid jag hade hänvisat till Forssén 2011 och Forssén 2013 angående att stöd för den ståndpunkten återfinns hos både EU-kommissionen och EU-domstolen. Jag återupprepar här att uppbörden av momsen inte bara är viktig för statskassan i respektive medlemsstat, utan också för finansieringen av EU:s institutioner. För framtida forskning beträffande de indirekta skatterna, det vill säga inte bara avseende moms utan tillika beträffande punktskatter och tull, återknyter jag också till att jag i Forssén 2020a, avsnitt 5.3.1 framhöll att om det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd ska gynnas av impulser från momsforskningen kan den inte fortsätta att vara i första hand fokuserad på de materiella frågorna på området, utan den måste vara inriktad också på de formella momsfrågorna, varvid jag exemplifierade med frågan huruvida SFL är konform i förhållande till reglerna om momsregistrering i artiklarna 213–216 i mervärdesskattedirektivet. Jag nämnde att bifråga E i Forssén 2011 gällde frågan om momsregistreringen,³²⁰ men att jag inte fann att den hade berörts i någon annan avhandling om moms i Sverige. I avsnitt 5.3.1 i Forssén 2020a återknöt jag därför till avsnitt 3.5 i artikeln, där jag anför att utan forskningsinsatser med fokus på registreringsfrågan får lagstiftaren inte någon uppfattning om omfattningen av hur många personer som till följd av ineffektiv kontroll *släpps in* i momssystemet på felaktiga grunder, och åsamkar staten skatteundandragande eller skattebortfall, vilket jag också nämnde har framhållits på EU-nivå som ett problem för momsuppbörden.

Sålunda föreslog jag i avsnitt 5.3.1 i Forssén 2020a, att momsforskningen i Sverige bör inriktas även på formella frågor såsom frågan om uppbörden av moms, och inte ensidigt på de materiella beskattningsfrågorna, varvid jag föreslog att även processrätten bör tas upp bland annat i forskningen på momsområdet. Jag återupprepar mina förslag och får, mot bakgrund av vad jag anför i denna avdelning om fördelarna med en gemensam beskattningsram avseende moms och inkomstskatt, också anföra att momsforskningen framgent borde fokusera även på redovisningsfrågorna, vilket också vore i linje med vad jag har framhållit om att det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd bör gynnas av impulser från momsforskningen.

---

³²⁰ Dåför tiden gällde skattebetalningslagen (1997:483), som var en av de förfaranderättsliga lagstiftningar på skatteområdet som ersattes den 1 januari 2012 av SFL.

Olsson 2001 är ett gott exempel på en avhandling som förtjänstfullt beaktar inte bara de materiella beskattningsfrågorna, genom att också särskilt behandla, i kapitel 8, frågor om avdrag och återbetalning, det vill säga hur punktskatterna redovisas. Jag föreslår att framtida momsforskning följer detta exempel och att momsen och redovisningsfrågorna till och med kunde vara ett ämne i sig, där forskningsinsatsen berör de materiella momsfrågorna enbart i den mån de behöver nämnas för att ge sammanhang åt redovisningsfrågorna. Det som kunde nämnas i sistnämnda hänseende är i så fall att rekvisiten för bokföringsskyldig avseende fysiska personer, enligt 2 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078, här förkortad BFL), *liknar* rekvisiten i huvudregeln om vem som är beskattningsbar person i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. I förarbetena till BFL anges att bokföringsskyldigheten för en fysisk person som bedriver näringsverksamhet inträder enligt BFL 2 kap. 6 § om denne ”yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art”.³²¹ Begreppet bokföringsskyldig har sålunda ett värde bevismässigt sett för att bestämma vem är skattesubjekt. Bokföringsskyldigheten ger därmed en viss – om än inte avgörande – vägledning för den frågeställningen, och därigenom stabilitet åt beskattningsförfarandet och processen. Att den bevismässiga influensen från redovisningsrätten på så sätt påverkar förfarandet och processen angående bestämningen av skattesubjektet momsmässigt sett gynnar sålunda rättssäkerheten.³²² Även om en gemensam beskattningsram företagsskatterättsligt sett inte genomförs såtillvida att ML skulle styra IL materiellt beträffande vem som är företagare, vilket jag, som ovan nämnts, lämnade därhän i Forssén 2011, vore det enligt min mening en fördel att bevismässigt, förfarandemässigt och processuellt sett att hålla samman de båda skattelagen i en gemensam beskattningsram.³²³

Eftersom även punktskatterna ingår förfarandemässigt sett i skattekontosystemet och omfattas av SFL, gäller mitt förslag i nämnda hänseenden även dessa, det vill säga om också punktskatter aktualiseras avseende ett företag gynnar det rättssäkerheten om en sådan gemensam beskattningsram som jag förordar inkluderar punktskatter, moms och inkomstskatt. Det förutsätter dock, beträffande energiskatten och skatten på bekämpningsmedel, att kopplingen materiellt sett till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL som sker i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, för bestämningen av begreppet yrkesmässig verksamhet, upphävs. Därigenom skulle, som nämnts, skattesubjektet avseende de svenska punktskatterna bestämmas självständigt, i likhet med vad som gäller enligt FPL, som således är EU-konform därvidlag, vilket också har nämnts ovan.

Beträffande tull gäller, som nämnts, sedan den 1 januari 2015 den ordningen att ”importmoms” tas ut av Skatteverket enligt SFL för dem som är momsregistrerade i Sverige, medan Tullverket alltså är beskattningsmyndighet för import i andra fall, varvid beskattningsförfarandet följer av TuL. För momsregistrerade företag bör det således gynna dem från rättssäkerhetssynpunkt att frågan om bestämningen av skattesubjektet hålls samman företagsskatterättsligt i en gemensam beskattningsram bevismässigt, förfarandemässigt och processuellt sett, där således den bestämningen skulle ske samlat därvidlag för tull och de andra skattelagen i fråga. Angående tullfrågorna upprepar jag vad jag anför i avsnitt 5.3.2 i Forssén 2020a om begreppet vara, nämligen att det vid forskning på området indirekta skatter

---

³²¹ Jfr prop. 1998/99:130 (Ny bokföringslag m.m.) Del 1, s. 205. Jfr även Forssén 2011, s. 33 och 176.

³²² Jfr Forssén 2011, s. 180 och 181.

³²³ Jfr Forssén 2011, s. 267.

bör göras analyser av möjligheten att åstadkomma förenklingar för bestämningen av skatteobjektet, genom att ett gemensamt varubegrepp införs för skattelagen inom företagsbeskattningen. Jag nämnde att det i Moëll 1996 (s. 41) angavs att det knappast torde vara möjligt eller ens meningsfullt att fastställa ett för alla rättsområden enhetligt varubegrepp, utan det anfördes däri att begreppets innebörd borde bestämmas områdesvis utifrån den aktuella rättsakten. Jag anser att den inställningen typiskt sett inte gynnar EU-projektet, och att forskningen i stället kan bidra till en effektivare uppbörd på området indirekta skatter totalt sett, genom att förbereda för införandet där av ett enhetligt varubegrepp. Därvidlag upprepar jag även att resultatet av en sådan forskningsinsats kan användas i ett arbete angående införandet av frihandelsavtalet mellan EU och USA³²⁴, det vill säga TTIP-avtalet³²⁵, om detta återupptas.

För forskningen avseende formella regler och redovisningsregler om moms kan jag bidra i deskriptivt hänseende med Forssén 2019a, där jag behandlar sådana frågor särskilt i avsnitten 30 000 000–33 000 000. Dessutom har jag gjort ett SFS-register över beskattningsförfarande och förvaltningsprocess avseende hela skatteområdet från 1950-talet till nutid.³²⁶ Författningarna anges i Forssén 2019f med deras nummer enligt svensk författningssamling (SFS), varvid de till respektive SFS-nummer hörande förarbetena anges med avseende på regeringens propositioner och riksdagsutskottens betänkanden samt, i förekommande fall, EU-rättsakter.³²⁷ Angående tullsystemet innehåller SFS-registret i Forssén 2019f, liksom för momsen, SFS-nummer både för förfaranderegler och materiella bestämmelser. Boken ger en god historisk *SFS-överblick* avseende förfarandereglerna på hela det svenska skatteområdet. Det bör vara till stöd för forskare som exempelvis avser att skriva om beskattningsförfarandet på området indirekta skatter, såsom jag föreslår i detta avsnitt. Eftersom de svenska förfarandereglerna är svåra att överblicka historiskt, har jag lagt in en schematisk, historisk guide till SFS-registret under ÖVERSIKT i boken.³²⁸ Jag får också framhålla att förkortningslistan i boken ger en enkel information om vilka nuvarande och äldre riksdagsutskott som avses med förkortningar avseende sådana i olika rättskällor.³²⁹

---

³²⁴ USA, United States of America (Amerikas Förenta Stater).

³²⁵ TTIP eller T-TIP är förkortningen av The Transatlantic Trade and Investment Partnership.

³²⁶ Jfr Björn Forssén, SFS-register över beskattningsförfarandet och förvaltningsprocess: Andra upplagan. Eget förlag 2019. (Forssén 2019h).

³²⁷ Källan till uppgifterna i Forssén 2019f är svenska regeringskansliets rättsdatabaser (www.regeringen.se).

³²⁸ Jfr Forssén 2019f, s. 12.

³²⁹ Jfr Forssén 2019f, s. 8.

AVDELNINGARNA I, II OCH III – ÖVERSIKT

1 Momsforskningen och punktskattforskningen

1.1 Momsforskningen i Sverige

1.1.1 Metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU

I Avdelning I, avsnitt 5.2 sammanfattar jag följande från genomgången i den avdelningen avseende de båda metodologiska huvudspår som jag identifierar för momsforskningen i Sverige 1994 – 2020.

Huvudspår 1

- Beträffande alternativet med tillämpning av en komparativ metod med enbart ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet konkluderar jag att det ger en negativ tendens för implementeringsfrågan (det vill säga frågan om implementeringen av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i ML) avseende förväntat forskningsresultat.
- Beträffande alternativet med tillämpning av en komparativ metod med ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet konkluderar jag att det ger en positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.
- Beträffande alternativet med tillämpning av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod konkluderar jag att det ger en positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Huvudspår 2

- Beträffande alternativet med tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod som är eller inte är rent rättsdogmatisk konkluderar jag att det ger en negativ tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

I avsnitt 5.2 gör jag kommentarer till nämnda konklusioner från genomgången i Avdelning I.

1.1.2 Svenska språkets ställning

I Avdelning II, avsnitt 2.6 sammanfattar jag enligt följande i två tabeller över de båda metodologiska huvudspåren avseende momsforskningen i Sverige 1994 – 2020 om en ”positiv tendens” eller ”negativ tendens” kan anses föreligga för förväntat forskningsresultat avseende implementeringsfrågan och huruvida avhandlingen är avfattad på svenska eller engelska språket:

Tabell – huvudspår 1

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Westberg 1994	Komparativ	Positiv	Svenska
Alhager 2001	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Rendahl 2009	Komparativ	Negativ	Engelska
Sonnerby 2010	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2011	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2013	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Papis-Almansa 2016	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Negativ	Engelska

Tabell – huvudspår 2

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Öberg 2001	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Henkow 2008	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska
Senyk 2018	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Engelska
Ek 2019	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Lindgren Zucchini 2020	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska

*[I Öberg 2001 uttalas att en sedvanligt rättsdogmatisk metod tillämpas, och i Senyk 2018 och Ek 2019 utläser jag att tillämpad rättsdogmatisk metod också är att uppfatta som en – i skatterättsforskningen i Sverige – sedvanlig sådan (jfr Avdelning II, avsnitt 2.5.3.1).]

**[Beteckningen rent rättsdogmatisk metod använde jag första gången i Forssén 2020a.]

Genomgången i Avdelning II av valet mellan svenska språket och engelska språket för avfattandet av avhandlingarna i fråga i förhållande till en ”positiv tendens” eller en ”negativ tendens” för forskningsresultatet vid olika metodval stöder att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – i momsforskningen i Sverige för att väga upp ett forskningsresultat som kan bli negativt för implementeringsfrågan på grund av metodvalet.

Se i övrigt mina kommentarer i avsnitt 2.6 till de konklusioner som jag gör från genomgången i Avdelning II.

I Avdelning II, avsnitt 3 kommenterar jag vad som anförs beträffande svenska språkets ställning inom EU enligt förarbetena till lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive enligt språklagen (2009:600).

1.2 Punktskatteforskningen i Sverige

1.2.1 Harmoniserade och icke-harmoniserade punktskatter i Sverige och bestämningen av skattesubjektet

I Avdelning III, avsnitt 2 redogör jag bland annat för att det föreligger ett krav enligt artikel 113 FEUF om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftningar för de indirekta skatterna och avgifterna, det vill säga inte bara för moms och tull, utan även för punktskatter. Emellertid omfattar inte harmoniseringskravet samtliga punktskatter i Sverige, varför jag i det avsnittet redogör enligt följande för de obligatoriska (harmoniserade) punktskatterna enligt EU-rätten, vilka finns i Sverige (och ska finnas i övriga medlemsstater), respektive för de icke-harmoniserade punktskatter som också tas ut i Sverige:

Harmoniserade punktskatter

I artikel 1.1 i punktskattedirektivet (EU) 2020/262 anges att allmänna regler för punktskatt fastställs för följande varor (*punktskattepliktiga varor*):

- a) Energiprodukter och elektricitet som omfattas av direktiv 2003/96/EG.
- b) Alkohol och alkoholdrycker som omfattas av direktiven 92/83/EEG och 92/84/EEG.
- c) Tobaksvaror som omfattas av direktiv 2011/64/EU.

Icke-harmoniserade punktskatter

Enligt Skatteverkets hemsida tas icke-harmoniserade punktskatter ut enligt följande lagar:

- lagen (1994:1776) om skatt på energi, förutom punktskatten på de bränslen som omfattas av uppskovsförfarandet (enligt 1 kap. 3 a § LSE – *min anm.*),
- lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
- 35–40 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt (det vill säga punktskatten på snus, tuggtobak och övrig tobak),³³⁰
- 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,
- lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
- lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
- lagen (1999:673) om skatt på avfall,
- lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
- lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
- lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,
- lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
- lagen (2018:1139) om skatt på spel,
- lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, och
- lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.³³¹

Beträffande *de harmoniserade punktskatterna* anger jag att enligt artikel 1 i direktiv 2003/96/EG ska energiprodukter och elektricitet beskattas i EU:s medlemsstater i

---

³³⁰ Bestämmelserna i fråga har ersatts i lagen (2022:155) om tobaksskatt av 2 kap. 9 och 10 §§.

³³¹ Jfr <<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.1/382794.html?q>> (besökt 2022-10-17).

överensstämmelse med det direktivet,³³² och att jag i denna avdelning berör punktskatt i form av energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt i Sverige med avseende på vissa bränslen enligt 1 kap. 3 a § LSE. Problemet som jag tar upp i denna avdelning är att det för bestämningen av skattesubjektet sker en hänvisning i 1 kap. 4 § 1 LSE till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* avseende vad som utgör en yrkesmässig verksamhet. Även om begreppet näringsidkare inte används i punktskattedirektivet, till skillnad från vad som var fallet i de båda tidigare direktiven på området, bestäms skattesubjektet självständigt i artikel 7.1, varför kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* och begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL inte är EU-konform.³³³ Jag tar inte upp de båda andra harmoniserade punktskatterna, vilka i Sverige omfattas av lagen (1994:1564) om alkoholskatt respektive lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eftersom kopplingen till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* saknas däri.³³⁴

Beträffande *de icke-harmoniserade punktskatterna* är det endast i lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel som det finns en sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* angående vad som avses med begreppet yrkesmässig verksamhet som i 1 kap. 4 § LSE, nämligen i 4 § tredje stycket vars lydelse överensstämmer helt med 1 kap. 4 § LSE.³³⁵ Jag nämner något om lagen om skatt på bekämpningsmedel i samband med LSE, medan övriga icke-harmoniserade punktskatter inte berörs alls. Jag nämner dock något om en annan icke-harmoniserad punktskatt i Sverige, nämligen den nyligen avskaffade reklamskatten, som avskaffades genom att lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam (RSL) upphävdes den 1 januari 2022 enligt SFS 2021:1166.

1.2.2 Angående metodvalet i punktskatteforskningen

I Avdelning III, avsnitt 5.1 anför jag, beträffande metodvalet i punktskatteforskningen, bland annat att det är mera öppet än beträffande momsens att använda tredjeländer som jämförelseunderlag vid användning av en komparativ metod för rättsvetenskapliga studier avseende implementeringen av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i de nationella regelverken avseende harmoniserade punktskatter. Det beror enligt min mening på att det inte finns någon särskild definition av vad som avses med punktskatter enligt EU-rätten i punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Jag anser att det viktiga är att, på samma sätt som angående implementeringsfrågor avseende moms, beakta både skattesubjektsfrågan och skatteobjektsfrågan vid en studie av implementeringsfrågan på punktskatteområdet.

Avseende forskningen hittills på punktskatteområdet i Sverige, vilken består i Olsson 2001, noterar jag att metoden däri inte är vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, vilket jag anser typiskt sett innebära att metodvalet kan förväntas ge ett användbart forskningsresultat för implementeringsfrågan även på punktskatteområdet. Min kritik beträffande Olsson 2001 avser i stället den omständigheten att frågor kring skattesubjektet behandlas tämligen begränsat däri, och framför allt att fenomenet, med att en koppling sker för bestämningen av

---

³³² Fullständig titel på direktiv 2003/96/EG är: Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturerad av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet.

³³³ Jfr Avdelning III, avsnitt 3.2.1.

³³⁴ För övrigt gäller detsamma enligt lagen (2022:156) om alkoholskatt och lagen (2022:155) om tobaksskatt, vilka den 13 februari 2023 ersätter de båda lagarna från 1994.

³³⁵ 1 kap. 4 § LSE återges i Avdelning III, avsnitt 3.2.1.

yrkesmässig verksamhet i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i 13 kap. IL, inte alls behandlas. Olsson 2001 är dock vägledande för forskningen framgent beträffande punktskatterna såtillvida att avhandlingen belägger att inte heller sådan forskning på området indirekta skatter ska ske med tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod.

I Avdelning III, avsnitt 3.2.5 anför jag bland annat att Olsson 2001 är skriven på svenska språket, och att det är i linje med vad jag anför i Forssén 2021a³³⁶ om betydelsen för forskningen i rättsvetenskapliga ämnen som influeras av EU-rätten av att främja svenska språkets ställning vid sådana studier. Metodologiskt anför jag vidare att Olsson 2001 också är i linje med vad jag anför i Forssén 2020a.³³⁷ En traditionell rättsdogmatisk metod används i Olsson 2001, men med uttalandet att ”olika metoder kan givetvis komplettera varandra”, varför jag anför att Olsson 2001 därmed inte kan anses ha bidragit till den utveckling inom momsforskningen i Sverige som jag varnar för genom Forssén 2020a och Forssén 2021a, nämligen risken att de rättsvetenskapliga studierna kommer att ske med tillämpning av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, såsom jag har anført är fallet med Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020. Min kritik avseende Olsson 2001 gäller i stället den bristande analysen på temat EU-konformitet av bestämningen av skattesubjektet i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet, vilket jag återkommer till även i det närmast följande avsnittet.

1.2.3 Lagstiftaren och forskningen i Sverige behandlar inte den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet beträffande energiskatten

I Avdelning III, avsnitt 3.2.5 anför jag beträffande energiskatten att lagstiftaren och forskningen i Sverige inte behandlar den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet. I Forssén 2011 tog jag upp att den dåförtiden rådande kopplingen i ML till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* och begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL för bestämningen av skattesubjektet existerade även i 1 kap. 4 § 1 LSE för bestämningen av begreppet yrkesmässig verksamhet. Den kopplingen kvarstår för bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatten, trots att kopplingen i 4 kap. 1 § ML till 13 kap. IL upphävdes den 1 juli 2013, genom SFS 2013:368. Jag föreslår återigen att forskningen eller lagstiftaren på temat EU-konformitet tar upp fenomenet med kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till 13 kap. IL, eftersom jag anser att det är uppenbart att fenomenet alltså ger ett urval av skattesubjekt för energiskatten på punktskatteområdet vilket är alltför omfattande i förhållande till punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Fenomenet förstärks dessutom av att supplementärregeln i 1 kap. 4 § 2 LSE ytterligare utvidgar urvalet av skattesubjekt till att avse personer som bedriver verksamhet på energiområdet under näringsverksamhetsliknande former (förutsatt att de har en årsomsättning som överstiger 30 000 kronor). För övrigt nämner jag att fenomenet förekom på punktskatteområdet också beträffande reklamskatt, men upphörde den 1 januari 2022 enbart av den anledningen att den punktskatten avskaffades genom att RSL, som nämnts, då upphävdes enligt SFS 2021:1166.³³⁸

---

³³⁶ Avdelning II i denna bok.

³³⁷ Avdelning I i denna bok.

³³⁸ Jfr Avdelning III, avsnitt 3.2.4.

I Avdelning III, avsnitt 3.2.3 noterar jag bland annat att den komparation som jag gör med finsk rätt på punktskatteområdet visar att stöd saknas för att behålla nämnda koppling i LSE till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* för bestämningen av skattesubjektet. Beträffande energibeskattningen anges i finska Skatteförvaltningens detaljerade anvisningar att bland annat godkända upplagshavare och registrerade mottagare är skattskyldiga, varvid referens sker till 12 och 13 §§ FPL, och däri finns det inte någon sådan koppling till inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet som beträffande energiskatten i 1 kap. 4 § 1 LSE. Skattesubjektet bestäms självständigt i FPL, och det är konformt med EU-rätten på punktskatteområdet.

I Avdelning III, avsnitt 3.2.5 upprepar jag (från Avdelning I, avsnitt 4.4) att inom momsforskningen i Sverige är det bara i Forssén 2011 och Forssén 2013 samt i Öberg 2001 som skattesubjektsfrågan ges en närmare analys, varvid jag bland annat anför att i den hittillsvarande forskningen i Sverige på punktskatteområdet, det vill säga i Olsson 2001, behandlas frågor kring skattesubjektet tämligen begränsat. Min kritik beträffande Olsson 2001 avser främst den omständigheten, och jag upprepar här framför allt följande.

- I Olsson 2001 beaktades inte att samma problem, som jag tog upp som huvudfrågan i Forssén 2011, det vill säga att bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML skedde genom en inkorporering i den bestämmelsen av *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*, förelåg även på punktskatteområdet beträffande LSE och RSL. Professor Stefan Olsson deltog vid slutseminariet avseende Forssén 2011, och sade sig inte förstå min jämförelse med Olsson 2001 angående det betänkliga i kopplingar från de indirekta skatterna till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten*, när det gällde begreppet yrkesmässig och därmed bestämningen av skattesubjektet. Jag anförde i Forssén 2011 att Olsson 2001 inte fokuserar på skattesubjektet på det sätt som jag gör i Forssén 2011. För att stimulera vidare forskning i Sverige på punktskatteområdet noterade jag följande som en avsevärd brist i Olsson 2001.

På sidan 144 i Olsson 2001 anføres att inom inkomst- och mervärdesbeskattningen är det "oftast tillräckligt att avgränsa skattesubjektet med vida definitioner som t.ex. 'yrkesmässighet'". Han hänvisar dock i not till det uttalandet till "13 kap. 1 § IL, 1 kap. 1 § 1 p. ML". Jag noterade sålunda att det i Olsson 2001 inte beaktas att kopplingen från 4 kap. 1 § 1 ML från och med 2001 gällde begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL.

- Jag anförde i Forssén 2011 att en förklaring till att professor Stefan Olsson inte har med i Olsson 2001, beträffande omnämmandet däri av bestämningen av begreppet yrkesmässig i huvudregeln i ML, att hänvisningen för den bestämningen till 13 kap. 1 § (första stycket andra meningen) IL ändrades den 1 januari 2001 till att gälla begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, kan vara att Olsson 2001 utkom i juni 2001, det vill säga efter den lagändringen.
- Emellertid anges i förordet i Olsson 2001 att nytt material har beaktats till den 31 december 2000. Därför är det en avsevärd brist i Olsson 2001 att kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE respektive i anvisningarna till 9 § RSL till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, för bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatten respektive reklamskatten, inte berörs, eftersom det fenomenet uppkom redan den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1289 respektive SFS 1999:1241 samt, beträffande skatt på bekämpningsmedel, även den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1252.

Jag förväntade mig att forskningen eller lagstiftaren efter Forssén 2011 skulle ta upp frågan om förenligheten med EU-rätten beträffande att nämnda koppling till IL förekommer också på punktskatteområdet, men så har inte skett. En del av problemet på det området löste sig, som nämnts, helt enkelt som en konsekvens av att reklamskatten avskaffades i Sverige den 1 januari 2022, varvid, som nämnts, RSL upphävdes enligt SFS 2021:1166. Det kvarstår dock beträffande bestämningen av skattesubjektet avseende energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt avseende *vissa bränslen*, genom att vem som är yrkesmässig därvidlag alltjämt bestäms genom att 1 kap. 4 § 1 LSE hänvisar till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL. Det fenomenet utgör sålunda grundproblemet på temat EU-konformitet när det gäller bestämningen av skattesubjektet avseende nämnda punktskatter.

I Avdelning III, avsnitt 3.3 anför jag att en icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms, oavsett om det är fråga om harmoniserade punktskatter eller icke-harmoniserade punktskatter. En sådan koppling till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* för bestämningen av skattesubjektet, som sedan den 1 januari 2022 sker endast beträffande kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, medför en konkurrenssnedvridning avseende momsen i strid såväl med sekundärrätten och skäl 4 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet som med primärrätten och artikel 113 FEUF. Det blir konsekvensen för momsen av att urvalet av skattesubjekt blir alltför omfattande för de båda punktskatterna avseende de juridiska personerna. Sålunda anför jag framför allt följande:

- Lagstiftaren bör föreslå att kopplingen från 1 kap. 4 § 1 LSE till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL upphävs, så att bestämningen av skattesubjektet blir konform med punktskattedirektivet (EU) 2020/262. För att öka tydligheten terminologiskt bör dessutom begreppet yrkesmässig utmönstras helt ur LSE, eftersom det inte används i direktivet.³³⁹
- Min genomgång i Avdelning III visar att kopplingen till 13 kap. IL i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet bör upphöra beträffande såväl den harmoniserade energiskatten som den icke-harmoniserade skatten på bekämpningsmedel. Att problematiken löstes den 1 januari 2022 beträffande den icke-harmoniserade reklamskatten betecknar jag som en slump till följd av att den skatten avskaffades.³⁴⁰

2 Avslutande synpunkter – indirekta skatter

2.1 Momsforskningen i Sverige bör beakta även formella frågor och processrätt

I Avdelning I, avsnitt 5.3.1 nämner jag att jag i den avdelningen, med hänvisning till Forssén 2011 och Forssén 2013, har framhållit betydelsen av en effektiv uppörd av moms som ett viktigt rättspolitiskt mål för det gemensamma momssystemet inom EU, och att uppörden av

---

³³⁹ Jfr Avdelning III, avsnitt 3.2.5.

³⁴⁰ Jfr Avdelning III, avsnitt 3.3.

momsen är viktig för statskassan i respektive medlemsstat och för finansieringen av EU:s institutioner, varvid jag lämnade följande avslutande synpunkter om uppbördsfrågan.

- För att det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd ska gynnas av impulser från momsforskningen kan den inte fortsätta att vara i första hand fokuserad på de materiella frågorna på området, utan den måste vara inriktad också på de formella momsfrågorna.
- En sådan fråga gäller huruvida den svenska skatteförfarandelagen är konform i förhållande till reglerna om momsregistrering i artiklarna 213-216 i mervärdesskattedirektivet. I Forssén 2011 gällde bifråga E frågor om momsregistrering, men jag kan inte finna att den frågan har berörts i någon annan avhandling om moms i Sverige. På så sätt får inte lagstiftaren någon uppfattning om omfattningen av hur många som på grund av ineffektiv kontroll av vilka som *släpps in* i momssystemet åsamkar staten skatteundandragande eller skattebortfall.
- Eftersom sistnämnda problem har framhållits på EU-nivå som ett problem för momsutbörden, föreslår jag att momsforskningen i Sverige inriktas även på formella frågor såsom frågan om utbörden av moms, och inte ensidigt på de materiella beskattningsfrågorna.
- I det sammanhanget föreslår jag att även processrätten berörs i bland annat forskningen på momsområdet. Det är angeläget så länge som principen om EU-rättens företräde framför nationell rätt inte är kodifierad, vilket jag berör i Forssén 2017 – angående en normhierarki som beaktar nationell rätt och europarätten i det bredare perspektiv som inkluderar också Europakonventionen.

Jag upprepar här från Avdelning II, avsnitt 2.5.4.1 att en i princip generell avdragsrätt är ett av de kriterier som ingår i vad som utgör mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet. För att det ska vara möjligt att problematisera ämnet mervärdesskatterätt kan forskaren inte göra som i Lindgren Zucchini 2020, där författaren har avgränsat bort avdragsrätten och därmed behandlar studien av sammansatta transaktioner i momshänseende som om undersökningen inte gällde moms enligt EU-rätten, utan en bruttoomsättningsskatt såsom punktskatt. Med det tillvägagångssättet blir forskningsresultaten inte användbara för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, när det gäller bedömningen av huruvida exempelvis det rättspolitiska målet med en effektiv uppbörd av moms uppfylls eller inte.

2.2 Sammanfattande om språkfrågan i momsforskningen i Sverige

Jag får också återupprepa från Avdelning II, avsnitt 2.6 att genomgången av språkfrågan indikerar att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – i momsforskningen i Sverige för att väga upp ett forskningsresultat som kan bli negativt för implementeringsfrågan på grund av brister vid metodvalet. Det blir, som jag nämner i avsnitt 2.6, tydligast i huvudspår 2 beträffande tillämpningen av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020. I avsnitten 2.5.1–2.5.4.2 visar jag, som nämnts, att en rent rättsdogmatisk metod riskerar att leda till att forskningen i mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. Det kan aldrig vägas upp av att avhandlingarna avfattas på engelska, varför jag upprepar att en utveckling där engelskan hålls före svenska språket i momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor, vilket jag

anför som särskilt angeläget om en rent rättsdogmatisk metod visar sig bli återkommande inom forskningen i mervärdesskatterätt i Sverige. Därvidlag varnar jag i Avdelning I, avsnitt 5.2 och Avdelning III, avsnitt 5.1 för att den som bedriver momsforskning eller punktskattforskning ska hamna i vad jag kallar för matematikfällan i forskningen. Om verktyg – modeller – används till stöd för exempelvis den rättsdogmatiska metoden för analysen av frågor om mervärdesskatt eller punktskatt, får verktyget – modellen – inte göras till metoden i sig för studien. Ett sådant tillvägagångssätt för en rättsvetenskaplig studie innebär enbart deduktion, och ingen induktion som utvecklar kunskapen i ämnet. Det vore blott och bart att räkna med rättsregler, om matematik och logik görs till metoden i sig, och inte bara används i studien som ett stödjande verktyg vid tillämpningen av en rättsdogmatisk metod. Jag avfärdar dock inte tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod, utan anför att den i sådant fall bör utvecklas genom tillförande av juridisk semiotik.

Jag upprepar från Avdelning II, avsnitt 3 att jag nämner i Forssén 2011 att det i 4 § språklagen följer att svenskans ställning som officiellt språk i EU ska värnas, varför det inte är förenligt med arbetet med EU-projektet att förminska svenska språkets ställning i momsforskningen i Sverige, genom att fortsätta att hålla engelskan före svenskan i den forskningen. Sålunda ska det allmänna inte tilldelas medel till forskning där svenska språket hålls efter engelskan, varför alla sådana tendenser inom momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor. Jag argumenterar, som nämnts, i stället för att det nordiska bör lyftas i momsforskningen i Sverige, och att det inte bara gäller nordiska språk, utan också finskan. Det stöds inte bara av min genomgång av språkfrågan, utan också av att språklagen föreskriver i 8 § att ”det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken”. Finska är nämligen inte bara ett av EU:s officiella språk, jämte bland annat svenskan, utan finskan har enligt 7 § i språklagen ställning som minoritetsspråk i Sverige, jämte språken jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, vilka dock inte är officiella språk inom EU.

Jag upprepar också från Avdelning II, avsnitt 2.5.1.2 att genomgången av språkfrågan visar att engelskan inte heller bör tränga undan något annat av EU:s officiella språk, utan en forskare i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige bör skriva på svenska, men vara öppen för att även använda engelska och andra officiella språk inom EU. Sålunda bör de som skriver avhandlingar i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige anstränga sig och använda såväl svenska som andra officiella språk inom EU än engelska, i stället för att överbetona engelskan.

2.3 Ytterligare förslag till fortsatt forskning i Sverige inom området indirekta skatter

Från Avdelning I, avsnitt 5.3.2 upprepar jag här följande förslag beträffande forskningen i Sverige avseende punktskatter och tull angående hur den förhåller sig till hittillsvarande momsforskning i Sverige.

- Jag föreslår att forskningen eller lagstiftaren i Sverige tar upp frågan om bestämningen av skattesubjektet i punktskattelagstiftningen, eftersom en felaktig behandling av punktskattefrågan i det hänseendet påverkar bestämningen av beskattningsunderlaget för moms. Det gäller beträffande 1 kap. 4 § 1 LSE och 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, och den i Avdelning III nämnda kopplingen i dessa bestämmelser till 13 kap. IL för bestämningen av begreppet yrkesmässig verksamhet.

- Beträffande tull är både företag och konsumenter skattesubjekt. Därför kan fokus avseende forskningen inom tullrätten sättas på skatteobjektet. I motsats till vad som anförs i Moëll 1996 bör ansträngningar göras av innebörd att det inom området indirekta skatter sker förenklingar, till exempel genom att ett gemensamt varubegrepp på området förbereds inom EU. Sådan forskning skulle inte bara leda till förenklingar inom EU beträffande moms, punktskatter och tull, utan även vara förberedande för tullfrågor vid ett framtida införande av frihandelsavtalet mellan USA och EU, det vill säga beträffande TTIP-avtalet, om arbetet med TTIP återupptas.
- I likhet med vad som är fallet beträffande forskningen på punktskatteområdet finns det endast en avhandling i Sverige avseende forskningen inom *tullrätt*, Moëll 1996. För fortsatt forskning inom tullrätt uppmärksammar jag att sedan dess har följande förändring skett av primärrätten avseende de indirekta skatterna, det vill säga moms, punktskatter och tull. När Moëll 1996 skrevs motsvarades artikel 113 FEUF av artikel 99 i Romfördraget. Artikel 99 i Romfördraget ersattes först av artikel 93 i EG-fördraget, som, genom Lissabonfördraget, ersattes den 1 december 2009 av artikel 113 FEUF. Därigenom har en neutralitetsprincip kommit att uttryckas i klartext primärrättsligt för de indirekta skatterna, till skillnad från i artikel 99 i Romfördraget.

Jag avslutar med att hänvisa till följande förslag i Avdelning III angående fortsatt forskning:

- I avsnitt 5.2 berör jag att avdragsrätten för ingående moms kan påverkas av en oklar bestämning av skattesubjektet momsmässigt och en lucka i tullagstiftningen.
- I avsnitt 4 föreslår jag att en anpassning av inkomstskatterätten till reglerna om moms och punktskatter för bestämningen av skattesubjektet bör undersökas. En sådan företagsskatterättslig gemensam beskattningsram skulle medföra en avsevärd förenkling av beskattningsförfarandet och även beträffande handläggningen av processer som avser beskattningen av företag. En sådan undersökning kunde ske genom att Sverige och Finland gemensamt tar upp frågan på EU-nivå, varvid jag föreslår att sker samtidigt med att Sverige och Finland eventuellt tar fasta på mitt förslag i Forssén 2013 om att föra upp på EU-nivå frågan huruvida företag som bedrivs av icke-rättssubjekt bör göras till skattesubjekt momsmässigt sett. Sådana rättsliga figurer behandlas nämligen olika i de båda länderna i momshänseende, genom att enkla bolag och partrederier inte betraktas som skattesubjekt enligt ML, medan sammanslutningar och partrederier betraktas som skattesubjekt enligt FML. Det förslaget har jag upprepat tidigare i JFT under 2019 och 2020,³⁴¹ och jag återupprepar det här. Jag återupprepar även – från Forssén 2011 – att den beskrivna omvända ordningen för den företagsskatterättsliga bestämningen av skattesubjektet även borde underlätta införandet av en EU-skatt i framtiden.³⁴²

Se mer om mina förslag till fortsatt forskning på området indirekta skatter i Avdelning III, avsnitt 5.3.

---

³⁴¹ Jfr Forssén 2019b, s. 69 och 70 och Forssén 2020b, s. 394.

³⁴² Jfr Forssén 2011, s. 269 (och 327). Jfr även Forssén 2013, s. 41 och 42.

3 Mer från Björn Forssén angående vad som berörs i avdelningarna I, II och III

I avsnitt 2.2 nämner jag att jag argumenterar för att det nordiska bör lyftas i momsforskningen i Sverige, och att det inte bara gäller nordiska språk, utan också finskan.³⁴³ Av den anledningen har jag låtit översätta min artikel i JFT om språkfrågan, det vill säga Forssén 2021a, som motsvaras av Avdelning II i denna bok, till finska. Dessutom har jag sammanställt originalversionen på svenska av artikeln, min översättning till engelska och översättningen till finska som jag har låtit översättningsbyrån ArthemaxX Business Services ay i Åbo (Finland) göra, till en särskild bok, Momsforskningen i Sverige – studiematerial avseende svenska språkets ställning – Forssén 2023a.

I avsnitt 2.3 berör jag EU:s frihandelsavtal med USA, det vill säga TTIP-avtalet.³⁴⁴ Jag anser att arbetet med att införa TTIP bör återupptas, eftersom ett framtida införande av ett frihandelsavtal mellan USA och EU är viktigt för tullfrågorna i EU-projektet. Jag har skrivit en artikel om detta som JFT publicerar inom kort – arbetstiteln är EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred.

I Avdelning I, avsnitt 5.3.1 och Avdelning III, avsnitt 5.3 föreslår jag att momsforskningen i Sverige bör inriktas även på formella frågor såsom frågan om uppbörden av moms, och inte ensidigt på de materiella beskattningsfrågorna, varvid jag föreslår att även processrätten bör tas upp bland annat i forskningen på momsområdet. I det sammanhanget får jag också nämna att jag inledde ett forskningsprojekt 2015 – vilket jag nämner även på www.forssen.com – om användningen av skattemedel, där jag således avser att fokusera på sociologifrågorna, varvid jag gjorde en förstudie till det projektet inom ämnet *fiscal sociology* (FS) eller, som det också kallas, *the sociology of taxation* (skattesociologi) genom Forssén 2019c. Om jag får finansiering till att gå vidare, avser jag att fortsätta projektet med empiriska studier av användningen av skattemedel inom olika skattefinansierade områden. Därefter följer troligen studier av metodfrågor, och jag har nämnt i förstudien algoritmer för att göra verktyg för metodutveckling. Givetvis kommer artificiell intelligens (AI) att vara användbart därvidlag, men bara som ett verktyg. Sålunda anser jag, i likhet med att jag i avsnitt 2.2 upprepar varningen för att någon som bedriver forskning avseende moms eller punktskatter ska falla i matematikfällan, att inte heller beträffande studier i FS ska exempelvis AI användas som metoden i sig, utan enbart som ett verktyg – en modell – för forskningen. Emellertid kan till exempel juridisk semiotik också ingå som en beståndsdel i en sådan modell. Slutligen får jag nämna att jag även i förevarande sammanhang har tagit upp språkfrågan genom Forssén 2019d (som avslutas med min översättning till engelska av Forssén 2018a). Angående *law and language*: se även Forssén 2019g.

---

³⁴³ Jfr även Avdelning II, avsnitten 1 och 3.

³⁴⁴ Jfr även Avdelning I, avsnitt 5.3.2 och Avdelning III, avsnitt 5.3.

SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE SYNPUNKTER

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 1

I denna artikel, i två delar, återkommer Björn Forssén till forskningen om mervärdesskatt (moms) i Sverige. Han återknyter till bland annat ett par av sina tidigare artiklar i Balans fördjupning, och utgår beträffande metodfrågor från sin översyn i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT), där slutsatsen är att momsforskningen kan vara på väg mot att inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. I så fall blir de svenska forskningsresultaten inom mervärdesskatterätten inte användbara för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU eller för andra rättstillämpare. Björn Forssén anser att det totalt sett inverkar menligt på genomförandet av EU-projektet, framför allt i Sverige.

I Del 1 sammanfattar jag mina slutsatser från Forssén 2020a, som publicerades i JFT 6/2020 s. 716-757 (cit. Forssén 2020a). Den övergripande slutsatsen gäller valet av metod för olika forskningsinsatser i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige. I valet mellan att tillämpa en rättsdogmatisk metod, en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod är det avgörande för att forskningsresultatet ska kunna förväntas vara användbart för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom EU eller för andra rättstillämpare, att forskaren är medveten om vad som utgör moms enligt EU-rätten. De materiella reglerna om moms består i bestämmelser om skyldigheter respektive rättigheter enligt det gemensamma momssystemet i EU, och det är rätten till avdrag för ingående moms på förvärv och import i den beskattningsbara personens ekonomiska verksamhet (avdragsrätten) som i första hand är avgörande i nämnda hänseende.

Om forskaren inte beaktar betydelsen av avdragsrätten för bestämningen av vad som utgör moms enligt EU-rätten, uppstår typiskt sett en sådan brist vid valet av metod för forskningsinsatsen att sannolikheten för användbarhet av forskningsresultatet i nämnda hänseenden minskar. En sådan forskningsinsats kan till och med bli helt oanvändbar för rättstillämparna, när det gäller att bedöma implementeringsfrågan, det vill säga frågan om genomförandet i exempelvis svenska mervärdesskattelagen (1994:200), ML, av bestämmelserna i EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG) är EU-konform. Mot bakgrund av betydelsen, i enlighet med den primärrättsliga artikel 113 fördraget om EU:s funktionssätt (FEUF), av harmoniserade lagstiftningar i EU-medlemsstaterna avseende de indirekta skatterna och avgifterna, det vill säga bland annat moms, för att säkerställa att den inre marknaden upprättas och fungerar och för att undvika konkurrenssnedvridning, inverkar det menligt på genomförandet av EU-projektet, framför allt i Sverige, om momsforskningen i Sverige är på väg mot att forskningsresultaten blir oanvändbara för att bedöma implementeringsfrågan. I enlighet med artikel 288 tredje stycket FEUF är det nämligen bindande för varje EU-medlemsstat att genomföra (implementera) direktiv såsom mervärdesskattedirektivet med avseende på det resultat som ska uppnås med direktivet.

Mervärde definieras inte i vare sig mervärdesskattedirektivet eller ML. I stället definieras mervärdesskatteprincipen enligt EU-rätten, och därmed vad som utgör moms enligt EU-rätten, i artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet: principen om en generell avdragsrätt är, jämte reciprocitetsprincipen och övervärlingsprincipen, en beståndsdel i mervärdesskatteprincipen. Därmed är avdragsrätten inte bara ett avgörande kriterium för att bestämma vad som utgör moms enligt EU-rätten, utan också central för att överhuvudtaget kunna föra fördjupade resonemang om moms enligt EU-rätten (jfr Forssén 2020a, avsnitten 2.1 och 4.6.1).

De svenska doktorsavhandlingarna och en licentiatavhandling om moms är hittills följande:

- Westberg 1994),
- Öberg 2001,
- Alhager 2001,
- Henkow 2008),
- Rendahl 2009,
- Sonnerby 2010,
- Forssén 2011 (licentiatavhandling),
- Forssén 2013,
- Papis-Almansa 2016,
- Ek 2019 och
- Lindgren Zucchini 2020).

I Forssén 2020a delade jag in genomgången av avhandlingarna beträffande frågan om metodval för studien av den mervärdesskatterättsliga frågan i två huvudspår: 1) tillämpning av enbart en komparativ metod eller av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod som stöd respektive 2) tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod.

Om Westberg 1994, Öberg 2001 och Sonnerby 2010

I de båda första avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige, Westberg 1994 respektive Öberg 2001, tillämpades en komparativ metod respektive en rättsdogmatisk metod. Öberg 2001 bedömer jag vara av mindre betydelse i förevarande hänseende, eftersom analysen däri är begränsad beträffande EU-rätten. Däremot är Westberg 1994 av stort värde för momsforskningen. Där belystes rättsläget på momsområdet i samtliga nordiska länder, varvid också EG-rättsliga regler beaktades, trots att den avhandlingen är från april 1994 och sålunda från tiden innan ML den 1 juli 1994 ersatte lagen (1968:430) om mervärdesskatt (GML) samt tiden före Sveriges EU-inträde 1995. Metoden som användes för studien var den komparativa, och det betonades att med den metoden blir det väsentliga för studien reglernas funktion och reglernas inplacering i deras rättsliga sammanhang. Detta är betydelsefullt inte minst för forskarens förslag *de lege ferenda* till lagstiftaren, det vill säga om att ändra en viss regel i ML utifrån en analys av närmast motsvarande bestämmelse i mervärdesskattedirektivet (implementeringsfrågan). EG-rätten på området influerade den svenska momslagstiftningen redan vid införandet av GML 1969. Westberg 1994 bör enligt min mening betraktas som en grund för att andra svenska forskningsinsatser på momsområdet ska kunna förväntas ge användbara forskningsresultat på temat EU-konformitet för lagstiftaren beträffande implementeringsfrågan, oavsett om de begrepp eller uttryck som den avser används eller definieras av EU-rätten på området, det vill säga i första hand i mervärdesskattedirektivet (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.4). I detta sammanhang får jag också nämna från Sonnerby 2010 (s. 30), där analysen av frågan om en neutral uttagsbeskattning på momsområdet skedde med tillämpning av en rättsdogmatisk metod, att också en komparativ metod användes för att få ytterligare perspektiv på frågan om implementering av mervärdesskattedirektivet i ML, och att det därvidlag anförs i Sonnerby 2010 att ”en komparativ metod bidrar till att förstå det egna rättssystemet bättre och se nya möjligheter” (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.5.2).

Från Forssén 2020a får jag, om avhandlingarna i de båda huvudspåren etc., nämna följande.

Om huvudspår 1 med Alhager 2001, Rendahl 2009, Sonnerby 2010 och Papis-Almansa 2016 samt om Westberg 1994, Forssén 2011 och Forssén 2013

I den tredje svenska avhandlingen i ämnet mervärdesskatt, Alhager 2001, anges (på sidan 26) att den är upplagd på samma sätt som i Westberg 1994. I Alhager 2001 sker en jämförelse mellan svensk rätt och tysk rätt beträffande implementeringsfrågan. En sådan komparativ analys från ett internt EU-perspektiv för studien av den frågan ökar enligt min mening sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för rättstillämparna därvidlag, eftersom avhandlingen är inriktad på att pröva just hur implementeringen av mervärdesskattedirektivets regler om omstruktureringar har skett i de nationella momsstiftningarna i fråga (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.5.2). Professor Eleonor Kristoffersson (f.d. Alhager)³⁴⁵ var huvudhandledare till mina avhandlingar, och därmed var Alhager 2001 en förebild för mitt arbete, precis som Westberg 1994 var förebilden för hur arbetet med Alhager 2001 var upplagt. Metoden i Westberg 1994 var, som nämnts (se avsnitt 2.1), komparativ, och en komparativ metod användes också i Rendahl 2009. I Alhager 2001 och Papis-Almansa 2016 tillämpades, i likhet med i Sonnerby 2010, en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod. I Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016 tillämpades den komparativa metoden med ett enbart externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet.

I Forssén 2011 resonerade jag om relevansen av att komplettera den rättsdogmatiska metoden med en komparativ metod. Den internationella utblick och min enkät till skatteförvaltningar och finansministerier i ett antal länder, som jag gjorde i det arbetet, visade, beträffande huvudfrågan om EU-konformiteten med bestämningen av skattesubjektet, att kopplingen till den icke harmoniserade inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML var unik för Sverige [jfr Forssén 2011 s. 71, 72, 279-297 (Bilaga 2 – Internationell utblick) och 349 och även Forssén 2020a, avsnitt 4.3]. Därför bedömde jag att det för frågan om EU-konformiteten med den kopplingen var tillräckligt att göra en rättsdogmatisk analys. Det ledde till att jag i Forssén 2011 föreslog att begreppet yrkesmässig verksamhet avseende bestämningen av skattesubjektet i huvudregeln 4 kap. 1 § 1 ML skulle anpassas till begreppet beskattningsbar person enligt huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Genom SFS 2013:368 skedde därefter också en lagändring, så att bestämningen av skattesubjektet enligt 4 kap. 1 § ML inte längre kopplar till 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229). I stället implementerades därigenom bestämningen av vem som är beskattningsbar person enligt huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet ordagrant i 4 kap. 1 § första stycket första meningen ML.

I Forssén 2013 gjorde jag beträffande representantregeln avseende moms i enkla bolag och partrederier, som ett stöd till den rättsdogmatiska metoden, en komparativ analys från ett internt EU-perspektiv angående implementeringsfrågan och sålunda med Alhager 2001 som förebild, varvid jag jämförde den regeln i ML med behandlingen av sammanslutningar och partrederier enligt finska mervärdesskattelagen (1501/1993). Eftersom icke-rättssubjekt behandlas olika i Sverige och Finland beträffande bestämningen av vem som är ett skattesubjekt momsmässigt sett föreslog jag i Forssén 2013 (s. 225 och 226) att Sverige borde ta upp frågan på EU-nivå i samråd med Finland. I Forssén 2020a, avsnitt 4.3 anger jag även att jag har upprepat problematiken och mitt förslag i en artikel i JFT under 2019 och i en kommentar till ett lagförslag i JFT 2020.³⁴⁶

---

³⁴⁵ Professor Eleonor Kristoffersson: professor i skatterätt vid Örebro universitet (JPS) och gästprofessor vid Linköpings universitet.

³⁴⁶ Se Forssén 2019b s. 69 och 70 och Forssén 2020b s. 392 och 393.

Eftersom avdragsrätten är ett avgörande kriterium för att bestämma vad som utgör moms enligt EU-rätten, och därmed också central för att överhuvudtaget kunna föra fördjupade resonemang om moms i den betydelsen, anför jag i Forssén 2020a, beträffande Rendahl 2009 och Papis-Almansa 2016, att ett enbart externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet vid tillämpning av en komparativ metod inte bör ske, utan något EU-land bör också ingå, så att ett internt perspektiv gör det mera sannolikt att forskningsresultatet blir användbart för rättstillämparna beträffande implementeringsfrågan. Om även ett externt perspektiv ska förekomma, bör det dock noga utredas, såsom jag gör i Bilaga 2 (s. 279-297) i Forssén 2011, om tredjelandet i fråga har moms enligt vad som förstås med moms enligt EU-rätten, varvid frånvaro av principen om en generell avdragsrätt diskvalificerar landet i fråga som underlag för en komparativ studie av implementeringsfrågan. Om ett tredje land saknar en generell avdragsrätt i det system som beskrivs som ett momssystem (*value-added tax, VAT*) eller ett system avseende *Goods and Services Tax (GST)*, är det nämligen inte fråga om moms enligt EU-rätten, utan om en bruttoomsättningsskatt såsom punktskatt. Annars framhåller jag i förevarande sammanhang som något mycket viktigt från Rendahl 2009 att däri (s. 50 och 51) anføres att det föreligger risker med jämförelser med tredjeländer på grund av fundamentala skillnader konstitutionellt sett, varvid det framhålls att det är bara inom EU som fri rörlighet för bland annat varor och tjänster (på den inre marknaden) finns, vilket jag även nämner på sidan 282 i Forssén 2011 (jfr Forssén 2020a, avsnitten 4.5.1, 4.5.2 och 5.2).

För övrigt håller jag Papis-Almansa 2016 före Rendahl 2009, eftersom GST-systemen i Nya Zeeland och Australien har valts för komparationen i förstnämnda avhandling, medan GST-systemen i Australien och Kanada har valts i Rendahl 2009 och Kanada, till skillnad från Australien – och Nya Zeeland – ligger långt ifrån EU-rätten på momsområdet som ett tredje land som saknar en enhetlig moms, det vill säga ett gemensamt momssystem för landets olika delar. Att ett sammanhållet momssystem, en enhetlig moms är ett rättspolitiskt mål för vad som förstås med moms enligt EU-rätten följer redan av mervärdesskattedirektivets fullständiga titel, det vill säga att det är ett direktiv om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

Om huvudspår 2 med Henkow 2008, Ek 2019 och Lindgren Zucchini 2020 samt om de övriga nämnda svenska avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt

I Henkow 2008, Ek 2019 och Lindgren Zucchini 2020 används en rättsdogmatisk metod. Jag betecknar metoderna i Henkow 2008 respektive i Lindgren Zucchini 2020 som rent rättsdogmatiska, då där anges att en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för moms respektive valet av den rättsdogmatiska metoden görs reservationslöst. I Ek 2019 används också en rättsdogmatisk metod, men, till skillnad från i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, anføres den inte som den enda lämpliga för studien, varför jag inte betecknar metoden i Ek 2019 som rent rättsdogmatisk. I Ek 2019 kan nämligen en medvetenhet om att den rättsdogmatiska metoden inte är den enda lämpliga för rättsvetenskapliga studier i mervärdesskatterätt utläsas, genom att metoden däri beskrivs som ”traditionell” endast ”i den bemärkelsen att en rättsdogmatisk metod eller utgångspunkt inte är ovanlig i mervärdesskatterättsliga avhandlingar” (jfr Forssén 2020a, avsnitten 4.6.1 och 4.6.2).

I Henkow 2008 tillämpades en rättsdogmatisk metod (”a traditional method of jurisprudence”) för analysen av finansiella aktiviteter i förhållande till EU:s gemensamma momssystem, och där anfördes som ett notoriskt faktum att mervärdesskattesystem som antagits världen över liknar varandra, vilket gör att en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för

mervärdesskatt. Sålunda betecknar jag metoden i Henkow 2008 som en rent rättsdogmatisk metod. I Lindgren Zucchini 2020 användes för analysen av sammansatta transaktioner (eng., *composite supplies*) i momshänseende också enbart en rättsdogmatisk metod ("legal dogmatics"), men där lämnas inte något sådant motiv som i Henkow 2008 till valet av den rättsdogmatiska metoden. Eftersom det inte heller i Lindgren Zucchini 2020 används en komparativ metod till stöd för den rättsdogmatiska, och valet av den rättsdogmatiska metoden görs reservationslöst, betecknar jag även den rättsdogmatiska metod som används i Lindgren Zucchini 2020 som rent rättsdogmatisk (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.6.1).

Metodvalet i Lindgren Zucchini 2020 är i linje med metodvalet i Henkow 2008, men i Lindgren Zucchini 2020 borde ha beaktats att redan Rendahl 2009 får anses ha avfärdat motivet i Henkow 2008 till att välja en rent rättsdogmatisk metod. Vad som anförs i Henkow 2008 stämmer helt enkelt inte, det vill säga att mervärdesskattesystem som antagits världen över är så lika varandra att en rent teknisk jämförelse skulle vara särskilt lämpad för mervärdesskatt. I Forssén 2020a erinrade jag om vad jag också här ovan nämner från Rendahl 2009, nämligen att det beträffande tredjeländer förekommer fundamentala skillnader konstitutionellt sett, såtillvida att det är bara inom EU som fri rörlighet för bland annat varor och tjänster finns. Den fria rörligheten är grundläggande för att en neutral moms ska fungera på EU:s inre marknad och säkerställa att den inre marknaden upprättas och fungerar. Därför får inte skillnaderna konstitutionellt sett, det vill säga med avseende på att konkurrenssnedvridning ska undvikas på den inre marknaden enligt artikel 113 FEUF, negligeras metodologiskt. Rendahl 2009 borde ha övertygat till en komplettering av den rättsdogmatiska metoden med en komparativ metod i Lindgren Zucchini 2020 (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.6.1). Jag noterar dessutom att det i Lindgren Zucchini 2020 – utan förklaring – inte bara bortses från Forssén 2011 och Forssén 2013, utan också från Westberg 1994, Öberg 2001, Alhager 2001 och Sonnerby 2010. Hänvisningar till svenska avhandlingar i ämnet mervärdesskatt i Lindgren Zucchini 2020 sker endast till Henkow 2008, Rendahl 2009, Papis-Almansa 2016 och Ek 2019. Professor Eleonor Kristoffersson (f.d. Alhager) var huvudhandledare vid arbetet med mina båda avhandlingar, vid arbetet med Sonnerby 2010 och vid arbetet med Lindgren Zucchini 2020.

Jag anför att om det som jag beskriver som en rent rättsdogmatisk metod blir ett spår som fortsatt tillämpas och influerar momsforskningen är risken uppenbar för att forskningen till slut innebär att mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. Med en sådan utveckling kommer momsforskningen att mera likna forskning inom naturvetenskapen – som om mervärdessskattedirektivet innehåller något som liknar ett fysiskt föremål som ska upptäckas och benas ut. Då är det inte längre fråga om att rättsvetenskapliga studier bedrivs inom mervärdesskatterätten. Om Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 blir förebilder för momsforskningen, leder det till en sådan regressiv utveckling av momsforskningen i Sverige (jfr Forssén 2020a, avsnitt 5.2). I Forssén 2020a (avsnitt 5.2) nämner jag också att jag har tagit upp den risken med en tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod, vilken således inte kompletteras med vare sig en komparativ metod eller empiriska undersökningar i form av enkäter (som kan fånga upp vad som inte återfinns i litteraturen på skatteområdet etc.), att forskaren går i vad jag benämner matematikfällan (jfr Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 2/2020 s. 17-27, Matematikfällan i forskningen – avseende mervärdesskatterätten – cit. Forssén 2020c). Att *finna en rättsregel i rättsregeln*, och liknande deduktiv metodik, innebär enbart yttringar av rättsgenetik, det vill säga i betydelsen *att räkna med rättsregler*, varigenom forskaren i ämnet mervärdesskatt går i *matematikfällan*. Även om jag inte betecknar Ek 2019 som rent rättsdogmatisk, är det i nu berörda hänseende oroväckande för utvecklingen av momsforskningen i Sverige, att Mikael Ek i en artikel i

Skattenytt nr 1-2/2021 hänvisar till Lindgren Zucchini 2020 som en avhandling som skulle innehålla ”en utförlig genomgång och analys” av ”hur” sammansatta transaktioner ska behandlas ”inom ramen för mervärdesskattesystemet.”³⁴⁷

Vad som är särskilt problematiskt med Lindgren Zucchini 2020 är att det arbetet har skett inte bara med bortseende från betydelsen för metodvalet av principen om en generell avdragsrätt, utan genom att det har skett på den premissen att det skulle vara godtagbart i en avhandling i ämnet mervärdesskatterätt att rationalisera bort avdragsrätten i studien. I Lindgren Zucchini 2020 anges nämligen att fokus för analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende sätts på utgående moms, varvid rätten till avdrag för ingående moms lämnas till framtida forskning i ämnet.

Nämnda avgränsning, och därmed begränsning av ämnet, görs trots att det samtidigt uttrycks en medvetenhet i avsnitten 1.3 och 8.5 i Lindgren Zucchini 2020, med rubrikerna *Delimitations* respektive *Future Research Opportunities*, om sambandet mellan avdragsrätten för ingående moms på de förvärv som en beskattningsbar person gör och de beskattningsbara transaktioner som denne gör, och för vilka vederbörande ska redovisa och betala utgående moms, det vill säga för vilka vederbörande är skattskyldig. Att beakta avdragsrätten borde i Lindgren Zucchini 2020 ha ansetts som centralt oavsett metodvalet, eftersom principen om en generell avdragsrätt är, som nämnts ovan, en av beståndsdelarna i mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2, och avdragsrätten därmed är central för att överhuvudtaget kunna föra fördjupade resonemang om mervärdesskatt enligt EU-rätten. Detta borde ha ansetts som särskilt betydelsefullt, då Lindgren Zucchini 2020 dessutom gäller ett uttryck, *composite supplies* (sammansatta transaktioner), som varken definieras i eller används i mervärdesskattedirektivet, och inte heller definieras i den så kallade tillämpningsförordningen (EU) nr 282/2011, där tillämpningsföreskrifter för vissa av reglerna i direktivet fastställs,³⁴⁸ eller i en primärrättslig regel. Mot bakgrund av avdragsrättens avgörande betydelse för bestämningen av vad som avses med moms enligt EU-rätten får jag sålunda framhålla som särskilt problematiskt, att Lindgren Zucchini 2020 för studien av sammansatta transaktioner i momshänseende inte beaktar avdragsrätten (jfr Forssén 2020a, avsnitt 4.6.1). Jag återkommer därför i det närmast följande avsnittet till Lindgren Zucchini 2020 och brister som vidlåder den forskningsinsatsen i ämnet mervärdesskatt bland annat som en följd av att det i det arbetet bortses helt från avdragsrätten. I sammanhanget får också nämnas att tillämpningsförordningen, som just en förordning från EU, är direkt tillämplig i varje EU-medlemsstat enligt artikel 288 andra stycket FEUF, och sålunda, till skillnad från mervärdesskattedirektivet, inte behöver implementeras i exempelvis ML.

---

³⁴⁷ Jfr s. 14 i Skattenytt nr 1-2/2021 (s. 4-17), Förhållandet mellan användning av vara och vederlagsfritt tillhandahållande av tjänst i mervärdesskatterätten, av Mikael Ek.

³⁴⁸ Tillämpningsförordningens fullständiga titel är: RÅDETS GENOMFÖRANDEFÖRORDNING (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 2

I denna andra del, av en artikelserie i två delar, fortsätter Björn Forssén med att ge sin syn på forskningen om mervärdesskatt (moms) i Sverige. Han utgår alltjämt från sin översyn av metodfrågorna i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT), artikeln Momsforskningen i Sverige – metodfrågor,³⁴⁹ och lyfter här det han anser brister i momsforskningen, om den sker med bortseende från avdragsrätten etcetera.

Genom att det i Lindgren Zucchini 2020 bortses från rätten till avdrag för ingående moms kan analysen i avhandlingen inte korrekt avse EU:s gemensamma momssystem, då de materiella reglerna om moms enligt mervärdesskattedirektivet består i bestämmelser om skyldigheter respektive rättigheter. Genom att ha avgränsat bort frågor om avdragsrätten för ingående moms i Lindgren Zucchini 2020 har det från början omöjliggjorts att göra fördjupade resonemang om moms enligt EU-rätten. Avhandlingen kan inte hålla vad den lovar enligt sin titel, en analys av *Composite Supplies in the Common System of VAT*. Någon problematisering är inte möjlig avseende sammansatta transaktioner i momshänseende utifrån vad som avses med moms enligt EU-rätten, det vill säga utifrån mervärdesskattedirektivet, som enligt sin titel är ett direktiv om ett gemensamt system för mervärdesskatt och där artikel 1.2 definierar mervärdesskatteprincipen utifrån tre principer: en i princip generell avdragsrätt för ingående moms, reciprocitetsprincipen och övervärtringsprincipen. Genom att bortse från avdragsrätten kan inte heller ett teori- eller metodkapitel upprättas för att problematisera frågor om utgående moms. Analysen sker då som om fråga vore om en bruttoomsättningsskatt, såsom punktskatt.

Nedan tar jag upp vissa ytterligare aspekter på bristerna i Lindgren Zucchini 2020, när det gäller att uppfylla kraven för en avhandling på en akademiskt godtagbar nivå, varvid jag delar in kommentarerna i materiella regler, formella momsregler och källmaterial.

Materiella regler

Implementeringsfrågan, avdragsrätten och omfattningen av problemkomplexet

I avsnitt 1.3 om avgränsningarna i Lindgren Zucchini 2020 motiveras att implementeringsfrågan lämnas därhän med att EU:s gemensamma momssystem i praktiken skulle vara förverkligat och att ett studium av implementeringen av bestämmelserna i mervärdesskattedirektivet i EU-medlemsstaternas nationella moms lagstiftningar därför i huvudsak ger kunskap om dessa än om EU:s gemensamma system för mervärdesskatt. Detta verkar vara ett försök till att motivera metodvalet hellre än att genomföra avhandlingsarbetet med iakttagande av skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet, där det bland annat anges, i motsats till nyss anförda i avsnitt 1.3, att skattesatserna och undantagen från skatteplikt inte är helt harmoniserade. Huvudhandledare avseende Lindgren Zucchini 2020, professor Eleonor Kristoffersson (f.d. Alhager), har faktiskt också noterat just detta i sin egen avhandling, Alhager 2001. I avsnitt 4.5.2 i Forssén 2020a nämner jag att det anføres i Alhager 2001 (s. 26) att en komparativ metod bör komplettera den rättsdogmatiska bland annat av den anledningen att skattesatserna utgör det väsentliga området som återstår att harmonisera.

---

³⁴⁹ Forssén 2020a.

Professor Kristoffersson har således i sitt eget avhandlingsarbete en uppfattning om omfattningen av den problematik som numera beskrivs i skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet på temat harmonisering, men har inte lyckats överföra detta till Giacomo Lindgren Zucchini. I avsnitt 4.6.1 i Forssén 2020a noterar jag att skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet inte nämns i Lindgren Zucchini 2020. Detta trots att jag vid uppläggningsseminariet (2015-10-19) tog upp för ämnesvalet i fråga betydelsen av att beakta skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet. Jag poängterade då också vikten av att noga utveckla ett teori- eller metodkapitel, vilket hade möjliggjort en fördjupad analys av ämnet.

Sålunda har professor Kristoffersson och Giacomo Lindgren Zucchini inte bara låtit sig styras i metodvalet i Lindgren Zucchini 2020 av samma felaktiga antagande som i Henkow 2008 om att rättsdogmatiken är den enda lämpliga metoden för analysen av momsfrågor. De har också behandlat problemkomplexet sammansatta transaktioner i momshänseende som om det i en regel skulle finnas något som kan grävas ut och presenteras som att en sådan transaktion gäller skatteobjektet som en enda transaktion. Därigenom har de också bortsett från att avhandlingen borde ha innehållit en problematisering av innebörd att sammansatta transaktioner i momshänseende kan gälla även transaktioner tillhandahållna av fler än en person. Trots att professor Kristoffersson var huvudhandledare i arbetet med mina avhandlingar nämns inte att jag i Forssén 2013 har tagit upp en bifråga som berör detta. Ingen ansats görs heller i Lindgren Zucchini 2020 för att stilistiskt beskriva omfattningen av problemkomplexet. Figurer eller scheman för en teoretisk deskription av vari frågor om sammansatta transaktioner kan bestå saknas. *Composite supplies* (sammansatta transaktioner) är ett uttryck som inte definieras i eller används i mervärdesskattedirektivet, och det definieras inte heller i tillämpningsförfordningen eller i en primärrättslig regel. I min bok *Vara och tjänst vid sammansatta transaktioner – tolkning och tillämpning enligt mervärdesskattelagen och EU:s mervärdesskattedirektiv* (från 2020 – eget förlag) anför jag att en analys av sammansatta transaktioner i momshänseende bör ske genom en undersökning dels av vad som bör anses utgöra sammansatta transaktioner, dels av vad som liknar sådana transaktioner och dels av vad som ibland kallas för sammansatta transaktioner, men som bör hållas utanför begreppet.

En av ledamöterna i betygsnämnden avseende Giacomo Lindgren Zuchinis disputation vid Örebro universitet den 30 september 2020, professor Robert Pålsson,³⁵⁰ har skrivit en anmälan av Lindgren Zucchini 2020 i Skattenytt nr 12/2020 (s. 856-859) – med rubriken *Ett eller flera tillhandahållanden? Anmälan av Giacomo Lindgren Zucchini, Composite Supplies in the Common System of VAT*. Han verkar acceptera idén från Henkow 2008 och i Lindgren Zucchini 2020 om att en rättsdogmatisk metod skulle vara den enda lämpliga för studier i ämnet mervärdesskatterätt. Jag följde disputationen via Zoom, och noterade att opponenter, professor Edoardo Traversa,³⁵¹ bland annat kritiserade att Lindgren Zucchini 2020 saknar en analys av frågan om sammansatta transaktioner tillhandahållna av fler än en person och att undersökningen i avhandlingen metodologiskt enbart består i en kasuistisk genomgång av EU-domar. Detta berör inte professor Pålsson i sin anmälan, utan han försöker i stället motivera frånvaron av avgöranden om moms från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) med att ”den svenska implementeringen” inte berörs på grund av att ”syftet med avhandlingen är att undersöka hur sammansatta tillhandahållanden behandlas i det EU-rättsliga mervärdesskattesystemet”. Professor Pålsson har således inte förstått professor Traversas kritik och omfattningen av problemkomplexet sammansatta transaktioner i momshänseende,

---

³⁵⁰ Professor Robert Pålsson: professor vid Juridiska institutionen Handelshögskolan Göteborgs universitet

³⁵¹ Professor Edoardo Traversa: professor vid Université catholique de Louvain Louvain-la-Neuve, Belgien.

vilken är avsevärd eftersom det är ett odefinierat uttryck. Att EU-domstolens rättspraxis skulle räcka till för att ge problemkomplexet en seriös analys är ett alltför snävt perspektiv. Professor Traversa framförde ytterligare kritik, vilken bland annat bestod i att Lindgren Zucchini 2020 saknar resonemang om förfarandemissbruk (eng., *abusive practice*). Beträffande frågan om avdragsrättens betydelse för att undersöka sammansatta transaktioner i momshänseende uttrycker för övrigt professor Pålsson i sin anmälan av avhandlingen – utan någon kommentar i övrigt därvidlag – bara att ”avdragsrätt omfattas inte heller av undersökningen”.

Lindgren Zucchini 2020 är skriven på engelska, och en uppmärksam läsare noterar att uttrycket *joint ventures* saknas däri, det vill säga det saknas ett beaktande av detta viktiga exempel på problemställningar avseende sammansatta transaktioner tillhandahållna av fler än en person vilka inte bildar ett rättssubjekt tillsammans. Angående *joint ventures* (jfr enkla bolag) kan ledning i stället återfinnas i Forssén 2013 utifrån nämnda bifråga däri. Med den frågan öppnade jag för fortsatt forskning om sammansatta transaktioner, genom att den gäller en problemställning avseende både skattesubjektet och skatteobjektet, beträffande konstnärligt skapande som sker i företagsformen enkelt bolag.³⁵² Jämför enkla bolag med *joint ventures*, vilket uttryck jag använder i titeln på min översättning till engelska av Forssén 2013: *Tax and payment liability to VAT in joint ventures and shipping partnerships*.

Att professor Pålsson inte inser att analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende har gjorts till en blott introvert studie i Lindgren Zucchini 2020 visar sig tydligt i dennes anmälan, genom att han framhåller exemplet i början av avhandlingen med ett arrangemang av en filmfestival som särskilt intressant för att beskriva problematiken med sammansatta transaktioner. Där är frågeställningen huruvida bestämningen av tillämplig momsats beträffande filmen, en måltid och ett glas vin innebär att en transaktion och en momsats ska fastställas eller om det föreligger tre olika transaktioner för vilka eventuellt olika momsatsar gäller. Frågan som borde ha ställts är också den jag ställer genom bifrågan i Forssén 2013, nämligen vad som gäller beträffande själva filmskapandet och frågorna om undantag från skatteplikt föreligger eller vilken eller vilka skattesatser som är tillämpliga, om filmverket skapas av två eller flera personer. Dit når inte Lindgren Zucchini 2020, genom att Giacomo Lindgren Zucchini bortrationaliserade sådana fall från studien, för att i stället behandla problemkomplexet som om en sammansatt transaktion gäller skatteobjektet som en enda transaktion. Det är först med den bortrationaliserade frågeställningen som civilrätten i form av immaterialrätten kommer in i sammanhanget, vilket professor Traversa också efterlyste.

Juridisk semiotik, vissa rättspolitiska mål, språkfrågor och förfarandemissbruk

Jag gick för övrigt vidare med bifrågan i Forssén 2013, och har poängterat att det inte bara föreligger ett behov av att klargöra om icke-rättssubjekt, såsom enkla bolag och partrederier i Sverige respektive sammanslutningar och partrederier i Finland, omfattas av huvudregeln i artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet om vem som är beskattningsbar person, vilket jag har upprepat,³⁵³ och återkommer särskilt till nedan. I min artikel Juridisk semiotik och tecken på skattebrott i den artistiska miljön, JFT 5/2018 s. 307-328 (cit. Forssén 2018) har

---

³⁵² Jfr Forssén 2013, avsnitten 1.1.2, 2.8, 6.5, 6.6 och 7.1.3.6.

³⁵³ Jfr Forssén 2013, avsnitten 7.1.3.2 och 7.1.3.6 och dessutom Forssén 2019b s. 69 och 70 och Forssén 2020b s. 393 och 394.

jag också pekat ”på vikten av att komplettera en rättsdogmatisk studie av sammansatta transaktioner på momsområdet med en analys baserad på juridisk semiotik”.³⁵⁴

Någon identifiering och genomgång av rättspolitiska mål görs inte i Lindgren Zucchini 2020. Ett sammanhållet momssystem, en enhetlig moms är ett rättspolitiskt mål med momsen enligt EU-rätten som borde ha berörts i avhandlingen. Jag får också nämna ytterligare två exempel på viktiga rättspolitiska mål i det hänseendet som saknas i avhandlingen: effektiv uppbörd av moms och principen om en neutral moms, vilka jag berör något nedan.

Professor Pålsson anger i sin anmälan av Lindgren Zucchini 2020 att det ”strikt unionsrättsliga perspektivet” motiverar att avhandlingen är skriven på engelska. Det håller jag inte med om. I stället innebär det faktum att engelska är det enda språk som används i avhandlingen att möjligheten till en djupare tolkning av EU-målen har begränsats. I det hänseendet får jag exemplifiera med EU-målet C-216/97 (Gregg),³⁵⁵ vilket jag också nämner i avsnitt 3.5 i Forssén 2020a på temat effektiv uppbörd. Eftersom någon identifiering och genomgång av rättspolitiska mål inte görs i Lindgren Zucchini 2020, saknas däri också helt resonemang om en effektiv uppbörd som ett rättspolitiskt mål med mervärdesskattedirektivet. I Forssén 2011 (s. 93) berörde jag med ”Gregg”-målet som ett exempel att franska som EU:s originalspråk bör beaktas för exakthet vid tolkning av EU-domar. Jag hänvisade därvidlag i Forssén 2011 (s. 69) till professor Ulf Bernitz och Leo Mulders.³⁵⁶ Engelska är, även efter Brexit, i likhet med exempelvis svenska ett av de officiella språken inom EU, men franska är EU:s originalspråk. I EU-målet C-216/97 (Gregg) var rättegångsspråket i och för sig engelska, men det var, som jag berör i Forssén 2011 (s. 93) och återkommer till i Forssén 2013 (s. 72) och i Forssén 2020a (avsnitt 3.5), franska som visade på att EU-domstolen framhåller uppbörden av momsen, det vill säga den mera generella betydelsen av neutralitetsprincipen och inte begränsat till den specifika betydelsen debitering av moms som följer av den engelska språkversionen av domen. Detta visar enligt min uppfattning på faran av att överbetona engelskans betydelse för en avhandling i ämnet mervärdesskatt, såsom sker i Lindgren Zucchini 2020. Jag använde mig vid tolkningen av ”Gregg”-målet av Leo Mulders förslag i anfört arbete (s. 58) angående språkanvändningen för exakthet vid tolkning av EU-domar, det vill säga jag tolkade och redogjorde (på sidorna 92-94 i Forssén 2011) för den för aktuella frågan avgörande punkt 20 i målet på det egna språket svenska, på rättegångsspråket engelska och på EU:s originalspråk franska. Då kunde jag göra bedömningen att frågan om uppbörden av moms bör sättas framför frågan om debiteringen av moms, när det gäller upprätthållandet av principen om en neutral moms enligt EU-rätten. Lindgren Zucchini 2020 är en svensk avhandling om moms, och det är en stor brist att den inte innehåller något i den löpande texten på svenska språket. Avhandlingen domineras helt av engelskan – franska eller något annat främmande språk för den delen förekommer inte heller däri. Leo Mulders varnar på nyss nämnda sida för det riskabla i att enbart hålla sig till ett språk vid noggrann läsning – ”close reading” – av EU-domar, vilket jag anser också visas genom mitt exempel.

Betydelsen av att i den svenska momsforskningen göra tolkningar av oklara begrepp i domar eller beslut från EU-domstolen även med beaktande av svenska, franska och, om möjligt, andra officiella språk i EU än engelskan visar sig också i att Lindgren Zucchini 2020 inleds i

---

³⁵⁴ Jfr Forssén 2018a s. 320.

³⁵⁵ EU-målet C-216/97(Gregg), ECLI:EU:C:1999:390.

³⁵⁶ Jfr Bernitz 2010 s. 78 och 84 och Mulders 2010 s. 47 och 58.

avsnitt 1.1, med rubriken *Background*, med en tolkning av två EU-mål enligt not 1 däri,³⁵⁷ och att resultatet av tolkningen av dessa innebär att analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende sedan sker genom deduktion och en kasuistisk genomgång enbart på engelska språket av EU-mål. Någon induktion som skulle utveckla kunskapen i ämnet uppnås därmed inte i Lindgren Zucchini 2020. I avsnitt 3.4.4 i avhandlingen, med rubriken *The Directionality of, and Participants in, a Single Supply*, anförs att det endast skulle förekomma som ett undantag att *a composite supply* – en sammansatt transaktion – omfattar även att en ersättning motsvaras av motprestationer från olika personer, och inte bara en motprestation från en person. Giacomo Lindgren Zucchini tolkar de båda EU-målen så att ”a composite supply” ska anses gälla skatteobjektet som ”a single supply”, en enda transaktion. Han anför att en definition kan uttolkas av vad som är en sammansatt transaktion av innebörd att ”A composite supply is a single supply that consists of various distinguishable parts that are combined to form a cohesive unit assessed as such for VAT purposes, even though at least some of those parts might constitute their own single supplies in other circumstances.” Utifrån den definitionen av ”composite supplies” uppställs i avsnitt 1.2, med rubriken *Aim and Research Questions*, genom deduktion, fem frågor för studien av uttrycket, men rättspolitiska mål med EU-rätten på området identifieras aldrig för analysen i Lindgren Zucchini 2020.

Jag anser att de båda EU-målen inte ger stöd för att formulera nämnda definition av vad som avses med en sammansatt transaktion – *a composite supply* – i momshänseende, och att problem angående sammansatta transaktioner tillhandahållna av fler än en person skulle kunna bortses från som undantagsfall. I den i not 1 i avsnitt 1.1 i avhandlingen anförda punkt 27 i målet C-208/15, där rättegångsspråket för övrigt är ungerska, ger EU-domstolen bara två exempel på vilka situationer som utgör *a single supply*. En läsning av den punkten på domens engelska, franska och svenska språkversioner visar inte att uttrycket endast i undantagsfall skulle omfatta att en ersättning motsvaras av motprestationer från olika personer. För övrigt anges i det avsnittet, att det, vid tillhandahållanden som görs av fler än en person, skulle vara oklart i vilken omfattning dessa måste vara beskattningsbara personer, för att ett sådant tillhandahållande ska kunna vara beskattningsbart. Frågan är dock ofullständigt ställd. I förstone gäller den problematiken huruvida rättsliga figurer som inte utgör rättssubjekt omfattas av huvudregeln för vem som är beskattningsbar person enligt artikel 9.1 första stycket i mervärdesskattedirektivet. Jag har visat redan i Forssén 2013 att implementeringen av direktivbestämmelsen görs på olika sätt i de nationella moms­lagstiftningarna i Sverige respektive Finland, när det gäller icke-rättssubjekt, vilka ju kan bestå i konstellationer där inte bara beskattningsbara personer ingår, utan även vanliga privatpersoner kan ingå jämte dessa. Se mer om detta i Forssén 2013, bland annat i avsnitten 7.1.3.2, 7.1.3.3 och 7.2 däri.

I det andra EU-målet som åberopas i not 1 i avsnitt 1.1 i avhandlingen, C-117/11, där rättegångsspråket är engelska, anges, i den i noten anförda punkt 39 i domstolens *order* (beslut), endast att det följer av EU-domstolens rättspraxis att behandlingen av flera tjänster som ”a single supply” med nödvändighet leder till att den skattemässiga behandlingen blir annorlunda jämfört med den som tjänsterna hade givits om de hade tillhandahållits separat, varvid domstolen också anför att ett komplext tillhandahållande av tjänster bestående i flera delar inte med automatik liknar separata tillhandahållanden av dessa delar. Sålunda visar inte heller det målet att det enbart skulle gälla som ett undantag att uttrycket *a composite supply* även omfattar att en ersättning motsvaras av motprestationer från fler än en person.

---

³⁵⁷ EU-domstolens dom i mål C-208/15 (Stock ‘94), ECLI:EU:C:2016:936 resp. EU-domstolens *order* (beslut) i mål C-117/11 (Purple Parking and Airparks Services), ECLI:EU:C:2012:29.

Genom sin tolkning av de båda nämnda EU-målen i inledningen av sin avhandling har Giacomo Lindgren Zucchini tagit det introverta greppet att bortrationalisera sådana fall som jag beskriver ovan med exemplet om filmverk som skapas av fler än en person. Genom att behandla problemkomplexet som om en sammansatt transaktion gäller skatteobjektet som en enda transaktion, varvid problem angående sammansatta transaktioner tillhandahållna av fler än en person skulle kunna bortses från, når avhandlingen inte dithän. Eftersom sådana fall torde vara mycket omfattande, och borde ha lett till en empirisk undersökning därvidlag, anser jag att Giacomo Lindgren Zucchini har begränsat sin studie på ett icke godtagbart sätt, genom att behandla dem som undantagssituationer. Han borde ha gjort studien av förevarande svårbestämbara ämne förutsättningslöst genom en undersökning dels av vad som bör anses utgöra sammansatta transaktioner, dels av vad som liknar sådana transaktioner och dels av vad som ibland kallas för sammansatta transaktioner, men som bör hållas utanför begreppet.

En effektiv uppbörd av moms motverkas av förfarandemissbruk och rena bedrägerier – skattebrott – på momsområdet. Professor Traversas kritik om att frågor om förfarandemissbruk (eng., *abusive practice*) inte berörs i Lindgren Zucchini 2020 är av särskild betydelse för just frågor om en effektiv uppbörd av moms.

I min artikel Konkurrensfördelar med varuomsättningar efter momsfria omsättningar av varor i vissa lager och av finansiella tjänster, Balans Fördjupningsbilaga 1/2018 s. 3-10, visar jag hur särskilda regler i mervärdesskattedirektivet om varor i vissa lager kan användas för att sänka beskattningsunderlaget jämfört med enligt de allmänna bestämmelserna efter förvärv av en vara som har varit placerad i sådant lager, om kvittning skett under tiden varan fanns där av transaktioner avseende förvärvet vilka kan betecknas som sammansatta och som omfattas av undantag från skatteplikt enligt de särskilda reglerna. Jag anger att upprepade sådana transaktioner kan underkännas som fall av förfarandemissbruk. Av särskilt intresse är då hur privaträttsliga optioner bedöms. Jag antog att sådana skulle behandlas i Henkow 2008 utifrån undantaget från skatteplikt för tillhandahållande av finansiella tjänster i artikel 135.1 b-f i mervärdesskattedirektivet, men så skedde inte.

Efter Henkow 2008 tillkom under 2011 tillämpningsförfordningen med bestämmelser om fastställande av föreskrifter för tillämpning av vissa regler i mervärdesskattedirektivet, såsom kapitel IV om beskattningsbara transaktioner i form av tillhandahållanden av tjänster enligt artiklarna 24-29 i direktivet, där artikel 9 i tillämpningsförfordningen innebär att försäljningen av en option utgör ett tillhandahållande av tjänst enligt huvudregeln i artikel 24.1 i direktivet, om försäljningen är en transaktion inom tillämpningsområdet för artikel 135.1 f i direktivet. Ett sådant tillhandahållande av tjänster betraktas som skilt från de underliggande transaktioner till vilka tjänsterna hänför sig. Detta borde ha berörts i Lindgren Zucchini 2020, men där sker ingen tolkning av mervärdesskattedirektivet i förhållande till tillämpningsförfordningen, utan det anges bara (på sidan 35) att tillämpningsförfordningen finns.

Beträffande principen om en neutral moms som ett rättspolitiskt mål med momsen enligt EU-rätten får jag också nämna att jag i avsnitt 3.3 i Forssén 2020a anger att det av skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet anges att skattesatserna och undantagen från skatteplikt inte är helt harmoniserade, men att principen om en neutral moms ändå gäller så att liknande varor och tjänster belastas med lika stort skatteuttag inom varje medlemsstats territorium. Detta visar också att det inte bara är betänkligt med avseende på metodvalet att Lindgren Zucchini 2020 inte innehåller någon referens till Sonnerby 2010, eftersom analysen där gällde just principen om en neutral moms och den principen anses följa av bland annat

artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet genom beståndsdelarna i mervärdesskatteprincipen, vilken uttrycker vad som avses med moms enligt EU-rätten.

Formella regler

Lindgren Zucchini 2020 innehåller ingenting om de formella reglerna i mervärdesskattedirektivet. Eftersom avdragsrätten, med huvudregeln därom i artikel 168 a), inte berörs i materiellt hänseende, får läsaren av avhandlingen anta att det också förklarar varför de formella bestämmelserna i artiklarna 178 a) och 226 i mervärdesskattedirektivet saknas, det vill säga om utövande av avdragsrätt – artikel 178 a) – och betydelsen därvidlag av att den beskattningsbara personen har mottagit en faktura som uppfyller kravet på fakturainnehåll enligt artikel 226. Det finns inga förklaringar i avsnitt 1.3 om avgränsningarna i Lindgren Zucchini 2020 till varför de formella reglerna i mervärdesskattedirektivet lämnas därhän. Även om det bortses från avdragsrätten materiellt och formellt sett, var det möjligt att problematisera direktivets skyldighetssida utifrån dess formella regler, genom att artiklarna 220 och 226 om en beskattningsbar persons skyldighet att säkerställa att en faktura utfärdas som uppfyller huvudregeln om fakturans innehåll för en skattepliktig transaktion och vissa undantagna transaktioner samt artikel 213 om skyldigheten för en beskattningsbar person att momsregistrera sig hade berörts. En sådan problematisering av direktivets skyldighetssida hade gjort avhandlingen användbar för rättstillämparna åtminstone i dessa hänseenden.

Källmaterial

De enda svenska avhandlingar i ämnet mervärdesskatt som nämns i Lindgren Zucchini 2020 är, som nämnts, Henkow 2008, Rendahl 2009, Papis-Almansa 2016 och Ek 2019. Det är bara 4 av 10 av de svenska avhandlingar i ämnet som har föregått Lindgren Zucchini 2020, varför det inte bara är användbarheten av forskningsresultatet som brister i avhandlingen, utan även den fullständighet som är bland de kriterier som alltjämt bör gälla för rättsvetenskapliga avhandlingar i Sverige saknas. Redan en genomgång av källförteckningen, vilken benämns *References* i Lindgren Zucchini 2020 och återfinns på sidorna 259-278 däri, visar på brister i källmaterialet, och jag stannar här vid att nämna något om offentligt tryck i det hänseendet.

Frågan är varför offentligt tryck såväl i Sverige som i någon annan EU-medlemsstat helt saknas i källmaterialet i Lindgren Zucchini 2020. Beträffande svenskt offentligt tryck saknar jag den om EU-rätten på momsområdet så informativa SOU 2002:74, Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv och även exempelvis SOU 1989:35, Reformerad mervärdesskatt m.m., och SOU 2006:90, På väg mot en enhetlig mervärdesskatt. Särskilt mot bakgrund av att skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet, som jag nämner ovan, inte nämns i Lindgren Zucchini 2020 får jag anföra att de båda sistnämnda utredningarna borde ha förmått Giacomo Lindgren Zucchini att göra så i sin avhandling. SOU 1989:35, som innebar ett närmande av GML till EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv (77/388/EEG), det vill säga till det viktigaste av de direktiv som var föregångarna till mervärdesskattedirektivet, ledde till ändringar i GML genom SFS 1990:576, bland annat av innebörd att en enhetlig momssats tillämpades i Sverige under år 1991. Därefter infördes successivt reducerade momssatser igen vid sidan av den generella, men frågan om att återinföra en enhetlig momssats togs upp ånyo i SOU 2006:90, vilket dock inte har lett till lagstiftning. Eftersom problemet med att harmonisera skattesatserna – och undantagen – återstår att lösa i EU:s gemensamma momssystem enligt skäl 7 i ingressen till mervärdesskattedirektivet, vilket jag också nämner ovan, borde SOU 1989:35 och SOU 2006:90 ha berörts i avhandlingen.

SOU 2002:74 borde också ha berörts i avhandlingen. Utredningen gällde terminologin i ML jämförd med EG:s sjätte mervärdesskattedirektivet. För att lösa problem med oklarheter i den svenskspråkiga översättningen av direktivtexten eller när termerna avviker från vad som har använts i andra språkversioner gör utredningen sammanvägningar (jfr sidan 49 i SOU 2002:74 Del 1), och då används direktivets term på svenska, engelska och franska. På sidorna 51-53 i SOU 2002:74 Del 1 finns en tabell över de grundläggande termerna på dessa språk i direktivet. Jag hade nytta av SOU 2002:74 i arbetet med mina avhandlingar, och får särskilt poängtera att utredningen tar med franskan, del vill säga EU:s originalspråk, för att lösa nämnda problem med terminologin. Utredningen SOU 2002:74 utgör ytterligare belegg för att det är betänkligt att endast engelskan används i Lindgren Zucchini 2020.

Giacomo Lindgren Zucchini har gått i vad jag i Balans fördjupning har benämnt forskarens matematikfälla (jfr Forssén 2020c), när han gör analysen av sammansatta transaktioner i momshänseende baserat på frågor uppställda genom deduktion av sin definition av uttrycket *a composite supply* – en sammansatt transaktion – i inledningen av Lindgren Zucchini 2020, och enbart en kasuistisk genomgång av EU-domar. Han borde ha gjort analysen utifrån ett avsevärt bredare källmaterial och förutsättningslöst, genom en undersökning dels av vad som bör anses utgöra sammansatta transaktioner, dels av vad som liknar sådana transaktioner och dels av vad som ibland kallas för sammansatta transaktioner, men som bör hållas utanför begreppet. En studie som ger ny kunskap i ämnet ska på så sätt kunna leda till induktiva slutsatser.

Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 3

I en serie om två artiklar i Balans fördjupning under 2021 har Björn Forssén redogjort för sin syn på forskningen om mervärdesskatt (moms) i Sverige. I denna artikel utvecklar han sitt resonemang om huruvida den forskningen i Sverige kan vara på väg mot att inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne och vilka konsekvenser som följer därav, och sätter sitt fokus på språkets ställning inom forskningen.

I Balans Fördjupningsbilaga 2/2021 har jag i en serie om två artiklar med titeln *Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg?* gått igenom metodfrågor i den forskningen, där Forssén 2021c korresponderar med Del 1 i denna sammanfattning och Forssén 2021b med Del 2 i den. De båda artiklarna baseras på Forssén 2020a. I den artikeln min övergripande slutsats att momsforskningen kan vara på väg mot att inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. Det gäller att bryta den utvecklingen av forskningen i ämnet mervärdesskatterätt. Annars blir de svenska forskningsresultaten inom mervärdesskatterätten inte användbara för lagstiftarna i de olika EU-medlemsstaterna, för domstolar och skattemyndigheter inom Europeiska unionen (EU) eller för andra rättstillämpare. Det inverkar totalt sett menligt på genomförandet av EU-projektet, framför allt i Sverige.

Jag följde upp Forssén 2020a med en artikel i JFT om svenska språkets ställning i förhållande till engelskan i momsforskningen i Sverige, nämligen Forssén 2021a. Med förevarande artikel – Forssén 2022a – bygger jag på min artikelserie i Balans fördjupning med en del 3 beträffande frågeställningen angående vart momsforskningen i Sverige är på väg, genom att sammanfatta mina slutsatser från Forssén 2021a om svenska språkets ställning jämförd med engelskan i momsforskningen i Sverige, och hur detta förhåller sig till metodfrågorna.

Språken i ett europarättsligt perspektiv

I Forssén 2021a har jag följt upp mina synpunkter angående olika metodval i avhandlingarna i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige med att presentera den uppfattning som jag då också bildade mig angående den överbetoning av engelska språket som sker dels beträffande att avhandlingarna tenderar att avfattas på engelska hellre än på svenska, dels beträffande att andra officiella språk inom EU också trängs undan av engelskan i forskningen.

Franska, italienska, nederländska och tyska blev EU-språk – EEG-språk – när EEG bildades 1958. Antalet officiella språk har utökats när EU har fått nya medlemmar, så att EU numera har 24 officiella språk. Alla som är bosatta eller medborgare i EU har rätt att välja på vilket EU-språk de vill kommunicera med EU:s institutioner, vilka måste svara på samma språk. Bland de 24 officiella EU-språken ingår även danska, engelska, finska och svenska. Danska och engelska blev officiella språk inom EEG 1973, när Danmark, Förenade kungariket och Irland anslöt sig dit, och finska och svenska blev officiella EU-språk 1995, när Finland och Sverige anslöt till EU. Genom att Förenade kungariket utträdde ur EU den 31 januari 2020, med en övergångsperiod som gick ut vid årsskiftet 2020/2021, har antalet medlemsstater i EU minskat från 28 till dagens 27. Engelskan är dock även därefter ett officiellt EU-språk, genom att engelska är ett officiellt språk i medlemsstaterna Irland och Malta.

EU:s rättsakter omfattar i vissa fall hela EES (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet), det vill säga inte bara EU:s medlemsstater, utan också de övriga länderna som ingår i EES, nämligen tre av Efta-länderna: Norge, Island och Liechtenstein. I detta vidare europarättsliga

perspektiv borde inte bara Sverige, Finland och Danmark, utan även Norge och Island vara intresserade av att svenskan och danskan främjas som officiella språk inom EU, då svenska och danska ingår i gruppen nordiska språk, dit även norska, isländska och färöiska hör. Därvidlag borde Nordiska rådet agera för att även finskan stärks som ett officiellt EU-språk.

Indelningen av momsforskningen i Sverige i två huvudspår metodologiskt

I Forssén 2020a skrev jag, som ovan nämnts, om momsforskningen i Sverige angående metodfrågorna, varvid jag gick igenom elva avhandlingar från 1994 till 2020 (jfr Forssén 2020a s. 732 och 733). Jag delade in dessa i två huvudspår, nämligen:

- tillämpning av en komparativ metod eller en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod (huvudspår 1); respektive
- tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod (huvudspår 2).³⁵⁸

Tendenser för positivt eller negativt forskningsresultat beroende på metodvalet

Angående metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, beträffande en framgångsrik implementering av EU-rätten på momsområdet och i första hand av EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG), nämner jag i avsnitt 2.2 i Forssén 2021a att jag i Forssén 2020a konkluderade att följande tendenser föreligger avseende implementeringsfrågan:

- Angående huvudspår 1 är tendensen positiv för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat, när en komparativ metod med ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet tillämpas, det vill säga när komparationen avser mervärdesskattlagstiftningar i olika EU-länder. Den tendensen är också positiv, när en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod tillämpas, medan tendensen är negativ, när EU:s regelverk på momsområdet ges ett externt perspektiv, genom att enbart jämföras med tredjeländer som har VAT-system eller GST-system.
- Angående huvudspår 2 är tendensen negativ för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat, när enbart en rättsdogmatisk metod som är eller inte är vad jag beskriver som en rent rättsdogmatisk metod tillämpas.

Positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval samt uppgift om språkval i avhandlingarna

I avsnitt 2.3 i Forssén 2021a återkommer jag till vilka avhandlingar som hittills har skrivits i ämnet mervärdesskatterätt i Sverige, och om de har avfattats på svenska språket eller på engelska språket. Enligt min uppfattning verkar inställningen hos universitet och högskolor i Sverige vara att brister i metodhänseende ska anses kunna vägas upp av att avhandlingen skrivs på engelska språket. Sålunda anger jag min uppfattning om huruvida metodvalet i de aktuella avhandlingarna kan förväntas medföra positiva eller negativa tendenser för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan, vilket jag markerar med ”positiv tendens” respektive ”negativ tendens” i indelningen nedan av avhandlingarna i de båda huvudspåren avseende metodvalet, och anger för varje avhandling om den har avfattats på svenska eller engelska:

---

³⁵⁸ I Forssén 2020a missade jag Senyk 2018. Jag hänför Senyk 2018 till huvudspår 2 (jfr Avdelning II, avsnitt 2.1).

Huvudspår 1

- Westberg 1994. Tillämpad metod: *komparativ*. ”Positiv tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska*.
- Alhager 2001). Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska*.
- Rendahl 2009. Tillämpad metod: *komparativ*, men EU:s regelverk på momsområdet ges ett *externt perspektiv*, genom att det enbart jämförs med tredjeländer. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska*.
- Sonnerby 2010. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska*.
- Forssén 2011 (licentiatavhandling) och Forssén 2013. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Positiv tendens”. Avhandlingarna är avfattade på *svenska*.
- Papis-Almansa 2016. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod* tillämpas. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska*.

Huvudspår 2

- Öberg 2001. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska*.
- Henkow 2008. Tillämpad metod betecknar jag som *rent rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska*.
- Senyk 2018. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska*.
- Ek 2019. Tillämpad metod: *rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *svenska*.
- Lindgren Zucchini 2020. Tillämpad metod betecknar jag som *rent rättsdogmatisk*. ”Negativ tendens”. Avhandlingen är avfattad på *engelska*.

Frågan om valet att avfatta vissa svenska momsavhandlingar på engelska i stället för svenska används för att kompensera brister i metodval

Implementeringsfrågan gäller att identifiera och lösa en regelkonkurrens mellan den nationella mervärdesskattelagstiftningen och mervärdesskattedirektivet. I avsnitten 2.5.1-2.5.4.2 i Forssén 2021a kommenterar jag översiktligt min uppfattning om tendenserna i avhandlingarna för forskningsresultatet avseende implementeringsfrågan vid olika metodval enligt de båda huvudspåren. Därvidlag sätter jag språkfrågan i förhållande till metodvalet. På så sätt beskriver jag hur den överbetoning av engelska språket som jag anser sker i momsforskningen i Sverige innebär att avhandlingarna tenderar att avfattas på engelska hellre än på svenska och att andra

officiella språk inom EU också trängs undan av engelskan. För min översiktliga genomgång av implementeringsfrågan reser frågeställningen huruvida valet av engelska språket i stället för svenska för avfattandet av vissa av hittillsvarande avhandlingar i Sverige i ämnet mervärdesskatterätt – medvetet eller omedvetet – har använts för att väga upp brister i metodvalet (jfr Forssén 2021a, avsnitt 2.4).

Konklusioner utifrån genomgången av avhandlingarna enligt de båda huvudspåren beträffande tillämpad metod och språkfrågan

I avsnitt 2.6 i Forssén 2021a konkluderar jag att genomgången i avsnitten 2.5.1-2.5.4.2 av valet mellan svenska språket och engelska språket för avfattandet av momsavhandlingarna i förhållande till en ”positiv tendens” eller en ”negativ tendens” för forskningsresultatet vid olika metodval stöder min uppfattning att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – i momsforskningen i Sverige för att väga upp ett forskningsresultat som kan bli negativt för implementeringsfrågan på grund av metodvalet. Detta inverkar menligt på genomförandet av EU-projektet i Sverige, då tillvägagångssättet i momsforskningen i Sverige medför att forskningsresultaten inte blir användbara för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU, när det gäller frågan om en framgångsrik implementering av EU-rätten på momsområdet och i första hand av mervärdesskattedirektivet. Förhållandet ger också negativa återverkningar i förhållande till övriga medlemsstater.

Nedan återger jag från mina konklusioner de båda tabeller där jag schematiskt redogör för de båda metodologiska huvudspåren i förhållande till om avhandlingen är avfattad på svenska eller engelska språket, och huruvida en ”positiv tendens” eller ”negativ tendens” kan anses föreligga för förväntat forskningsresultat avseende implementeringsfrågan.

Tabell – huvudspår 1

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Westberg 1994	Komparativ	Positiv	Svenska
Alhager 2001	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Rendahl 2009	Komparativ	Negativ	Engelska
Sonnerby 2010	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2011	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Forssén 2013	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Positiv	Svenska
Papis-Almansa 2016	Rättsdogmatisk kompletterad med komparativ	Negativ	Engelska

Tabell – huvudspår 2

Avhandling	Metod	Tendens	Språk
Öberg 2001	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Henkow 2008	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska
Senyk 2018	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Engelska
Ek 2019	Sedvanligt rättsdogmatisk*	Negativ	Svenska
Lindgren Zucchini 2020	Rent rättsdogmatisk**	Negativ	Engelska

*[I Öberg 2001 uttalas att en sedvanligt rättsdogmatisk metod tillämpas, och i Senyk 2018 och Ek 2019 utläser jag att tillämpad rättsdogmatisk metod också är att uppfatta som en – i skatterättsforskningen i Sverige – sedvanlig sådan.]

**[Beteckningen rent rättsdogmatisk metod använde jag första gången i Forssén 2020a.]

I *huvudspår 1* uppvisar samtliga avhandlingar avfattade på svenska språket en ”positiv tendens”, och metoden i dessa fall är komparativ eller rättsdogmatisk kompletterad med en komparativ metod. Rendahl 2009 är avfattad på engelska och metoden är komparativ, men avhandlingen uppvisar en ”negativ tendens” på grund av att den saknar ett internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet beträffande den komparativa analysen, till skillnad från avhandlingarna som är avfattade på svenska. Papis-Almansa 2016 är avfattad på engelska, och metoden är rättsdogmatisk kompletterad med en komparativ metod, men även den avhandlingen uppvisar en ”negativ tendens” när det gäller sannolikheten för att forskningsresultatet ska bli användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU beträffande implementeringsfrågan. Det baserar jag på att EU:s regelverk på momsområdet ges ett externt – och inte ett internt – perspektiv också i Papis-Almansa 2016 beträffande det komparativa inslaget i tillämpad metod. Papis-Almansa 2016 borde inte ha begränsats till att avse endast de momsavhandlingar i Sverige som dåför tiden var avfattade på engelska språket, det vill säga Henkow 2008 och Rendahl 2009. Något tillvägagångssätt med användning av fler än ett officiellt språk inom EU, för klarläggande vid tolkning av oklara EU-domar, används inte heller i Rendahl 2009 eller Papis-Almansa 2016, utan öppenheten gentemot andra språk än engelskan i övrigt betecknar jag som svag i de båda avhandlingarna. Jag bedömer sålunda språkfrågan i samband med avhandlingarna i huvudspår 1 så att engelska språket används i momsforskningen i Sverige – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett forskningsresultat som kan förväntas bli negativt för implementeringsfrågan på grund av brister vid metodvalet.

I *huvudspår 2* är det också tydligt beträffande språkfrågan att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett sannolikt negativt forskningsresultat för implementeringsfrågan på grund av brister vid metodvalet. Angående de sedvanligt rättsdogmatiska avhandlingarna är Öberg 2001 och Ek 2019 avfattade på svenska, medan Senyk 2018 är avfattad på engelska. Jag har markerat ”negativ tendens” för forskningsresultatets användbarhet för implementeringsfrågan för dessa, men Öberg 2001 på svenska och Senyk 2018 på engelska tar ut varandra när det gäller språkfrågan. Valet av en rättsdogmatisk metod utan en kompletterande komparativ analys i Öberg 2001 verkar ha baserats på en missriktad uppfattning om EU-rättens betydelse för ämnet däri, och i Senyk 2018 berörs inte implementeringsfrågan, utan mervärdesskatten berörs mera i ett nationalekonomiskt perspektiv däri. Även om Senyk 2018 tar upp frågor om placeringen av omsättningen när det gäller leveranser och unionsinterna förvärv, är det nämligen i Ek 2019

som leveranser och unionsinterna förvärv i mervärdesskatterätten ges en studie ”i” mervärdesskatterätt. Det är det begränsade materialet däri som gör att jag anser att en ”negativ tendens” uppkommer för användbarheten av Ek 2019 avseende implementeringsfrågan. Senyk 2018 utgör mera en studie ”om” mervärdesskatterätten beträffande vilken medlemsstat som har beskattningsrätten avseende leveranser och unionsinterna förvärv, och har mera karaktären av en handledning än en avhandling där implementeringsfrågan behandlas beträffande sådana transaktioner eller så bör Senyk 2018 ses som en avhandling om moms i ett nationalekonomiskt perspektiv. I sistnämnda hänseende kunde det ha varit mera befogat att avfatta Senyk 2018 på engelska än om avhandlingen ska uppfattas som en studie ”i” mervärdesskatterätt beträffande fördelningen av beskattningsrätten.

Det är dock beträffande tillämpningen av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod i Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020 som det blir tydligast i huvudspår 2 att engelska språket används – medvetet eller omedvetet – för att väga upp ett forskningsresultat för implementeringsfrågan som kan förväntas bli negativt på grund av brister vid metodvalet. I avsnitten 2.5.1-2.5.4.2 i Forssén 2021a visar jag nämligen att en rent rättsdogmatisk metod riskerar att leda till att forskningen i mervärdesskatterätten inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne. Det kan aldrig vägas upp av att avhandlingarna avfattas på engelska. Därför anser jag att en utveckling där engelskan hålls före svenska språket i momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor, framför allt om det – trots mina invändningar – accepteras också i fortsättningen att rättsdogmatiken skulle vara något som metodologiskt är särskilt lämpat för rättsvetenskapliga studier i ämnet mervärdesskatterätt.

Jag får också återknyta till Forssén 2021b (s. 32 och 33), där jag nämner att jag i Forssén 2011 (s. 93) berörde, med EU-målet C-216/97 (Gregg) som ett exempel, att franskan bör beaktas för exakthet vid tolkning av EU-domar. Jag hänvisade därvidlag i Forssén 2011 (s. 69) till professor Ulf Bernitz och Leo Mulders.³⁵⁹ Engelska är, som nämnts, även efter det att Förenade kungariket utträdde ur EU, ett av de officiella språken inom EU, i likhet med exempelvis svenska och franska. I ”Gregg”-målet var rättegångsspråket i och för sig engelska, men det var, som jag berör i Forssén 2011 (s. 93) och återkommer till i Forssén 2013 (s. 72) och i Forssén 2020a (avsnitt 3.5), franskan som visade på att EU-domstolen framhåller uppbördens av momsen, det vill säga den mera generella betydelsen av neutralitetsprincipen och inte begränsat till den specifika betydelsen debitering av moms som följer av den engelska språkversionen av domen. Jag visar därmed på faran av att överbetona engelskans betydelse för en avhandling i ämnet mervärdesskatt, såsom sker i Lindgren Zucchini 2020. Jag använde mig vid tolkningen av ”Gregg”-målet av Leo Mulders förslag i anfört arbete (s. 58) angående språkanvändningen för exakthet vid tolkning av EU-domar, vilket innebar att jag tolkade och redogjorde (på sidorna 92-94 i Forssén 2011) för den för aktuell fråga avgörande punkt 20 i målet på det egna språket svenska, på rättegångsspråket engelska och på franska. Därigenom kunde jag göra bedömningen att frågan om uppbördens av moms bör sättas framför frågan om debiteringen av moms, när det gäller upprätthållandet av principen om en neutral moms enligt EU-rätten. Det är en stor brist att Lindgren Zucchini 2020 inte innehåller något i den löpande texten på svenska språket, och att avhandlingen helt domineras av engelskan – franska eller något annat främmande språk för den delen förekommer inte heller däri. Leo Mulders varnar för det riskabla i att enbart hålla sig till ett språk vid noggrann läsning – ”close reading” – av EU-domar, vilket jag visar med mitt exempel.

---

³⁵⁹ Jfr Bernitz 2010 s. 78 och 84 och Mulders 2010 s. 47 och 58.

Betydelsen av att i den svenska momsforskningen göra tolkningar av oklara begrepp i domar eller beslut från EU-domstolen även med beaktande av svenska, franska och, om möjligt, andra officiella språk i EU än engelskan visar sig också i att Lindgren Zucchini 2020 inleds med en tolkning av två EU-mål,³⁶⁰ vilken jag i Forssén 2021b (s. 33 och 34) anför leder till den felaktiga uppfattningen att det skulle vara godtagbart att bortse från sammansatta transaktioner tillhandahållna av fler än en person. En rättsvetenskaplig studie av det svårbestämbara ämnet sammansatta transaktioner i momshänseende bör i stället ske förutsättningslöst genom en undersökning dels av vad som bör anses utgöra sammansatta transaktioner, dels av vad som liknar sådana transaktioner och dels av vad som ibland kallas för sammansatta transaktioner, men som bör hållas utanför begreppet. Oavsett språkfrågan borde emellertid frågan om avdragsrätten inte ha avgränsats bort i Lindgren Zucchini 2020. Det innebär nämligen, som jag anger i Forssén 2021b (s. 30), att studien i Lindgren Zucchini 2020 har skett som om den inte ens gällde mervärdesskatt enligt EU-rätten, utan bruttoomsättningsskatt – såsom punktskatt.³⁶¹

Svenska språkets ställning inom EU – förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive språklagen i Sverige 2009

Forssén 2021a avslutas med vad som anføres beträffande svenska språkets ställning inom EU enligt förarbetena till lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till EU 1995 respektive enligt språklagen (2009:600).

I förarbetena till lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (kallas också anslutningslagen eller EU-lagen) anges i avsnitt 19.4 (”Svenska språkets ställning i EU”) att ”det svenska språket får i EU en starkare ställning än i någon annan utomnordisk organisation. Det blir ett av unionens officiella språk, vilket inte bara betyder att alla rättsakter och officiella dokument måste finnas i en svensk version, utan också att skriftväxling och muntliga kommunikationer i officiella sammanhang får ske på svenska”. Eftersom svenskan är ett av de mindre språken, är det i praktiken svagare än de språk som talas av ett större antal människor, varför lagstiftaren ansåg det ”angeläget att det svenska språket aktivt utnyttjas i umgänget med EU:s institutioner så att rätten att använda det egna språket hålls levande”.³⁶² I Forssén 2011 nämner jag också att det av 4 § i språklagen, som trädde i kraft den 1 juli 2009, anges att svenska är huvudspråk i Sverige. Därvid noterade jag också att det av 13 § andra stycket i språklagen följer att svenskans ställning som officiellt språk i EU ska värnas.³⁶³

Sålunda är det inte förenligt med arbetet med EU-projektet att förminska svenska språkets ställning i momsforskningen i Sverige, genom att fortsätta att hålla engelskan före svenskan såsom jag anser är fallet med stöd av min genomgång av språkfrågan i den forskningen. Av 5 § i språklagen är svenskan som huvudspråk samhällets gemensamma språk, vilket alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Enligt 6 § i språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att svenskan används och

---

³⁶⁰ EU-domstolens dom i mål C-208/15 (Stock ‘94), ECLI:EU:C:2016:936 resp. EU-domstolens *order* (beslut) i mål C-117/11 (Purple Parking and Airparks Services), ECLI:EU:C:2012:29.

³⁶¹ Jfr även Forssén 2020a s. 744, Forssén 2021c s. 23 och 26-28 och Forssén 2021a s. 440. Jfr dessutom Forssén 2011 s. 273, 281 och 282 och Forssén 2013 s. 61, där jag också berör att avdragsrätten är avgörande för vad som förstås med moms enligt EU-rätten, det vill säga enligt artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet.

³⁶² Jfr prop. 1994/95:19 (Sveriges medlemskap i Europeiska unionen) Del 1 s. 233 och 234.

³⁶³ Jfr Forssén 2011 s. 69.

utvecklas. Enligt min mening ska således det allmänna inte tilldela medel till forskning där svenska språket hålls efter engelskan, varför alla sådana tendenser inom momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor.

För övrigt anser jag, som nämnts, att finskan också bör lyftas som EU-språk i momsforskningen i Sverige. Det stöds ytterligare av att det i 8 § språklagen anges att ”det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken”, där finskan är ett av dessa enligt 7 § språklagen.

Indirekta skatter och forskningen i Sverige – vart borde den vara på väg? Del 4

I en serie om tre artiklar i Balans fördjupningsbilaga har Björn Forssén redogjort för sin syn på forskningen i Sverige avseende indirekta skatter. I denna fjärde och sista artikel berör han i första hand forskningen angående punktskatter och lämnar samtidigt en översikt avseende forskningen i Sverige beträffande moms, punktskatter och tull. Nu ser han framåt och frågar inte vart forskningen är på väg, utan vart den borde vara på väg.

Under 2020 – 2022 har Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT) publicerat en serie om tre artiklar av mig, där jag redogör för min syn på forskningen i Sverige 1994 – 2020 avseende indirekta skatter. I Balans fördjupning har jag skrivit tre kortare artiklar baserade på artiklarna i JFT, och avslutar serien med denna fjärde artikel.

I de båda första artiklarna i JFT om forskningen i Sverige avseende indirekta skatter gjorde jag en översyn av metodfrågorna respektive svenska språkets ställning i forskningen avseende mervärdesskatt (moms). I den tredje artikeln tar jag också upp punktskattforskningen. En röd tråd är att jag avseende moms- och punktskattforskningen anser att skattesubjektsfrågan inte behandlas tillräckligt i de flesta av de svenska avhandlingarna på de båda områdena.

I den första och den tredje artikeln i JFT berör jag även tull, och framhåller att den fråga som bör behandlas mera avser skatteobjektet och att skapa ett enhetligt varubegrepp för de indirekta skatterna (vilka i första hand består i moms, punktskatter och tull). Beträffande forskning om tullrätt bör fokus avse skatteobjektet, eftersom både företagare och konsumenter kan vara skattesubjekt, till skillnad från angående moms och punktskatt där grundtanken är att åtskilja skattesubjekten från konsumenterna, varvid skattesubjekten i princip är fysiska eller juridiska personer med verksamheter som utgör vad som normalt sett benämns företag.

I Balans fördjupning har jag gjort kortare genomgångar av i första hand frågorna som jag tar upp i mina artiklar i JFT beträffande forskningen i Sverige 1994 – 2020 inom området indirekta skatter. Jag gör så även med denna artikel, och berör i första hand punktskattforskningen och lämnar samtidigt en översikt av forskningen i Sverige om moms, punktskatter och tull. I titeln till denna artikel – Forssén 2023b – ställer jag inte frågan vart forskningen är på väg, utan vart den borde vara på väg.

1 Momsforskningen

Beträffande metodvalets betydelse för ett forskningsresultat som blir användbart för lagstiftarna och rättstillämparna inom EU³⁶⁴ sammanfattar jag följande beträffande de båda metodologiska huvudspår som jag identifierar för momsforskningen i Sverige 1994 – 2020.³⁶⁵

Huvudspår 1

- Beträffande alternativet med ett metodval som innebär tillämpning av en komparativ metod med enbart ett externt perspektiv på EU-rätten på momsområdet, dvs. med

---

³⁶⁴ EU, Europeiska unionen eller unionen.

³⁶⁵ Jfr Forssén 2020a, avsnitt 5.2. Jfr även Forssén 2021c.

enbart tredjeländer som jämförelseunderlag, konkluderar jag att det ger en negativ tendens för implementeringsfrågan, dvs. frågan om implementeringen av bestämmelserna i EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG) i mervärdesskattelagen (1994:200), ML, avseende förväntat forskningsresultat.

- Beträffande alternativet med tillämpning av en komparativ metod med ett i stället internt perspektiv på EU-rätten på momsområdet konkluderar jag att det ger en positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.
- Beträffande alternativet med tillämpning av en rättsdogmatisk metod kompletterad med en komparativ metod konkluderar jag att det ger en positiv tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat. Det alternativet omfattar fem avhandlingar, bl.a. min licentiat- och min doktorsavhandling från 2011 och 2013.

Huvudspår 2

- Beträffande alternativet med tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod som är eller inte är rent rättsdogmatisk konkluderar jag att det ger en negativ tendens för implementeringsfrågan avseende förväntat forskningsresultat.

Beträffande de tolv avhandlingarna inom mervärdesskatterätten 1994 – 2020 betecknar jag tillämpad metod i två av de fem vilka jag hänför till huvudspår 2 som rent rättsdogmatisk, dvs. författarna utgår från att en rättsdogmatisk metod är den enda rätta metoden för momsforskningen.³⁶⁶ Min övergripande konklusion avseende metodvalet är att forskningen i mervärdesskatterätten bör fjärma sig från det synsättet, då en rent rättsdogmatisk metod riskerar att leda till att det ämnet inte längre behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne.

Sålunda varnar jag för att den som bedriver momsforskning med tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod hamnar i vad jag kallar för matematikfällan i forskningen. Om verktyg – modeller – används till stöd för exempelvis den rättsdogmatiska metoden för analysen av momsfrågor, får verktyget – inte göras till metoden i sig för den rättsvetenskapliga studien. Ett sådant tillvägagångssätt innebär enbart deduktion, och ingen induktion som utvecklar kunskapen i ämnet. Det vore blott och bart att räkna med rättsregler, om matematik och logik görs till metoden i sig, och inte bara används i studien som ett stödjande verktyg till en rättsdogmatisk metod. Jag avfärdar dock inte tillämpning av enbart en rättsdogmatisk metod, utan anför att den bör utvecklas exempelvis genom tillförande av juridisk semiotik.

Beträffande det förhållandet att fem av de tolv avhandlingarna i de båda huvudspåren är avfattade på engelska, bl.a. Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020, anför jag att en utveckling där engelskan hålls före svenska språket i momsforskningen i Sverige bör motverkas av universitet och högskolor. Det anför jag som särskilt angeläget om en rent rättsdogmatisk metod visar sig bli återkommande inom forskningen i mervärdesskatterätt i Sverige, eftersom en brist i metodval aldrig kan vägas upp av att avhandlingarna avfattas på engelska. Därvidlag noterar jag även att det inte är förenligt med arbetet med EU-projektet att förminska svenska språkets eller andra officiella EU-språks ställning i momsforskningen i Sverige, genom att de trängs undan av engelskan (vilket jag benämner språkfrågan).³⁶⁷

---

³⁶⁶ De båda avhandlingarna är: Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020.

³⁶⁷ Jfr Forssén 2021a, avsnitten 1, 2.6 och 3. Jfr även Forssén 2022a.

2 Punktskattforskningen³⁶⁸

2.1 Harmoniserade och icke-harmoniserade punktskatter i Sverige och bestämmningen av skattesubjektet³⁶⁹

I Forssén 2022b redogör jag bl.a. för att det föreligger ett krav enligt artikel 113 Fördraget om EU:s funktionssätt (FEUF) om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftningar för de indirekta skatterna och avgifterna, dvs. inte bara för moms och tull, utan även för punktskatter. Emellertid omfattar inte harmoniseringskravet samtliga punktskatter i Sverige, varför jag i det avsnittet redogör enligt följande för de obligatoriska (harmoniserade) punktskatterna enligt EU-rätten, vilka finns i Sverige (och ska finnas i övriga medlemsstater), respektive för de icke-harmoniserade punktskatter som också tas ut i Sverige:

Harmoniserade punktskatter

I artikel 1.1 i punktskattedirektivet (EU) 2020/262 anges att allmänna regler för punktskatt fastställs för följande varor (*punktskattepliktiga varor*):

- a) Energiprodukter och elektricitet som omfattas av direktiv 2003/96/EG.
- b) Alkohol och alkoholdrycker som omfattas av direktiven 92/83/EEG och 92/84/EEG.
- c) Tobaksvaror som omfattas av direktiv 2011/64/EU.

Icke-harmoniserade punktskatter

Enligt Skatteverkets hemsida tas icke-harmoniserade punktskatter ut enligt följande lagar:

- lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE), förutom punktskatten på de bränslen som omfattas av uppskovsförfarandet (enligt 1 kap. 3 a § LSE – *min anm.*),
- lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
- 35–40 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt (dvs. punktskatten på snus, tuggtobak och övrig tobak),³⁷⁰
- 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,
- lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
- lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
- lagen (1999:673) om skatt på avfall,
- lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
- lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
- lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,
- lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
- lagen (2018:1139) om skatt på spel,
- lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, och
- lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.³⁷¹

---

³⁶⁸ Jfr Forssén 2022b.

³⁶⁹ Jfr Forssén 2022b, avsnitten 2 och 3.2.1.

³⁷⁰ Bestämmelserna i fråga har ersatts i lagen (2022:155) om tobaksskatt av 2 kap. 9 och 10 §§.

³⁷¹ Jfr <<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.1/382794.html?q>> (besökt 2023-02-20).

Beträffande *de harmoniserade punktskatterna* anger jag att enligt artikel 1 i direktiv 2003/96/EG ska energiprodukter och elektricitet beskattas i EU:s medlemsstater i överensstämmelse med det direktivet,³⁷² och att jag berör punktskatt i form av energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt i Sverige med avseende på *vissa bränslen* enligt 1 kap. 3 a § LSE. Jag gör inte en fullständig genomgång av vem som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § LSE, utan noterar att enligt 4 kap. 1 § 1 är den skattskyldig för energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt som i egenskap av godkänd upplagshavare hanterar vissa bränslen, nämligen bränslen enligt 1 kap. 3 a § för vilka uppskovsförfarande tillämpas enligt LSE. Problemet som jag tar upp beträffande förenligheten med EU-rätten på punktskatteområdet är att det för bestämningen av skattesubjektet sker en hänvisning i 1 kap. 4 § 1 LSE till *den icke-harmoniserade inkomstskatterätten* och begreppet näringsverksamhet i *hela* 13 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), IL, beträffande vilka verksamheter som anses som yrkesmässiga. Även om begreppet näringsidkare inte används i punktskattedirektivet, till skillnad från vad som var fallet i de båda tidigare direktiven på området, bestäms skattesubjektet självständigt i artikel 7.1, varför kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten och begreppet näringsverksamhet i *hela* 13 kap. IL inte är EU-konform. Kopplingen omfattar nämligen inte bara bestämningen av näringsverksamhet i egentlig mening enligt 13 kap. 1 § första stycket andra meningen, som anger att ”med näringsverksamhet avses förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt”, utan även bl.a. 2 § i 13 kap. IL. Det innebär att en juridisk person, till skillnad från en fysisk person, anses ha näringsverksamhet oavsett om rekvisiten för näringsverksamhet i egentlig mening uppfylls. Jag tar inte upp de båda andra harmoniserade punktskatterna, vilka i Sverige omfattas av lagen (1994:1564) om alkoholskatt respektive lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eftersom kopplingen till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten saknas däri.³⁷³

Beträffande de icke-harmoniserade punktskatterna är det endast i lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel som nämnda koppling till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten finns angående vad som avses med yrkesmässig verksamhet, nämligen i 4 § tredje stycket vars lydelse överensstämmer helt med 1 kap. 4 § LSE. Jag nämner något om lagen om skatt på bekämpningsmedel i samband med LSE, medan övriga icke-harmoniserade punktskatter inte berörs alls. Jag nämner dock något om en annan icke-harmoniserad punktskatt i Sverige, nämligen den nyligen avskaffade reklamskatten, som avskaffades genom att lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam (RSL) upphävdes den 1 januari 2022 enligt SFS 2021:1166. För bestämningen av yrkesmässig verksamhet fanns även i första stycket första meningen i anvisningarna till 9 § RSL en koppling till begreppet näringsverksamhet enligt *hela* 13 kap. IL.³⁷⁴ Emellertid löstes problematiken i fråga beträffande bestämningen av skattesubjektet avseende reklamskatten av en slump, helt enkelt genom att RSL upphävdes.³⁷⁵

---

³⁷² Fullständig titel på direktiv 2003/96/EG är: Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet.

³⁷³ För övrigt gäller detsamma enligt lagen (2022:156) om alkoholskatt och lagen (2022:155) om tobaksskatt, vilka den 13 februari 2023 ersatte de båda lagarna från 1994. Det skedde enligt punktskattedirektivet (EU) 2020/262, vilket trädde i kraft då enligt artikel 56 däri. I enlighet med direktivet skedde då även vissa ändringar i LSE, genom SFS 2022:166, och lagen (2022:157) om Europeiska unionens punktskatteområde infördes. Jag refererar till bestämmelserna från tiden före ändringarna den 13 februari 2023 – jfr Forssén 2022b, avsnitt 3.2.1.

³⁷⁴ Jfr Forssén 2022b, avsnitt 3.2.4.

³⁷⁵ Jfr Forssén 2022b, avsnitt 3.3.

2.2 Angående metodvalet i punktskatteforskningen³⁷⁶

Beträffande metodvalet i punktskatteforskningen anför jag bl.a. att det är mera öppet än momsens för att använda tredjeländer som jämförelseunderlag vid bruk av en komparativ metod för rättsvetenskapliga studier om implementeringen av punktskattedirektivet (EU) 2020/262 i de nationella regelverken för harmoniserade punktskatter. Det beror på att det saknas en särskild definition av vad som avses med punktskatter enligt EU-rätten i punktskattedirektivet (EU) 2020/262. Jag anser att det viktiga är att, på samma sätt som för implementeringsfrågor om moms, beakta både skattesubjektsfrågan och skatteobjektsfrågan vid studier av implementeringsfrågan på punktskatteområdet.

Avseende forskningen hittills på punktskatteområdet i Sverige, vilken består i Punktskatter – rättslig reglering i svenskt och europeiskt perspektiv, dvs. Olsson 2001 av professor Stefan Olsson, noterar jag att metoden däri inte är vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, vilket jag anser typiskt sett innebär att metodvalet kan förväntas ge ett användbart forskningsresultat för implementeringsfrågan även på punktskatteområdet. Min kritik beträffande Olsson 2001 avser i stället den omständigheten att frågor kring skattesubjektet behandlas tämligen begränsat däri, och framför allt att fenomenet, med att en koppling sker för bestämningen av yrkesmässig verksamhet i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, inte alls behandlas. Olsson 2001 är dock vägledande för forskningen framgent beträffande punktskatterna såtillvida att avhandlingen belägger att inte heller sådan forskning på området indirekta skatter ska ske med tillämpning av en rent rättsdogmatisk metod.

I Forssén 2022b, avsnitt 3.2.5 anför jag bl.a. att Olsson 2001 är skriven på svenska språket, och att det är i linje med vad jag anför i Forssén 2021b om betydelsen för forskningen i rättsvetenskapliga ämnen som influeras av EU-rätten att främja svenska språkets ställning vid sådana studier. Metodologiskt anför jag vidare att Olsson 2001 också är i linje med vad jag anför i Forssén 2020a. En traditionell rättsdogmatisk metod används i Olsson 2001, men med uttalandet att ”olika metoder kan givetvis komplettera varandra”, varför jag anser att Olsson 2001 inte kan anses ha bidragit till den utveckling inom momsforskningen i Sverige som jag varnar för genom Forssén 2020a, Forssén 2021a och Forssén 2021c, nämligen risken att de rättsvetenskapliga studierna kommer att ske med tillämpning av vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, såsom jag anför ovan är fallet på momsområdet med Henkow 2008 och Lindgren Zucchini 2020. Min kritik avseende Olsson 2001 gäller i stället den bristande analysen på temat EU-konformitet av bestämningen av skattesubjektet i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet, vilket jag återkommer till avslutningsvis.

2.3 Jämförelse med finsk rätt på punktskatteområdet³⁷⁷

Jag gör en jämförelse med finsk rätt på punktskatteområdet. Beträffande nämnda kopplingar till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten noterar jag att det är energibeskattningen i Finland som är av intresse för en jämförelse med punktskatterna i Sverige, eftersom det inte finns vare sig skatt på bekämpningsmedel eller reklamskatt i Finland. Sålunda är det av intresse att det beträffande energibeskattningen anges i finska Skatteförvaltningens detaljerade

---

³⁷⁶ Jfr Forssén 2022b, avsnitt 5.1.

³⁷⁷ Jfr Forssén 2022b, avsnitt 3.2.3.

anvisningar att bl.a. godkända upplagshavare och registrerade mottagare är skattskyldiga, varvid referens sker till 12 och 13 §§ i den finska punktskattelagen (182/2010), FPL,³⁷⁸ men utan någon sådan koppling till inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet som beträffande energiskatten i 1 kap. 4 § 1 LSE. Skattesubjektet bestäms således självständigt i FPL, vilket är konformt med EU-rätten på punktskatteområdet.

*2.4 En icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms*³⁷⁹

En icke EU-konform bestämning av skattesubjektet på punktskatteområdet kan medföra icke EU-konforma konsekvenser för beskattningsunderlaget avseende moms, oavsett om det är fråga om harmoniserade punktskatter eller icke-harmoniserade punktskatter. En sådan koppling till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten för bestämningen av skattesubjektet på punktskatteområdet, som alltjämt sker beträffande kopplingen i 1 kap. 4 § 1 LSE och i 4 § tredje stycket lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, medför nämligen en konkurrensnedvridning avseende momsen i strid såväl med sekundärrätten och skäl 4 i ingressen till mervärdesskattedirektivet och artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet som med primärrätten och artikel 113 FEUF.

Nämnda konsekvens för momsen uppstår genom att urvalet av skattesubjekt blir alltför omfattande för de båda punktskatterna avseende de juridiska personerna. Det beror på att om det i en kedja av producenter och distributörer kommer in en juridisk person som inte skulle ingå i kedjan om det inte vore för att kopplingen till hela 13 kap. IL förekommer för energiskatten eller skatten på bekämpningsmedel ökar kostnadsmassan hos näringsidkare i en egentlig mening som förekommer i senare led i förädlingskedjan, då dessa inte kan dra av den – på grund av den i förevarande hänseende icke EU-konforma LSE eller lagen om skatt på bekämpningsmedel – oönskade punktskatten (bruttoomsättningsskatten). Eftersom företagen i senare led i förädlingskedjan inte kan göra avdrag för punktskatt som inte skulle förekomma normalt sett på förvärven, ökar kostnadsmassan för bestämningen av beskattningsunderlaget för moms på deras mervärdesskattepliktiga omsättningar av varor eller tjänster.

I slutändan träffas under nämnda omständigheter konsumenten, som skattebärare avseende momsen, av ett högre pris inklusive moms på inköp av varor eller tjänster jämfört med om utvidgningen av urvalet av skattesubjekt inte skulle förekomma beträffande de juridiska personerna för energiskatten och skatten på bekämpningsmedel, vilket inte är EU-konformt.

3 Forskningen i tullrätt³⁸⁰

Beträffande den tredje av nämnda indirekta skatter, dvs. tull, finns det, liksom på punktskatteområdet, endast en avhandling i *tullrätt* i Sverige, nämligen professor Christina Moëlls, dvs. Moëll 1996. Tull medför inte i sig något problem avseende bestämningen av skattesubjektet. Enligt sekundärrätten definieras i artikel 5.19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för

---

³⁷⁸ Jfr finska Skatteförvaltningens detaljerade anvisningar angående energibeskattning av den 19 februari 2021, dnr VH/904/00.01.00/2021, avsnitt 1.4, <https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/56206/energibeskattning2/> (besökt 2023-02-20).

³⁷⁹ Jfr Forssén 2022b, avsnitt 3.3.

³⁸⁰ Jfr Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2 och Forssén 2022b, avsnitten 5.2 och 5.3.

unionen (unionstullkodexen) den som är skyldig att betala en tullskuld, *gäldenären*, som “varje person som är skyldig att betala en tullskuld”. Användningen av uttrycket *varje person* innebär således att gäldenären kan vara såväl en vanlig privatperson (konsument) som en företagare.

Då både företag och konsument kan vara skattesubjekt beträffande tull, kan fokus vid forskning inom tullrätten sättas på skatteobjektet. I motsats till vad som anförs i Moëll 1996 bör enligt min mening ansträngningar göras av innebörd att det inom området indirekta skatter sker förenklingar, t.ex. genom att ett gemensamt varubegrepp på området förbereds inom EU. Sådan forskning skulle inte bara leda till förenklingar inom EU för moms, punktskatter och tull, utan även vara förberedande för tullfrågor vid ett framtida införande av frihandelsavtalet mellan USA och EU, dvs. beträffande TTIP-avtalet,³⁸¹ om arbetet med TTIP återupptas.

För fortsatt forskning inom tullrätt får jag uppmärksamma en förändring avseende primärrätten beträffande de indirekta skatterna sedan Moëll 1996 skrevs. När Moëll 1996 skrevs motsvarades artikel 113 FEUF av artikel 99 i Romfördraget. Artikel 99 i Romfördraget ersattes först av artikel 93 i EG-fördraget, som, genom Lissabonfördraget, ersattes den 1 december 2009 av artikel 113 FEUF. Därigenom har en neutralitetsprincip kommit att uttryckas i klartext primärrättsligt för de indirekta skatterna, till skillnad från i artikel 99 i Romfördraget.

4 Avslutande synpunkter

Beträffande forskningen i Sverige avseende indirekta skatter (moms, punktskatter och tull) får jag avsluta med följande synpunkter angående vart jag anser att den främst borde vara på väg.

Beträffande momsen och de hittillsvarande tolv avhandlingarna visar genomgången av dessa att forskningen i Sverige framför allt borde fjärma sig från vad jag betecknar som en rent rättsdogmatisk metod, dvs. att vid metodvalet utgå från att rättsdogmatiken skulle vara särskilt lämpad för ämnet såsom anförs i Henkow 2008 eller något som kan väljas reservationslöst som i Lindgren Zucchini 2020. Det innebär i slutändan att momsforskningen inte behandlas som ett rättsvetenskapligt ämne, utan mera som naturvetenskap – som om mervärdesskattedirektivet innehåller fysiska föremål att upptäcka och bena ut. Den rättsdogmatiska metoden bör i stället utvecklas, exempelvis, som nämns ovan, genom tillförande av juridisk semiotik, oavsett om metoden kombineras med en komparativ metod eller med empiriska undersökningar. Jag har visat att metodvalet i Lindgren Zucchini 2020 ledde till avgränsningar som omöjliggjorde en problematisering av ämnet, sammansatta transaktioner i momshänseende. Analysen borde ha skett genom en undersökning dels av vad som bör anses utgöra sammansatta transaktioner, dels av vad som liknar sådana transaktioner och dels av vad som ibland kallas för sammansatta transaktioner, men som bör hållas utanför begreppet. Enligt avsnitt 1.3 i Lindgren Zucchini 2020 avgränsas uttryckligen såväl implementeringsfrågan som frågor om avdragsrätt för ingående moms bort. Genom att avgränsa bort avdragsrätten utelämnar författaren ett av kriterierna som ingår i mervärdesskatteprincipen enligt artikel 1.2 i mervärdesskattedirektivet. Oavsett metodfrågan, implementeringsfrågan och språkfrågan borde åtminstone aldrig avdragsrätten ha avgränsats bort i Lindgren Zucchini 2020, då det innebär att studien har skett som om den inte ens gällde moms enligt EU-rätten, utan bruttoomsättningsskatt – såsom punktskatt.³⁸²

---

³⁸¹ TTIP eller T-TIP är förkortningen av The Transatlantic Trade and Investment Partnership.

³⁸² Jfr Forssén 2021b s. 30 och 31. Jfr även: Forssén 2020a s. 720, 740, 744, 745 och 750; Forssén 2021c s. 26-28; och Forssén 2022a s. 2, 7 och 8; samt förordet i Forssén 2020d.

Beträffande den hittillsvarande punktskatteforskningen i Sverige, dvs. Olsson 2001, gäller min kritik, som nämns ovan, den bristande analysen på temat EU-konformitet av bestämningen av skattesubjektet i den nationella svenska lagstiftningen på punktskatteområdet, varvid jag från Forssén 2022b (avsnitt 3.2.5) särskilt får nämna att varken lagstiftaren eller forskningen i Sverige behandlar den icke EU-konforma bestämningen av skattesubjektet beträffande energiskatten. I Olsson 2001 beaktades inte att samma problem som jag tog upp som huvudfrågan i min licentiatavhandling, Forssén 2011, dvs. att bestämningen av skattesubjektet i 4 kap. 1 § 1 ML skedde genom en inkorporering däri av den icke-harmoniserade inkomstskatterätten, förelåg även på punktskatteområdet. Professor Stefan Olsson deltog vid slutseminariet avseende Forssén 2011. Han sade sig inte förstå min jämförelse med Olsson 2001 angående det betänkliga i kopplingar från de indirekta skatterna till den icke-harmoniserade inkomstskatterätten, när det gällde begreppet yrkesmässig och därmed bestämningen av skattesubjektet. Jag anförde i Forssén 2011 att Olsson 2001 inte fokuserar på skattesubjektet på det sätt som jag gör i Forssén 2011. För att stimulera vidare forskning i Sverige på punktskatteområdet noterade jag följande som en avsevärd brist i Olsson 2001:³⁸³

- På sidan 144 i Olsson 2001 anføres att inom inkomst- och mervärdesbeskattningen är det ”oftast tillräckligt att avgränsa skattesubjektet med vida definitioner som t.ex. ’yrkesmässighet’”. Han hänvisar dock i not till det uttalandet till ”13 kap. 1 § IL, 1 kap. 1 § 1 p. ML”. Jag noterade sålunda att det i Olsson 2001 inte beaktas att kopplingen från 4 kap. 1 § 1 ML från och med 2001 gällde begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, dvs., som nämns ovan, även bl.a. enligt 2 § däri.

Jag anförde i Forssén 2011 att en förklaring till att professor Stefan Olsson inte har med i Olsson 2001, beträffande omnämmandet däri av bestämningen av begreppet yrkesmässig i huvudregeln i ML, att hänvisningen för den bestämningen till 13 kap. 1 § (första stycket andra meningen) IL ändrades den 1 januari 2001 till att gälla begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, kan vara att Olsson 2001 utkom i juni 2001, dvs. efter den lagändringen. I förordet i Olsson 2001 anges emellertid att nytt material har beaktats till den 31 december 2000.³⁸⁴ Sålunda är det en avsevärd brist i Olsson 2001 att kopplingarna i vissa av lagstiftningarna om punktskatter till begreppet näringsverksamhet i hela 13 kap. IL, för bestämningen av skattesubjektet, inte berörs, eftersom det fenomenet faktiskt uppkom redan den 1 januari 2000, genom SFS 1999:1289 respektive SFS 1999:1241 beträffande energiskatt respektive reklamskatt och, beträffande skatt på bekämpningsmedel, genom SFS 1999:1252. För övrigt får nämnas att det föreligger ett förslag enligt regeringens proposition 2022/23:46 om att ML ska ersättas den 1 juli 2023 av en ny mervärdesskattelag. Jag har kommenterat förslaget i JFT,³⁸⁵ och nämner även den artikeln i Forssén 2022b.³⁸⁶

Beträffande tullrätt får jag särskilt upprepa, i motsats till vad som anføres i den hittillsvarande forskningen i Sverige, dvs. Moëll 1996, att ansträngningar framför allt bör göras av innebörd att det inom hela området indirekta skatter sker förenklingar, t.ex. genom att ett gemensamt

---

³⁸³ Jfr Forssén 2011 s. 76.

³⁸⁴ Jfr Olsson 2001 s. 6.

³⁸⁵ Jfr Forssén 2020b.

³⁸⁶ Jfr Forssén 2022b, avsnitten 4 och 5.2.

varubegrepp på området förbereds inom EU. Det skulle inte bara leda till förenklingar inom EU beträffande moms, punktskatter och tull, utan även vara förberedande för tullfrågor, t.ex. vid införande av frihandelsavtalet mellan USA och EU (TTIP), om arbetet med det återupptas.

UPPFÖLJNINGAR OCH YTTERLIGARE INFO

UPPFÖLJNINGAR

Under Indirekta skatter och forskningen i Sverige – vart borde den vara på väg? Del 4, avsnitt 4 (Avslutande synpunkter) nämner jag, med hänvisning till vad jag anför i Forssén 2020b och Forssén 2022b, förslaget till en ny svensk mervärdesskattelag, och kan bekräfta att den trädde i kraft den 1 juli 2023.³⁸⁷ Den nya svenska mervärdesskattelagen påverkar inte min kritik av forskningsinsatserna i Sverige inom området indirekta skatter, vare sig beträffande moms eller beträffande punktskatter eller tull.

Under AVDELNINGARNA I, II OCH III – ÖVERSIKT, avsnitt 3 (Mer från Björn Forssén angående vad som berörs i avdelningarna I, II och III) nämner jag att jag anför i avsnitt 2.3 i Avdelning II, med hänvisning till Avdelning I, avsnitt 5.3.2 och Avsnitt III, avsnitt 5.3, EU:s frihandelsavtal med USA, dvs. TTIP-avtalet. Jag anför där att arbetet med att införa TTIP borde återupptas, eftersom en framtida introduktion av ett frihandelsavtal mellan USA och EU är viktigt för tullfrågorna i EU-projektet. Jag nämner också att jag har skrivit en artikel om detta, vilken JFT snart skulle publicera, vilket har skett nu, varvid arbetstiteln också blev titeln på den publicerade artikeln: *EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred*. Artikeln återges under APPENDIX.

YTTERLIGARE INFO

I tillägg till info enligt ovan angående forskningen i Sverige avseende indirekta skatter får jag nämna, att det finns en avhandling av en forskare vid namn Cristina Trenta vilken lades fram vid Internationella handelshögskolan i Jönköping – the Jönköping International Business School (JIBS) – den 15 maj 2013: *VAT in Peer-to-peer Content Distribution: Towards a Tax Proposal for Decentralized Networks*.

Enligt tillerkännandena (the acknowledgements) i avhandlingen var det professor Björn Westberg vid JIBS som tog Cristina Trenta till Sverige. Hon hade redan innan hon lade fram sin avhandling vid JIBS 2013 erhållit en PhD under år 2007, vid ett universitet i Italien (Bologna), på en avhandling med titeln *VAT and Communication Services in the European Tax System and in the Italian and Swedish Experience*. I Sverige blev professor Björn Westberg en av hennes handledare vid JIBS. För honom var det uppenbarligen inte något problem att en person med en PhD från Italien lade fram en doktorsavhandling en gång till i Sverige i princip avseende samma ämne. Opponenten i Sverige, professor Stefan Olsson vid Karlstad universitet, anför också kritik mot Cristina Trentas disputation vid JIBS, genom sin anmälan *Review of Cristina Trenta 'VAT in Peer-to-peer Content distribution'* i *Skattenytt* 2013 s. 870-878. Emellertid citerar jag enbart följande från avsnitt 3, Method and material, i hans anmälan: "In my opinion, Trenta has not conducted 'research' in its real sense regarding the non-legal disciplines, In her own words, she has integrated contributions of different disciplines. It would therefore be incorrect to label the study as 'multidisciplinary' in the true sense."

Sålunda, redan på grund av att hon inte använder en riktig metod i avhandlingen, betecknar jag Cristina Trentas 'svenska' avhandling vid JIBS som en anomali i förhållande till svenska

---

³⁸⁷ Mervärdesskattelagen (2023:200).

akademiska villkor och kriterier. Vidare noterar jag att den inte nämns i Cejie 2020 och genomgången däri av svenska avhandlingar om skatterätt beträffande metodfrågan. Jag nämnde inte ens Cristina Trentas avhandling vid JIBS i min genomgång av forskningen i Sverige under perioden 1994 – 2020 inom området indirekta skatter som jag skrev om i artiklarna under perioden 2020 – 2022 i JFT.³⁸⁸ Enligt min mening visar redan det stora antalet sidor i Cristina Trentas avhandling vid JIBS, dvs. 651 sidor, att den borde ha underkänts.

Att Cristina Trenta kritiserades på temat metod och material beträffande sin avhandling vid JIBS är enligt min mening professor Björn Westbergs ansvar, varvid jag i korthet får nämna följande skäl för min bedömning:³⁸⁹

- I Avdelning II, avsnitt 2.5.1.1 hänvisar jag till seminariet vid Lunds universitet den 17 september 2008, där jag anförde i inledningen av det utkast som jag då presenterade att mindre än en fjärdedel av världens länder har moms enligt vad som menas med moms enligt EU-rätten, vilket innebar att professor Westbergs okritiska hänvisning vid seminariet till OECD:s uppfattning om att antalet länder i världen som säger sig ha moms uppgår till tre fjärdedelar av världens länder var felaktig. Därför måste en komparativ metod med ett externt perspektiv viktas, så att jämförelser sker av ett jämförelsematerial från tredjeländer som har VAT eller GST motsvarande de grundläggande principer som bestämmer vad som avses med VAT (moms) enligt EU-rätten. Denna felaktighet från professor Westbergs sida ledde också till en undermålig användning av en komparativ metod i Rendahl 2009, där professor Westberg handledde professor Pernilla Rendahl vid hennes arbete med den boken och vilken jag kritiserade i Forssén 2020a med referens till Forssén 2011 och även nämner i Avdelning II, avsnitt 2.5.2.1 i denna bok.
- En annan felaktighet i professor Westbergs resonemang angående EU-rätten i förevarande hänseende gäller betydelsen av att undersöka regler för bestämningen av skattesubjektet för att kunna problematisera frågor om skatteobjektet. Detta är av metodologiska skäl en röd tråd i alla mina projekt på området moms och punktskatter. Emellertid fick jag klart för mig att professor Westberg inte heller kände till att Finland i sin momslag betraktar icke-rättssubjekt som skattesubjekt, vilket jag studerade noga i Forssén 2013. Jämför i det hänseendet min kommentar i Forssén 2021a (avsnitt 2.5.1.1) av Westberg 1997. Det är just skattesubjektet som måste beaktas, för att kunna problematisera frågor om skatteobjektet beträffande ämnet mervärdesskatterätt. Enligt min mening har professor Westberg ett stort ansvar för fenomenet att inom forskningen avseende moms och punktskatter i Sverige har frågor angående skattesubjektet enbart behandlats i Forssén 2011, Forssén 2013 och Öberg 2001, beträffande moms, och – om än tämligen begränsat – i Olsson 2001, beträffande punktskatter.³⁹⁰

För övrigt närvarade professor Westberg också vid mitt öppningsseminarium på Lunds universitet (Juridiska fakulteten) den 26 november 2002, och avfärdade då min uppfattning att

---

³⁸⁸ Jag lade fram min doktorsavhandling, Forssén 2013, Örebro universitet den 26 april 2013, dvs. innan Cristina Trenta lade fram sin avhandling vid JIBS den 15 maj 2013, varför den naturligen inte nämns i Forssén 2013.

³⁸⁹ För övrigt var professor Westberg en kort tid under år 2009 tänkt att handleda, tillsammans med doktor Pernilla Rendahl, vid mitt akademiska arbete.

³⁹⁰ Jfr AVDELNINGARNA I, II OCH III – ÖVERSIKT, avsnitt 1.2.3 i denna bok, där jag även hänvisar till Avdelning I, avsnitt 4.4 och Avdelning III, avsnitt 3.2.5.

det borde undersökas huruvida en omvänd ordning vore möjlig, där momsen styr inkomstskatten beträffande vem som är företagare skatterättsligt. Hans anmärkning var att 'det är inte något axiom att inkomstskatt och moms borde ha en gemensam beskattningsram'. Jag anförde att en gemensam beskattningsram för de båda skatterna förbättrar rättssäkerheten för företagaren. När jag senare fortsatte mitt projekt vid Örebro universitet (JPS) konkluderade jag att det vore möjligt att ha en gemensam beskattningsram för bestämningen av skattesubjektet beträffande de båda skatterna. Jämför Forssén 2011, s. 325, och i de avslutande synpunkterna i Forssén 2013, s. 286.

Det ovan nämnda visar för mig att professor Westberg har en alltför rigid inställning till forskning för att kunna handleda väl avseende akademiska arbeten, åtminstone beträffande området indirekta skatter med hänsyn till EU-rätten. Eftersom han hade varit handledare vid Eleonor Kristofferssons (tidigare Alhager) med Alhager 2001,³⁹¹ betraktade jag honom under 2009 som mycket väl kvalificerad att handleda, men jag är glad över att jag i stället fick möjligheten – från den 8 april 2011 – att få konstruktiv handledning av professor Eleonor Kristoffersson vid Örebro universitet (JPS), vilket ledde till mina avhandlingar, dvs. Forssén 2011, lämnad redan den 15 december 2011,³⁹² och Forssén 2013. Sedan år 2020 har jag också varit mentor för studenter i juridik eller ekonomi på Mentor Match-programmet, vilket leds av Tim Stubbings vid Alumni Relations hos Örebro universitet. Under mina doktorandstudier vid JPS lärde jag känna några högst kvalificerade lärare, till exempel docent Bo H. Lindberg, som introducerade mig vid Södertörns högskola, där jag exempelvis har givit föreläsningar och seminarier på EU-magisterprogrammet varje år sedan 2015. Docent Patricia Jonason leder det programmet och från början baserade jag studiematerialet på rättsfall från EU-domstolen, men från och med 2021 har jag steg för steg baserat det på min genomgång av forskningen i Sverige under perioden 1994 – 2020 inom området indirekta skatter, gjort på mina artiklar under 2020 – 2022 i JFT och under 2021 – 2023 i Balans fördjupning, vilket innebär att materialet i fråga blev tämligen komplett år 2023, dvs. i det stora hela motsvarande innehållet i denna bok.

Under AVDELNINGARNA I, II OCH III – ÖVERSIKT, avsnitt 3 nämner jag Forssén 2019c som en förstudie för att fortsätta med ett FS-projekt och empiriska studier av användningen av skatteintäkter. Där nämner jag också att Forssén 2019d och Forssén 2019g är av intresse i det sammanhanget från ett law and language-perspektiv, och att AI kan användas som ett verktyg vid studier i FS. Därvidlag skulle jag vilja lägga till – från detta projekt – Forssén 2023a som intressant för språkfrågan.

---

³⁹¹ Jfr även Avdelning II, avsnitt 2.5.1.1.

³⁹² För övrigt nämndes det i VERKSAMHETSBERÄTTELSE Forskning i rättsvetenskap 2011 JURIDICUM Örebro universitet, att jag – genom Forssén 2011 – var universitetets första juris licentiat.

APPENDIX

EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred

[Artikel: *EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred*, av Björn Forssén, JFT 4/2022 pp. 425–436. (Forssén 2022c).]

1 Inledning

Europeiska unionen eller unionen (EU) är enligt fördraget om EU:s funktionssätt (FEUF) en tullunion med gemensam tulltaxa gentemot tredje land (plats utanför EU), medan tullar på import och export mellan medlemsstaterna ska vara förbjudna.³⁹³ EU är enligt artikel 3.3 första stycket första meningen fördraget om EU (FEU) en inre marknad.³⁹⁴ EU:s medlemsstater,³⁹⁵ och de EES-länder som inte är medlemsstater i EU bildar en inre marknad för frihandel mellan 30 europeiska länder.³⁹⁶ I denna artikel jämför jag EES med andra internationella frihandels- och samarbetsavtal. Jag beskriver hur världsekonomin tyngdpunkt förflyttas österut, till Asien, genom olika frihandels- och samarbetsavtal, hur den processen förstärks av att Förenade kungariket (Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland)³⁹⁷ inte bara har lämnat EU, utan närmar sig en av de handelspolitiska formeringarna i Asien och att arbetet med EU:s frihandelsavtal med USA,³⁹⁸ det vill säga TTIP-avtalet,³⁹⁹ därför bör återupptas per omgående. Ett genomförande av TTIP-avtalet kan utgöra en motvikt som balanserar upp tyngdpunkten i världsekonomin, så att den inre

---

³⁹³ Jämför artikel 28.1 FEUF.

³⁹⁴ FEU och FEUF är de fördrag på vilka unionen grundar sig, och de båda fördragen, som har samma rättsliga värde, ska benämnas *fördragen*, vilket följer av artikel 1 tredje stycket första och andra meningen FEU och artikel 1.2 FEUF.

³⁹⁵ EU har 27 medlemsstater: Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike. Jämför <https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_sv> (besökt 2023-01-22).

³⁹⁶ EES, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, utgörs av EU:s 27 medlemsstater samt Island, Liechtenstein och Norge, vilket framgår av EFTA:s hemsida (<<https://www.efta.int/eea>>), där det anges att ”The European Economic Area (EEA) unites the EU Member States and the three EEA EFTA States (Iceland, Liechtenstein, and Norway) into an Internal Market governed by the same basic rules” (besökt 2023-01-22). EFTA (European Free Trade Association) består av Island, Liechtenstein och Norge samt Schweiz. Eftersom Schweiz inte ingår i EES har det EFTA-landet, till skillnad från Island, Liechtenstein och Norge, inte tillgång till EU:s inre marknad. Schweiz har dock en tullunion med Liechtenstein, vilket har rest frågan om Schweiz därigenom har en bakdörr till den fria rörligheten inom EU – jämför skriftlig fråga 2013/14:491 i Sveriges riksdag den 13 mars 2014 av riksdagsmannen Hans Olsson (S) till dåvarande svenska finansministern Anders Borg (M). Dåvarande statsrådet Ewa Björling (M) lämnade ett svar den 24 mars 2014, men utan en tolkning av den principiella frågan – vilken jag bortser från i denna artikel. (M), Moderata samlingspartiet; (S), Sveriges socialdemokratiska arbetareparti.

³⁹⁷ Förenade kungariket: the United Kingdom, UK.

³⁹⁸ USA, United States of America (Amerikas Förenta Stater).

³⁹⁹ TTIP eller T-TIP är förkortningen av The Transatlantic Trade and Investment Partnership.

marknaden EES inte kommer att väga alltför lätt jämfört med den omfattande handelspolitiska formering som tornar upp sig österut.

EU har grundats på folkrättens traktaträtt, som följer av Wienkonventionen från 1969.⁴⁰⁰ EU-rätten (unionsrätten) har också en uttrycklig koppling till folkrätten, genom att artikel 6.3 FEU anger att de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen,⁴⁰¹ och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer.

EES som inre marknad skiljer sig genom EU-rätten från folkrättsligt grundade frihandels- och samarbetsavtal i allmänhet, framför allt enligt följande:

- EU är enligt artikel 47 FEU en juridisk person.
- EU är också en egen rättsordning (*sui generis*): ”Till skillnad från vanliga internationella fördrag infördes genom EEG-fördraget en särskild rättsordning som införlivades i medlemsstaternas rättssystem när fördraget trädde i kraft och som är bindande för deras domstolar”.⁴⁰²

EU är å ena sidan en internationell mellanstatlig organisation, men har å andra sidan också till stor del en överstatlig karaktär. Det sistnämnda innebär att medlemsstaterna har överfört omfattande beslutsmakt till EU i enlighet med principen om tilldelade befogenheter (legalitetsprincipen) enligt artiklarna 4.1 och 5.2 FEU.⁴⁰³ Medlemsstaterna är suveräna stater, och de bildar unionen som har en rättsordning med en konstitutionell dimension. EU-rätten innehåller i och för sig ingen gemensam grundlag för medlemsstaterna, men deras konstitutionella traditioner ingår, som nämnts, i EU-rätten som allmänna principer. Lissabonfördraget från 2007 innehåller de båda fördragen FEU och FEUF samt EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan), som enligt artikel 6.1 första stycket FEU likställs med fördragen.⁴⁰⁴ När Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009 reformerades EG-fördraget (Romfördraget) från 1957 och blev FEUF, men FEU behölls från Maastrichtfördraget 1993.⁴⁰⁵ Lissabonfördraget är ett icke-konstitutionellt reformfördrag som

---

⁴⁰⁰ Jämför <https://sv.wikipedia.org/wiki/Wienkonventionen_om_traktaträtten> (besökt 2023-01-22).

⁴⁰¹ Europakonventionen utarbetades inom Europarådets ram. Den undertecknades i Rom den 4 november 1950 och trädde i kraft den 3 september 1953. Jämför förordet (s 3 och 4) i den svenskspråkiga översättningen av Den Europeiska Konventionen om de mänskliga rättigheterna, 3. Uppl., Institutet för offentlig och internationell rätt nr 53, professor Jacob W.F. Sundberg – Stockholm 1997.

⁴⁰² Citat av första stycket i punkt 3 i sammanfattningen av EU-målet 6-64 (Costa). Jämför även prop. 1994/95:19 (Sveriges medlemskap i Europeiska unionen) Del 1, s. 475.

⁴⁰³ Jämför artiklarna 4.1 och 5.2 FEU samt 10 kap. 6 § första stycket första meningen RF, som lyder: ”Inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket”. Genom SFS 2010:1408 överfördes bestämmelsen från 10 kap. 5 § första stycket första meningen till RF 10 kap. 6 §.

⁴⁰⁴ Enligt artikel 6.1 andra stycket FEU ska dock bestämmelserna i stadgan inte på något sätt utöka EU:s befogenheter så som de definieras i fördragen, vilket även följer av artikel 51.2 stadgan.

⁴⁰⁵ Jämför artikel 1 tredje stycket tredje meningen FEU.

i stort sett har samma innehåll som den EU-grundlag från 2004 som aldrig trädde i kraft.⁴⁰⁶ Fördragen och stadgan bildar EU:s primärrätt, vilken utgör en konstitutionell dimension i EU-rätten. EU:s rättsordning innehåller också en sekundärrätt i form av rättsakterna, vilka enligt artikel 288 första stycket FEUF utgörs av förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer och yttranden. En av EU:s institutioner är EU-domstolen,⁴⁰⁷ som är den yttersta (högsta) uttolkaren av EU-rätten och kan meddela förhandsavgöranden till medlemsstaternas domstolar på begäran av dem.⁴⁰⁸

Genom att EU har en egen rättsordning enligt vad jag har beskrivit har frihandelsområdet EES en styrka i juridiskt hänseende som saknas hos de internationella frihandels- och samarbetsavtal som jag jämför EES med enligt nedan. Med EU:s konstitutionella dimension och att det av artikel 10.1 FEU följer att EU:s sätt att fungera ska bygga på representativ demokrati grundas den inre marknaden på rättssäkerhetsmässiga principer. För den inre marknaden EES existerar sålunda ett juridiskt ramverk – *legal framework* – med en EU-domstol, vilket utgör garantier för att fri handel bedrivs där på ett sådant sätt att inte bara förutsebarheten i beslut för enskilda upprätthålls, utan att de också på förhand kan utgå från att sådana beslut fattas av myndigheter och domstolar hos EES-länderna med respekt för västerländska demokratiska principer. Emellertid kan EES komma att väga lätt jämfört med den omfattande handelspolitiska formering som tornar upp sig österut enbart på grund av att tyngdpunkten i världsekonomin är på väg dithän. Jag tar upp det fenomenet nedan, genom att gå igenom ett antal internationella frihandels- och samarbetsavtal i Asien, och argumenterar för att EU bör återuppta arbetet med frihandelsavtalet med USA, TTIP, så att det genomförs och stärker de västerländska demokratiska principerna, med framför allt rättsstatsprincipen (*rule of law*), i världsekonomin.

2 Frihandels- och samarbetsavtal som förflyttar tyngdpunkten i världsekonomin österut

Jag anger först vad förkortningarna står för avseende de frihandels- och samarbetsavtal som enligt min uppfattning bildar en världsomspännande handelspolitisk formering, och kommenterar sedan dessa avtal i en ordning som illustrerar hur de hänger ihop och sålunda belägger att tyngdpunkten i världsekonomin flyttar österut, till framför allt Asien.

- AFTA – ASEAN Free Trade Area.
- APEC – Asia-Pacific Economic Cooperation.
- APT – ASEAN Plus Three.
- ASEAN – Association of Southeast Asian Nations.
- BRICS (sv., BRIKS) – Brasilien, Ryssland (Ryska federationen), Indien, Kina (Folkrepubliken Kina) och Sydafrika.

---

⁴⁰⁶ EU-grundlagen – Europaparlamentets resolution om fördraget om upprättande av en konstitution för Europa (2004/2129(INI) – antogs i och för sig på toppmötet i Bryssel 17-18 juni 2004 och undertecknades den 29 oktober 2004, men ratificerades inte av alla medlemsstater. Lissabonfördraget kom till i stället 2007 med ikraftträdande den 1 december 2009, vilket dock inte är någon EU:s grundlag.

⁴⁰⁷ Jämför artikel 13.1 andra stycket FEU.

⁴⁰⁸ Detta följer av artikel 267 FEUF. Jämför även prop. 1994/95:19 Del 1, s. 475.

- CPTPP – the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership.
- USMCA – the United States-Mexico-Canada Agreement.

CPTPP omfattar elva länder: Australien, Brunei, Chile, Japan, Kanada, Malaysia, Mexiko, Nya Zeeland, Peru, Singapore och Vietnam. Brunei, Chile och Malaysia har när detta skrivs ännu inte avslutat sina respektive ratificeringsprocedurer.⁴⁰⁹

ASEAN består av tio länder i Sydostasien, och fungerar som en geopolitisk och ekonomisk organisation för följande länder: Brunei, Burma, Filippinerna, Indonesien, Kambodja, Laos, Malaysia, Singapore, Thailand och Vietnam. I ASEAN ingår således fyra medlemmar i CPTPP: Brunei, Malaysia, Singapore och Vietnam.⁴¹⁰

AFTA är ett instrument för ekonomisk integration med regionala och internationella allierade till ASEAN. Genom AFTA bildar ASEAN ett handelsblock till stöd för handel och tillverkning i alla ASEAN-länder.⁴¹¹

APT består av CPTPP-medlemmen Japan samt Kina och Sydkorea. APT koordinerar det ekonomiska samarbetet mellan ASEAN och östra Asien, och APT:s rådande Work Plan gäller 2018-2022.⁴¹²

BRICS är ett organiserat samarbete mellan Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika.⁴¹³ BRIC bildades 2009 och 2010 anslöt Sydafrika, så att BRICS bildades.

APEC har 21 medlemsländer, och är ett ekonomiskt forum för *the Asia-Pacific region*, på svenska Asien-Stillahavsregionen, där forumet, sedan det bildades på initiativ av Australien 1989, verkar för samarbete mellan ekonomierna inom regionen.⁴¹⁴ APEC ska stärka medlemsländernas ömsesidiga beroende där. APEC:s målsättning är att skapa ökat välstånd för folken i det området, genom en stärkt ekonomisk integration där. APEC består av följande länder från APT, ASEAN, BRICS och CPTPP: Australien, Brunei, Chile, Filippinerna, Indonesien, Japan, Kanada, Kina, Malaysia, Mexiko, Nya Zeeland, Peru, Ryssland, Singapore, Sydkorea, Thailand och Vietnam. I APEC ingår även Hongkong, Papua Nya Guinea, Taiwan och USA.

---

⁴⁰⁹ Jämför <[https://www.dfat.gov.au/Trade and Investment](https://www.dfat.gov.au/Trade%20and%20Investment)>.

⁴¹⁰ Jämför <<https://asean.org>>.

⁴¹¹ Jämför <<https://asean.org>>.

⁴¹² Jämför <<https://aseanplusthree.asean.org>>.

⁴¹³ Jämför <<https://infobrics.org>>.

⁴¹⁴ Jämför <<https://www.apec.org>>.

USMCA är ett frihandelsavtal mellan Kanada, Mexiko och USA.⁴¹⁵ USA ingick för övrigt ett frihandelsavtal med Australien 2005, the Australia-United States Free Trade Agreement (AUSFTA). Länderna är enligt ovan medlemmar i APEC, och Australien tillika i CPTPP.

Sålunda bildar *APEC*, *APT*, *ASEAN*, *BRICS*, *CPTPP* och *USMCA* en handelspolitisk formering omfattande Asien-Stillahavsregionen, vissa länder vid Indiska oceanen samt Brasilien vid Atlanten:

- APEC omfattar således sju länder i ASEAN, två länder i BRICS och samtliga länder i APT, CPTPP och USMCA samt Hongkong, Papua Nya Guinea och Taiwan.
- Beträffande ASEAN respektive BRICS är det Burma, Kambodja och Laos respektive Brasilien, Indien och Sydafrika vilka inte ingår i APEC.

En överblicksbild visar därmed enligt min uppfattning att det genom APEC och nämnda näralliggande samarbeten, det vill säga APT, ASEAN, BRICS, CPTPP och USMCA, existerar en handelspolitisk formering omfattande länderna i Asien-Stillahavsregionen och vissa länder vid Indiska oceanen samt Brasilien vid Atlanten. Därigenom flyttas tyngdpunkten i världsekonomin österut – till framför allt Asien och från EU och västerlandet. Även om EES med EU:s egen rättsordning garanterar aktörer på den inre marknaden en utvecklad rättssäkerhet så att de kan utgå från att de omfattas av rättssäkerhetsmässiga principer när de gör affärer där, kan EES komma att väga lätt ekonomiskt sett jämfört med den beskrivna handelspolitiska formeringen i öster. I det närmast följande avsnittet återkommer jag till att detta förstärks av att Förenade kungariket har utträtt ur EU och rör sig handelspolitiskt sett österut, till Asien.

3 Förenade kungariket lämnar EU för CPTPP – till gagn för den handelspolitiska formeringen i Asien-Stillahavsregionen etc. och till nackdel för EU och västerländsk demokrati

Den handelspolitiska formering som jag beskriver ovan visar enligt min mening att tyngdpunkten för världsekonomin flyttas från västvärlden till Asien eller närmare bestämt till länderna i Asien-Stillahavsregionen och vissa länder vid Indiska oceanen samt Brasilien. Formeringen dominerar för övrigt hela Nordamerika, genom USMCA, och har en stark ställning i Sydamerika, genom att Brasilien ingår i formeringen i fråga genom BRICS och Chile och Peru ingår i den genom CPTPP. Att tyngdpunkten för världsekonomin flyttas från västvärlden förstärks, som nämnts, av att Förenade kungariket inte bara har lämnat EU, utan närmar sig en av de handelspolitiska formeringarna i Asien, nämligen CPTPP.

Sålunda är enligt min uppfattning ett återupptagande av arbetet med frihandelsavtalet TTIP mellan EU och USA särskilt angeläget för EU med anledning av att Förenade kungariket strax efter utgången av övergångsperioden för dess utträde ur EU (brexit) vid årsskiftet 2020/21 ansökte (den 1 februari 2021) om anslutning till CPTPP, och att CPTPP-kommissionen den 2 juni 2021 accepterade att formellt påbörja förhandlingar om detta med Förenade kungariket.⁴¹⁶ Därmed skulle Förenade kungariket och USA ingå i den världsomspännande

---

⁴¹⁵ Jämför <<https://ustr.gov>>.

⁴¹⁶ Jämför <[https://www.dfat.gov.au/Trade and Investment](https://www.dfat.gov.au/Trade%20and%20Investment)>.

handelspolitiska formering som tornar upp sig österut, där CPTPP och andra internationella frihandels- och samarbetsavtal ingår.

Om Förenade kungariket ansluter till CPTPP, kommer det att ha tillgång till ett omfattande område för frihandel eller samarbete utan att vara en medlemsstat i EU. På så sätt kan Förenade kungariket också få de fördelar som skulle ha kommit med ett framtida TTIP mellan EU och USA om Förenade kungariket inte hade genomfört brexit, och även få de fördelar som Förenade kungariket avhände sig genom brexit, när det gäller det existerande handelsavtalet mellan EU och Kanada, the EU-Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA), eftersom Kanada ingår i CPTPP. Om Förenade kungariket ansluter till CPTPP, blir det en förstärkning av den handelspolitiska formering som jag ser består av länderna i Asien-Stillahavsregionen etc., och ytterligare ett närmande dit av delar av västerlandet. Detta framför allt mot bakgrund av att Australien, Kanada, Nya Zeeland och USA ingår i APEC, att Australien och USA har AUSFTA och att Kanada ingår i CPTPP. Dessutom skrev Förenade kungariket och Australien på ett frihandelsavtal den 17 december 2021 (som inte har trätt i kraft när detta skrivs) – The Australia-United Kingdom Free Trade Agreement (Australia-UK FTA).⁴¹⁷ Tullunionen EU, med EES som inre marknad, väger lätt jämfört med nämnda handelspolitiska formering. CETA är otillräckligt för att matcha den, varför jag anser att EU omgående bör återuppta förhandlingarna med USA om TTIP.

Inför brexit-omröstningen skrev jag en fråga till EU:s dåvarande handelskommissionär Cecilia Malmström angående huruvida Förenade kungariket skulle få en speciallösning, så att det kunde vara med i TTIP även om resultatet av omröstningen blev utträde ur EU (brexit). Den 28 april 2016 kom ett mejlsvår från Catrine Norrgård, politiskt sakkunnig för Cecilia Malmströms kabinett i EU-kommissionen, där svaret var att ”Storbritannien har ingen speciallösning att få vara med i TTIP om de lämnar EU”. Vidare angavs att ”det dröjer år innan ett TTIP-avtal skulle träda i kraft. Just nu förhandlas TTIP av EU-kommissionen. Sedan ska det granskas av jurister, översättas av översättare till alla EU-språk och sedan får medlemsstaterna och Europaparlamentet möjlighet att införa det”. Jag anför återigen att Förenade kungarikets ansökan efter brexit om medlemskap i CPTPP medför att EU omgående bör återuppta förhandlingarna med USA om TTIP för att åstadkomma en form av motvikt till förflyttningen av tyngdpunkten för världsekonomin österut, så att västerländsk demokrati med rättsstatsprincipen etc. värnas genom EU-projektet – främst gentemot ett aggressivt Ryssland och ett imperialistiskt Kina.

4 Den förra och nuvarande svenska regeringens inställning till TTIP och en omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina samt Rysslands krig mot Ukraina är även till nackdel för EU:s rättsordning

4.1 Den förra och nuvarande svenska regeringens inställning till TTIP

I Sveriges riksdag ställde riksdagsmannen Hans Rothenberg (M) – genom interpellation 2020/21:193 – den 27 november 2020 följande fråga till dåvarande statsrådet, utrikeshandelsminister Anna Hallberg (S): ”Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förhandlingarna om frihandelsavtalet TTIP ska återupptas?” Statsrådet svarade (enligt riksdagens protokoll 2020/21:52) den 11 december 2020, att hon inte utesluter att samtal kommer att föras om TTIP och utformningen av ett framtida handelsavtal mellan EU och USA. Hon ansåg dock att det var viktigt att vara realistisk, och anförde att den då tillträdande

---

⁴¹⁷ Jämför <[https://www.dfat.gov.au/Trade and Investment](https://www.dfat.gov.au/Trade%20and%20Investment)> (besökt 2023-01-22).

presidenten i USA, Joe Biden, hade ”varit tydlig med att förhandlingar om breda frihandelsavtal inledningsvis inte kommer att ligga högst på administrationens politiska dagordning”. Statsrådet anförde att ett förslag från EU om att ”eventuellt återuppta TTIP-förhandlingar i detta skede skulle därför sannolikt inte landa rätt hos den inkommande administrationen.” Svaret gav utrikeshandelsministern således efter det att hon den 9 november 2020, efter ett videomöte med sina EU-kollegor med anledning av att resultatet i presidentvalet i USA var klart, yttrade att de såg fram emot att ”fördjupa och blåsa nytt liv” i handelsrelationerna mellan EU och USA.⁴¹⁸

Jag anser att den förra svenska regeringens inställning till TTIP var alltför vag. Sverige bör, av de skäl som anförts ovan, aktivt agera för att förhandlingarna mellan EU och USA om TTIP ska återupptas. Jag nämner i en artikel i Dagens Juridik den 20 april 2022, att jag har lagt märke till att USA:s president Joe Biden, med anledning av Rysslands sedan den 24 februari 2022 fullskaliga angreppskrig mot Ukraina, har uttalat att USA och EU ska ha ett närmare samarbete, men då med försvarsförtecken och utan att han berör handelspolitiken.⁴¹⁹ I stället noterar jag att Sveriges statsminister, Ulf Kristersson (M), vid sin – av SVT utsända – återrapportering i Sveriges riksdag den 20 december 2022 från mötet fem dagar tidigare om bland annat klimatfrågan i Europeiska rådet, anförde farhågor om protektionism från USAs sida, genom att *the Inflation Reduction Act – IRA – of 2022* om stora lokala miljöinvesteringar missgynnar konkurrerande företag inom EU. Initiativet till att återuppta arbetet med TTIP måste således komma från EU:s sida. Emellertid nämndes inte TTIP av EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen, när hon knappt en månad senare (2023-01-17) meddelade vid World Economic Forum Annual Meeting, som hölls 16 – 20 januari 2023 i Davos (Schweiz), att EU avser att genomföra ett eget IRA, *a Green Deal Industrial Plan*.⁴²⁰ Den nuvarande svenska regeringens inställning till TTIP är sådan att jag uppfattar att regeringen betraktar TTIP som en ickefråga. I stället för att använda Sveriges ordförandeskap i EU:s råd under första halvåret 2023 till att driva på i TTIP-frågan har regeringen skickat bistånds- och utrikeshandelsminister Johan Forssell (M) till Australien och Nya Zeeland för att förhandla om bilaterala frihandelsavtal mellan Sverige och de båda länderna.⁴²¹

4.2 En omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina – ett återupptagande av arbetet med TTIP-avtalet kan utgöra ett incitament för detta

Ytterligare ett motiv till att EU och USA omgående bör återuppta arbetet med frihandelsavtalet TTIP är att det också kan utgöra ett incitament till en omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina. I december 2020 kom förhandlare från EU och Kina överens om ett investeringsavtal, men den 20 maj 2021 röstade Europaparlamentarikerna mot en ratificering av det så länge Kina vidhåller sina sanktioner mot europeiska intressen.⁴²²

---

⁴¹⁸ Jämför www.regeringen.se, 2020-11-09.

⁴¹⁹ Jämför Björn Forssén, ”En linje 3 i Natofrågan?”, Dagens Juridik 2022-04-20 (Forssén 2022d).

⁴²⁰ Jämför ”Special Address by President von der Leyen at the World Economic Forum”, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_232> (besökt 2023-01-22).

⁴²¹ Jämför regeringens pressmeddelande 2023-02-08: <<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/02/frihandelsavtal-i-fokus-nar-bistands--och-utrikeshandelsminister-johan-forssell-besoker-australien-och-nya-zeeland/>> (besökt 2023-02-16).

⁴²² Jämför SVT Nyheter 2021-05-21, www.svt.se. SVT, Sveriges television.

Det gäller att undvika sådan protektionism som 2018, under USA:s dåvarande president Donald Trump, ledde till ett handelskrig med Kina, men samtidigt att stärka västerländska demokratiska principer, framför allt rättsstatsprincipen – det vill säga att alla ska leva under lagarna och inte under en totalitär regim. Det är för mig meningen med EU-projektet, varigenom framför allt fri handel ska garantera unionen och dess medborgare utveckling, välbefinnande och fred. EU erhöll också Nobels fredspris 2012 för att ha bidragit till att "förändra större delen av Europa, från en krigshärjad kontinent till en kontinent präglad av fred".⁴²³ En lösning på de beskrivna problemen mellan EU och Kina bör bidra till att Ryssland inser att det inte lönar sig att göra Europa till en krigsskådeplats igen, såsom i skrivande stund är fallet med det nämnda angreppet av Ryssland mot Ukraina. Att EU skulle återuppta arbetet med frihandelsavtalet TTIP med USA bör således också öppna för en omstart av ratificeringsprocessen avseende EU:s investeringsavtal med Kina, vilket i sin tur visar ett aggressivt Ryssland att EU-projektet är ett fredsprojekt – inte något hot. Att en sådan utveckling är angelägen beläggs enligt min mening särskilt av att Rysslands och Kinas utrikesministrar i ett möte den 30 mars 2022, det vill säga efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, har uttalat sig om att de båda ländernas samarbete fortsätter oförändrat.⁴²⁴

4.3 Rysslands krig mot Ukraina är även ett angrepp mot EU:s rättsordning – frågor om dess förhållande till Europakonventionen och om Rysslands förhållande till FN, G20 och WTO

I sistnämnda hänseende får nämnas att Ryssland lämnade Europarådet den 15 mars 2022. Det skedde på grund av att Ryssland inte ville bli uteslutna ur Europarådet som en konsekvens av kriget mot Ukraina. Därmed kan ryska medborgare inte längre stämma den ryska staten för brott Europakonventionen.⁴²⁵ Emellertid innebär enligt min mening beslutet den 24 februari 2022 av Rysslands president Vladimir Putin att inleda ett fullskaligt angreppskrig mot Ukraina inte bara att han har förorsakat det ukrainska folket stort lidande, utan att han också har skadat det egna folket för avsevärd tid framöver – ekonomiskt sett.

Trots att EU inte är en stat och Ukraina inte är en medlemsstat i EU, anser jag att Rysslands krig mot Ukraina även är ett angrepp mot EU:s rättsordning. Ukraina är medlem av Europarådet, precis som bland annat EES-länderna.⁴²⁶ Enligt Lissabonfördraget ska EU ansluta sig till Europakonventionen, men eftersom artikel 6.2 FEU, som anger detta, inte har ratificerats ännu, ingår de grundläggande rättigheterna i Europakonventionen tills vidare enbart i EU-rätten som allmänna principer.⁴²⁷ Det är enligt min uppfattning först genom att Ryssland – efter att ha inlett sitt fullskaliga angreppskrig mot Ukraina – lämnade Europarådet som en ratificering av artikel 6.2 FEU är möjlig, varför jag anser att Ryssland genom kriget mot Ukraina också angrep den rättsordning som den juridiska personen EU har skapat och utvecklar för medlemsstaterna.

---

⁴²³ Jämför Europaparlamentets hemsida, www.europarl.europa.eu/news/sv/.

⁴²⁴ Jämför <<https://sverigesradio.se/artikel/kina-och-ryssland-ska-tala-med-en-rost>>. Jämför även Forssén 2022.

⁴²⁵ Jämför <<https://www.dn.se/varlden/ryssland-vantas-bli-utesluten-ur-europaradet>> (besökt 2023-01-22).

⁴²⁶ Jämför <<https://www.coe.int/sv/web/about-us/our-member-states>> (besökt 2023-01-22).

⁴²⁷ Jämför artikel 6.3 FEU, som också nämns ovan.

Sålunda är det, trots att Ryssland – som förutom Nordasiendelen omfattar stora delar av Östeuropa – uppfyller det geografiska kravet på att antas som medlemsstat i EU, knappast möjligt inom överskådlig tid, med hänsyn till demokratikraven på ansökarländer, att Ryssland skulle kunna bli en medlemsstat i EU. President Putin har med kriget mot Ukraina skadat möjligheterna till utveckling av välbefinnande för det ryska folket under avsevärd tid framåt. Kriget mot Ukraina är ett självmål ekonomiskt sett för Ryssland, eftersom EU:s 27 medlemsstater inför ekonomiska sanktioner mot Ryssland, men det stäcker också framtidsutsikterna för de ryssar som vill närma sitt land till EU när det gäller frågor som är avgörande för att bilda en verklig rättsstat. Av artikel 3.1 FEU framgår att EU ska främja freden, sina värden och folkens välbefinnande, och Rysslands krig mot Ukraina går tvärsamt detta. Rysslands angrepp på Ukraina ska i det hänseendet givetvis också sättas i förhållande till att Ryssland, som en av de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd, har förbundit sig att upprätthålla folkrätten i form av FN-stadgan – inte starta krig mot suveräna stater som Ukraina.⁴²⁸ FN-stadgan inleds med orden ”VI, DE FÖRENADE NATIONERNAS FOLK, BESLUTNA att rädda kommande släktled undan krigets gissel, som två gånger under vår livstid tillfogat mänskligheten ousägliga lidanden”,⁴²⁹ vilka ord Ryssland således inte längre uppfyller i handling.

Sålunda är det enligt min uppfattning inte bara möjligheten för enskilda ryska medborgare att stämna sin egen regering som har gått förlorad, genom att Ryssland har lämnat Europarådet. President Putin har dessutom såväl förorsakat ryssarna i gemen konsekvenserna av ekonomiska sanktioner från EU mot Ryssland som betagit demokratiskt sinnade ryssar möjligheterna till en utveckling av en rättsstat för avsevärd tid framåt – helt enkelt genom att EU, som de borde se som en förebild därvidlag, inte kan samarbeta med en aggressiv rysk regim. Ryssland har därigenom skapat ytterligare ett problem i förhållande till EU, genom att Ryssland är ett av G20-länderna och EU också ska vara representerat vid mötena i G20. USA och EU deltar vid mötena i både G7 och G20, och bör enligt min mening kunna påverka G20-landet Ryssland i en fredlig riktning bland annat genom att återuppta arbetet med TTIP.⁴³⁰ En annan omständighet som därigenom bör påverka Ryssland i en fredlig riktning är att landet ska kunna möta bland annat USA eller någon av EU:s medlemsstater, representerad av EU-kommissionen, i förhandlingar inom WTO.⁴³¹ WTO har dessutom en tvistlösningsmekanism (eng., *dispute settlement mechanism*) för avgörande av handelspolitiska konflikter, vilken fungerar som en domstol,⁴³² och frågan är hur WTO-medlemmen Ryssland ska kunna vända sig dit med klagomål på exempelvis EU i sådant hänseende och anföra på demokratiska

---

⁴²⁸ FN:s säkerhetsråd består av 15 medlemmar, och de fem permanenta medlemmarna är: Ryssland, Kina, USA, Frankrike och Förenade kungariket. FN:s generalförsamling kan ta upp vilket globalt problem som helst, medan säkerhetsrådet enbart ägnar sig åt frågor som rör fred och säkerhet. Säkerhetsrådets ansvar är att verka för att upprätthålla världsfred och avvärja hot mot den internationella säkerheten. Att Ryssland för krig mot Ukraina gör att säkerhetsrådet inte fungerar, eftersom ett beslut i rådet kan stoppas av vilken som helst av de fem permanenta medlemmarna, vilka var och en har vetorätt där. Jämför <<https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/fn-som-organisation/fn-systemet/huvudorgan/sakerhetsradet>> (besökt 2023-01-22).

⁴²⁹ Jämför <<https://unric.org/sv/forenta-nationernas-stadga>> (besökt 2023-01-22).

⁴³⁰ G7- och G20-länderna är två informella grupperingar av rika länder som träffas med jämna mellanrum för att diskutera ekonomiska och andra frågor. Ryssland ingår i G20, medan USA och EU deltar i mötena både i G7 och G20. Jämför <<https://www.europaportalen.se/tema/g20>>.

⁴³¹ WTO, World Trade Organization, sv. Världshandelsorganisationen. Jämför <<https://www.wto.org>>.

⁴³² Jämför, ang. Dispute settlement, <https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm>.

principer baserade rättssäkerhetsmässiga argument, om landet samtidigt sätter sig över dessa genom att bedriva angreppskrig mot WTO-medlemmen Ukraina.

5 Anknytning av TTIP-frågan till min artikel i JFT om metodfrågorna i momsforskningen i Sverige

Avslutningsvis knyter jag TTIP-frågan till min artikel i JFT angående metodfrågorna i momsforskningen i Sverige.⁴³³ Där avslutar jag med att beträffande området indirekta skatter, vilket i första hand består i moms, punktskatter och tull, anföra att forskningsinsatser bör göras för att undersöka möjligheten att införa ett gemensamt varubegrepp för de tre skatteslagen. En sådan förenkling skulle bidra till en effektivare uppbörd på området indirekta skatter totalt sett.⁴³⁴ En sådan utveckling av EU-rätten borde prioriteras för att stärka inte bara den inre marknaden, utan också tullunionen, vilket – jämte ett genomförande av TTIP-avtalet mellan EU och USA – vore en förstärkning handelspolitiskt av EES i förhållande till de nämnda internationella frihandels- och samarbetsavtalen i Asien.

---

⁴³³ Forssén 2020a.

⁴³⁴ Jämför Forssén 2020a, avsnitt 5.3.2.

KÄLLFÖRTECKNING

Offentligt tryck

Regeringens propositioner

- prop. 1968:100 (Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om mervärdeskatt, m.m.)
prop. 1989/90:111 (Reformerad mervärdeskatt m.m.)
prop. 1991/92:112 (*F-skattebevis, m.m.*) – F-tax certificate, etc.
prop. 1994/95:19 (Sveriges medlemskap i Europeiska unionen) Del 1
prop. 1994/95:54 (Ny lag om skatt på energi, m.m.)
prop. 1994/95:56 (Nya lagar om tobaksskatt och alkoholskatt, m.m.)
prop. 1994/95:57 (Mervärdesskatten och EG)
prop. 1998/99:130 (Ny bokföringslag m.m.) Del 1
prop. 1999/2000:2 (Inkomstskattelagen) Del 1
prop. 2008/09:62 (F-skatt åt fler)
prop. 2010/11:165 (Skatteförfarandet) Del 1
prop. 2012/13:124 (Begreppet beskattningsbar person – en teknisk anpassning av mervärdesskattelagen)
prop. 2020/21:113 (Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el)
prop. 2021/22:20 (Avskaffad reklamskatt)
prop. 2021/22:61 (Nytt punktskattedirektiv och vissa andra ändringar)
prop. 2022/23:46 (Ny mervärdesskattelag)

Statens offentliga utredningar (SOU)

- SOU 1989:35, Reformerad mervärdeskatt m.m., Del 1
SOU 2002:74, Mervärdesskatt i ett EG-rättsligt perspektiv, Del 1
SOU 2006:90, På väg mot en enhetlig mervärdesskatt
SOU 2008:76, F-skatt åt flera
SOU 2020:31, En ny mervärdesskattelag

Hemsida

Regeringens pressmeddelande 2023-02-08:

<<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/02/frihandelsavtal-i-fokus-nar-bistands--och-utrikeshandelsminister-johan-forssell-besoker-australien-och-nya-zeeland/>>

Skatteverket

Skatteverkets ställningstagande 2021-07-02, ”Beskattningskonsekvenser för den som har en solcellsanläggning på sin villa eller fritidshus som är privatbostad”, dnr 8-1080745

Hemsida

<<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2022.1/382794.html?q>>

Finska Skatteförvaltningens hemsida

Skatteförvaltningens detaljerade anvisningar angående energibesättning av den 19 februari 2021, dnr VH/904/00.01.00/2021,
<https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/56206/energibesattning2>
<<https://www.vero.fi/sv/foretag-och-samfund/skatter-och-avgifter/punktbesattning/>>

EU-källor

Primärrätt

Lissabonfördraget 2007 (trädde i kraft den 1 december 2009)

- Fördraget om EU (reformerat av Maastrichtfördraget varigenom EU bildades 1993)
- Fördraget om EU:s funktionssätt (har ersatt EG-fördraget/Romfördraget från 1958)
- EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna

Maastrichtfördraget 1993

Romfördraget 1958

Sekundärrätt

Cirkulationsdirektivet: Rådets direktiv av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (92/12/EEG)

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European economic and social committee on the future of VAT Towards a simpler, more robust and efficient VAT system tailored to the single market, COM(2011) 851 final of 6 December, 2011 (follow-up to the green paper – grönboken)

EU-kommissionens GRÖNBOK om mervärdesskattens framtid Ett enklare, stabilare och mera effektivt mervärdesskattesystem, KOM(2010) 695 slutlig av den 1 december 2010 [GREEN PAPER, COM(2010) 695 final]

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen (unionstullkodexen)

Förordningen (EG) nr 883/2004 om samordningen av de sociala trygghetssystemen

Förordningen om social trygghet (EEG) nr 1408/71, som är föregångaren till förordningen (EG) nr 883/2004

Första mervärdesskattedirektivet (67/227/EEG), ersatt av mervärdesskattedirektivet

Rådets beslut av den 29 september 2000 om systemet för Europeiska gemenskapernas egna medel (2000/597/EG, Euratom)

Rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker

Rådets direktiv 92/84/EEG av den 19 oktober 1992 om tillnärmning av punktskattesatser på alkohol och alkoholdrycker

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet; konsoliderad version av den 15 september 2018

Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (mervärdesskattedirektivet)

Rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG

Rådets direktiv 2009/133/EG av den 19 oktober 2009 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, partiell fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om flyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan (kodifierad version) – fusionsdirektivet

Rådets direktiv 2011/64/EU av den 21 juni 2011 om strukturen och skattesatserna för punktskatten på tobaksvaror (kodifiering)

Rådets direktiv 2011/96/EU av den 30 november 2011 om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater (moder-/dotterbolagsdirektivet)

Rådets direktiv (EU) 2020/262 av den 19 december 2019 om allmänna regler om punktskatt (punktskattedirektivet) [Punktskattedirektivet (2008/118/EG), ersatte den 1 april 2010 cirkulationsdirektivet och ersattes i sin tur den 18 mars 2020 av punktskattedirektivet (EU) 2020/262.]

Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt
Rådets trettonde direktiv 86/560 av den 17 november 1986 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om omsättningsskatter – Regler om återbetalning av mervärdesskatt till skattskyldiga personer som inte är etablerade i gemenskapens territorium
Sjätte mervärdesskattedirektivet (77/388/EEG), ersatt av mervärdesskattedirektivet

Hemsidor

Europeiska ombudsmannens språkpolicy, <<https://www.ombudsman.europa.eu>>
EU-språk (*EU languages*), <https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_sv>
Regler för språkanvändning vid Europeiska unionens domstol, <<https://curia.europa.eu>>
<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0096>>
<https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_sv>
<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_232>
www.europarl.europa.eu/news/sv/

Övrigt

2007/2311 K(2008) 2803 (EU-kommissionens formella underrättelse den 26 juni 2008 om behandlingen av ideella föreningar och registrerade trossamfund i ML)

EU-grundlag: antagen på toppmötet i Bryssel 17-18 juni 2004 och undertecknad den 29 oktober 2004 [Europaparlamentets resolution om fördraget om upprättande av en konstitution för Europa (2004/2129(INI)], men inte ratificerad av alla medlemsstater. I stället infördes Lissabonfördraget 2007.

Europarådet

<<https://www.coe.int/sv/web/about-us/our-member-states>>

Europakonventionen

Europakonventionens fullständiga titel är: Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna av den 4 november 1950. Framtagen

inom ramen för Europarådet. Undertecknad i Rom den 4 november 1950. Trädde i kraft den 3 september 1953.

EFTA:s hemsida

<<https://www.efta.int/eea>>

Förenta Nationerna

FN-stadgan, <<https://unric.org/sv/forenta-nationernas-stadga>>

<<https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/fn-som-organisation/fn-systemet/huvudorgan/sakerhetsradet>>

Wienkonventionen

Wienkonventionen om traktaträtten. Wien den 23 maj 1969. Konventionen har tagits fram under ledning av FN-organet International Law Commission och gäller från den 27 januari 1980 (FN, Förenta Nationerna). Konventionen hade ratificerats av 114 länder i april 2014. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Wienkonventionen_om_traktaträtten>

Världshandelsorganisationens (WTO) hemsida

<<https://www.wto.org>>

<https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm>.

Olika hemsidor

<[https://www.dfat.gov.au/Trade and Investment](https://www.dfat.gov.au/Trade%20and%20Investment)>

<<https://asean.org>>

<<https://asean.org>>

<<https://aseanplusthree.asean.org>>

<<https://infobrics.org>>

<<https://www.apec.org>>

<<https://ustr.gov>>

<<https://www.europaportalen.se/tema/g20>>

Sveriges televisions hemsida

www.svt.se

Sveriges radios hemsida

Uttalande av Rysslands och Chinas utrikesministrar vid ett möte den 30 mars 2022: <<https://sverigesradio.se/artikel/kina-och-ryssland-ska-tala-med-en-rost>>

Dagens Nyheters hemsida, DN

<<https://www.dn.se/varlden/ryssland-vantas-bli-utesluten-ur-europaradet>>

Litteratur etc.

Alhager, Eleonor (numera Kristoffersson)

- Mervärdesskatt vid omstruktureringar. Iustus förlag 2001 (cit. Alhager 2001).

Alhager, Eleonor och Hiort af Ornäs, Lena

- Rättsfallssamling i EG-moms. Upplaga 2:1, Norstedts Juridik 2009.

Bergström, Sture, Håstad, Torgny, Lindblom, Per Henrik och Rylander, Staffan

- Juridikens termer Åttonde upplagan. Almqvist & Wiksell Förlag/Liber AB 1997 (cit. Bergström m.fl. 1997).

Bernitz, Ulf

- Kapitlet EUROPARÄTTEN, s. 59-89, i arbetet Ulf Bernitz – Lars Heuman – Madeleine Leijonhufvud – Peter Seipel – Wiweka Warnling-Nerep – Hans Heinrich Vogel, Finna rätt: Juristens källmaterial och arbetsmetoder, Elfte upplagan, Norstedts Juridik 2010 (cit. Bernitz 2010).

Cejie, Katia

- *Comparative Method(s) and Tax Law Research*. Svensk Skattetidning 2020 s. 145–159 (cit. Cejie 2020).

Ek, Mikael

- Leveranser och unionsinterna förvärv i mervärdesskatterätten. Iustus Förlag AB 2019 (cit. Ek 2019).

Forssén, Björn

- EG-rättslig analys av hänvisningen till inkomstskattens näringsverksamhetsbegrepp för bestämning av begreppet yrkesmässig verksamhet i mervärdesskattelagen. VJS 2007 (cit. Forssén 2007). Tillgänglig på www.forssen.com.
- ”En linje 3 i Natofrågan?”, Dagens Juridik 2022-04-20 (cit. Forssén 2022d). Tillgänglig under Debatt på www.dagensjuridik.se, och på www.forssen.com.
- Europatrappan – en normhierarkisk bild vid regelkonkurrens mellan svenska nationella och europarättsliga regler med skatterättsexempel. Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 4/2017 s. 15–19 (cit. Forssén 2017). Tillgänglig på www.tidningenbalans.se och på www.forssen.com.
- EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred, JFT 4/2022 s. 425–436. (Cit. Forssén 2022c). Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- IMPAKT – Avtal och momsproblem: Tredje upplagan. Eget förlag 2019. (Cit. Forssén 2019e). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Indirekta skatter och forskningen i Sverige – vart borde den vara på väg? Del 4, Balans fördjupning 2023 s. 1-8 (cit. Forssén 2023b). Tillgänglig på

www.tidningenbalans.se. Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.

- Juridisk semiotik och tecken på skattebrott i den artistiska miljön. JFT 5/2018 s. 307–328 (cit. Forssén 2018a). Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- Konkurrensfördelar med varuomsättningar efter momsfria omsättningar av varor i vissa lager och av finansiella tjänster. Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 1/2018 s. 3-10. Tillgänglig på www.tidningenbalans.se och på www.forssen.com.
- Kulturproduktion i enkla bolag och tillämpliga momssatser samt momssituationen för bolag som producerar artistframträdanden, Svensk Skattetidning 2018 s. 646–658 (cit. Forssén 2018b). Tillgänglig på www.forssen.com.
- *Law and Language on The Making of Tax Laws and Words and context – with Legal Semiotics: Fourth edition* (eget förlag 2019). (Cit. Forssén 2019d). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Lucka i tullagen öppnar för ej avsett momsavdrag på grund av två olika bestämmelser av vem som är beskattningsbar person. Tidningen Balans Fördjupningsbilaga 3/2018 s. 17–19 (cit. Forssén 2018c). Tillgänglig på www.tidningenbalans.se och på www.forssen.com.
- Matematikfällan i forskningen – avseende mervärdesskatterätten, Tidningen Balans fördjupningsbilaga 2/2020 s. 17–27 (cit. Forssén 2020c). Tillgänglig på www.tidningenbalans.se. Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- Momsforskningen i Sverige – metodfrågor, JFT 6/2020 s. 716–757 (cit. Forssén 2020a). Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- Momsforskningen i Sverige – studiematerial avseende svenska språkets ställning. Eget förlag 2023. (Cit. Forssén 2023a). Tillgänglig på www.forssen.com.
- Momsforskningen i Sverige – svenska språkets ställning, JFT 6/2021 s. 412–447 (cit. Forssén 2021a). Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com. En översättning från svenska till finska som har gjorts av ArthemaxX Business Services ay, Åbo (Turku) finns också på www.forssen.com: *ALV-tutkimus Ruotsissa – ruotsin kielen asema*.
- Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 1, Tidningen Balans fördjupningsbilaga 2/2021 s. 22–28 (cit. Forssén 2021c). Tillgänglig på www.tidningenbalans.se. Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 2, Tidningen Balans fördjupningsbilaga 2/2021 s. 29–36 (cit. Forssén 2021b). Tillgänglig på www.forssen.com.

www.tidningenbalans.se. Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.

- Momsforskningen i Sverige – vart är den på väg? Del 3, Tidningen Balans Fördjupning 2/2022 s. 1–8 (cit. Forssén 2022a). Tillgänglig på www.tidningenbalans.se. Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- Momshandboken. Enligt 1998 års regler. Norstedts Juridik 1998.
- Momshandboken. Enligt 2001 års regler. Norstedts Juridik 2001. Tillgänglig på www.forssen.com.
- Moms och bemanning inom vård och omsorg – den finska och svenska mervärdesskattelagen i förhållande till EU-rätten, JFT 4/2019 s. 240–253 (cit. Forssén 2019f). Tillgänglig på www.forssen.com.
- Momsrullan IV: En handbok för praktiker och forskare. Eget förlag 2019. (Cit. Forssén 2019a). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Om rättsliga figurer som inte utgör rättssubjekt – den finska och svenska mervärdesskattelagen i förhållande till EU-rätten, JFT 1/2019 s. 61–70 (cit. Forssén 2019b). Tillgänglig på www.forssen.com.
- Ord och kontext i EU-skatterätten: En analys av svensk moms i ett law and language-perspektiv Tredje upplagan. Eget förlag 2019. (Cit. Forssén 2019g). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Punktskattforskningen i Sverige – skattesubjektsfrågan, JFT 3/2022 s. 242–276 (cit. Forssén 2022b). Tillgänglig på www.forssen.com.
- Sammansatta transaktioner och semiotik beträffande moms. Svensk Skattetidning 2020 s. 160–172 (cit. Forssén 2020e). Både originalversionen på svenska och min översättning till engelska är tillgängliga på www.forssen.com.
- SFS-register över beskattningsförfarandet och förvaltningsprocess: Andra upplagan. Eget förlag 2019. (Cit. Forssén 2019h). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Skatteförfarandepraktikan – med straff- och europarättsliga aspekter: Andra upplagan (eget förlag 2019). (Cit. Skatteförfarandepraktikan). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek. Utdrag av avsnitt 10.4 i boken på svenska och min översättning till engelska är också tillgängliga på www.forssen.com.
- Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier. Örebro Studies in Law 4/2013 (cit. Forssén 2013). Tillgänglig i databasen DiVA

(www.diva-portal.org) och på www.forssen.com. Min översättning till engelska är också tillgänglig på www.diva-portal.org och på www.forssen.com.

- Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier, Femte upplagan (eget förlag 2019). Tillgänglig på www.forssen.com. Min översättning till engelska, *Tax and payment liability to VAT in joint ventures and shipping partnerships, Fifth edition* (eget förlag 2019), är också tillgänglig på www.forssen.com. Båda böckerna är tillgängliga i tryckta versioner hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Skattskyldighet för mervärdesskatt – en analys av 4 kap. 1 § mervärdesskattelagen. Jure Förlag AB 2011 (cit. Forssén 2011). Tillgänglig i databasen DiVA (www.diva-portal.org) och på www.forssen.com.
- Synpunkter på vissa regler i förslaget till en ny mervärdesskattelag i Sverige – SOU 2020:31, JFT 3/2020 pp. 388–399 (cit. Forssén 2020b). Tillgänglig på www.forssen.com.
- *The Entrepreneur and the Making of Tax Laws: An introduction of a new branch of Fiscal Sociology*, paper 2019. Tillgänglig på www.forssen.com.
- *The Entrepreneur and the Making of Tax Laws – A Swedish Experience of the EU law: Fourth edition* (eget förlag 2019). (Cit. Forssén 2019c). Tillgänglig på www.forssen.com och i tryckt version hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.
- Vara och tjänst vid sammansatta transaktioner – tolkning och tillämpning enligt mervärdesskattelagen och EU:s mervärdesskattedirektiv (eget förlag 2020). (Cit. Forssén 2020d). Forssén 2020d och min översättning av den till engelska, *Goods and services at composite transactions – interpretation and application according to the Swedish VAT Act and the EU's VAT Directive* (eget förlag 2022), är tillgängliga på www.forssen.com och i tryckta versioner hos Kungliga biblioteket i Stockholm och hos Lunds universitetsbibliotek.

Mejlkorrespondens

Om e-brevväxling 2021-08-27 med universitetslektor Marta Papis-Almansa

Hemsida

www.forssen.com

Habermas, Jürgen

- Om Europas författning – en essä. Översättning (från tyska till svenska) Jim Jakobsson, Ersatz, Stockholm 2011 (cit. Habermas 2011).

Henkow, Oskar

- *Financial Activities in European VAT A Theoretical and Legal Research of the European VAT System and the Actual and Preferred Treatment of Financial Activities*. Kluwer Law International 2008 (cit. Henkow 2008).

Lindgren Zucchini, Giacomo

- *Composite Supplies in the Common System of VAT*. Örebro Studies in Law 14/2020 (cit. Lindgren Zucchini 2020). Tillgänglig i databasen DiVA (www.diva-portal.org).

Mattsson, Nils

- *Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter. En inkomstskatterättslig studie av handelsbolag och enkla bolag*. P.A. Norstedt & Söners Förlag 1974 (cit. Mattsson 1974).

Melin, Stefan

- *Juridikens begrepp*, 4:e upplagan, Iustus förlag 2010 (cit. Melin 2010).

Melz, Peter

- *Mervärdesskatten Rättsliga grunder och problem*, Juristförlaget 1990 (cit. Melz 1990).

Moëll, Christina

- *Harmoniserade tulltaxor Införlivande, tolkning och tillämpning av internationella regler för varuklassificering*, Juristförlaget i Lund 1996 (cit. Moëll 1996).

Mulders, Leo

- *Translation at the Court of Justice of the European Communities*, in the work Sacha Prechal – Bert van Roermund (eds), *The Coherence of EU Law*. Oxford University Press 2008, reprint 2010 (cit. Mulders 2010).

Mutén, Leif

- *Export av skattesystem. Skattepolitiska transformations processer i tredje världen*, *Skattenytt* 2006 s. 487-497 (cit. Mutén 2006).

Nergelius, Joakim

- *The Constitutional Dilemma of the European Union*, Europa Law Publishing, Groningen 2009 (cit. Nergelius 2009).

Olsson, Stefan

- *Punktskatter – rättslig reglering i svenskt och europeiskt perspektiv*. Iustus förlag 2001 (cit. Olsson 2001).
- *Review of Cristina Trenta 'VAT in Peer-to-peer Content distribution'*, *Skattenytt* 2013 s. 870-878.

Papis-Almansa, Marta

- *Insurance in European VAT On the Current and Preferred Treatment in the Light of the New Zealand and Australian GST Systems*, Lund University 2016 (cit. Papis-Almansa 2016).

Prechal, Sacha

- *Directives in EC Law (Second, Completely Revised Edition)*, Oxford University Press, Oxford 2005 [part of the series Oxford EC Law Library] (cit. Prechal 2005).

Påhlsson, Robert

- Ett eller flera tillhandahållanden? Anmälan av Giacomo Lindgren Zucchini, *Composite Supplies in the Common System of VAT*, Skattenytt 2020 s. 856-859.

Ramsdahl Jensen, Dennis

- *Merværdiafgiftspligten – en analyse af den afgiftspligtige transaktion*, Juridisk Institut Handelshøjskolen, Århus, juli 2003.

Rendahl, Pernilla

- *Cross-Border Consumption Taxation of Digital Supplies*. IBFD 2009 (cit. Rendahl 2009).

Saukko, Petri

- *Arvonlisäveroryhmät* [Mervärdesskattegrupper]. Edita publishing Oy 2005 (cit. Saukko 2005).

Senyk, Mariya

- *Territorial Allocation of VAT in the European Union: Alternative approaches towards VAT allocation and their application in the internal market*, Department of Business Law, School of Economics and Management, Lund University 2018 (cit. Senyk 2018).

Sonnerby, Mikaela

- Neutral uttagsbeskattning på mervärdesskatteområdet. Norstedts Juridik AB 2010 (cit. Sonnerby 2010).

Stensgaard, Henrik

- *Fradragsret for merværdiafgift*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004.

Ståhl, Kristina

- Aktiebeskattning och fria kapitalrörelser En studie av beskattningen av den löpande avkastningen av aktieinvesteringar på bolags- och ägarnivå mot bakgrund av EG:s fria kapitalmarknad, Iustus förlag 1996 (cit. Ståhl 1996).
- Fusionsdirektivet Svensk beskattning i EG-rättslig belysning, Iustus Förlag AB 2005 (cit. Ståhl 2005).

Ståhl, Kristina, Persson Österman, Roger, Hilling, Maria och Öberg, Jesper

- EU-skatterätt, Tredje upplagan, Iustus förlag 2011 (cit. Ståhl et al. 2011).

Sundberg, Jakob W.F.

- Den Europeiska Konventionen om de mänskliga rättigheterna (den svenska översättningen av Europakonventionen), 3. Uppl., *Institutet för offentlig och internationell rätt nr 53*, Professor Jacob W.F. Sundberg – Stockholm 1997 (ISBN 91-630-5363-2).

Terra, Ben J.M. och Kajus, Julie

- *A Guide to the European VAT Directive Introduction to the European VAT 2010, Volume 1*, IBFD 2010 (cit. Terra och Kajus 2010).

- *A Guide to the European VAT Directive, Volume 1, Introduction to the European VAT 2012*, IBFD 2012 (cit. Terra och Kajus 2012).

Trenta, Cristina

- *VAT and Communication Services in the European Tax System and in the Italian and Swedish*. University in Bologna 2007.
- *VAT in Peer-to-peer Content Distribution: Towards a Tax Proposal for Decentralized Networks*, Jönköping International Business School (JIBS) Jönköping University. JIBS Dissertation Series No. 090 • 2013.

van Doesum, Adrianus Johannes (A.J.)

- *Contractuele samenwerkingsverbanden in de btw*, Universiteit Tilburg, the Netherlands 2009 (cit. van Doesum 2009).

Virgo, Graham

- *Restitution of Overpaid VAT*, British Tax Review 1998, pp. 582–591.

Westberg, Björn

- *Mervärdesskatt – en kommentar*. Nerenius & Santérus förlag 1997 (cit. Westberg 1997).
- *Mervärdesskattedirektivet – en kommentar*. Thomson Reuters 2009 (cit. Westberg 2009).
- *Nordisk mervärdesskatterätt – behandlingen av utländska företag, varor eller tjänster inom ramen för nationella lagar*, Juristförlaget JF AB 1994 (cit. Westberg 1994).

Öberg, Jesper

- *Mervärdesbeskattning vid obestånd*, Andra upplagan, Norstedts Juridik AB 2001 (cit. Öberg 2001).

Rättsfall

EU-domstolen

[Hemsida: www.curia.eu]

26/62 (van Gend en Loos), ECLI:EU:C:1963:1
 6-64 (Costa), ECLI:EU:C:1964:66
 283/81 (CILFIT), ECLI:EU:C:1982:335
 C-216/97 (Gregg), ECLI:EU:C:1999:390
 C-212/04 (Adeneler et al.), ECLI:EU:C:2006:443
 C-117/11 (Purple Parking and Airparks Services), ECLI:EU:C:2012:29
 C-208/15 (Stock '94), ECLI:EU:C:2016:936